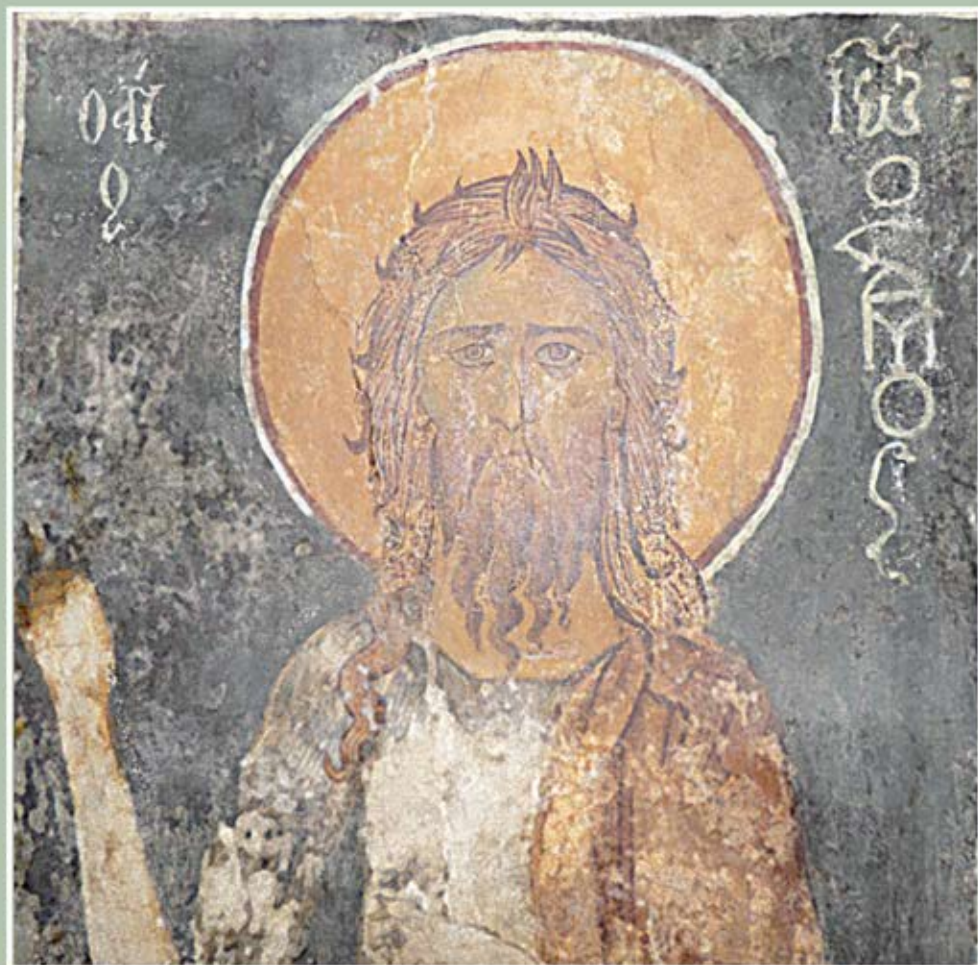

Ὄρθοδοξη Μαρτυρία

ἕκδοσι παγκυπρῆς συλλογῆς ὀρθοδόξῃ παραδόσεως
«οἱ φίλοι ἔργα ὄρατε»

ΑΡΙΘΜΟΣ 109 ΑΝΟΙΞΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2016

ΑΡΙΘΜΟΣ 109 ΑΝΟΙΞΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2016

ὉΡΘΟΔΟΣΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ἔΚΔΟΣΗ ΠΑΓΚΥΠΡῆΣ ΣΥΛΛΟΓῆΣ ὉΡΘΟΔΟΞῆΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ «Οἱ Φίλοι τῆς Ἁγίας Ὁρθοξίας»

ISSN 1011 – 1719

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

* * *

Διεύθυνση:

T.K. 25524 - 1310 Λευκωσία

* * *

www.orthodoximartyria.com

* * *

Οἱ συνεργάτες ἔχουν τὴν εὐθύνη τῶν ἀπόψεών τους.

* * *

Ἐτήσια συνδρομὴ Κύπρου: 7 εὐρώ.

Τιμὴ τεύχους: 3 εὐρώ.

Ἐτήσια συνδρομὴ Ἑλλάδας: 10 εὐρώ.

Ἐτήσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ: \$ 10.

Ἄ τραπεζικός λογαριασμός τοῦ Περιοδικοῦ εἶναι:

Τράπεζα Κύπρου. «Φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὁρους»,
173-05-016152, κώδικας πράξης 4222.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ

Α' ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

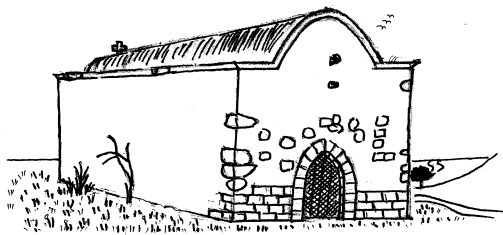
1. Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ὁμιλία στὴν ἑορτὴ τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου 1
2. Ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινός», Ἡ κατάταξη τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὸ θάνατό τους 4
3. Γεώργιου Παπαζάχου, Ὁ Ἅγιος Πορφύριος ὡς γιατρός 7
4. Ἅγιος Παῖσιος καὶ ἀγιοφάνειες 11
5. Γεώργιου Κάκκουρα, Ὁ Ἅγιος Πάππος, πρῶτος ἐπίσκοπος Κυθραίας 14
6. Γρηγόρη Ἀ. Γρηγορά, Δυὸ Λυσιώτες «ὁδηγοὶ πρὸς τὰ ἄνω» 17
7. Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος γιὰ τὸ θέμα τῶν ἐκτρώσεων 23
8. Ἀπὸ τί διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου γιὰ τοὺς ἀγγέλους 26
9. Σάββα Ἀλεξάνδρου, Πατέρες, ὁ θησαυρὸς τῆς Ὁρθοδοξίας 32
10. Κωνσταντίνου Ἀγγελίδη, Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὁ ψάλτης τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὰ ὕμνολογήματά του 34

Β' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ (ΑΦΙΕΡΩΜΑ)

11. Συμεὼν Πηγαδουλιώτη, Προλογικὸ σημεῖωμα 38
12. Πρωτοπρεσβύτερου Μιχαὴλ Εὐθυμίου, Μέγας Ἁγιασμός 42
13. Χριστάκη Εὐσταθίου, Ὁ Μικρὸς Ἁγιασμός 46
14. Φώτιου Σχοινᾶ, Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου 50

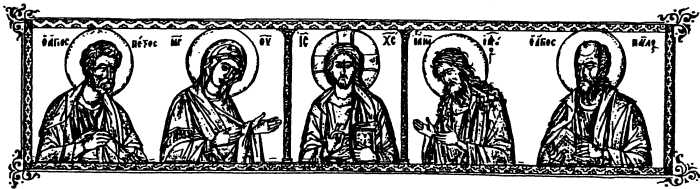
(Ἡ συνέχεια τῶν περιεχομένων στὴ 3η σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου)

15. Μάλαμας Βέργου - Στυλιανού, Ὁ Μεγάλος Παρακλητικός Κανόνας	54
16. Χρυστάλλας Στυλιανού, Ὁ Μικρός Παρακλητικός Κανόνας	58
17. Ἄνδρέα Κυριακοῦ, Γνωριμία μέ τήν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ	61
18. Βασιλείου Χαραλάμπους, Τό Μέγα Ἀπόδειπνον	65
19. Δημήτριου Χ. Καπαῖ, Μικρόν Ἀπόδειπνον	69
20. Χριστόδουλου Βασιλειάδη, Μεσουκτικόν	72
21. Πρωτοπρεσβύτερου Ἰωάννου Κ. Ἰωάννου, Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου	75
22. Πρωτοπρεσβύτερου Ἄγγελου Ἀγγελακόπουλου, Οἱ ἀκολουθίες τῶν Μεγάλων καί Βασιλικῶν Ὁρῶν	80
23. Πρωτοπρεσβύτερου Σπυριδῶνος Παπαδόπουλου, Ἡ ἀκολουθία τῆς Α΄ Ὁρας	83
24. Ἀντώνιου Μ. Στυλιανάκη, Καινή Διαθήκη. Ὁρα Τρίτη	85
25. Δημήτριου Π. Ρίζου, Τριθέκτη	87
26. Κωνσταντίνου Κυριακίδη, Σωτηριάν εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς	90
27. Δημήτριου Π. Ρίζου, Ἡ ἀκολουθία τῆς Στ΄ Ὁρας	93
28. Βασιλείου Τραντουκᾶ, Ἐνάτη, ἡ Ὁρα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ	97
29. Βασιλείου Χαραλάμπους, Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθόδοξης Εἰκονογραφίας στίς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες	100
30. Παναγιώτη Τελεβάντου, Ἐκκλησιαστικές εἰδήσεις	103
31. Βιβλιοπαρουσιάσεις - Βιβλία πού λάβαμε	107

Εἰκόνα ἐξωφύλλου: Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Τοιχογραφία ἀπό τήν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Ἀγγελόκτιστης. Κίτι, ἐπαρχία Λάρνακος. Ἔργο τοῦ 13ου αἰῶνος.

Εἰκόνα ὀπισθοφύλλου: Φωτογραφία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Βρυσουλλές (Ἄχερίτου), ἐπαρχία Ἀμμοχώστου. Κτίσμα τοῦ 16ου αἰῶνος.

Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΚΟΡΥΦΑΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

μνήμη κάθε ἁγίου εἶναι ἀφορμή καί πρόξενος μεγάλης καρᾶς καί ὠφέλειας. Ὅπως, ὅταν τή νύκτα ἀνάψουμε μία λαμπάδα, τό φῶς δίνει χαρά καί βοηθᾶ στήν πραγμάτωση τῶν ἀναγκῶν ὅλων τῶν παρόντων, ἔτσι καί ἡ θεάρεστη ζωή κάθε ἁγίου καί τό μακάριο τέλος του καί ἡ δοσμένη σέ αὐτόν ἀπό τόν Θεό χάρις, ἐπειδή ἔζησε μέ καθαρότητα ἐδῶ στή γῆ, προβάλλεται σάν πυρσός πού λάμπει καί προσφέρει πνευματική εὐφροσύνη καί ὠφέλεια. Ὅταν ἡ γῆ δίνει πλούσια καρποφορία, δέν καίρονται μόνο οἱ γεωργοί ἀλλά ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, γιατί οἱ καρποί τῆς γῆς εἶναι ἀπόλαυση κοινή σέ ὅλους. Οἱ ἅγιοι καί ὅταν ζοῦν σέ αὐτόν τόν κόσμο μᾶς προτρέπουν στήν ἀρετή, καί ὅταν τούς βλέπουμε καί τούς ἀκοῦμε μᾶς δίνουν δύναμη, γιατί οἱ ἴδιοι εἶναι ζωντανές εἰκόνες τῆς ἀρετῆς. Ὅταν θυμόμαστε καί τιμοῦμε τούς ἁγίους, ἐκτελοῦμε ἕνα χρέος ἀπό μέρους μας σέ ἐκείνους, καί τό πνευματικό ὄφελος εἶναι μεγάλο.

Ὁ κοινός ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά προσθέσει τίποτε στους ἁγίους, γιατί ὅλοι εἴμαστε ἀδύνατοι καί ἀσθενεῖς. Οἱ ἴδιοι οἱ ἅγιοι φιλοτιμήθηκαν νά ἀγωνιστοῦν ὅσο ἦταν δυνατό στή φύση τους καί νά δείξουν συμπεριφορά στή ζωή αὐτή πού ξεπερνᾶ κάθε λόγο. Γιά μᾶς προσωπικά τό ὄφελος εἶναι ὅτι, καθώς πλησιάζουμε τούς ἁγίους, ἀνυψωνόμαστε καί φωτιζόμαστε γιά νά μπορέσουμε νά κατανοήσουμε περισσότερο τή δική μας ἀδυναμία καί νά δεχθοῦμε τή δύναμη πού βγαίνει ἀπό αὐτούς τούς ἴδιους.

Ἡ μνήμη κάθε ἁγίου πραγματοποιεῖται ἀπό μᾶς μέ ὕμνους καί ἐγκώμια. Στήν εορτή τῶν ἁγίων Πέτρου καί Παύλου, πού εἶναι οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἀποστόλων καί κοινοί πατέρες καί καθοδηγητές ὅλων τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τό ὄνομα τοῦ χριστιανοῦ, δεχόμαστε μεγάλη πνευματική βοήθεια καί φωτισμό. Οἱ Ἀπόστολοι αὐτοί εἶναι καθοδηγητές καί ὅλων τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁσίων, τῶν ἱερέων, τῶν ἱεραρχῶν, τῶν διδασκάλων καί ὅλων τῶν χριστιανῶν. Εἶναι οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς εὐσέβειας καί τῆς ἀρετῆς καί φωτίζουν τόν κόσμο, καθώς προβάλλουν τόν λόγο τῆς ζωῆς μέσα ἀπό τήν Ἁγία Γραφή. Μέ τήν μετὰδοση τοῦ λόγου αὐτοῦ κάνουν μετόχους τοῦ φωτός ὅλους τούς ἀνθρώπους. Καί οἱ δύο, ἀφοῦ ἔγιναν μέτοχοι τοῦ Χριστοῦ, ἀπόκτησαν

δόξα και λαμπρότητα.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἦταν ἀποστάτης καί ἀγωνιζόταν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀρνήθηκε τόν Χριστό. Καί οἱ δύο ταπεινώθηκαν βαθιά. Ἐνῶ πειράσθηκαν καί παρασύρθηκαν, νίκησαν αὐτόν πού μισεῖ καί ἀγωνίζεται χωρίς διακοπή νά ρίξει κάτω κάθε πιστό. Πῶς ὅμως τό ἔκαναν αὐτό; Μέ τήν αὐτοκριτική καί τή σφοδρή λύπη καί τή μετάνοια. Μέ τό δραστικό ὄπλο καί φάρμακο γιά ἐξιλέωση, πού εἶναι τά δάκρυα πού βγαίνουν ἀπό τήν καθαρή καρδιά. Ὁ ψαλμωδός λέει ὅτι: “Τή συντετριμμένη καί ταπεινωμένη καρδιά ὁ Θεός δέν θά τήν ἐξουθενώσει”. Ἡ κατά Θεόν λύπη προκαλεῖ ὀριστική μετάνοια καί σωτηρία.

Καί στούς δύο Ἀποστόλους θά μπορούσε νά δεῖ κανεῖς ὅτι ὄχι μόνο μέ τή μετάνοια καί τό ὀδυνηρό πένθος θεράπευσαν τήν ἄρνηση στήν ὁποία παρασύρθηκαν, ἀλλά καί ξερίζωσαν τελείως ἀπό τήν ψυχή τους κάθε κακό. Καί οἱ δύο τιμήθηκαν ἀπό τόν Χριστό γιά τήν ταπεινώσή τους καί τή συναίσθηση. Ἄς σκεφθοῦμε ὅτι ὁ Πέτρος, λίγο πρὶν τόν ρωτήσουν ἂν ἔχει σχέση μέ τόν Χριστό, τοποθετοῦσε τόν ἑαυτό του πάνω ἀπό τοὺς ἄλλους. Μέ σιγουριά ἔλεγε: “Κύριε, ἀκόμη καί ἂν ὄλοι σέ ἀρνηθοῦν, ἐγώ δέν θά τό κάνω”. Μετά ἀπό λίγο ὅμως, τρεῖς φορές ρωτήθηκε ἂν ἔχει σχέση μέ τόν Χριστό καί τό ἀρνήθηκε κατηγορηματικά. Ὁ Κύριος, βέβαια, βλέποντας τί συμβαίνει στό βάθος τῆς καρδιάς του καί τή βαθιά του ἀγάπη καί τήν ταπεινώσή του, τοῦ λέει ἀργότερα: “Ἐσύ εἶσαι ὁ Πέτρος καί πάνω σέ αὐτή τήν πέτρα θά οἰκοδομήσω τήν Ἐκκλησία μου”. Ὁ Θεός ἔχει μεγάλη ἀγάπη γιά μᾶς. Τοῦ εἶναι ἀρκετό νά θελήσει ὁ καθένας μας νά πάρει τόν δρόμο πού ὀδηγεῖ στή σωτηρία.

Ἡ ἀλλαγὴ πού συμβαίνει ἀργότερα στοὺς δύο μεγάλους Ἀποστόλους εἶναι ἀσύλληπτη. Ποιά γλώσσα θά μπορούσε νά παρουσιάσει τή μέχρι θανάτου ὑπομονή γιά χάρη τοῦ Χριστοῦ, πού ἔδειξε ὁ ἀπόστολος Παῦλος; Γνωρίζοντας τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μόνο τά θεωροῦσε ὅλα ἄχρηστα, ἀλλά λέει πῶς: “Ἐχω πειστεῖ μέσα μου, ὅτι οὔτε ὁ θάνατος οὔτε ἡ ζωὴ οὔτε ὅσα εἶναι παρόντα ἢ μέλλοντα θά μπορέσουν νά μᾶς χωρίσουν ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πού παίρνουμε μέσα ἀπό τόν Ἰησοῦ Χριστό”. Γιά τόν ἑαυτό του αἰσθάνεται τόσο ταπεινός, ὥστε νά λέει: “Ἐγώ εἶμαι ὁ ἐλάχιστος ἀπό τοὺς Ἀποστόλους καί δέν ἀξίζω οὔτε νά ὀνομάζομαι ἀπόστολος”. Εἶναι ἴδιος μέ τόν Πέτρο καί στήν ταπεινώση καί στήν ὁμολογία καί στήν ἀγάπη. Τό γεγονός ὅτι εἶναι ὁμοίτοιμοι καί στή λαμπρότητα, δηλώνεται ἀπό τό ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοὺς ἀπονέμει τήν ἴδια τιμὴ καί τοὺς γιορτάζει μαζί.

Ἐξετάζοντας, λοιπόν, μέ προσοχή τό θαῦμα πού πραγματοποιήθηκε στοὺς δύο μεγάλους Ἀποστόλους, ἄς μιμηθοῦμε τή διαγωγή τους. Ἴσως δέν θά μπορέσουμε νά μιμηθοῦμε ὅλα τά ἄλλα, ἀλλά τουλάχιστον τήν ταπεινώσή τους, τή μετάνοιά τους καί τή διόρθωση. Ἡ διόρθωση ἀπό τή μετάνοια ταιριάζει περισσότερο σ’ ἐμᾶς, παρά σέ ἐκείνους.

Ὁ καθένας μας κάθε μέρα κάνει πολλές ἁμαρτίες, καί ἀπό πουθενά ἄλλοῦ δέν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας παρά μόνο ἀπό τή διαρκῆ μετάνοια. Στή μετάνοια προηγῆται ἡ ἐπίγνωση τῶν προσωπικῶν ἁμαρτιῶν, οἱ ὁποῖες τελικά γίνονται ἀφορμή, γιά νά καθαρῖσει ἡ ψυχὴ καί νά πάρει τή συγχώρηση. Ὁ Δαυίδ αἰσθανόμενος τὴν ἁμαρτία του λέει πρὸς τὸν Θεό: “Ἐλέσέ με, Θεέ μου, γιατί γνωρίζω ἐγὼ πολὺ καλά τὴν ἀνομία μου”. Μὲ τὴν ἐπίγνωση ἐλκύεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν αὐτομεμψία καί τὴν ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτιῶν ἀποκομίζουμε τὴν τέλεια ἄφεση. Τὴν ἐπίγνωση τῶν ἁμαρτημάτων μας ἀκολουθεῖ ἡ αὐτοκατάκριση, καί αὐτὴν ἡ λύπη γιά τὰ ἁμαρτήματά μας. Αὐτὴ τὴ λύπη ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὴν ὀνόμασε λύπη κατὰ Θεόν. Φυσιολογικά ἀκολουθεῖ ἡ συντριβὴ τῆς καρδιάς, ἡ ἐξομολόγηση καί ἡ δέση πρὸς τὸν Θεό καί ἡ ὑπόσχεση τῆς ἀποκῆς στό μέλλον ἀπὸ κάθε κακία. Αὐτὸ εἶναι ἡ μετάνοια.

Τὴ μετάνοια αὐτὴ χρησιμοποίησε ὁ Πέτρος, καί ὄχι μόνο σηκώθηκε ἀπὸ τὴν πώση καί πέτυχε τὴν ἄφεση, ἀλλὰ καί ἀνέλαβε τὴν προστασία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Καί ὁ Παῦλος μετὰ τὴν ἐπιστροφή καί τὴν προκοπή καί τὴν οἰκειώσή του μὲ τὸν Θεό κέρδισε αὐτὴ τὴν προστασία. Ἄν ἡ μετάνοια εἶναι ἀληθινή καί βγαίνει ἀπὸ τὴν καρδιά, πείθει αὐτὸ πού μετανοεῖ νά μὴν ἐπιδίδεται πλέον στὶς ἁμαρτίες, νά μὴν προσκολλᾶται στὶς φθοροποιεῖς ἡδονές, νά ὑποβιβάζει τὴν ἀξία τῶν παρόντων καί νά ἀφιερώνεται στὰ μέλλοντα, ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν παθῶν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς στή συνέχεια, μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, ἀγαπᾷ τὴν ἀρετὴ, ἐγκρατεύεται σέ ὅλα, δέν ἐγκαταλείπει τὴ δέση στόν Θεό, ἀπέχει ἀπὸ κάθε ἀδικία καί εἶναι ἐλεήμων σέ ὅσους τοῦ ἔχουν φταιξει.

Ἄς μᾶς δώσει ὁ Θεὸς τὴν εὐλογία νά εἴμαστε εὐμενεῖς σέ ὅσους μᾶς παρακαλοῦν γιά ὅτιδήποτε ἔχουν ἀνάγκη. Νά εἴμαστε ἐτοιμοὶ νά ἀνταποκριθοῦμε στὴν ἀνάγκη τους καί νά τοὺς βοηθοῦμε μὲ ὅσα μέσα ἔχουμε στή διάθεσή μας. Ἡ ψυχὴ πού ἔχει φιλανθρωπία προσφέρει τὰ πάντα, δηλαδή, τὰ λόγια, τὰ ἔργα, τὰ χρήματα. Κάμπτεται σέ ὅλους ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ὑπάρξεως. Μὲ τὴ φιλανθρωπία αὐτὴ κερδίζεται ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν ἀγάπη αὐτὴ στόν διπλανό μας μπορεῖ ὁ καθένας νά πάρει τὴν ἀγάπη ἀπὸ τὸν Θεό καί νά ἐλκύσει πρὸς τὸν ἑαυτό του τὴ θεία εὐμένεια καί τὸ αἰώνιο ἔλεος, πού εἶναι ἡ πηγὴ κάθε εὐλογίας καί χαρᾶς.

Ἀπό τόν «Εὐεργετινό»

Η ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥΣ

Α΄ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Ετό Εὐαγγέλιο λέει σχετικά μέ τούς ἐκλεκτούς: «*ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πατρός μου μοναί πολλαί εἰσιν*». Ἐάν λοιπόν σέ ἐκείνη τήν αἰώνια μακαριότητα, ὅλοι οἱ δίκαιοι ἀπολαμβάναν μέ τόν ἴδιο τρόπο τόν μισθό τῆς ἀνταπόδοσης, θά ἐγίνετο λόγος γιά μία μόνο μονή καί ὄχι γιά πολλές. Ὑπάρχουν ὅμως πολλές στίς ὁποῖες θά διανεμηθοῦν οἱ ἐκλεκτοί, συμφώνως τῆς ἀξίας καί τῆς δικαιοσύνης τους καί ὅλοι μαζί θά εὐφραίνονται. Τό γεγονός ὅτι ὅλοι πού θά διανεμηθοῦν στίς διάφορες μονές θά λαμβάνουν καί ἀπό ἓνα δηνάριο, δηλώνει ὅτι μία εἶναι ἡ μακαριότητα τήν ὁποία ἐκεῖ ὅλοι ἀπολαμβάνουν, διαφέρει ὅμως ὁ βαθμός τῆς ἀνταπόδοσης, ἀνάλογα μέ τά διάφορα ἔργα τά ὁποῖα ὁ καθένας ἔπραξε.

Σχετικά δέ μέ τούς ἀμαρτωλούς, ὁ Κύριος ἀναφερόμενος στήν ἡμέρα τῆς κρίσεως εἶπε: «Τότε θά πῶ στούς θεριστές μαζέψετε τά ζιζάνια καί δέστε αὐτά σέ δεμάτια γιά νά τά κάψετε». Οἱ θεριστές, λοιπόν, δηλαδή οἱ Ἄγγελοι, δένουν τούς ἀμαρτωλούς μέ τούς ὁμοίους τους στά βάσανα, ἔτσι ὥστε οἱ ὑπερήφανοι μέ τούς ὑπερήφανους, οἱ πόρνοι μαζί μέ τούς πόρνους, οἱ φιλάργυροι μαζί μέ τούς φιλάργυρους, οἱ ψεῦτες μαζί μέ τούς ψεῦτες, οἱ φθονεροί μέ τούς φθονερούς, οἱ ἄπιστοι μέ τούς ἄπιστους νά κατακαοῦν στούς τόπους τῶν βασάνων, ὅπου θά ριφθοῦν ἀπό τούς Ἄγγελους.

— *Πέτρος*: Ζητῶ ἀπό ἐσένα νά μάθω τό ἐξῆς: πῶς σέ αὐτούς τούς ἔσχατους καιροῦς φανερόνται τόσα πολλά σχετικά μέ τίς ψυχές, τά ὁποῖα προηγουμένως διέφευγαν τῆς προσοχῆς; Μήπως γιά νά δοῦμε τόν μέλλοντα κόσμο παρουσιαζόμενο σέ μᾶς μέ φανερές ἀποκαλύψεις;

— *Γρηγόριος*: Ἐτσι ἀκριβῶς εἶναι, ὅπως τό κατάλαβες. Διότι ὅσο πλησιάζει τό τέλος τοῦ παρόντος κόσμου, τόσο πιά πολύ καί ἡ παρουσία τοῦ μέλλοντος μέ φανερά σημεῖα παρουσιάζεται. Ἐπειδή στόν παρόντα κόσμο δέν μπορούμε καθόλου νά διακρίνουμε τούς διαλογισμούς τῶν ἄλλων, ἐνῶ ἀντίθετα στόν μέλλοντα κόσμο ὅλα τά δικά μας θά τά βλέπουμε στίς καρδιές τῶν ἄλλων γι' αὐτό αὐτός ὁ κόσμος μοιάζει μέ νύχτα, ἐνῶ ὁ μελλοντικός μέ τήν ἡμέρα.

Ὅπως, λοιπόν, ὅταν τελειώνει ἡ νύχτα καί ξεκινᾷ νά φέγγει ἡ μέρα, προτοῦ ἀκόμα νά ἀνατείλει ὁ ἥλιος, τό σκοτάδι κατά κάποιο τρόπο ἀναμιγνύεται μέ τό φῶς μέχρι ὅτου τό μέν σκοτάδι τῆς νύχτας νά ὑποχωρήσει ἐντελῶς, τό δέ φῶς τῆς ἡμέρας πού ἀκολουθεῖ νά ἐπικρατήσῃ ἐξ

όλοκλήρου, ἔτσι ἀκριβῶς συμβαίνει καί μέ τό τέλος τοῦ παρόντος κόσμου. Ἐφοῦ ἀναμινύεται μέ τήν ἀνατολή τοῦ μέλλοντος διαφαίνονται μερικά ἀπό τά σκοτεινά πράγματά του, ἐξαιτίας τῆς ἀναμίξεώς τους μέ τά πνευματικά. Γι' αὐτό τό λόγο κατανοοῦμε καί πολλά ἀπό ἐκεῖνο τόν κόσμο.

Β'. ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ὄταν ἤδη εἶχε κοιμηθεῖ ὁ Ὅσιος Πατήρ ἡμῶν Εὐθύμιος καί τό ἀθλητικό καί πολυβασανισμένο του σῶμα, μέ τούς ἀρμόζοντες ὕμνους κατέτηθη στόν πλούσια στολισμένο τάφο, ὁ πραγματικά μέγας καί γνήσιος μαθητής τοῦ πατρός Δομετιανός, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καί ἀκριβέστατος μιμητής τοῦ βίου του καί διακόνησε τόν Ἅγιο γιά περισσότερα ἀπό πενήντα χρόνια, δέν ἐγκατέλειψε τόν τόπο, ἀλλά παρέμεινε δίπλα ἀπό τόν τάφο μέχρι τήν ἕκτη μέρα ἀπό τό θάνατο τοῦ Ἁγίου, νομίζοντας ὅτι δέν θά μπορούσε νά ζήσει πλέον καί δέν θά μπορούσε ἀκόμα νά βλέπει τό φῶς τῆς ἡμέρας.

Ὄταν ὅμως πέρασε καί ἡ ἑβδομη ἡμέρα, παρουσιάζεται σέ αὐτόν κατά τή νύχτα μέ χαρούμενο πρόσωπο ὁ Εὐθύμιος λέγοντας: «Ἐλα νά ἀπολαύσεις τή δόξα πού ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιά σένα. Διότι ὁ Θεός μᾶς ἐκάρισε νά ζοῦμε μαζί καί σέ αὐτόν ἐδῶ τόν τόπο». Τότε ὁ Δομετιανός πηγαίνει στή σύναξη καί τά διηγεῖται αὐτά καί ἔτσι γεμάτος καί αὐτός μέ χαρά καί μέ τήν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐγκαταλείπει τό βίο.

Γ'. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Δέν ἀμφισβητοῦμε ὅτι ὅλα τά βαπτισμένα νήπια τά ὁποῖα ἀποθνήσκουν κατά τή νηπιακή ἡλικία θά εἰσέλθουν στή Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Δέν πρέπει νά πιστεύουμε ὅμως ὅτι θά εἰσέλθουν σέ αὐτή καί ὅλα τά νήπια τά ὁποῖα εἶχαν ἀρχίσει νά μιλοῦν. Διότι σέ πολλά ἀπό τά νήπια ἀποκλείεται ἀπό τούς γονεῖς ἡ εἴσοδος στήν οὐράνια Βασιλεία, ἐάν δοθεῖ σέ αὐτά καί ἡ ἀνατροφή. Σέ αὐτή τή πόλη ζεῖ κάποιος ἄντρας γνωστός σέ ὅλους, ὁ ὁποῖος πρῖν ἀπό τρία χρόνια εἶχε ἕνα γιό πού θά ἦταν τότε, ὅπως ὑπολογίζω, πέντε χρονῶν, καί τόν ὁποῖο ἐπειδή ἀγαποῦσε τόσο πολύ σαρκικά τόν ἀνέθρεφε χωρίς νά τοῦ δίνει καλή διαγωγή. Γι' αὐτό τό παιδί ὅταν ἐνοχλεῖτο συνήθιζε, ἀκόμα καί νά τό πῶ νά εἶναι ἐπικίνδυνο, νά βλασφημεῖ τή μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ.

Τό παιδί, λοιπόν, αὐτό ἀπέθανε πρῖν ἀπό τρία χρόνια, ὅταν ἔπεσε στήν περιοχὴ θανατικῆ ἐπιδημίας. Ἐνόσω ὁ πατέρας του τό κρατοῦσε στήν ἀγκαλιά του, ὅπως μαρτυροῦν αὐτοί πού παρευρίσκονταν ἐκεῖ, τό παιδί εἶδε τά πονηρά πνεύματα νά ἔρχονται πρὸς αὐτόν καί ἀφοῦ ἄρχισε νά κλαίει καί νά κλείνει τά μάτια, ἄρχισε νά φωνάζει δυνατά: «Προστάτεψέ με πατέρα, προστάτεψέ με». Καί καθὼς φώναζε μέ αὐτές τίς κραυγές, ἔστρεφε τό πρόσωπό του στήν ἀγκαλιά τοῦ πατέρα του θέλοντας νά κρύψει τόν ἑαυτό του.

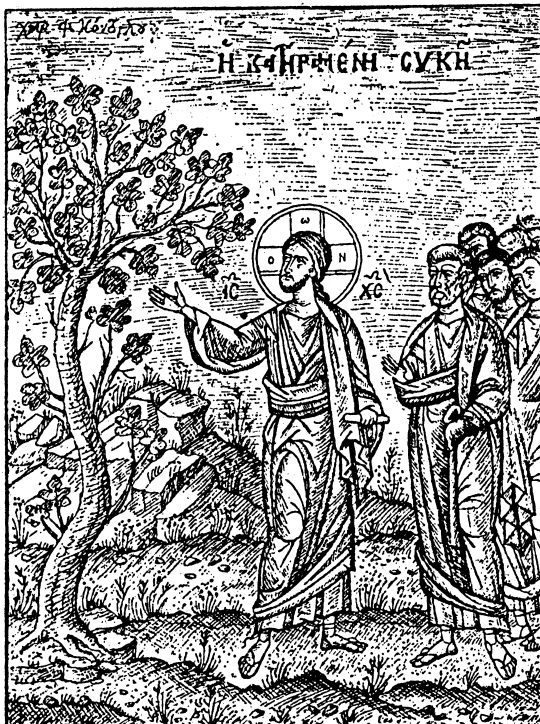
Όταν ο πατέρας του τον είδε νά τρέμει, τον ρώτησε τί βλέπει καί τό παιδί ἀπάντησε: «Ήλθαν μαῦροι ἄνθρωποι θέλοντας νά μέ πιάσουν». Καί ἀφοῦ τό εἶπε αὐτό ἀμέσως βλασφήμησε τό ὄνομα τῆς μεγαλοσύνης τοῦ Θεοῦ καί μέ αὐτή τή βλασφημία ξεψύχησε. Γιά νά δείξει δηλαδή ὁ παντοδύναμος Θεός γιά ποιό ἁμάρτημα παραδόθηκε σέ τέτοιους ὑπέρβτες, παραχώρησε ὁ Θεός νά ἀποθάνει τό παιδί μέ αὐτό τό ἁμάρτημα τό ὁποῖο ὁ πατέρας του δέν θέλησε νά τό ἐμποδίσει ὅταν ἀκόμα ζοῦσε. Καί αὐτόν τόν ὁποῖο ἀπό θεία εὐσπλαχνία ὁ Θεός ἀνέχοιταν νά ζεῖ βλασφημῶς, παραχώρησε κατὰ τή δίκαιά Του κρίση νά βλασφημήσει ὅταν πέθαινε, γιά νά ἀντιληφθεῖ ὁ πατέρας του τή δική του ἁμαρτία. Γιατί ἀμελώντας τή ψυχή τοῦ μικροῦ του γιου ἀνέθρεψε ὄχι ἕνα μικρό ἁμαρτωλό, ἀλλά ἕνα μεγάλο ἁμαρτωλό γιά τή γέννα τοῦ πυρός.

Δ: ΑΠΟ ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ

Ἐλεξαν οἱ Γέροντες: «Παιδεύσετε τά παιδιά, ἀδελφοί, γιά νά μὴν σᾶς παιδεύσουν αὐτά».

Ἐπόδοση στή Δημοτική: ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΟΛΕΑΣ

Θεολόγος

Γεώργιου Παπαζάχου

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ ΩΣ ΓΙΑΤΡΟΣ

ιδιόκτητά του ή «τηλε-διαγνωστική»! Έβλεπε με καταπληκτική ακρίβεια αλλαγές στον έαυτό του και σε άλλους· συχνά και στους γιατρούς του.

Ο ίδιος μου διηγήθηκε ότι διέγνωσε ύπογοναδισμό σ' ένα νέο, κοιτάζοντάς τον μόνο και κατάγμα σπονδύλου σε μία μοναχή, πού βρισκόταν σε άλλη πόλη. Είναι ίσως χιλιάδες αυτοί, πού δέχθηκαν τη διαγνωστική του ενέργεια και επιβεβαιώθηκε ή νόσος τους αργότερα και επιστημονικά.

Έδω θά αναφέρω μία αυτοδιάγνωσή του. Διαπίστωσε μεταβολές στο ήλεκτροκαρδιογράφημά του, χωρίς καρδιογράφο. Ένα βράδυ μου τηλεφώνησε ανήσυχος: «Έλα, έστω και αργά και θά δεϊς αλλοιώσεις στο καρδιογράφημα. Πονάω σήμερα πολλές φορές και ό πόνος είναι σπυθαγκικός». Διαπίστωσα πράγματι ισχαιμικές μεταβολές (στις άπαγωγές V₃-V₆) και τον ρώτησα σε ποιό stress βρέθηκε σήμερα. Άρχισε νά κλαίει και μέ διακοπές νά μου περιγράφει λεπτομερώς σκηνές από τίς όδομαχίες στή Ρουμανία. Ήταν ή ήμέρα τής έξεγέρσεως του λαού κατά του Τσαουσέσκου και μέ τό «χάρισμά» του έβλεπε τούς πολυβολισμούς και τούς θανάτους στίς πλατείες, όπως τίς δημοσίευσαν οί έφημερίδες τίς επόμενες μέρες. Συνέχισε νά κλαίει και τόν παρακάλεσα νά ζητήσει από τό Θεό νά του αφαιρέσει για λίγο αυτή τήν «όραση». Η καρδιά του βρισκόταν σε κίνδυνο από τήν ένταση. Θά μπορούσε νά κάνει επέκταση του έμφράγματός του.

Στήν ίδια ένταση βρισκόμουν και εγώ, βλέποντας τήν ευαισθησία τής «άλλης» καρδιάς ενός Άγίου. Έκρυπα τά μάτια μου μέ τό καρδιογράφημα και σκεφτόμουν: «Τί σημασία έχουν, Γέροντα, για σένα τά νιτρώδη αντισηπταγκικά φάρμακα, πού ετοιμάζομαι νά σου δώσω; Έσύ δέν είσαι εκ του κόσμου τούτου. Η καρδιά σου κτυπά στον Ώρωπό και ζει στή Ρουμανία. Στο ήλεκτροκαρδιογράφημα ή καρδιά φαίνεται μέ ισχαιμική «κατάσπαση» του ST διαστήματος, αλλά στήν πραγματικότητα βρίσκεται σε μεγάλη «ανάταση» προς τόν ουρανό». Έφυγα αργά, μέ τόν τρόπο ότι είδα λίγο από τό φώς ενός Άγίου.

Ἐγώ πήγαινα στό κελλί του ὡς διαγνώστῃς-γιατρός, ἀλλά πολλές ἦταν οἱ φορές, πού ἐκεῖνος ἔκανε διαγνώσεις γιά μένα. Θά ἀναφέρω δύο.

Εἶχα χειρουργηθεῖ ἀπό τόν Καθηγητή κ. Βασ. Γολεμάτη (δύο βουβωνοκῆλες ταυτόχρονα) καί ἐνῶ ἤμουν στή φάση τῆς ἀναρρώσεως πήγαμε μέ τή γυναίκα μου στόν Ὠρωπό. Δέν ξέρω ἂν εἶχε μάθει ἀπό φίλους ὅτι ἤμουν χειρουργημένος, ἀλλά μόλις μπήκαμε μέ κοίταξε ἐπίμονα γιά πολλή ὥρα στήν κοιλιά καί μου εἶπε: «Βλέπω ὅτι δεξιά ἔγινε καλή ἐγχείρηση, ἀλλά ἀριστερά ἀριστοτεχνική γιατί σέ περιποιήθηκε τόσο ἐκεῖ;» Ἡ γυναίκα μου μου ἔκανε νόημα: «Τί λέει ὁ Γέροντας;» Δέν εἶχα πεῖ οὔτε σ' ἐκείνη οὔτε σ' ἄλλον ὅτι ὁ χειρουργός εἶχε ἐφαρμόσει τή μέθοδο Souldaice ἀριστερά, ἐπειδή ἦταν ἡ κήλη μεγάλη. Ὁ Γέροντας τό «εἶδε».

Τό Δεκέμβριο τοῦ 1990 ἤμουν στό κρεβάτι μέ τήν πολλοστή γαστροραγία μου. Σέ κάποια στιγμή ἔντονου προβληματισμοῦ μου, ἂν ἔπρεπε νά χειρουργηθῶ ἢ ὄχι, κτύπησε τό τηλέφωνο. Μεταφέρω αὐτούσια τά λόγια τοῦ Γέροντα: «Αὐτές τίς μέρες σέ ἐπισκέπτομαι συχνά καί, μέ τό «χάρισμα» πού μου ἔδωσε ὁ Θεός, ἐνεργῶ θεραπευτικά. Ποτέ δέν εἶχα μπεῖ στό σπίτι σου τόσες πολλές φορές σέ λίγες μέρες... Κάτι μου λέει νά μή τό χειρουργήσεις τώρα, ἀλλά νά ἀλλάξεις τρόπο ζωῆς, νά χαλαρώσεις. Ἄφησε τό χειρουργεῖο νά τό σκεφθοῦμε ἀργότερα. Τί κάνω ἐγώ τώρα; Τό γιατρό στό γιατρό; (Γελάει). Νά ξεκουράζεσαι περισσότερο, γιατί σ' ἀγαπάει ὁ κόσμος. Μου ἔφαγες τή δόξα». (Γελάει). Φαντάζεσθε, πῶς ἔνοιωσα κάτω ἀπό αὐτή τήν προστατευτική του παρουσία.

Ἀγαποῦσε τόσο πολύ ὅλους τούς ἀνθρώπους, πού τόν πλησίαζαν καί, φυσικά, καί τούς γιατρούς του, ὥστε νά ἐνεργοποιεῖ γιά μᾶς τό θεραπευτικό χάρισμά του. Ὅσοι τόν πλησίαζαν ἀνεπιτήδευτα ἔχουν παρόμοιες ἐμπειρίες. Πολλές φορές ἔπαιρνα μαζί μου φιλικά ἢ συγγενικά πρόσωπα, πού ἐξεπλήσσοντο ὅταν ἄρχιζε νά μιλάει γιά τό πρόβλημά τους, χωρίς ἐγώ νά τόν ἐνημερώσω ἐκ τῶν προτέρων. Κάποια κυρία, φεύγοντας, ἤθελε νά δώσω ὄρκο ὅτι δέν τοῦ μίλησα γιά ἐκείνη πρὶν πᾶμε στόν Ὠρωπό.

Τό χάρισμά του τόν ἔκανε περισσότερο εὐαίσθητο ἀπέναντι στόν ἀνθρώπινο πόνο. Ἐνα σούρουπο διέκοψαν τήν καρδιολογική ἐξέταση οἱ μοναχές, γιατί ἔξω εἶχαν συγκεντρωθεῖ πολλοί ἀνθρώποι καί περιμέναν νά πάρουν τήν εὐχή του πρὶν νυχτώσει. Βγῆκα ἔξω ἀπό τό κελλί καί οἱ ἐπισκέπτες φίλησαν ἀπλῶς τό χέρι του. Ἦταν κουρασμένος καί δέν μίλησε σέ κανένα. Ἡ τελευταία κυρία βγῆκε κλαίγοντας. Ὅταν ξαναμπήκα, βρῆκα τό Γέροντα νά κλαίει. «Αὐτά παθαίνω πάντα», μου εἶπε. «Εἶδα τώρα αὐτή τή μητέρα νά τή δέρνει αὔριο ὁ ναρκομανῆς γιός της, γιά νά τοῦ δώσει χρήματα. Καί ἡ καμμένη ἀσφαλῶς θά σκανδαλίσθηκε, πού ἔχει τέτοιο πρόβλημα καί ἔφυγε χωρίς βοήθεια... Τί μπορεῖς ἐσύ νά κάνεις, φτωχέ Πορφύριε... Κύριε Ἰησοῦ...» Κι ἐπανελάβε πολλές φορές

ψιθυριστά τή λέξη «Ίησου».

Ήταν τόσο άπλός και γλυκός άνθρωπος, ώστε να μή κωλύεσαι να του απευθύνεις οποιαδήποτε άνόνη έρώτηση. Ήτσι μιά μέρα τόν προκάλεσα άδιάκριτα: «Πώς ξέρεις, Γέροντα, ότι αυτό τό προορατικό σου χάρισμα είναι από τό Θεό και όχι από τό διάβολο;» Γέλασε καλοκάγαθα και μου είπε: «Τό δοκίμασα. Είναι εκ Θεού, γιατί δέν λανθάνει. Νά σου δώσω παράδειγμα. Ή νεωκόρος στήν Πολυκλινική πόναγε στό δεξιό άνω γομφίο και κράταγε τό δεξιό μάγουλό της. Της είπα ότι είναι καλασμένος ό άριστερός γομφίος. Ή εκείνη επέμενε, αλλά όταν γύρισε από τόν όδοντίατρο μου είπε ένθουσιασμένη ότι είχα δίκαιο. Στήν άκτινογραφία ή βλάβη ήταν άριστερά, αλλά αισθανόταν τόν πόνο δεξιά, επειδή ήταν στό ίδιο νευροτόμιο. Άν, λοιπόν, ήταν από τόν πονηρό, αυτή ή προόραση θά βασιζόταν στό αίσθημα του άσθενούς και θά έβγαινε λανθασμένη. Του Θεού ή ένέργεια δέν σφάλλει».

Ό Γέροντας ως γιατρός μου δέν «έβλεπε» μόνο τίς σωματικές μου ασθένειες. Φρόντιζε και γιά τίς πολλές πνευματικές ατέλειές μου. Προσπάθειά του να βρω τήν ταπεινώση. Ένα άπόγευμα μου τηλεφώνησε στό ίατρείο, ακριβώς μετά τήν ύπερβολική εκδήλωση αγάπης ενός ζεύγους άσθενών μου πού περιποιήθηκα. Μεταφέρω τά λόγια του: «Γιωργάκη, είμαι ό Γέροντας. Ήμεεις οί δύο θά πάμε μαζί στήν κόλαση. Θά άκούσουμε: “Άφρον ταυτη τη νυκτι τήν ψυχήν σου άπαιτούσιν από σου”. Τά αγαθά σου έν τη ζωη σου άπήλαυσας “ά δε ήτοίμασας τίνι έσται;” Τόν διέκοψα: “Τί άπολαύσαμε, Γέροντα, σ’ αυτή τή ζωή; Τό σαράβαλο αυτοκίνητο, τό άδειο βιβλιάριο ή τόν άνύπαρκτο ύπνο μας;” Άπάντησε άπότομα: “Τί είναι αυτά πού λές; Δέν σου λέει ό κόσμος τί καλός γιατρός, πού είσαι, μάς αγαπάς, μάς φροντίζεις, δέν μάς γδέρνεις; Και σύ τά άποδέχεσαι, τά χάρτεις. Ή, τόν έκασες τόν μισθό σου. Τό ίδιο παθαίνω και έγώ. Μου λένε πώς έκω “χάρισμα”, πώς μπορω να τούς άκουμπήσω και να κάνω θαύματα, πώς είμαι άγιος. Και τά χάρτω, ό άνόητος και αδύναμος. Ή, γι’ αυτό σου είπα ότι μαζί θά πάμε στήν κόλαση”. “Άν είναι να πάμε μαζί”, του άπάντησα, “πάμε και στήν κόλαση!” Κι εκείνος έκλεισε τό τηλεφώνο, λέγοντας: “Εγώ σου μιλάω σοβαρά και σύ πάντα άστειεύεσαι. Καλή μετάνοια και στους δύο μας”.»

Άλλη μέρα ήμουν βαρύθυμος, σκεπτόμενος ότι έφυγαν τά περισσότερα χρόνια μου άσκοπα, άνάμεσα από άχρηστες καθημερινές λεπτομέρειες. Τηλεφώνησε ό Γέροντας και μέ αναπέρωσε μέ δύο τρεις φράσεις του: «Άκουσες ποτέ, γιατρέ, τό “ού μή γεύσονται θανάτου;” Μπορούμε, άν θέλουμε, ν’ άποφύγουμε τήν πεθαμενίλα. Άρκει ν’ αγαπήσουμε τό Χριστό. Και σύ “έξ όλης τής καρδιάς σου”, κύριε καρδιολόγε». (Γελάει).

Ό Γέροντας δέν ήταν μόνο γιατρός. Ήταν και κτηνίατρος. Άγαπούσε τά ζώα. Έξημέρωσε επιθετικούς παπαγάλους και τούς έμαθε τήν ευχή. Έξεπλάγην όταν άκουσα μέσα στό κελλί του παπαγάλου να έπα-

να λαμβάνει την ευχή. «Εἶναι πιά πνευματικός ἀπό μένα», εἶπε. «Ἐγώ ἀποκάμνω καί κοιμοῦμαι, ἀλλ’ αὐτός ἀγρυπνεῖ». Τελευταία προσπαθοῦσε νά ἐξημερώσει ἓνα ἀετό.

Κάποιο Σαββατοκύριακο στή Βόρειο Εὐβοία, ὅπου ἠσύχαζε, συνέβη τό ἐξῆς, πού μοῦ διηγήθηκε ὁ ἴδιος: «Μιά τσομπάνισα παρακάλεσε νά διαβάσω μιά ευχή στό κοπάδι της, γιατί ἀρρώστειναν τά γίδια της. Συμφώνησα καί ἔφεραν ὅλο τό κοπάδι κοντά στό ἐκκλησάκι, πού ἔμενα. Στάθηκα μπροστά στό κοπάδι, σήκωσα τά χέρια μου ψηλά καί εἶπα διάφορες προσευχές ἀπό ψαλμικούς στίχους, πού ἀναφέρονται στήν κτίση. Ἐπικρατοῦσε ἀπόλυτη σιωπή στά ζῶα. Κανένα δέν κουνιόταν. Ὑστερα κατέβασα τά χέρια μου καί ὁ τράγος κινήθηκε μόνος του. Ἦρθε κοντά, μοῦ φίλησε τό χέρι καί ὑποχώρησε ἥρεμα... Τά λέω σωστά, τά δε;» φώναξε σέ μιά ἀδελφή, πού στεκόταν πιά πέρα. «Ναί, Γέροντα, ἀκριβῶς ἔτσι ἔγιναν. Ἐγώ ἦμουν ἐκεῖ».

Κάθε φορά, πού πήγαινα στόν π. Πορφύριο, μέ συνεῖχε ὁ φόβος, μήπως αὐτή εἶναι ἡ τελευταία φορά πού τόν ἐξετάζω. Ἔτσι φρόντιζα νά κάνω ψηλάφηση καρδιακῆς ὥσεως καί καρωτίδων γιά ἀρκετή ὥρα, μέ τή βεβαιότητα ὅτι ψηλαφῶ τό σῶμα ἑνός αὐριανοῦ Ἁγίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Ὅταν ἔπαιρνα τό χέρι μου ἀπό τό προκάρδιο, ἐπανελάμβανε τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησε τόν κόσμον σου». Πόσα νά ὀφείλει ἄραγε αὐτός ὁ κόσμος, ἡ γενιά μας, σ’ αὐτές τίς προσευχές τοῦ Γέροντος Πορφυρίου! Καί πόσα τοῦ ὀφείλω ἐγώ προσωπικά!

Φεύγοντας, ἔσκυβα νά πάρω τήν ευχή του καί ἄλλοτε μοῦ ἔδινε ἓνα χαστούκι (ἦταν ἡ ἄκρα ἐκδήλωση τῆς χαρᾶς του) ἢ ἄλλοτε ἔσφιγγε τό κεφάλι μου στά δύο του χέρια, λέγοντας τήν ευχή (ἦταν τό δικό του ἠλεκτροεγκεφαλογράφημα).

Τώρα ἐξηγῶ γιατί ὁ Θεός φύτεψε μέσα μου τήν ἐπιθυμία νά σπουδάσω ἰατρική σέ μεγάλη ἡλικία καί νά γίνω καρδιολόγος. Ἦθελε νά γνωρίσω καί νά ψηλαφήσω ἀπό κοντά τόν ἀπλό, προσοπῆ καί χαρισματικό ἅγιο Γέροντα Πορφύριο Μπαίρακτάρη.

Κάποια μέρα μοῦ εἶπε: «Ὅταν φύγω, θά εἶμαι πιά κοντά σας. Μετά θάνατον καταργοῦνται οἱ ἀποστάσεις».

Ἐλπίζω τώρα νά μπαίνει εὐκολότερα στά σπίτια μας καί στίς καρδιές μας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΖΑΧΟΣ

*Ἐπίκουρος Καθηγητής Καρδιολογίας
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*

ΑΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ ΚΙ ΑΓΙΟΦΑΝΕΙΣ

Γέροντας εἶδε πολλούς Ἅγίους, τόν φύλακά του ἄγγελο, τήν Παναγία πολλάκις, τόν ἴδιο τόν Χριστό. Τούς εἶδε ὄχι σέ ὄνειρο, ἐνίοτε ἡμέρα μεσημέρι, συνωμίλησαν, τόν ἀσπάσθηκαν καί τούς ἀσπάσθηκε, τοῦ ἔδωσαν τροφή μέ τό χέρι τους, τόν θεράπευσαν, τοῦ ἔδωσαν ὑποσχέσεις, τοῦ ἀποκάλυψαν μυστήρια

Ἐλεγε σέ κάποιον: «Ἐνῶ ἀπό νέος διάβαζα πολύ τά συναξάρια, τώρα, οἱ βίοι τῶν Ἁγίων δέν μέ βοηθοῦν τόσο (ἐννοώντας σάν ἀνάγνωση), διότι τούς ζῶ». Δέν εἶχε πιά ἀνάγκη ἀπό αὐτήν τήν πνευματική τροφή, διότι ζοῦσε κάτι ἀνώτερο.

Ἀπέφευγε νά διηγήται τίς ἐμπειρίες του. Μόνο ὅταν ἔκρινε ὅτι ἦταν ἀνάγκη νά βοηθήσει μιά ψυχή, μιλοῦσε. Καί ἐνῶ στίς ἄλλες διηγήσεις του ἦταν συναρπαστικός καί διαχυτικός, στήν περιγραφή αὐτῶν τῶν γεγονότων μέ Ἅγίους ἦταν πολύ συνεσταλμένος, λιτός καί σύντομος. Ὁ ἀκροατής τέτοιων ἀποκαλύψεων ἔμενε ἔκπληκτος μπροστά στήν ἀπλότητα, τήν φυσικότητα, ἀλλά καί τήν μοναδικότητα τῶν γεγονότων. Ἐλεγε λ.χ. «μοῦ συνέβη κάτι» καί ἐννοοῦσε ὅτι τόν ἐπισκέφθηκε ἕνας Ἅγιος. Ἡ «ἐνίωσα κάτι» καί θά νόμιζε κανεῖς ὅτι ἐνίωσε ἀπλῶς μιά συγκίνηση, ἀλλά ἦταν κάτι βαθύτερο· μιά ἀποκάλυψη, ἕνα ὄραμα, μιά ἀρπαγή σέ θεωρία ἢ κάτι παρόμοιο. Τήν ἡμέρα πού τοῦ συνέβαινε κάτι, συνήθως τό σημείωνε στά λειτουργικά βιβλία του συνεσκιασμένα.

Πολλές φορές σέ ὦρα προσευχῆς ἠρπάζετο ὁ νοῦς του σέ θεωρία ἤδη πρὶν γίνει μοναχός. Ἀπό τήν πείρα του ἔλεγε: «Ὅταν κανεῖς εἶναι σέ θεωρία, μπορεῖ, ἄς ὑποθέσουμε, ν' ἀκούσει τό ξυπνητήρι. Μέχρις ἐκεῖ. Περισσότερο δέν ἔχει ἐπικοινωνία μέ τό περιβάλλον».

Σχετικά μέ τά ὄραματα ἐξηγοῦσε: «Ὅταν βλέπει κανεῖς ὄραμα, βλέπει μέ τά μάτια τῆς ψυχῆς. Μερικές φορές σέ τέτοια ὄραματα ἔκλεινα τά μάτια καί πάλι ἔβλεπα. Ἄρα μέ τά μάτια τῆς ψυχῆς ἔβλεπα. Ὅταν ἐμφανίζεται ἕνας Ἅγιος σέ κάποιον, ἕνας τρίτος, ἄλλοτε τόν βλέπει, ἄλλοτε ἀκούει τήν φωνή, ἄλλοτε τίποτε. Δέν ὑπάρχει νόμος». Τόνιζε ἀκόμη ὅτι «ὁ μοναχός στήν ἀρχή ἔχει μικρά γεγονότα, ἀργότερα πιά μεγάλα, ἀργότερα ἀκόμη μεγαλύτερα». (Ὅταν φυσικά ἀγωνίζεται σωστά καί σταθερά).

Ἐκεῖνο πού κάνει ἐντύπωση εἶναι πῶς, μετά ἀπό ὅλα ὅσα εἶδε καί

ἔζησε καί «τρελλάθηκε», μέ τήν καλή ἔννοια, ἀπό τόν θεῖο ἔρωτα καί τήν οὐράνια γλυκύτητα πού τοῦ ἄφηναν οἱ οὐράνιοι ἐπισκέπτες του, κατέφερνε ὁ νοῦς του νά ἐξολλήσει ἀπό τά οὐράνια; Διότι δέν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα νά κατέρχεται κανεῖς ἀπότομα ἀπό τό Θαβώρ στήν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, νά θυσιάζει αὐτήν τήν παραδεισένια κατάσταση καί νά ἀσχολεῖται μέ τά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Αὐτό εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ καί ἀποτελεῖ ἕναν πρόσθετο ἀγῶνα καί ἄλλο τοῦ Γέροντα.

Ἐπίσης ἀπό ὑπαινιγμούς τοῦ Γέροντα καί μαρτυρίες ἄλλων συμπεραίνεται ὅτι ἐκτός αὐτῶν πού ἀναφέρθηκαν στό Πρῶτο μέρος, εἶχε καί ἄλλα θεῖα γεγονότα. Ἐναφέρονται μερικά:

*

Κατά τήν παραμονή του γιά θεραπεία στήν Κόνιτσα, εἶδε τούς Τρεῖς Ἱεράρχες. Τό διηγήθηκε στήν Καίτη Πατέρα, ἡ ὁποία τό διέσωσε ὡς ἔξῃς: «ἀπό τό βράδυ, ὅπως συνήθιζε, κλείστηκε στό Κελλί του καί ἔκανε τό Ἐπίδομα. Τό πρῶτό μου λέει:

— Μέ συγχωρεῖς, ἀδελφή, πού σᾶς ἐνώχλησα πολύ ἀπόψε.

— Ἐμεῖς; Γιατί;

— Γιατί ἤρθαν οἱ Ἅγιοι Τρεῖς Ἱεράρχαι καί εἶχαμε συνομιλία. Τούς ἔλεγα συνέχεια: “Σιγά – σιγά γιατί ἐνοχλοῦμε τήν οἰκογένεια”. Δέν ἤθελα νά σᾶς ἀνησυχίσουμε.

» Ἐγώ δέν πῆρα εἶδση! Αὐτός μιλοῦσε ὅλη τή νύχτα μέ τούς Ἅγίους, καί ἐγώ δέν κατάλαβα τίποτε».

*

Βέβαιον εἶναι ὅτι εἶδε καί τήν Ἁγία Αἰκατερίνη. Τό ἀνέφερε σέ κάποιον γιά νά τόν παρηγορήσει, ὅταν ἐκεῖνος τοῦ ἔδωσε μιά σχετική ἀφορμή. «Ἐνα καί ἕνα (δηλαδή, ἀμέσως) τήν προσκύνησα καί κράτησα τά πόδια της. Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη εἶναι ψηλή».

*

Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη βρισκόταν στήν Σουρωτή στίς 14-10-1979, (δηλαδή μέ τό νέο ἡμερολόγιο 27 Ὀκτωβρίου, παραμονή τῆς Ἁγίας Σκέπης). Τό βράδυ ἐκεῖνο εἶδε σέ ὄραμα, ὄχι σέ ὄνειρο, τήν σκέπη τῆς Παναγίας, σάν φωτεινή νεφέλη νά ἐπισκιάζει καί νά καλύπτει κάποιες μοναχές ἀπό τήν Σερβία, πού εἶχαν ἔρθει νά τόν δοῦν.

*

Εἶδε καί τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Θεολόγο. Σέ ἐρώτηση, πῶς ἦταν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης καί μέ ποιά μάτια τόν ἔβλεπε, ἀπάντησε: «Πάντως σκοτάδι ἦταν καί τόν ἔβλεπα. Εἶναι μυστήρια αὐτά. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος δέν ἔχει τόσο αὐτό τό πρᾶγμα στό κεφάλι του, ὅπως τόν ἀγιολογιογράφου», ἐννοώντας προφανῶς ἕνα ἐξόγκωμα στό μέτωπο.

*

Ρωτήθηκε ὁ Γέροντας, γιατί ἔγραψε γιά τόν Χατζηγιώργη καί ἀπά-

ντισε: «Ἄν δέν εἶχε συμβεῖ κάτι μέ τόν Χατζηγιώργη καί σέ μένα, δέν θά ἔγραφα». Δέν ἀνέφερε τήν ἐμφάνιση στό βιβλίο του, γιατί, ὅπως εἶπε: «Μιά φορά τήν ἔπαθα μέ τόν Χατζεφεντή», ἐννοώντας τήν δημοσίευση τῶν ἐμφανίσεων τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου σ' αὐτόν. Εἶχε ὅμως τόν Χατζηγιώργη σέ μεγάλη εὐλάβεια. Προσωπικά τόν θεωροῦσε Ἅγιο καί τόν ἐπεκαλεῖτο στό κομποσκοῖνι του. Πίστευε μάλιστα ὅτι ἔχει σειρά νά ἀναγνωρισθεῖ ἐπίσημα Ἅγιος καί ἀπό τήν Ἐκκλησία.

*

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης π. Αὐγουστῖνος Κατσαμπήρης εἶχε ἐπανελημμένως παρακαλέσει τόν Γέροντα νά προσευχηθεῖ γιά νά τοῦ ἐμφανιστεῖ ὁ νεοφανής ἅγιος Βλάσιος ὁ ἐκ Σκλαβαίνων. Ἐπιθυμοῦσε νά γνωρίσει τά χαρακτηριστικά του γιά νά τόν ἀγιογραφήσουν.

Ἦταν ἡ 21η Ἰανουαρίου 1980, Κυριακή τοῦ Ἀσώτου, πρὸς Δευτέρα. Ὁ Γέροντας ἐνῶ προσευχόταν τό βράδυ στό Κελλί του μέ τό κομποσκοῖνι, βλέπει νά παρουσιάζεται μπροστά του μέσα σέ φῶς ἕνας Ἅγιος ἄγνωστος πού φοροῦσε μανδύα καλογερικό. Δίπλα του στόν τοῖχο τοῦ Κελλιῦ του, πάνω ἀπό τήν σόμπα φαίνονταν ἐρείπια Μοναστηριοῦ. Αἰσθανόταν ἀπερίγραπτη χαρά καί ἀγαλλίαση καί σκεφτόνταν «ποιός Ἅγιος εἶναι;». Τότε ἄκουσε φωνή ἀπό τήν Ἐκκλησία: «Εἶναι ὁ ἅγιος Βλάσιος ἀπό τά Σκλάβαινα».

Ἀπό εὐγνωμοσύνη, γιά νά εὐχαριστήσῃ τόν Ἅγιο γιά τήν τιμή πού τοῦ ἔκανε, μετέβη στά Σκλάβαινα καί προσκύνῃσε τά χαριόβρυτα Λείψανά του. Ἀνταπέδωσε τρόπον τινά τήν ἐπίσκεψη. Ὁ Γέροντας ἔδειξε μάλιστα ἀπό μακρῦα καί τό μέρος ὅπου παλαιότερα ἦταν κτισμένο τό Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου, ἐπειδή νύκτωσε καί δέν εἶχε χρόνο νά πάει ἐπί τόπου.

Ἀναφέρει ὁ κ. Ἀπόστολος Παπαχρήστου: «Τήν εἰκοστή Μαΐου 1980 ὁ Γέροντας ἦρθε στό σπίτι μου στό Ἀγρίνιο, μέ σκοπό νά μεταβεῖ στά Σκλάβαινα Ξηρομέρου καί νά προσκυνήσῃ τά ἱερά Λείψανα τοῦ ἁγίου Βλασίου τοῦ ἐν Σκλαβαίνοις, μετά ἀπό ἀποκάλυψη τοῦ Ἁγίου στό Κελλί του. Ἐμείνε ἕνα βράδυ στό σπίτι μας καί παρ' ὅτι τοῦ στρώσαμε καθαρὰ λευκά σεντόνια, ὁ Γέροντας τά ἄφησε τελείως ἄθικτα. Ὅταν πῆγε στά Σκλάβαινα, προσκύνῃσε μέ στρωτές μετάνοιες τόν Ἅγιο καί δίδαξε ὅλους γύρω του».

Ἀκολουθῶς ὁ Γέροντας παρήγγειλε τήν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Βλασίου στήν Ἱερά Μονή Ἁγίας Τριάδος στό Κορωπί Ἀττικῆς, ἀφοῦ περιέγραψε τά χαρακτηριστικά τοῦ Ἁγίου στήν ἀγιογράφο μοναχῆ. Ὅταν ἔλαβε τήν εἰκόνα ἀναπαύθηκε, διότι ἀπέδιδε ἀκριβῶς τόν Ἅγιο. «Φαίνεται ὅτι ἡ ἀδελφή εἶχε εὐλάβεια καί τήν ἔκανε μέ προσευχή καί νηστεία», εἶπε.

Κάθε ἔτος τιμοῦσε τήν μνήμη τοῦ ἁγίου Βλασίου μέ ἀγρυπνία μόνος του στό Κελλί. Τόν ἐόρταζε, ὄχι στίς 11 Φεβρουαρίου, πού ἐπικράτησε νά ἐορτάζεται ἡ μνήμη του, ἀλλά στίς 19 Δεκεμβρίου, τήν ἡμέρα πού μαρτύρησε.

Γεώργιου Κάκκουρα

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΠΠΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΘΡΑΙΑΣ

Κατά κανόνα όλοι οί γνωστοί Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου τῶν πρώτων ἕξι αἰῶνων συγκαταλέγονται καί στό ἀγιολόγιό της. Μιά τέτοια ἀγία μορφή ὑπῆρξε καί ὁ Ἀ΄ ἐπίσκοπος τῶν Χύτρων, δηλ. τῆς σημερινῆς τουρκοκρατούμενης Κυθρέας, ὁ ἅγ. Πάππος.

Τό ὅτι στούς πολλούς εἶναι ἄγνωστος ὀφείλεται μᾶλλον στήν ἔλλειψη πολλῶν στοιχείων γιά τή ζωή του. Καί, ὅμως, ἀπό τίς λίγες πληροφορίες πού ἔχουμε φαίνεται ὅτι ἦταν γνωστός γιά τήν αγιότητα τοῦ βίου του τουλάχιστον μέχρι καί τόν 15ο αἰώνα.

Τίς περισσότερες καί ἀρχαιότερες πληροφορίες ἀντλοῦμε ἀπό τό ἔργο: «Βίος τοῦ ἀγίου Ἐπιφανίου, Ἐπισκόπου Πόλεως Κωνσταντίας τῆς Κύπρου» (P.G., Migne - Ἑλληνική Πατρολογία τ. 41, 24-114), τό ὁποῖο γράφτηκε ἀπό τούς μαθητές τοῦ ἅγ. Ἐπιφανίου, Ἰωάννη καί Πολύβιο ἐπίσκοπο πόλεως Ρινοκουρούρων.

Ἀναφερόμενοι, λοιπόν, οί δύο μαθητές στήν ἐκλογή τοῦ δασκάλου τους ὡς Ἐπισκόπου Κωνσταντίας τῆς Κύπρου γράφουν καί τά ἑξῆς: «Ἦσαν οὖν ἅπαντες οί ἐπίσκοποι τῆς νήσου συναχθέντες ἐπί τό χειροτονῆσαι τόν δυνάμενον ποιμαίνειν τήν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ. Ἦσαν οὖν ἡμέρας ἐπί τό αὐτό ἔχοντες καί δεόμενοι τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀποκαλύψει αὐτοῖς τόν δυνάμενον χρησιμεῦσαι ἐπί τῆς ἱερωσύνης. Ἦν δέ τις τῶν ἐπισκόπων ὄσιος ἀνὴρ ἀπό σημείων κε΄ τῆς Σαλαμινέων πόλεως χειροτονηθείς ἐν πόλει οἰκτρᾶ, Κυθρία καλουμένη. Τοῦτο ἔλεγον ἔχειν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ πεντηκονταοκτώ ἐνιαυτούς. Οὗτος κατηξιώθη καί μαρτυρίου καί πολλά παθῶν διά τόν Χριστόν, ἀπελύθη ἐπί τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτον ἔλεγον κεκρατῆσθαι μετὰ Γελασίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σαλαμινέων πόλεως ἐπί τό μαρτυρῆσαι. Ἦν δέ τό ἐν γεννητοῖς αὐτοῦ ὄνομα τό ὑπό τῶν γονέων τεθειμένον Πάππος, ὅς ἦν καί αὐτός μετὰ τῶν ἐπισκόπων. Τοῦτον εἶχον ἅπαντες οί ἐπίσκοποι ὡς πατέρα, διά τε τήν ἐν Χριστῷ ὁμολογίαν, καί διά τά ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς. Ἦν δέ καί πρόγνωσιν Θεοῦ ἔχων. Τούτῳ ἀπεκαλύφθη περί Ἐπιφανίου, ὅπως χειροτονηθῆ ἐπί τῆς Σαλαμινέων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος».

Ἀπό τά ἀναφερθέντα λοιπόν βλέπουμε πῶς ὁ Πάππος ὑπῆρξε «ὄσιος ἀνὴρ». Τό 367 – ἔτος ἐκλογῆς τοῦ ἅγ. Ἐπιφανίου ὡς ἐπισκόπου Σαλαμῖνος – εἶχε ἤδη ἀρχιερατεύσει στήν ἐπισκοπή Κυθρέας γιά 58 χρόνια (310-368 μ.Χ.). Ἦταν Ὁμολογητής τῆς Ὁρθόδοξης Πίστεως,

δηλ. επέζησε μαρτυρίου, τό ὁποῖο ὑπέστη ἐξαιτίας τῆς πίστεως του καί τῆς διδασκαλίας του γιά τόν Τριαδικό Θεό. (Μάλιστα μαρτύρησε μαζί μέ τόν ἅγ. Γελάσιο τόν ἐπίσκοπο Σαλαμίνο, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστό, παρέστη στήν Α΄ Οἰκουμενική Σύνοδο τό 325 στή Νίκαια). Ἐκριβῶς, λοιπόν, ἐξαιτίας τῆς ὁμολογίας του αὐτῆς καί τοῦ μαρτυρίου του, ἀλλά καί τῆς πολύχρονης του ἀρχιερωσύνης τόν εἶχαν καί τόν σέβονταν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι ὡς πνευματικό τους πατέρα. Ἐκόμν, εἶχε ὁ ὅσιος Πάππος καί τό χάρισμα τῆς θείας πρόγνωσης. Γι' αὐτό ἀκριβῶς τοῦ ἀποκαλύφθηκε ἀπό τό Θεό ὅπως χειροτονήσει τόν Ἐπιφάνιο ἐπίσκοπο Σαλαμίνο.

Πραγματικά εἶναι ἐνδιαφέροντα τά ὅσα γράφονται στή συνέχεια τοῦ «Βίου» γιά τήν ἐκλογή τοῦ Ἐπιφανίου στήν ὁποία διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο ὁ ἅγ. Πάππος. Ὁ Ὅσιος κατεβαίνει στή Σαλαμίνα βοηθούμενος ἀπό δύο διακόνους συνοδευόμενος ἀπό ἄλλους τρεῖς ἐπισκόπους. Ἀνευρίσκουν τόν Ἐπιφάνιο στήν ἀγορά, ὁ ὁποῖος ἐτοιμαζόταν νά ἀναχωρήσει ἀπό τήν Κύπρο. Τόν καλοῦν νά τούς ἀκολουθήσει σέ ἐκκλησία καί ἐκεῖ «διά τῆς βίας» τόν χειροτονοῦν ἐπίσκοπο Σαλαμίνο καί μάλιστα «ἀθρόον». Ὁ Ἐπιφάνιος κλαίγοντας διαμαρτύρεται κατά τοῦ Πάππου. Ὁ Πάππος παίρνει τό λόγο καί ἐξηγεῖ στόν Ἐπιφάνιο τή θεία πρόγνωση πού εἶχε γι' αὐτόν καί τήν ἐκλογή του: «Ἐχρῆν μέν ἡμᾶς σιωπῆσαι, ὃ τέκνον Ἐπιφάνιε. Γίνομαι δέ ἄφρων αὐτός μοι τήν ζήτησιν ποιησάμενος. Τῶν γάρ Πατέρων συναχθέντων ὧδε, ἀπεδώκασι τῷ Θεῷ ἐπί μνηύσει τοῦ ἐπισκόπου. Καμοί πόνον ἐπέφερον πάντες οὗτοι λέγοντες πρός μέ τόν ἁμαρτωλόν. Εὐχου προθύμως καί ἀποκαλυφθήσεται σοι.

Ἐμοῦ δέ ἑαυτόν καθείρξαντος ἐν ὀσπιτίῳ, παρεκάλουν τόν Σωτήρα περί τοῦ τοιούτου· ἀστραπή δέ ἔλλαμψεν ἐν τῷ κελλίῳ· ἤκουσα δέ καί φωνήν διδομένην πρός με τόν ἁμαρτωλόν: Πάππε, Πάππε, φησίν, ἄκουε. Ἐγὼ δέ ἔμφοβος γενόμενος εἶπον. Τί ἐπιτρέπει ὁ Κύριός μου; εἶπεν δέ πρός μέ μετ' εὐμενίας. Ἀνάστα, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἓνα τῶν διακόνων, καί ἐπικάτελθε ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Καί ἰδού δὴ μοναχός ἐκεῖ παρά τῷ πράτῃ ὠνεῖται σταφυλᾶς. Δύο μοναχοὺς ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ, Ἐλισσαίου τήν κεφαλὴν τό ἐκτύπωμα, τοῦτον χειροτόνησον εἰς ἐπίσκοπον. Ἀλλά μή ἀναγγείλῃς αὐτῷ, μήποτε ἀποδράσει. Τό δέ ὄνομα αὐτοῦ καλεῖται Ἐπιφάνιος. Γέγονα ἄφρων, τέκνον. Αὐτός μέ ἠνάγκασας. Βλέπε τί ποιεῖς καί πρόσεχε σεαυτῷ. Ἐγὼ γάρ ἀπεστάλην ὃ ὄφειλα ποιῆσαι ἐποίησα. Ἀθῶός εἰμι. Σὺ ὄψῃ ἐπὶ πᾶσι τούτοις. Ἀκούσας δέ ταῦτα Ἐπιφάνιος ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον καί προσεκύνησεν Πάππον εἰπών. Μὴ ὀργίζου, Πάτερ, φησίν, ἁμαρτωλός ἄνθρωπός εἰμι, καί οὐκ ἐπαρκῶ πρός τό μέτρον τῆς ἱερωσύνης, καί προσκυνήσας πάντας προετρέπετο αὐτούς ἐπὶ τό ἄριστον. Καί ἀριστησάντων αὐτῶν (πάντων τῶν Πατέρων) ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἐν τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ» (34-35).

Στό «Βίον καί πολυτεῖαν τοῦ ἐν ἀγίοις καί θαυματουργοῦ πατρός ἡμῶν Δημητρίου ἐπισκόπου Χυτρίδων, μιᾶς τῶν ὑπὸ τήν Κυπρίων νῆ-

σον» πού ἔγινε ἐπίσκοπος Χύτρων τόν 9ο αἰώνα, ἀναφέρονται τά ἐξῆς σχετικά μέ τήν ἀγιότητα τοῦ ὁσίου Πάππου: «Ἐν τῇ πόλει (τῶν Χύτρων) ἐν ἧ πρό πολλῶν Πάππος τε καί Ἄθανάσιος, οἱ τῷ τῆς φύσεως συνδέσμῳ ὡς τῷ τοῦ πνεύματος συνδεόμενοι καί μεγάλων αὐτουργοί θαυμάτων γενόμενοι, κατά διαδοχὴν τήν καθέδραν ἐδέξαντο».

Ἡ χρονογράφος τῆς Κύπρου, τοῦ 15ου αἰώνα, Λεόντιος Μαχαιρᾶς στό «Χρονικόν» του ὅταν καταγράφει τίς 14 ἐπισκοπές πρὶν τῆ Φραγκοκρατία, ἀναφέρει: «Δημητριανοῦ, Πάππου, Ἄθανασίου, Εὐσταθίου, Νικίτα ἐπισκόπου Κυθηραίων» καί ἀποτελεῖ ἀκόμη μιά ὕστερη μαρτυρία γιά τόν Ὅσιο.

Πότε τελεῖται ἡ μνήμη του;

Στό Συναξαριστή τήν 3η τοῦ μηνός Ἰουνίου ἀναφέρεται ἡ μνήμη ὁσίου μέ τό ὄνομα Πάππος: «Ἁ Ὅσιος Πάππος ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. Καί ἀκολουθοῦν οἱ στίχοι: Τέθηκε Πάππος, οὐχί πάππος ἐγγόνων, πατήρ δέ μᾶλλον ἀρετῶν θυγατέρων». Δέν ὑπάρχει ὅμως κανένα ὑπόμνημα. Ἡ δόκιμος συγγραφέας ἀγιολογικῶν κειμένων Μητρ. πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης στό ἔργο του «Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» (1935) σημειώνει: «Εἶναι ἄρα γε οὗτος ὁ ἐπίσκοπος Χύτρων τῆς Κύπρου ὁ χειροτονήσας τόν ἅγιον Ἐπιφάνιον ἐπίσκοπον Κύπρου;». Στή συνέχεια μᾶς παραθέτει τήν πληροφορία πῶς στό Συναϊτικόν Κώδικα 140 ἀναφέρεται κατά τήν 24η Ὀκτωβρίου μνήμη: «Πάππου ἐπισκόπου Σκύθρου τῆς Κύπρου».

Τό πιθανότερο φαίνεται πῶς στήν ἀντιγραφή τοῦ Κώδικα τό «Χύτρων - Κύθρων» ἔγινε «Σκύθρου», ἐφόσον δέν ὑπάρχει γνωστή ἐπισκοπή στήν Κύπρο μέ τέτοιο ὄνομα. Πολύ νεώτερα ἀγιολογικά κείμενα ἔχουν τήν 24η Ὀκτωβρίου ὡς ἡμέρα μνήμης τοῦ Ὀσίου.

Τέλος νά ἀναφέρουμε καί τήν ἐξῆς σημαντική πληροφορία: ὁ ἱστοριοδίφης Νέαρκος Κληρίδης (1892-1969) στό βιβλίον του «Χωριά τῆς Κύπρου» γράφοντας γιά τό χωριό τῆς ἐπ. Ἀμμοχώστου Ἅγιος Σέργιος (βρίσκεται πολύ κοντά στήν τουρκοκρατούμενη σήμερα ἀρχαία Σαλαμίνα) παραθέτει πῶς «Κοντά στόν Ἅγ. Σέργιο εἶναι μιά τοποθεσία μέ τό ὄνομα Ἅγ. Πάππος. Στά χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας ἦταν ἐκεῖ χωριό καί πολιοῦχος τοῦ χωριοῦ ἦταν ὁ ἅγ. Πάππος, ὁ ὁποῖος ἦταν ἐπίσκοπος στούς Χύτρους...». Καί ὁ Ν. Γ. Κυριαζῆς (1877-1956) στό βιβλίον του «Τά χωριά τῆς Κύπρου» σημειώνει πῶς σέ χάρτες καί χειρόγραφα τῆς Φραγκοκρατίας, τά ὁποῖα ὀνομάζει, ὑπῆρχε χωριό μέ τό ὄνομα ἅγος Πάππος (Ἅγ. Πάππος), ἐνῶ «Σήμερον (1952), εἶναι τοποθεσία μεταξύ ἁγίου Σεργίου καί Παραδείσι... Ἀπό τό 1915 εἶναι γῆ Χαλίτικη, ἅγος Πάππος».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΚΟΥΡΑΣ

Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας

Γρηγόρη Ἀ. Γρηγορά

ΔΥΟ ΛΥΣΙΩΤΕΣ «ΟΔΗΓΟΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΝΩ»

ιώθω ανάξιος νά μιλήσω γιά τό γέρο Παναή Χ΄ Ἰωνᾶ καί τόν π. Γαβριήλ Σιόκουρο, ἀνθρώπους πού ξεχώρισαν τόν ἑαυτό τους ἀπό τήν ἁμαρτία καί τόν κόσμο καί ἀφιερώθηκαν ψυχῇ τε καί σώματι στό Θεό.

Καί οἱ δύο ἀγωνίστηκαν γιά νά ἐφαρμόσουν τό Εὐαγγέλιο μέ πιστότητα καί ἀκρίβεια στή ζωή τους. Ἀγάπησαν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί ρύθμισαν τή συμπεριφορά τους πρός τούς ἀνθρώπους σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. Ἀπόκτησαν ἔτσι ἀπλό ὄφθαλμό καί καθαρῆ καρδία, στήν ὁποία ἀποκαλύφθηκε ὁ Θεός καί χάρισε σ' αὐτούς τήν ἐμπειρία τῆς γνώσης Του. Φοβᾶμαι πώς οἱ Λυσιώτες δέν καταλάβαμε τί θησαυρούς εἶχαμε, ἀνθρώπους στήν ἐποχή μας πού ἔβαλαν στόχο νά ἐγγίσουν τό Θεό μέ ἀδιάλειπτη προσευχή, μελέτη, νηστεία, ἀγρυπνία, ἀγαθοεργία καί μετάδοση τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ στούς συνανθρώπους τους.

ΠΑΝΑΗΣ ΧΑΤΖΗΩΝΑΣ

Ἦταν ὁ Παναγής Χ΄ Ἰωνᾶς γεννήθηκε τό 1905 καί πέθανε τό 1989 ὅμως τόν νιώθουμε ζωντανό. Ἦταν ὁ τέταρτος ἀπό τά ὀκτώ παιδιά τῆς οἰκογένειας. Οἱ γονεῖς του, ἄν καί ἀγράμματοι, καθοδηγοῦσαν τά παιδιά τους στήν θρησκευτική ζωή μέ τακτικό ἐκκλησιασμό καί προσευχή.

Μεγαλώνοντας ὁ Παναῆς κι ὁ ἀδελφός του Βασίλης ἄρχισαν νά μελετοῦν καί νά ἐμβαθύνουν στό λόγο τοῦ Θεοῦ. Τά βιβλία -ἡ Ἁγία Γραφή- δυσεύρετα τότε. Ὄταν ἐπιτέλους τήν προμηθεύτηκαν, ἔγινε καθημερινό τους ἐντρύφημα. Πολλές ἀποστολικές καί εὐαγγελικές περικοπές τίς ἔμαθαν ἀπ' ἔξω.

Τήν πνευματική τους ζωή καί τή χάρη, πού στόλιζε τίς καρδιές τους, θέλησαν καί ἄλλες ψυχές νά τίς γνωρίσουν. Ἔτσι ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά μαζεύονταν στό σπίτι τους γιά ν' ἀκούσουν τόν Παναῆ νά διαβάσει. Αὐτό συνεχίστηκε γιά μερικά χρόνια καί μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ ἡ ἔφεση τῶν συγχωριανῶν μας ν' ἀκούσουν λόγο Θεοῦ ἔκαμε τό γέρο Παναῆ νά διαβάσει στό σωματεῖο «Λέσχῃ Ἀγάπης τοῦ Λαοῦ». Τελικά κῶρος συγκέντρωσης ἔγινε ὁ Θρησκευτικός Σύλλογος, πού ἔκτισε ἡ

Ἐκκλησιαστική Ἐπιτροπή δίπλα ἀπό τό παλιό Σχολεῖο. Τώρα οἱ συνάξεις μελέτης ἦταν ἄνετες καί πολλοί συγχωριανοί μας μαθήτευσαν στά ψυχῶφελῆ αὐτά κηρύγματα.

Στό μεταξύ ὁ Παναῆς διορίστηκε νεωκόρος τῆς ἐκκλησίας. Τό διακόνημα αὐτό ἐξάσκησε μέ ζῆλο μέχρι τό 1974, χωρίς καμμιά ἀνταμοιβή. Εἶχαν ἤδη ἀποφασίσει τά δύο ἀδελφία νά μείνουν ἄγαμοι. Συνδέθηκαν μέ τό Σταυροβούνι, ὅπου βρῆκαν ἄριστο Πνευματικό, πού τούς ὀδηγοῦσε στό δρόμο πού διάλεξαν. Συχνά ἔφταναν ὡς ἐδῶ μέ τά ζῶα γιά ἐξομολόγηση. Φυσικά ἔπαιρναν πολλά ἀπό τή ζωή τῶν μοναχῶν, πού τότε ἦταν σέ μεγάλη ἀνθηση. Τούς εἶχε πει κάποτε ὁ π. Κυριανός, ὁ πνευματικός: «Νά σᾶς πῶ νά πάρετε τό σχῆμα, ἀλλά ἀφοῦ γίνεται μεγάλη ὠφέλεια στό χωριό σας ἀπ' αὐτά πού κάνετε, μείνετε ἀκόμα λίγο καί βλέπουμε».

Ἡ ὑπηρεσία του στό ναό καί ἡ πνευματική διακονία τῶν συγχωριανῶν του ἦταν τό κύριο ἔργο τοῦ Γέροντα Παναῆ. Ἄναβε τά καντήλια, καθάρριζε τό ναό, ὑπηρετοῦσε τόν ἱερέα, ἔψαλλαν μαζί μέ τόν ἀδελφό του στούς ἔσπερινούς καί τίς ἄλλες ἀκολουθίες. Διάβαζε γιά πολλά χρόνια στήν ἐκκλησία τό κήρυγμα τῆς Κυριακῆς πού ἔστειλλε ἡ Ἀρχιεπισκοπή. Κοντά σ' αὐτά ἄρχισε μέ κύκλο εὐσεβῶν γυναικῶν κάθε μεγάλη γιορτή κι ἀγρυπνίες καί προσευχές στό ναό ὡς τίς πρωϊνές ὥρες.

«Ὁ Θεός εἶχε προικίσει τόν Γέρο Παναῆ μέ πολλά χαρίσματα καί ἀρετές», ἔγραψε ὁ πνευματικός του Ἀρχιμανδρίτης Ἀθανάσιος, ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μ. Σταυροβουνίου. «Ἦταν ὀλότελα ἀφιερωμένος στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, προτιμήσας τήν ἀγαμία, ζώντας τήν ἐκούσια πτωχεία καί κακοπάθεια, καλλιεργώντας εἰς τήν ψυχή του πᾶσαν καθαρότητα καί εἰς τό σῶμα πᾶσαν ἀγνότητα. Θέλημα ἰδικόν του δέν εἶχε, ἀλλ' ἔκανε ὑπακοή εἰς τάς συμβουλᾶς τῶν πνευματικῶν του. Ἡ ζωή του ἦταν ὁμοία ἱερέων, δέν ἔλειπε ποτέ ἀπό τόν ναό, ἀναγιγνώσκων καί ψάλλων μέ μεγάλη κατάνυξη. Στό σπίτι του ἐτελοῦσε ἀνελλιπῶς Παρακλήσεις, Ἀπόδειπνα, Χαιρετισμούς καί ἀκολουθίας. Αὐτό συνέχιζε καί εἰς τās ἀσθενείας του καί τά γηρατιά του. Ἦταν τελείως ἀφιλοχρήματος, ξένος τοῦ κόσμου καί τῶν ἐπιθυμιῶν του, ταπεινότητας, ὑπομονετικός, πρᾶος, ἀπλούς καί ἡσύχιος. Δέν ἐλύπησε ποτέ κανένα κι οὔτε σκανδάλισε ἄνθρωπο. Ἀπεναντίας ὠφέλησε καί ἔσωσε πολλούς. Ζοῦσε πρωτίτως-συνεχίζει ὁ π. Ἀθανάσιος-, διά τήν ἀνάπαυσιν τῶν ἐν Χριστῶ ἀδελφῶν του θυσιάζοντας τήν ἰδικήν του ἡσυχίαν. Φιλοξενοῦσε πτωχοῦς καί ἀσθενεῖς στό σπίτι του, βοηθοῦσε ὅσους εἶχαν ἀνάγκη καί ἔσπευδε εἰς οἶκους πενθούτων νά προσφέρει λόγους παρηγορίας κι ἐνίσχυσης».

Τόν Αὐγούστο τοῦ 1974 ὁ Γέρο Παναῆς ἀναψε τά καντήλια τῆς Παναγίας γιά τελευταία φορά καί ἔφυγε μαζί μέ τούς ἄλλους, πρόσφυγας στήν Ξυλοτύμπου. Κάτω ἀπό μιά ἐλιά καθόταν ὁ Παναῆς καί διάβαζε. Τακτικός στίς λειτουργίες στήν ἐκκλησία, στά ἐξωκλήσια, προσευχόταν ὡρες ἀτέλειωτες. Μετά ἀπό μερικά χρόνια μετακομίζει στή Λάρνακα στό

συνοικισμό Ἁγίων Ἀναργύρων. Τώρα ὁ λύχνος τίθεται ἐπὶ τὴν λυχνία. Περισσότερος κόσμος γνωρίζει καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ἀγία βιοτὴ τῶν «παπούδων τῆς Λύσης». Τούς ἐπισκέπτονται στό σπίτι τους ἀπλοὶ ἄνθρωποι, κληρικοί καὶ λαϊκοί, καθηγητές, ἡγούμενοι καὶ μοναχοί, ἄνθρωποι πονεμένοι, μέ προβλήματα. Ὁ Γέρο Παναῆς ἔβρισκε τὸν κατάλληλο λόγο γιά κάθε περίπτωση. Γράφει ὁ π. Συμεών, ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου Μαυροβουνίου: «Ὁ Παναῆς μιλά λιγότερο, ἀλλά οἱ κουβέντες του εἶναι σπαθί. Κτυπᾶ πάντα κέντρο κι ἐσύ διαλύεσαι μέσα στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ».

Ἐφρουγαν ὅλοι ἀπὸ κοντά του ἀναπαυμένοι, ἔνοιωθαν ὅτι ὑπάρχει ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει ἔλεος. Νέα παιδιά, ἄκουγαν τὸν ὀγδοντάρη γέροντα νά τούς μιλά χωρὶς νά κουράζονται, ἀλλά νά κρέμονται ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἦταν σύγχρονος ὁ λόγος του, γλυκός, ἐλπιδοφόρος. Ἦταν ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ στὴν ταραγμένη ἐποχὴ μας.

Τό πρωῖ, στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Θέκλας, ἂν εἶχε λειτουργία ἢ διαβάσει μόνος του ἀκολουθίες, Ψαλτήρι, Παρακλητικὴ. Μετὰ τὸ μεσημέρι ἄρχιζαν οἱ ἐπισκέψεις στὶς ὁποῖες συχνά ἔκαναν Παρακλήσεις γιά ἀρρώστους, πτωχοὺς, ἐμπερίστατους, γιά τὸν κόσμο ὅλο. «Θυμῆσου Κύριε τὸν Ἀρχιεπίσκοπό μας, θυμῆσου τὴν Ἱερά Σύνοδο, θυμῆσου τὸν ..., θυμῆσου τὴν ...». Τὸν καιρὸ πού μπορούσε, ἦταν πάντα παρὼν στὶς ἀγρυπνίες ὅπου γίνονταν. Διάβαζε μάλιστα μέ ἀπαράμιλλο τρόπο τὸν Ἐξάψαλμο. Καὶ τὸ βράδυ οἱ ἐπισκέψεις ἦταν πολλές. Ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους ἦταν πάντα ἀνοικτή. Ὡς τὴν τελευταία του πνοή συνέχιζε ὁ Παναῆς τὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, ὥσπου ἔγειρε εἰρηνικά στὴν ἀγκαλιά του. Τὸν ἀγώνα τὸν καλὸ ἠγωνίστατο, τὸν δρόμο τετέλεκε, τὴν πίστιν τετήρηκε. Ἦταν ὁμολογουμένως ὁ Γέρο Παναῆς γνήσια ὀρθόδοξη μορφή, δέκτης τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΙΟΚΟΥΡΟΣ

Νέος 14 ἐτῶν ὁ π. Γαβριήλ ἔγινε ἀκόλουθος τοῦ Γέρο Παναῆ στὰ διαβάσματα θρησκευτικῶν βιβλίων. Τὸν προμήθευε μάλιστα μέ τὰ Κυριακοδρόμια τοῦ Ν. Θεοτόκη καὶ τὸ βιβλίο «Ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου» τοῦ Εὐσέβιου Ματθόπουλου.

Συνδέθηκε, ὅσο λίγοι, μαζί μέ τὰ δύο ἀδέλφια, Παναῆ καὶ Βασίλη. Μαζί στό Θρησκευτικὸ Σύλλογο γιά τὴ θρησκευτικὴ ἀφύπνιση τῶν Λυσιωτῶν, μαζί στὴν ἐκκλησία, τὶς ἀκολουθίες, τὶς νηστείες καὶ τὶς προσευχές. Μαζί καὶ στὴν φιλανθρωπία γιά ἐνίσχυση τῶν φτωχῶν καὶ ἀσθενῶν, πρόθυμος παρηγορητὴς στὰ σπύτια πού εἶχαν πένθος, σέ κῆρες καὶ ὀρφανά. Πάντα πρωτοπόρος καὶ δημιουργικός. Ὁ π. Γαβριήλ ἔστρεψε τὴν προσοχή του στὰ παιδιά καὶ στοὺς νέους ἰδρύοντας τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο γιά μαθητὲς τῆς Ε΄ καὶ Στ΄ τάξης. Σχεδόν τὸ σύνολο τῶν παιδιῶν τῆς Λύσης φοίτησαν στό Κατηχητικὸ αὐτό, ὅπου ὁ π. Γαβριήλ δέν περιορίζονταν στό τυπικὸ μάθημα, ἀλλά μᾶς μάθαινε ὕμνους

καί ἀπολυτικά, μᾶς ἔδινε εὐκαιρίες γιά παιχνίδι, ὀργάνωνε περιπάτους στό ἐξωκλήσια καί ἐκδρομές σέ μοναστήρια, ὅπως στόν Ἅπ. Βαρνάβα, στό Σταυροβούνι κ.ἄ. Γιά τούς μαθητές πού ἀποφοιτοῦσαν ἀπό τό Δημοτικό Σχολεῖο ἴδρυσε τό Νεανικό Ὅμιλο «Φῶς», ὅπου γίνονταν συζητήσεις πάνω σέ θρησκευτικά θέματα καί ἄλλες δραστηριότητες, ὅπως ἡ ἀναβίβαση κατάλληλων θεατρικῶν ἔργων κ.ἄ.

Ἡ ἐπιθυμία του γιά τή μοναχική πολιτεία τόν ὀδήγησε τό 1964, σέ ἡλικία 41 ἐτῶν, στή Μονή τοῦ Ἅπ. Βαρνάβα, τόν ὁποῖο εὐλαβεῖτο ιδιαίτερα. Σύντομα χειροτονήθηκε διάκονος καί ἱερέας ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο. Ὑπηρετεῖ μέ ζῆλο ὡς ἐκκλησιάρχης καί βιβλιοδέτης τῆς Μονῆς, γίνεται ὀδηγός τῶν νεωτέρων μοναχῶν στή μοναχική τους ζωή.

Μέ τή σύμφωνη γνώμη τῶν γερόντων πατέρων τῆς Μονῆς καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μεταβαίνει στό Ἅγιο Ὅρος γιά σπουδή τῆς ἀγιογραφίας, γιά τήν ὁποία εἶχε ιδιαίτερη κλίση. Γιά δύο χρόνια μέ ἄκρα ταπείνωση, καλοσύνη, ὑπομονή κι ἐπιμονή τελειοποίησε τό χάρισμά του. Οἱ εἰκόνες πού φιλοτέχνησε μέ τά λαμπερά πρόσωπα, ἀναβλύζουν τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐκεῖ πληροφορεῖται μέ ὀδύνη τά τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς καί τήν κατάληψη τῆς Μονῆς του ἀπό τούς Τούρκους. Μένει γιά ἕνα διάστημα στή Μονή τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Καρακαλλᾶ Ναυπλίου ὡς ἱερέας- ἐξομολόγος. Ἐπανέρχεται στήν Κύπρο τό 1981 καί ὑπηρετεῖ ὡς ἱερέας στήν Ἱερά Μονή Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀχεράς. Διδάσκει μάλιστα στίς μοναχές τήν τέχνη τῆς ἀγιογραφίας.

Τό 1984, λόγω προβλημάτων ὑγείας ἐγκαταλείπει τή Μονή καί κατόπιν εὐγενικῆς πρόσκλησης τοῦ Ἡγουμένου Κύκκου ἐγκαθίσταται στό Μετόχι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου σάν μέλος τῆς ἀδελφότητας καί σάν πνευματικός - ἐξομολόγος. Ἡ προσφορά τοῦ Ἡγουμένου τότε καί σήμερα Μητροπολίτου Κύκκου καί Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου ἦταν ἔκφραση πλατιᾶς ἀγάπης στόν πρόσφυγα ἱερομόναχο.

Ἐδῶ στό Μετόχι τοῦ Κύκκου «τίθεται ὁ λύχνος ἐπί τήν λυχνίαν». Γιά μιά εἰκοσαετία ἀναπτύσσει πλούσια πνευματική δράση - τήν πιό δημιουργική τῆς ζωῆς του - παρά τό προχωρημένο τῆς ἡλικίας του καί τίς πολλές ἀσθένειες πού τόν βασάνιζαν. Ὁ Θεός, στόν ὁποῖο πίστευε μέ ὄλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς του, εὐλόγησε τό ἔργο του.

Ἀπό τή μαρτυρία τῶν πνευματικῶν του παιδιῶν, πού ἦσαν ἑκατοντάδες, μαθαίνουμε πῶς ὁ γέροντας Γαβριήλ ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς κάθε ἄνθρωπο. Ὁ πλησίον ἦταν γι' αὐτόν θεός μετά τόν Θεό. Νιαζόταν γιά τούς ἀρρώστους γιατί καί ὁ ἴδιος ὑπέφερε ἀπό πολλές ἀρρώστιες. Νιαζόταν γιά τούς φτωχοὺς, τούς ὁποίους βοηθοῦσε ὅσο μπορούσε. Στήριζε ἀνέργους, μονογονιούς, πολύτεκνους, ἀνάπηρους. Ὁ Ὅμιλος πού ἴδρυσε μαζί μέ τά πνευματικά του τέκνα ἦταν φιλανθρωπικός καί ἱεραποστολικός μέ στόχο νά βοηθᾷ ὅσους εἶχαν ἀνάγκη, ὅπου Γῆς.

“Όπως γράφει ο Μητροπολίτης Ταμασοῦ Ἡσαΐας, πνευματικό παιδί τοῦ Γέροντος, ὁ γέροντας Γαβριήλ ἦταν στύλος καί ἐρμηνευτής τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως, ἕνα σκεῦος ἐκλογῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ κάθε του ἀναπνοή μετέδιδε πίστη, ἐλπίδα καί ἀγάπη. Οἱ συμβουλές του ἀπλές καί κατανοητές. Εἶχε τήν ὑπομονή νά σέ ἀκούει μέ τίς ὥρες, χωρίς νά δυσανασχετεῖ. Ὁ χρόνος γι’ αὐτόν δέν κυλοῦσε εἰς βάρος τοῦ ἐπιμένου ἐξομολογούμενου, ἀλλά στό κέρδος αὐτοῦ πού βρισκόταν μπροστά του.

Εἶχε πολλά χαρίσματα ὁ Γέροντας. Εἶχε ἀπλότητα, εἰλικρίνεια, καταδεκτικότητα, ταπεινώση. Τό ἀθῶο χαμόγελο δέν ἔλειπε ἀπό τό πρόσωπό του. Ἡσυχίο ἀλλά καί δραστήριο καί δημιουργικό πνεῦμα ἔκανε πάντα εὐστοχα σχόλια καί διηγόταν διδακτικές ἱστορίες, πού ἦταν παραδείγματα ζωντανῆς πίστεως καί ζωῆς γιά τούς ἀκροατές του. Τό κελλί του στό Μετόχι ἦταν πάντα ἀνοιχτό γιά ὅλους, ὅποιαδήποτε ὥρα. Δεχόταν ἐκεῖ πλούσιους καί φτωχοῦς, ὑγιεῖς καί ἀρρώστους, ἀγράμματους καί ἐγγράμματους, κληρικούς καί λαϊκοῦς, πιστούς καί ἀπίστους. Ὅλοι ἐξέθεταν τό πλῆθος τῶν προβλημάτων τους στόν Γέροντα, πού μέ ὑπομονή πολλή ἄκουε τόν καθένα καί ἔδινε τίς γεμάτες ἀγάπη καί σοφία συμβουλές του. Καί ὅλοι ἔφευγαν ἀπό κοντά του ἀλαφρωμένοι καί χαρούμενοι. Ἦταν τό κελλί του ἀνοιχτό τά σαββατιάτικα πρῶινά μετά τή Θεία Λειτουργία γιά νά δεχτεῖ τά πνευματικά του παιδιά, γιά τά ὅποια εἶχε ἀδιάλειπτο ἐνδιαφέρον καί τά καθοδηγοῦσε νά στερεώσουν τήν πίστη τους. Τούς βεβαίωνε πώς ὁ Θεός μᾶς προστατεύει καί πώς ἀκούει τίς προσευχές μας ὅταν ἐμεῖς Τόν ἐμπιστευθοῦμε καί ἀγαπήσουμε μέ ὅλη μας τήν καρδιά, μέ ὅλη μας τήν ψυχή καί τόν πλησίον ὅπως τόν ἑαυτό μας. Θά δώσει ὁ Θεός λύσεις, ἔλεγε, ὄχι ὅπως ἐμεῖς ἴσως περιμένουμε, ἀλλά ὅπως Αὐτός θεωρεῖ πώς θά ὠφεληθοῦμε. Ἦθελε τά πνευματικά του παιδιά νά εἶναι φῶς καί ὑπόδειγμα στήν κοινωνία, νά νικοῦν τούς πειρασμούς καί νά προσφέρουν στούς γύρω ἀγάπη καί ἐλεημοσύνη.

Σεβόταν ιδιαίτερα τό μέγα κλέος τῆς Κύπρου, τόν ἰδρυτή καί προστάτη τῆς Ἐκκλησίας μας Ἀποστόλο Βαρνάβα. Τό 2004, μέ τό ἀνοιγμα τῶν ὁδοφραγμάτων, μέ ἐπίμονες αἰτήσεις στούς ἀντιπροσώπους τοῦ ΟΗΕ στήν Κύπρο καί τούς πρέσβεις τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἐξασφάλισε πρῶτος τήν ἐλευθέρη τέλεση λειτουργιῶν στόν τάφο καί τήν ἐκκλησία τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα. Γιά ἐννέα συνεχῆ χρόνια εἶχε τή μεγάλη χαρά κι εὐλογία νά λειτουργεῖ στό κῶρο τῆς διακονίας του μαζί μέ πλήθη πιστῶν καί πνευματικῶν παιδιῶν του, ὅπου παρευρίσκονταν ἐπίσης μητροπολίτες καί ἄλλοι ἐκκλησιαστικοί πατέρες. Στίς λειτουργίες αὐτές ζοῦσαν οἱ πιστοί κάτι τό ξεχωριστό. Ἐνιωθαν τήν εὐλογία τοῦ Ἁγίου νά προσφέρεται πλουσιοπάροχα σ’ ὅλους καί ιδιαίτερα στό Γέροντα. Ζοῦσε ὡς τό τέλος μέ τήν προσμονή τῆς ἐπιστροφῆς στή Μονή του κι ἔφυγε πικραμένος πού δέν εὐτύχησε νά γυρίσει στήν ἱστορική μονή τῆς μετανοίας του.

Τό 2007 μέ εισήγηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κ. Χρυσοστόμου καί ὁμόφωνη ἔγκριση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκλέγεται ἠγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἀπ. Βαρνάβα. Εὐχαριστεῖ τό Θεό γιά τίς εὐεργεσίες του καί συνεχίζει τό θεάρεστο ἔργο του μέ ταπείνωση, σύνεση, διάκριση καί ἀγάπη. Ποτέ του ἐξάλλου δέν ἐπεζήτησε ἀξιώματα καί διακρίσεις.

Ἰδρύει τόν Φιλανθρωπικό καί Ἱεραποστολικό Ὅμιλο «Ἀπ. Βαρνάβας» μέ σκοπό τήν ὁμαδική δράση τῶν μελῶν - πνευματικῶν παιδιῶν του γιά ἐνίσχυση τοῦ ἔργου τῆς φιλανθρωπίας καί ἐνίσχυση τῶν ἱεραποστολῶν στό ἐξωτερικό.

Σέ λίγα χρόνια ὁ ἀεικίνητος καί δημιουργικός Γέροντας ἐπιτυγχάνει τήν ἔκδοση τοῦ ἀξιόλογου περιοδικοῦ μέ τίτλο «Ὁ Παράκλητος» μέ σκοπό τήν πνευματική καλλιέργεια τῶν μελῶν τοῦ Ὁμίλου ἀλλά καί εὐρύτερα κάθε πιστοῦ.

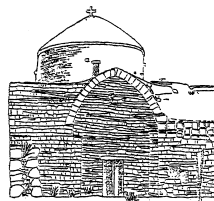
Λίγο πρίν τήν ἐκδημία του μεγάλη χαρά τοῦ προκάλεσε ἡ ἴδρυση γυναικείας ἀδελφότητας. ἤθελε τά παιδιά του, πού ἀγωνίζονται στόν κόσμο, νά ἔχουν κάπου τόπο νά ἀναπαύονται πνευματικά κι αὐτό ἐπετεύχθη μέ τήν ἴδρυση τοῦ Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Ὁ Ἅγιος Βασίλειος». Τελειώνω παραθέτοντας, σάν ἐπιστέγασμα, τίς ὑποθήκες τοῦ γέροντα Γαβριήλ στά πνευματικά παιδιά του καί σέ ὅλους ἐμᾶς, καί εἶμαι βέβαιος πώς θά τίς προσυπέγραφε ὅλος χαρά κι ὁ Γέρο Παναῆς κουνώντας καταφατικά τό κεφάλι!

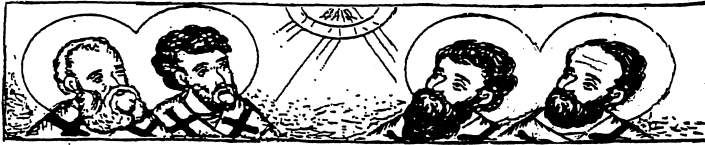
«Τέκνα μου ἀγαπητά: Ν' ἀγαπᾶτε τό Θεό καί νά ζεῖτε μέ εὐσέβεια. Νά ἐκκλησιάζεστε τίς Κυριακές καί τίς μεγάλες ἑορτές. Νά προσεύχεστε, νά ἐξομολογεῖστε καί νά κοινωνεῖτε τακτικά. Νά νηστεύετε Τετάρτη καί Παρασκευή καί τή Σαρακοστή. Νά μή κρατᾶτε ἐχθρότητα ἔναντι τῶν ἀδελφῶν σας. Νά μή κατακρίνετε τόν πλησίον σας. Νά μελετᾶτε τήν Ἁγία Γραφή καί ἰδιαίτερω τήν Καινή Διαθήκη. Νά βάζετε βία στόν ἑαυτό σας νά κάνετε τό καλό. Νά ἔχετε στή ζωή σας ζωντανή πίστη, βεβαία ἐλπίδα καί ἐνεργό ἀγάπη».

Τό καλύτερο μνημόσυνο τῶν Γερόντων εἶναι σίγουρα ἡ μίμηση τῆς πνευματικῆς βιοτῆς τους καί ἡ ἐφαρμογή τῶν συμβουλῶν τους στή ζωή μας. Ἄς ἔχουμε τήν ευχή τους! Αἰωνία ἄς εἶναι ἡ μνήμη τους!

ΓΡΗΓΟΡΗΣ Α. ΓΡΗΓΟΡΑΣ

Ἐκπαιδευτικός

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΕΚΤΡΩΣΕΩΝ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος παντί τῷ χριστεπωνύμῳ πληρώματι τῆς Ἀγιωτάτης Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Χάρις ὑμῖν καί εὐλογία παρά τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου Θεοῦ ἡμῶν.

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

ἡ μεγάλη ἐορτή τῆς Ὁρθοδοξίας, κατά τήν ὁποία πανηγυρίζουμε τόν θρίαμβο τῆς Ἐκκλησίας ἐπί τῶν παντός εἶδους αἰρέσεων καί τιμοῦμε τό ἥθος τῆς ἀμωμήτου πίστεώς μας, ὅπως αὐτό βιώθηκε ἀνά τούς αἰῶνας ἀπό τόν Ὁρθόδοξο λαό, ἐπιλέξαμε νά ἀπευθυνθοῦμε πρὸς ἐσᾶς, καθιστώντας σας μετόχους τῆς ἀγωνίας μας σ' ἓνα βασικό τομέα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Θά ἔχετε, ἴσως, πληροφορηθεῖ ἀπό τά Μ.Μ.Ε. ὅτι ἐπιχειρεῖται ἀπό τή Βουλή τῶν Ἀντιπροσώπων θέσπιση νομοθεσίας, πού νά ἐπιτρέπει τίς ἐκτρώσεις, κάτω ἀπό κάποιες χαλαρές προϋποθέσεις. Τό θέμα ἀπτεται βασικῶν ἀρχῶν τῆς πίστεώς μας καί ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τό Ὁρθόδοξο ἥθος τοῦ λαοῦ μας. Ἐπιθυμοῦμε, γι' αὐτό, νά ἐκθέσουμε πρὸς ἐσᾶς, τά πιστά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τή θέση μας, ὅπως ἤδη ἔχουμε κάμει καί πρὸς τούς ἀρμοδίους φορεῖς.

Ἡ Ἐκκλησία, στηριζομένη πάνω στήν Ἀγία Γραφή καί τήν Ἱερά μας Παράδοση, πιστεύει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ζωή ὑφίσταται ἐξ ἄκρας συλλήψεως, ἀπό τή στιγμή δηλαδή τῆς γονιμοποίησης, ὁπότε γίνεται καί ἡ ἐμψύκωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπαιτεῖται, ὡς ἐκ τούτου, ἀπό τή στιγμή αὐτή, πλήρης σεβασμός καί προστασία πρὸς τό νέο ἀνθρώπινο πρόσωπο. Τήν πίστη της αὐτή διακηρύττει ἐμπράκτως ἡ Ἐκκλησία μέ τή θέσπιση ἐορτῶν, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στή σύλληψη ἐπιφανῶν ἀγίων προσώπων, τήν ἐναρξη τῆς ζωῆς τους δηλαδή, στά σπλάχνα τῶν μητέρων τους. Ἔτσι δέν ἐορτάζουμε μόνο τή γέννηση τῆς Θεοτόκου, στίς 8 Σεπτεμβρίου, ἀλλά καί τή σύλληψή της ἀπό τήν Ἀγία Ἄννα, ἐννέα ἀκριβῶς μῆνες προηγουμένως, στίς 9 Δεκεμβρίου. Τό ἴδιο καί γιά τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο: γιορτάζει ἡ Ἐκκλησία τή σύλληψή του στίς 23 Σεπτεμβρίου καί ἐννέα μῆνες ἀργότερα, στίς 24 Ἰουνίου, τή γέννησή του. Καί διά τήν κατά σάρκα γέννηση τοῦ Χριστοῦ ἔχουμε τήν ἀντίστοιχη ἐορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ἐννέα μῆνες προηγουμένως.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρεται στήν ἐπιλογή του ἀπό τόν Θεό γιά τό ἀποστολικό ἔργο πρὶν ἀπό τή γέννησή του καί λέγει ὅτι ὁ Θεός τόν «ἀφώρισεν ἐκ κοιλίας μητρός αὐτοῦ καί τόν ἐκάλεσε διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ...» (Πρβλ. Γαλ. α' 15). Στήν Παλαιά Διαθήκη ὁ Ἱεραεὺς ἀναφέρει: «Ἐκ κοιλίας μητρός μου ἐκάλεσε τό ὄνομά μου» (Ἱσ. μθ' 1). Καί πολλά ἄλλα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς μιλοῦν γιά τόν ἄνθρωπο κατά τή διάρκεια τῆς κύησής του, πρὶν ἀπό τή γέννησή του.

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἐκ τούτου, θεωρεῖ (καί σέ τοῦτο δέν ἀμφιταλαντεύθηκε ποτέ) ὅτι ἡ ἔκτρωση, ἡ τεχνητή δηλαδή διακοπή τῆς κύησης, συνιστᾷ φόνο. Ὁ Μέγας Βασίλειος μιᾶ ἀνεπιφύλακτα:

«Ἡ φθείρασα κατ' ἐπιτήδευσιν, φόνου δίκην ὑπέχει» (Β' Κανὼν Μεγάλου Βασιλείου). Δηλαδή ἡ ἔγκυος γυναίκα πού ξεπίτηδες θανατώνει τό ἔμβρυο εἶναι φονεύτρια. Ξεκαθαρίζει ὅτι «...αἱ τὰ ἀμβλωθρίδια διδοῦσαι φάρμακα φονεύτριαί εἰσι καί αὐταί, καί αἱ δεχόμεναι τὰ ἔμβρυοκτόνα δηλητήρια» (Η' Κανὼν Μεγάλου Βασιλείου). Δηλαδή εἶναι φονεῖς τόσον ἐκεῖνοι πού δίνουν τὰ φάρμακα γιά ἔκτρωση ὅσο καί ἐκεῖνες πού λαμβάνουν τὰ δηλητήρια πού φονεύουν τό ἔμβρυο. Ὁ Ἁγίος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος θεωρεῖ τήν ἔκτρωση ἔγκλημα βαρύτερο καί ἀπό τόν φόνο. Κατά τόν φόνο τό θῦμα μπορεῖ νά ἀμνηθεῖ, τό ἔμβρυο, ὅμως, στερεῖται αὐτῆς τῆς δυνατότητας.

Μέ βάση τά πῶ πάνω καταλαβαίνετε ὅτι ἡ ἔκτρωση δέν ἀφορᾷ τή γυναίκα καί τό σῶμα τῆς, οὔτε τή γυναίκα καί τόν ἄνδρα τῆς. Τό κυοφορούμενο εἶναι ξεχωριστό πρόσωπο μέ ἀναφορά στόν Θεό. Καί εἶναι ὁ Θεός πού ἔχει ἐξουσία πάνω του καί κανένας ἄλλος.

Στό συζητούμενο νομοσχέδιο προβάλλεται καί ὡς λόγος γιά τήν ἔκτρωση ἡ διάγνωση ἀσθενειῶν εἰς τό ἔμβρυο, οἱ ὁποῖες καί θά κατατράχουν τόν ἄνθρωπο, ὅταν γεννηθεῖ. Ὑπάρχουν, ὅμως, καί γεννηθέντα βρέφη μέ ἀσθένειες. Ἐπιτρέπεται καί τούτων ἡ θανάτωση; Ἄν μπορούμε νά φονεύουμε τό ἀγέννητο, γιατί νά μὴν μπορούμε νά κάνουμε τό ἴδιο καί μέ τό γεννηθέν; Ἐξᾴλλου κάποια ἀσθένεια μπορεῖ νά πλήξει ὁποιοδήποτε σέ κάθε στάδιο τῆς ζωῆς του. Θά ἦταν ὀρθή ἀντιμετώπιση τῆς ἀσθένειας ἡ θανάτωση τοῦ ἀσθενοῦς;

Διά τήν Ἐκκλησία οὐδεμία λύση δύναται νά θεωρηθεῖ ἠθική καί ἀποδεκτή, ἂν καταστρέφει ἀνθρώπινη ζωή σέ ὁποιοδήποτε στάδιό τῆς. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δέν μπορεῖ νά παραβλεφθεῖ καί τό γεγονός ὅτι, τόσον ἰατρικῶς ὅσον καί στατιστικῶς, ἐπιβεβαιώνεται ἡ φόρτιση μέ τύψεις καί ἀπροσμέτρητο ἄγχος τῶν γυναικῶν, πού γιά ὁποιοδήποτε λόγο προχωροῦν σέ ἔκτρωση.

Ἐπεὶ θύνα φρονοῦμε ὅτι ἐάν ἐγκριθεῖ τό προτεινόμενο νομοσχέδιο, θά συμβάλει στήν ὑποτίμηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί στήν ἀποϊεροποίηση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Πιστεύουμε ἀκραδάντως ὅτι οἱ νόμοι πρέπει νά ἔχουν ὡς στόχο, ἀφ' ἑνός μὲν τήν προστασία τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων τῶν ἀνθρώπων -καί τέτοια τάξη εἶναι καί τά

ἔμβρυα- ἀφ' ἑτέρου δέ τῆ διαπαιδαγώγησι τῆς κοινωνίας· καί δέν μποροῦν σέ καμιά περίπτωση νά ἀνάγουν σέ κανόνα δικαίου μίαν ἐξόφθαλμη παρανομία. Νομοθετήματα ξένα πρὸς τῆ ἥθη τοῦ λαοῦ μας πρέπει νά ἀποφεύγονται. Ἄκόμα καί σέ λαούς πού δέν ἔχουν πρόβλημα ὑπογεννητικότητας καί ἐθνικῆς ἐπιβίωσης, τέτοια νομοθετήματα ἀμβλύνουν τὰ ἠθικά αἰσθητήρια τῶν ἀνθρώπων καί συμβάλλουν στή διάλυσι τῆς κοινωνίας.

Καλοῦμε τίς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες τοῦ κράτους, πού χωρὶς τὴν ἀπαιτούμενη θρησκευτικὴ καί ἐθνικὴ εὐαισθησία, καί χωρὶς τὸν πρέποντα σεβασμὸ πρὸς τὰ ἥθη τοῦ λαοῦ μας, ἔχουν ἐτοιμάσει τό προτεινόμενον νομοθέτημα, νά ἀναλογισθοῦν τίς εὐθύνες τους ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ καί τὴν πατρίδα μας καί νά ἀναθεωρήσουν τὴν πράξιν τους. Πολύ περισσότερο καλοῦμε τοὺς βουλευτὲς νά ἀποφύγουν τὴν ψήφισιν ἑνὸς νόμου, πού παραθεωρεῖ βασικὰς ἀρχὰς τῆς πίστεως μας καί εὐτελίζει τὴν ἀνθρώπινον ζωὴν. Πῶς μποροῦν οἱ βουλευτὲς νά συνδυάσουν τὴν συχνὴ παρουσία τους στοὺς ναοὺς καί τὴν ἐκφώνησιν λόγων, μὲ τὴν προκλητικὴν παραθεώρησιν τοῦ «οὐ φονεύσεις», πού εἶναι μία ἀπὸ τίς βασικὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ;

Κάνουμε ἔκκλησιν πρὸς ὅσας γυναῖκες ἢ οἰκογένειες ἀντιμετωπίζουν τό δίλημμα τῆς ἔκτρωσις γιὰ ὅποιονδήποτε λόγο (οἰκονομικὴ στενότητα, ἀσθένειες τοῦ ἐμβρύου ἢ τῆς μητέρας, κοινωνικὴ κατακραυγὴ κ.ἄ.) νά μὴ διαπράξουν φόνον μιᾶς ἀνυπεράσπιστης ὑπαρξιν, ἀλλὰ νά ἀπευθύνονται πρὸς ἡμᾶς, τὰ Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, προσωπικῶς. Καί ἡμεῖς, πέραν τῆς ἠθικῆς στήριξιν καί τῶν συμβουλῶν, ἀναλαμβάνουμε ὑπεύθυνα καί μὲ κάθε μυστικότητα, νά δώσουμε ἀσφαλὲς καταφύγιον καί κάθε εἴδους βοήθειαν μέχρι τῆς γέννησιν τοῦ παιδιοῦ.

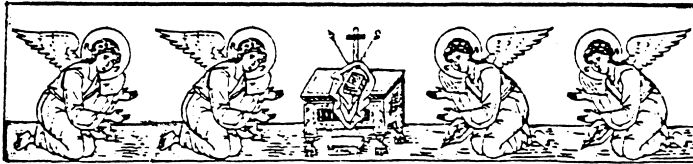
Θέτοντας τοὺς ἐκλελεγμένους ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ ἀπέναντι τῶν εὐθυνῶν τους, καλοῦμε τὸν πιστὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀπαιτῆται ἀπὸ τοὺς ἐντολοδόχους τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν καί τὸ ἀνθρώπινον ἥθος του.

Ἐπικαλούμενοι πρὸς ὅλους, ἄρχοντες καί ἀρχομένους, τὸν φωτισμὸν καί τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνομένου Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸ στάδιον τῶν πνευματικῶν ἀγώνων, τό ὁποῖον διανύουμε, διατελοῦμε

*Μετ' εὐχῶν διαπύρων
Ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου*

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου,
7 Μαρτίου 2016.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΓΕΛΟΥΣ

Α) Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Κτίστης καὶ Δημιουργὸς τῶν πάντων γιὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴ ἔπλασε δημιουργήματα, τὸ νοητὸ φῶς ποῦ ἀρμόζει στὴ μακαριότητα αὐτῶν ποῦ ἀγαποῦν τὸν Κύριο, τὶς λογικὲς καὶ ἀόρατες φύσεις τῶν Ἀγγέλων καὶ ὅλη τὴν ἀρμονία τῶν νοητῶν ὄντων, ποῦ ὑπερβαίνουν τὴ διάνοιά μας καὶ τῶν ὁποίων δὲν μπορούμε νὰ συλλάβουμε οὔτε τὶς ὀνομασίες. Αὐτὰ (τὰ νοητὰ ὄντα) ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τοῦ ἀοράτου κόσμου, καθὼς μᾶς διδάσκει ὁ ἅπ. Παῦλος, λέγοντας: «Γιατί ἀπ’ Αὐτόν κτίστηκαν τὰ πάντα, εἴτε τὰ ὀρατά, εἴτε τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Ἐξουσίες, εἴτε Δυνάμεις»¹, εἴτε στρατιές Ἀγγέλων, εἴτε ἐπιστασίες Ἀρχαγγέλων².

(Εἰς Ἐξαήμερον, ὁμιλ. Α΄, 5, ΕΠΕ 4, 38 - ΒΕΠ 51, 188-189 - ΜΓ 29, 13).

45. Ἐπειδὴ εἶναι φυσικὸ ἢ ἀρχὴ νὰ προηγῆται ἀπὸ αὐτὰ ποῦ τὴν ἀκολουθοῦν, ἀναγκαστικά, ὅταν ὁ Μωϋσῆς, μιλώντας γι’ αὐτὰ ποῦ δημιουργήθηκαν σὲ ὀρισμένο χρόνο, ἔθεσε πρὶν ἀπ’ ὅλα τὴ φράση ἐκείνη ποῦ λέει: «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε»³. (Στὴν ἀρχὴ ἐδημιούργησε ὁ Θεός). Γιατί, καθὼς φαίνεται, ὑπῆρχε κάτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ κόσμου, κάτι τὸ ὁποῖον μπορούμε μὲ τὴ διάνοιά μας θεωρητικὰ νὰ ἐνοήσουμε, δὲν ἐξιστορήθηκε ὅμως, γιατί δὲν ἦταν ἀκόμη κατάλληλο γιὰ ἀρχάριους καὶ νηπιώδεις κατὰ τὴ γνώση. Ἐπῆρχε μίᾳ κατάστασιν προγενέστερη ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, ποῦ ταίριαζε στὶς ὑπερκόσμιες δυνάμεις, (τοὺς Ἀγγέλους), ὑπέρχρονη, αἰώνια, παντοτινὴ (διάρκῃς) (ὁ Θεός).

(Εἰς Ἐξαήμερον, ὁμιλ. Α΄, 4-5, ΕΠΕ 4, 36 - 38 - ΜΓ 29, 12-13).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΓΟ (ΤΟΝ ΥΙΟ) ΚΑΙ ΑΓΙΑΣΤΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΙΟ ΠΝΕΥΜΑ· ΓΙ’ ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΔΕΝ ΑΜΑΡΤΑΝΟΥΝ

46. Τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὑπαρξιν τῶν ἀγγέλων τὴν ἔδωσε ὁ Δημιουργὸς Λόγος, ὁ ποιητὴς τῶν ὄλων, τὸν ἀγιασμό ὅμως μετέδωσε σ’ αὐτοὺς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί οἱ ἄγγελοι δὲν δημιουργήθηκαν σὲ νηπιακὴ κατάσταση καὶ ἔπειτα σιγά - σιγά ἔγιναν τέλειοι μὲ τὴν ἀσκησιν καὶ ἔτσι ἔγιναν ἄξιοι νὰ δεχθοῦν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα· ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ὑπαρξῆς τους εἶχαν μέσα στὴ φύσιν τους τὴν ἀγιότητα· ἦταν κατὰ κάποι-

ον τρόπο ζυμωμένα (ή αγιότητα), με την ουσία τους. Γι' αυτό πολύ δύσκολα πέφτουν στην κακία, αφού από την αρχή σαν με κάποια βαφή ασφαλιστηκαν και ισχυροποιήθηκαν από την αγιότητα και είναι με τη χάρη του Ἁγίου Πνεύματος σταθεροί στην ἀρετή.

(Εἰς ΛΒ΄ Ψαλμ. 4, ΕΠΕ 5, 176 - ΒΕΠ 52, 67 - ΜΓ 29, 333).

Β') Η ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ.

Η ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ ΚΑΙ Η ΕΜΜΟΝΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΑΓΑΘΟ

47. Ὡπως ὁ καυτήρας (μέ τόν ὁποῖο γίνονται οἱ καυτηριάσεις) εἶναι μαζί μέ τή φωτιά, εἶναι ὅμως ἄλλο πράγμα τό ὑλικό τοῦ καυτήρα καί ἄλλο ἢ φωτιά, ἔτσι προκειμένου καί γιά τίς ἀγγελικές δυνάμεις ἡ οὐσία τους εἶναι πνεῦμα ἀεριώδες ἢ ἴσως ἄλλη φωτιά, σύμφωνα μέ τήν Ἁγία Γραφή: «Ὁ Θεός εἶναι ἐκεῖνος πού ἔπλασε τούς ἀγγέλους Του ταχεῖς σάν ἀνέμους (πνεύματα) καί τούς ἄυλους λειτουργούς, πού Τόν ὑπηρετοῦν, φωτεινούς σάν φλόγα φωτιᾶς»⁴. Γι' αὐτό καί βρίσκονται σέ ἕνα κάθε φορά τόπο καί γίνονται ὁρατοί, ἐπειδή ἐμφανίζονται στούς ἄξιους μέ τή μορφή τῶν δικῶν τους σωμάτων (τῶν ἀξίων)⁵.

Ὁ ἀγιασμός λοιπόν, ἐνῶ εἶναι ἔξω ἀπό τήν οὐσία τους, συντελεῖ νά φτάσουν στήν τελειότητα μέ τήν κοινωνία τους (τή στενή τους σχέση) μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα. Διατηροῦν ὅμως τήν ἀξία τους μέ τήν ἐπιμονή τους στό καλό. Καί ἔτσι μένουν ἐλεύθεροι καί αὐτεξούσιοι, ὅμως οὐδέποτε ἐκπίπτουν ἀπό τήν ἀφοσίωσή τους στό ὄντως ἀγαθό, πού εἶναι ὁ Θεός.

(Περί Ἁγίου Πνεύματος, κεφ. ΙΣΤ΄, 38, ΕΠΕ 10, 380-382 - ΒΕΠ 52, 263 - ΜΓ 32, 137Α).

ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΙ

48. Ἀνέβα, σέ παρακαλῶ, μέ τή σκέψη καί κοιτάξε τήν ἀγγελική κατάσταση, ἐάν ἀρμόζει σ' αὐτούς κάποια ἄλλη κατάσταση ἐκτός ἀπό αὐτή τῆς χαρᾶς καί τῆς εὐθυμίας. Γιατί καταξιώθηκαν νά παραστέκουν κοντά στό Θεό καί νά ἀπολαμβάνουν τό ἀνέκφραστο κάλλος τῆς δόξας τοῦ Δημιουργοῦ μας. Ὁ ἀπόστολος λοιπόν, παρακινώντας νά ἀκολουθήσουμε κι ἐμεῖς τή ζωή ἐκείνη, μᾶς διέταξε νά χαίρουμε πάντοτε⁶.

(Περί εὐχαριστίας, 4, ΕΠΕ 6, 90 - ΒΕΠ 54, 42 - ΜΓ 31, 228).

Ο ΚΑΘΕ ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ

ΚΑΙ ΣΤΑ ΑΓΑΘΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

49. Αὐτοί (οἱ μοναχοί) ἐπόθησαν τή ζωή τῶν ἀγγέλων, αφού τηροῦν μέ ἀκρίβεια, ὅπως ἐκεῖνοι, τόν κοινό βίο. Δέν ὑπάρχει στούς ἀγγέλους ἐριστικότητα οὔτε φιλονικία οὔτε ἀμφισβήτηση· τά πάντα ἀνήκουν στόν καθένα καί ὅλοι ἀποθηκεύουν γιά τούς ἑαυτούς τους ὁλόκληρα τά καλά. Γιατί ὁ πλοῦτος τῶν ἀγγέλων δέν εἶναι ὕλη, πού περιγράφεται, πού χρειάζεται διαίρεση, ὅταν παραστεῖ ἀνάγκη νά διανεμηθεῖ σέ περισσό-

τερους, ἀλλ' εἶναι ἄυλη περιουσία καί ὁ πλοῦτος εἶναι διανοητικός. Καί γι' αὐτό τὰ καλὰ παραμένουν ὀλόκληρα στή διάθεση τοῦ καθενός καί τούς κάνουν ὅλους ἰσότιμα πλουσίους, γιατί παρέχουν σ' αὐτούς βέβαια καί ἀσφαλῆ τή δική τους περιουσία. Γιατί ἡ θέα τοῦ ὕψιστου ἀγαθοῦ καί ἡ βεβαιότητα κατοκῆς τῶν ἀρετῶν εἶναι θησαυρός τῶν ἀγγέλων, πρὸς αὐτά δέ μποροῦν νά βλέπουν ὅλοι καί νά παίρνει ὁ καθένας ὀλόκληρη τή γνώση καί τήν περιουσία τους (τήν πνευματική).

(*Ἀσκητικά διατάξεις, 2-3, ΕΠΕ 9, 480-482 - ΒΕΠ 57, 43 - ΜG 31, 1684BC*).

*Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ
ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ*

50. Οἱ ἅγιες ἀγγελικές δυνάμεις, ἀπό τήν ἐπικοινωνία τους μέ τό ἐκ φύσεως ἅγιο (μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα) ἀποκτοῦν τόν ἁγιασμό, πού ἔχει διαποτίσει ὀλόκληρη τήν ὑπόστασή τους (τήν ὕπαρξή τους) καί ἔχει ταυτιστεῖ μέ τή φύση τους. Ἡ διαφορά τους ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἡ ἐξῆς: σ' Αὐτό ἡ ἁγιοσύνη ὑπάρχει ἐκ φύσεως, ἐνῶ οἱ ἄγγελοι ἁγιάζονται ἀπό τή μέθεξή τους στό Ἅγιο Πνεῦμα. Ὅμως τὰ ὄντα ἐκεῖνα, πού ἀπόκτησαν τό ἀγαθό ἐξ ὑστερου καί τό ἔλαβαν ἀπό κάπου ἄλλοῦ (ὅπως οἱ ἄγγελοι πού δέν ἔχουν τό ἀγαθό ἐκ φύσεως), ἔχουν τή δυνατότητα τῆς πώσεως στό κακό. Γιατί διαφορετικά δέν θά ἔπεφτε ὁ ἐωσφόρος, πού ἀνατέλλει τό πρωῖ⁷, οὔτε θά συντριβόταν πάνω τή γῆ, ἄν ἐκ φύσεως δέν εἶχε τή δυνατότητα νά γίνει χειρότερος.

(*Ἀνατρεπτικός Ἀπολογητικοῦ Εὐνομίου, λόγος Γ', 2, ΕΠΕ 10, 236-238 - ΒΕΠ 52, 222 - ΜG 30, 660*).

ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΟΙ ΣΤΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥΣ

51. Οἱ ἄγγελοι δέν ἐπιδέχονται καμία ἀλλοίωση. Γιατί κανεῖς ἀνάμεσα στους ἀγγέλους δέν εἶναι παιδί, οὔτε νεαρός, οὔτε γέροντας, ἀλλά παραμένουν στήν κατάσταση στήν ὁποῖαν ἐπλάστηκαν ἀπό τήν ἀρχή, καί ἡ σύστασή τους (ἡ οὐσία τους) διατηρεῖται ἀκέραια (πλήρης) καί ἀμετάτρεπτη (ἀμετάβλητη).

(*Εἰς ΜΔ' Ψαλμ. 1, ΕΠΕ 5, 256 - ΒΕΠ 52, 93 - ΜG 29, 388*).

*Γ') ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ.
ΕΡΓΟ ΤΟΥΣ ΝΑ ΔΟΞΟΛΟΓΟΥΝ ΤΟ ΘΕΟ*

52. Ἔργο τῶν ἀγγέλων εἶναι νά δοξολογοῦν τό Θεό. Ὅλη ἡ ἐπουράνια στρατιά ἕνα ἔργο ἔχει, αὐτό· νά δοξολογεῖ τόν Κτίστη. Ὅλη ἡ κτίση, καί ἡ βουβή, καί ἐκείνη πού ἔχει φωνή, ἡ ὑπερκόσμια καί ἡ ἐπίγεια δοξάζει τόν Πλάστη».

(*Ἐρμην. εἰς ΚΗ' Ψαλμ., ΕΠΕ 57, 128 - ΒΕΠ 52, 52 - ΜG 29, 301C*).

ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΦΡΟΥΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΝΗΣΤΕΥΟΝΤΕΣ

53. Οί φύλακες ἄγγελοι τῆς ζωῆς μας μέ περισσότερη ἀφοσίωση παραμένουν κοντά σ' ἐκείνους πού ἔχουν καθαρθεῖ μέ τή νηστεία... Ἐγγελοι εἶναι αὐτοί πού κάνουν τήν ἀπογραφή τῶν νηστευτῶν σέ κάθε Ἐκκλησία».

(Περί νηστείας, Β', 2, ΕΠΕ 6, 56 - ΒΕΠ 54, 21-22 - ΜG 31, 186-188).

ΕΙΝΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΟΝΟΜΟΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

54. Καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος λοιπόν ἐπειδή γνώριζε ὅτι οἱ ἄγγελοι ἔχουν ἐπιταχθεῖ (ἐπιστρατευτεῖ) τρόπον τινά ὡς παιδαγωγοί ἢ παιδονόμοι τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ἐπικαλέστηκε ὡς μάρτυρες⁸.

(Περί Ἀγίου Πνεύματος, κεφ. ΙΓ', 30, ΕΠΕ 10, 356 - ΒΕΠ 52, 255 - ΜG 32, 120Α).

ΚΑΘΕ ΠΙΣΤΟΣ ΕΧΕΙ ΤΟΝ ΦΥΛΑΚΑ ΑΓΓΕΛΟ ΤΟΥ

55. Ὅτι συνοδεύει καθένα ἀπό τοὺς πιστοὺς ἕνας ἄγγελος, πού σάν κάποιος παιδαγωγός καί κηδεμόνας διευθύνει τή ζωή μας, κανεῖς δέν μπορεῖ νά τό ἀρνηθεῖ, ἀρκεῖ νά θυμηθεῖ τά λόγια τοῦ Κυρίου, πού εἶπε: «Νά μήν περιφρονήσετε οὔτε ἕνα ἀπό τοὺς μικροὺς αὐτοὺς, γιατί οἱ φύλακες ἄγγελοί τους ἔχουν παρηρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί ἀτενίζουν πάντοτε τό πρόσωπο τοῦ Πατέρα μου, πού εἶναι στοὺς οὐρανοὺς»⁹. Καί ὁ ψαλμωδός λέει: «Ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου θά περικυκλώσει ἐκείνους πού Τόν φοβοῦνται (καί θά τοὺς γλυτώσει ἀπό κάθε κίνδυνο)»¹⁰. Ἐπίσης: «Ὁ ἄγγελος πού μέ ἔσωσε, ὅταν ἤμουν νέος»¹¹. Καί πολλά ἄλλα παρόμοια χωρία¹².

(Ἀνατρεπτικός Ἀπολογητικοῦ Εὐνομίου, λόγος Γ', 1, ΕΠΕ 10, 232-234 - ΒΕΠ 52, 221 - ΜG 30, 656-657).

ΑΓΓΕΛΟΙ ΦΡΟΥΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΠΙΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΕΝΑΡΕΤΟΥΣ

56. «Ἐγγελος Κυρίου θά περικυκλώσει ὅσους τόν φοβοῦνται καί θά τοὺς γλυτώσει ἀπό κάθε κίνδυνο»¹³. Κοντά στόν καθένα πού πιστεύει βρίσκεται διαρκῶς ἄγγελος Κυρίου, ἐάν δέν τόν διώξουμε ἐμεῖς μέ τά πονηρά ἔργα μας. Γιατί, ὅπως τίς μέλισσες τίς διώχνει μακριά ὁ καπνός, καί τά περιστέρια τά ἀπομακρύνει ἡ δυσωδία, ἔτσι καί τόν ἄγγελο, πού εἶναι φύλακας τῆς ζωῆς μας, τόν ἀπομακρύνει ἡ ἄξια πολλῶν δακρύων καί δυσώδης ἁμαρτία, Ἐάν ἔχεις μέσα στήν ψυχή σου ἔργα ἄξια νά τά προστατεύουν οἱ ἄγγελοι, καί ἐάν κατοικεῖ μέσα σου ἕνας νοῦς πλούσιος στή θέα καί στή γνώση τῆς ἀλήθειας, ἀναγκαστικά τότε, ἐξαιτίας τοῦ πλοῦτου τῶν πολύτιμων ἔργων τῆς ἀρετῆς σου, ὁ Θεός θά τοποθετήσῃ κοντά σου φρουρούς καί φύλακες καί θά σέ περιφρουρήσῃ μέ ἀγγελική φρουρά. Πρόσεξε δέ πόσο δυνατή εἶναι ἡ φύση τῶν ἀγγέλων. Γιατί ὁ ἕνας ἄγγελος συγκρίνεται μέ ὀλόκληρο στράτευμα καί πολυά-

ριθμη παράταξη. Ἐξαιτίας τοῦ μεγέθους τοῦ φύλακά σου, ὁ Κύριος σοῦ χαρίζει πολυάριθμη παράταξη. Λόγω δέ τῆς δύναμης τοῦ ἀγγέλου, σέ περιτειχίζει κατὰ κάποιο τρόπο ἀπό παντοῦ μέ τῆ δική του ἀσφάλεια. Αὐτή τῆ σημασία ἔχει ἡ λέξη «κύκλω» (γύρω – γύρω). Γιατί, ὅπως τὰ τείχη τῶν πόλεων χιζονται γύρω ἀπό αὐτές καί ἐμποδίζουν ἀπό παντοῦ τίς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν, ἔτσι καί ὁ ἄγγελος σέ προφυλάσσει σάν προπύργιο ἀπό τὰ ἔμπροσθεν μέρη καί φυλάσσει καί τὰ ὀπισθεν. Ἄλλά καί τίς ἄλλες δύο πλευρές δέν τίς ἀφήνει ἀφύλακτες. «Γι' αὐτό θά πέσουν στό πλευρό σου νεκροί χίλιοι ἄνθρωποι καί ἀπό τὰ δεξιά σου θά πέσουν δέκα χιλιάδες, ἐσένα ὁμως δέν θά σέ πλησιάσει καμιά προσβολή τοῦ ἐχθροῦ»¹⁴, «γιατί θά δώσει ἐντολή ὁ Κύριος στούς ἀγγέλους Του νά σέ προστατεύσουν»¹⁵.

(Εἰς ΛΓ΄ Ψαλμ. 5, ΕΠΕ 5, 218-220 - ΒΕΠ 52, 81 - ΜΓ 29, 364).

Ο ΑΝΑΣΤΑΣ ΚΥΡΙΟΣ ΑΝΕΘΕΣΕ ΤΗ ΔΙΑΠΟΙΜΑΝΣΗ ΜΑΣ

ΣΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΑΓΓΕΛΟΥΣ

57. Ὁ θάνατος ἐξουσίαζε ὅλους τούς ἀνθρώπους ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ἀδάμ μέχρι τό Μωσαϊκό νόμο¹⁶, ἕως ὅτου ἦλθε ὁ ἀληθινός ποιμένας, πού θυσίασε τή ζωή του γιά τὰ πρόβατά του¹⁷, καί ἔτσι, ἀφοῦ τούς ἀνέστησε μαζί μέ τόν ἑαυτό του καί τούς ἔβγαλε ἀπό τή φυλακή τοῦ ἄδη τό πρωί τῆς ἀναστάσεως, τούς παρέδωσε στούς εὐθεῖς στό χαρακτήρα εἰλικρινεῖς καί δίκαιους, δηλαδή στούς ἀγίους ἀγγέλους του, γιά νά τούς ποιμαίνουν. «Καί θά τούς ἐξουσιάσουν πολύ γρήγορα οἱ δίκαιοι»¹⁸. Γιατί κοντά σέ κάθε πιστό ὑπάρχει καί ἕνας ἄγγελος, ἄξιος νά βλέπει τόν οὐράνιο Πατέρα¹⁹. Αὐτοί λοιπόν οἱ «εὐθεῖς» καί δίκαιοι ἄγγελοι θά ἐξουσιάσουν αὐτούς πού ἐλευθερώθηκαν ἀπό τήν πικρότατη δουλεία καί θά ἐξουσιάσουν αὐτούς πού ἔφθασαν ἔγκαιρα· δηλαδή ἐκείνους πού πρόλαβαν τήν ἀνατολή τοῦ φωτός.

(Εἰς ΜΗ΄ Ψαλμ. 9, ΕΠΕ 5, 350-352 - ΒΕΠ 52, 123 - ΜΓ 29, 452-453).

ΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΘΑ ΠΑΡΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΩΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΛΛΟΥΣΑ ΚΡΙΣΗ

58. Οἱ ἄγγελοι λαμβάνονται ὡς βοηθοί τῶν ὁμοδούλων (τῶν ἀγίων) καί ἀξίόπιστοι μάρτυρες τῆς ἀλήθειας... Κοντά στόν Κριτή θά βρισκονται ἄγγελοι, ὅταν θά ἔλθει μέ τή δόξα τοῦ οὐράνιου Πατέρα Του νά κρίνει τόν κόσμο μέ δικαιοσύνη. Γιατί, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος: «Αὐτόν πού θά μέ ὁμολογήσει ὡς Θεό καί σωτήρα μπροστά στούς ἀνθρώπους, θά τόν ὁμολογήσω καί ἐγώ ὡς ὁπαδό μου μπροστά στούς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ»²⁰.

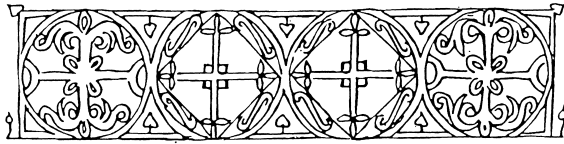
(Περί Ἀγίου Πνεύματος, κεφ. ΙΓ΄, 29, ΕΠΕ 10, 354 - ΒΕΠ 52, 254 - ΜΓ 32, 120ΑΒ).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Κολ. α' 16.
2. Ρωμ. ζ' 38, Έφεσ. α' 21, Α' Πέτρ. γ' 22.
3. Γέν. α' 1.
4. Ψαλμ. ργ' 4.
5. Στους ανθρώπους εμφανίζονται ως άνθρωποι (συνήθως ως άντρες ή νεανίσκοι).
6. «Πάντοτε χαίρετε» (Α' Θεσ. ε' 16). «Χαίρετε εν Κυρίω πάντοτε» (Φιλιπ. δ' 4).
7. Ήσ. ιδ' 12: «Πώς έπεσαν εξ ουρανού ό έωσφόρος ό πρωϊ άνατέλλων; συνετρίβη εις τήν γην».
8. «Διαμαρτύρομαι ένώπιον του Θεου και Κυρίου Ήσου Χριστου και των εκλεκτων αγγελων» (Α' Τιμ. ε' 21).
9. Μαθ. ιη' 10.
10. Ψαλμ. λγ' 8.
11. Γέν. μη' 15-16. Το χωρίον έχει ως εξής: «Ο Θεός ό τρέφων με εκ νεότητος έως της ημέρας ταύτης, ό αγγελος ό ρυόμενός με εκ πάντων των κακων εύλογησαι τά παιδιά ταυτα».
12. Βλ. και Τωβίτ ζ' 3, 11.
13. Ψαλμ. λγ', 8.
14. Ψαλμ. ζ' 11.
15. Ψαλμ. ζ' 7.
16. Ρωμ. ε' 14.
17. Ίω. ι' 11, 15.
18. Ψαλμ. μη' 15.
19. Οί αγγελοι δέν βλέπουν τήν ουσία του Θεου, πού είναι άπερίγραπτη, άκατάληπτη και άπρόσιτη αλλά ένα μέρος της δόξας του Θεου, ανάλογο μέ τή φύση τους (Θεοφύλακτος, Θεοδώρητος).
20. Λουκ. ιβ' 8-9.

Μετάφραση: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΩΝΗΣ

Σάββα Ἀλεξάνδρου

ΠΑΤΕΡΕΣ, Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ἰ Πατέρες στήν Ὁρθόδοξη Θεολογία μπορεῖ νά χαρακτηριστοῦν σάν ἕνας πραγματικός πνευματικός θησαυρός, γιατί μέσα ἀπό τήν ἀγία βιωτή καί τά συγγράμματά τους, ἐκφράζουν τό ὀρθόδοξο δόγμα καί ἥθος καί γι' αὐτό ἀκριβῶς τό λόγο εἶναι οἱ ἀπλανεῖς καθοδηγητές τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Θά πεῖ γι' αὐτό ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: «Ὁ Θεός τούς Πατέρας εἰς ποδηγίαν ἡμῶν ἀνήγειρεν καί σημεῖα καί τέρατα ἔδειξεν δι' αὐτῶν, ἵνα ὀρθῶς ἡμᾶς ἀγάγη εἰς τήν πίστιν» (ὁ Θεός μᾶς ἔστειλε τούς Πατέρες ὥστε μέ τήν ἀγία βιωτή τους, μέ τόν ποιμαντικό τους λόγο καί τά θαύματά τους, νά ἔλθωμεν σέ συναίσθηση τῆς ἀληθείας καί νά γίνουμε μέτοχοι τῆς ἀληθινῆς πίστεως)

Οἱ ἴδιοι ἀποτελοῦσαν πρότυπα ἥθους. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἐκφράζοντας αὐτή τήν πραγματικότητα παρατηρεῖ: «Εἰ πάντες ἡμᾶς ἐμμοῦντο, οὐκ ἄν ἦν πρᾶγμα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, οὐδ' ἄν ἡ πίστις παρεσύρετο» (ἄν ὅλοι ἐμμοῦντο τό ἥθος τῶν Πατέρων, τότε κανένα πρόβλημα δέν θά δημιουργεῖτο στήν Ἐκκλησία, οὔτε ἡ πίστις θά διασύρετο). Ὁ Ἅγιος Παλλάδιος, μαθητής τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, λέει γι' αὐτόν: «Τρυφή ἦν μεγίστη τοῦ ἀπολαβεῖν τῆς ἀγίας ἐκείνου ὄψεως, σιγῶν γάρ καί οὐδόλως φθεγγόμενος ἀλλά ἀπλῶς ὀρώμενος, ἱκανός ἦν εἰσαγαγεῖν εἰς τήν καρδίαν τοῦ αὐτόν ὠρῶντος, ἅπασαν τήν διδασκαλία τῆς ἀρετῆς» (ἦταν πραγματικά πνευματική χαρά καί εὐωχία καί μόνο νά βλέπεις τήν ἀσκητική ὄψη τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Ἔστω καί ἄν δέν ἄνοιγε καθόλου τό στόμα του καί μόνο τό νά ἔβλεπες τό σῶμα του πού εἶχε ἐξαυλωθεῖ ἀπό τήν ἀσκηση, ἀπό μόνο του σοῦ δίδασκε τήν ἐννοια τῆς ἀρετῆς καί κατ' ἐπέκταση τῆς κατά Θεόν βιωτῆς).

Πέρα ἀπό αὐτό οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀποτελοῦν τούς αὐθεντικούς ἐρμηνευτές τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Στήν Ὁρθοδοξία ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι τό ἱερό βιβλίο πού ποτέ δέν ἐρμηνεύεται διά τῆς Γραφῆς ἀλλά διά τῶν Πατέρων, πού μέ τήν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατάφεραν νά περάσουν μέσα ἀπό τό γράμμα στό πνεῦμα τῆς. Θά πεῖ γι' αὐτό ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: «Οὗτοι εἰσὶν οἱ τό γράμμα τῆς Γραφῆς διασχόντες καί εἴσω παρακύψαντες, οἱ τό ἀπόθετον κάλλος καταξιώθησαν ἰδεῖν καί φωτί θείας γνώσεως κατηυγάσθησαν». Ἐνῶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, μιλώντας γιά τόν ἱερό Χρυσόστομο ὡς ἕνα ἀλάθητο

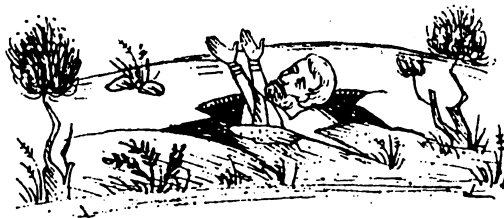
έρμηνευτή της Ἁγίας Γραφῆς, ἀναφέρει: «Μᾶς δίδαξε λοιπόν νά μελετοῦμε τήν Ἁγία Γραφή, αὐτός πού ὑπῆρξε ὁ αὐθεντικός ἐρμηνευτής της. Αὐτό τό κατάφερε γιατί μέ τήν χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πέτυχε νά διασχίσει τό γράμμα της καί νά φθάσει στό πνευματικό της κάλλος. Αὐτό τό πραγματοποίησε γιατί εἶχε φρόνημα ἄτυφο καί ἀκενόδοξο, δηλαδή ἦταν ἄνθρωπος ταπεινώσεως καί ἄσχετος μέ τό φρόνημα τῆς κενοδοξίας».

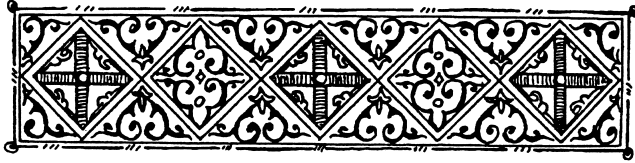
Τό μεγαλεῖο τῶν θεοφόρων Πατέρων σχετίζεται ἀκόμη καί μέ τό γεγονός ὅτι ὑπῆρξαν φορεῖς τῆς λεγόμενης ἐμπειρικῆς θεολογίας, ἀφοῦ ἐκεῖνο πού ἔγραφαν ἢ ἔλεγαν δέν ἦταν ἀποτέλεσμα μιᾶς διανοητικῆς ἐνασχόλησης μέ τά πνευματικά θέματα, ἀλλά καρπός θείας πληροφορίας.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀναφέρει ὅτι ἐπειδή ἀκριβῶς ὅσοι καταπιάνονται μέ θεολογικά θέματα δέν εἶναι φορεῖς ἐμπειρικῆς θεολογίας, ἀφοῦ αὐτό εἶναι προνόμιο μόνο τῶν θεοφόρων Πατέρων, πρέπει νά εἶναι ἐκφραστῆς τῆς λεγόμενης φιλόσοφης θεολογίας. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ ὅλος λόγος τους, γραπτός ἢ προφορικός, πρέπει νά εἶναι μιά συνεχῆς ἀναφορά στίς θέσεις τῶν Πατέρων. Στήν ἀντίθετη περίπτωση μπορεῖ ὁ λόγος αὐτός νά εἶναι ἠθικός, κοινωνικός, φιλοσοφικός, στοχαστικός, ὄχι ὅμως καί ὀρθόδοξος θεολογικός λόγος. Ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος μιλώντας γιά τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἀναφορᾶς μας στά ἔργα τῶν Πατέρων προτρέπει: «Οἱ Πατέρες ἡμῶν, οἱ πεπληρωμένοι ἐλέους, οἱ ἀγαπῶντες τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, ἀφῆκαν σημεῖα ἐν ταῖς γραφαῖς αὐτῶν, εἰς τὰς χρεῖας τῆς ζωῆς ἡμῶν. Διόπερ, ὦ ἄνθρωπε, τὰ νεύματα τὰ ἐκ τῆς γραφῆς τῶν λόγων τῶν Πατέρων ὡσεὶ σκοπὸν θέσον ἐμπροσθέν σου» (οἱ θεοφόροι Πατέρες πού ἀγαποῦσαν ἐμᾶς, τὰ παιδιά τους, ἄφησαν στά συγγράμματα τους ὅλα ἐκεῖνα πού χρειάζονται γιά τήν πνευματικὴ ζωή. Γι' αὐτό ἀκριβῶς αὐτά τὰ σημεῖα πρέπει νά ἀποτελοῦν τό συνεχές σημεῖο ἀναφορᾶς σου).

ΣΑΒΒΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Κωνσταντίνου Ἀγγελίδου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, Ο ΨΑΛΤΗΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΥΜΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΤΟΥ

κατόν ἐξηνταπέντε ἔτη ἀπὸ τὴν ἡμέρα γεννήσεως τοῦ «ἀγίου» τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων, κυρ - Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη στὴν Σκιάθου (1851 - 2016). Ἡ θρησκευτικότητά του γεννήθηκε ἀπὸ τὴν «ἀνάμνηση τῶν παλαιῶν εὐτυχῶν ἡμερῶν», πού ἐπέρασε κοντά στὸν ἱερούργου πατέρα του, στὴν ἐκκλησία. Τὰ τροπάρια ἦταν τὰ πρῶτα του τραγούδια, οἱ καμπάνες τὰ πρῶτα του παιχνίδια, τὰ ξωκκλήσια τὰ πρῶτα του ταξίδια, οἱ ἀκολουθίες καὶ οἱ γιορτές χαρὰ καὶ ξεφάντωμα τῆς παιδικῆς του ψυχῆς. Κοντά στὴν Ἐκκλησία εἶναι ὁ λαός, «τό γνησιότερον μέρος τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ», κατὰ τὸν Παπαδιαμάντη, «πού πιστεύει εἰς τὰ θαύματα», πού τηρεῖ «ἀπαρεγκλίτως τὰς ἀρχαίας καὶ τὴν Τεσσαρακοστήν».

«Τραγούδια τοῦ Θεοῦ» ὀνόμαζε τοὺς ἐκκλησιαστικούς ὕμνους. Ἐγνώριζε τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ τὸν πλοῦτο τῆς Ὑμνογραφίας τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἔψαλλε ἀπὸ στήθους μέ τὸν προσωπικό χαρακτηριστικό τρόπο του, κατὰ τὰ μουσικά πρότυπα τῶν βυζαντινῶν προγόνων.

Πατροπαράδοτη ἐκκλησιαστική μουσική, κατὰ τὸν κυρ - Ἀλέξανδρο, εἶναι ἡ βυζαντινὴ «ἡ μόνη γνησία καὶ ἡ μόνη ὑπάρχουσα... ἐάν δέν εἶναι ἡ μουσική τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἡ μουσική τῶν ἀγγέλων». Γράφει ὁ μουσικολόγος Κ.Α. Ψάχος: «... ἐπὶ πᾶσιν ὅμως εἶναι τέλειος χριστιανός, ἀκόμη δέ καὶ καλὸς ἱεροψάλτης. Εἶναι πολλὰ ἔτη τώρα ἀφ' ὅτου ὁ θαυμάσιος αὐτός ἄνθρωπος ψάλλει τακτικὰ ἐν ταπεινῶ ἰδιωτικῶ ναυδρίῳ, τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου εἰς τὸν περιβόλον οἰκίας τινός παρὰ τὸν παλαιόν Στρατῶνα. Τό ναῦδριον αὐτό δέν ἀφήνει μεγάλην ἐορτήν, χωρὶς νὰ τελέσῃ ἀγρυπνίας μέχρι πρωΐας κατὰ τὰς διατάξεις τὰς τυπικὰς τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Εἰς τὰς ἀγρυπνίας αὐτὰς συρρέουσιν ὠρισμένα σχεδόν πρόσωπα, διανυκτερεύοντα καὶ προσευχόμενα ἐν ἀνυποκρίτῳ καταλύξει καὶ ὑπὸ τοὺς ἦχους τῆς καλυτέρας ἴσως μουσικῆς, ἥτις ἀπαιτεῖται εἰς τοιαύτας παννυχίδας πρὸς δοξολογίαν τοῦ Ὑψίστου. Ὁ Παπαδιαμάντης εὐρίσκει πάντοτε εἰς τὴν θέσιν του. Ἀπέναντί του, εἰς τὰ ἀριστερά, ψάλλει, τακτικώτατα ἐπίσης, ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, ὁ διάσημος ὡσαύτως δινηματογράφος... Σημειωτέον ὅτι ἀμφότεροι δέν ψάλλουσι πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλὰ ψάλλουσι ἐκ συνειδήσεως, διὰ νὰ προσευχηθῶσι καὶ νὰ ἐπικοινωνήσωσι πρὸς τὸ θεῖον, μέ πίστιν ἀληθῆ, ἡ ὁποία κατέστη ἐγγενῆς τοῦ πνεύματός των. Ὁ

Παπαδιαμάντης, διά νά περιορισθῶ τώρα εἰς αὐτόν, γνωρίζει ἀπό στήθους ὅλα τὰ κείμενα, ὅπως καί τήν μουσικήν ὅλων τῶν κανόνων, εἰς τούς ὁποίους πρό πάντων εἶναι ἀμίμητος. Εἶναι εἰδήμων τῶν τυπικῶν διατάξεων τῶν ἀγρυπνιῶν καί ὅλων ἐν γένει τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ψάλλει δέ μέ ὅλως ἀτομικόν του ἰδίωμα τούς πολυελέους τῶν ἀγρυπνιῶν πάσης ἑορτῆς Δεσποτικῆς, Θεομητορικῆς καί τῶν Ἁγίων...».

Ὁ Ἱ. Θ. Τσουκλῆς γράφει καί τὰ ἀκόλουθα: «... Ἐκεῖνο, ὅμως, ὅπερ προὔκάλει ἔτι μᾶλλον τόν θαυμασμόν καί τήν ἐκπληξιν, ἥτο ἡ πιστοτάτη ἐκ μνήμης ἐκτέλεσις ὑπό τοῦ Παπαδιαμάντη ἀπάντων γενικῶς τῶν «Εἰρμῶν» τῶν Κανόνων, τῶν πολυπληθῶν τούτων καί πολυποικίλων εἰς τόνον καί μέλος τύπων τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, τούς ὁποίους ἀπεριορίστου μόνον μουσικῆς μνήμης καί πολυετοῦς πείρας ψάλλης δύναται νά ἐκτελέσῃ ἐκ στήθους καί πάλιν ἴσως οὐχί τόσον πιστῶς, μέ τήν ἔκπαια καθιερωμένην γραμμῆν τῶν εἰρμῶν τούτων. Ἐν τῇ ἐκτελέσει δέ τῶν μελῶν τούτων ὁ Παπαδιαμάντης ἥτο ἀμίμητος. Κατ' αὐτήν μετεχειρίζετο ἰδιάζοντά τινα τρόπον ἐκφράσεως καί χρωματισμοῦ τῆς φωνῆς, προσδίδοντα μίαν ἐγνωσμένην προσπάθειαν ἐξωτερικεύσεως καί διερμηνείας τῶν διαφόρων συναισθημάτων τῆς χαρᾶς ἢ τῆς θλίψεως, ἢ καί ἄλλου τινός, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐγεννῶντο καθ' ἥν στιγμῆν οὗτος συνήντα ἐν τῷ ψάλλειν φράσεις, περιεχούσας ἐννοίας παραγωγικᾶς τῶν τοιούτων συναισθημάτων...».

Καί ὁ μετέπειτα ἠγούμενος τῆς μονῆς Λογγοβάρδας τῆς Πάρου ἀοίδιμος Ἀρχιμ. Φιλόθεος Ζερβάκος, πού ἦταν καί ἰσοκράτης του, συμπληρώνει: «... Ὅταν δέ ἔψαλλεν ἐφαίνετο ὡς νά ἔβλεπε τόν Θεόν ἐμπροσθέν Του καί ὡσάν νά ἐβλέπετο ὑπό τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἔψαλλε τὰ ἰδιόμελα τῆς Δευτέρας Παρουσίας, μέ τοιοῦτον φόβον, μέ τοιοῦτον τρόπον ἔψαλλεν, ὡσάν νά ἴστατο πρό τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου βήματος τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας! Ἀλλά καί μέ τόν φόβον ἐκεῖνον καί τρόπον πού ἔψαλλε, τόν μετέδιδε καί εἰς τούς ἀκροατάς καί ἴσαντο ἔντρομοι, μετανοοῦντες καί δακρυρροοῦντες. Ὅταν ἔψαλλε τούς χαρμωσοῦς κανόνας τῆς Ἀναστάσεως ἢ τῶν Κυριακῶν, τότε ἐφαίνετο ψάλλων ὡς σκιρτῶν καί ἀγαλλόμενος, ὡς ὁ Προφητάναξ Δαβὶδ πρό τῆς σκιώδους Κιβωτοῦ ἤλλατο σκιρτῶν...».

ΤΟ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ἀπό τὰ ἐκκλησιαστικά ποιήματα τοῦ Παπαδιαμάντη ἔφθασαν ὡς ἐμᾶς μονάχα τέσσερις ἐνότητες: α) Κανῶν ἱκετήριος εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν Γοργοεπήκοον, β) Κανῶν ἱκετήριος εἰς τόν ὄσιον Διονύσιον, τόν ἐν Ὀλύμπῳ, γ) Τέσσερα προσόμοια, Ἀπόστιχα τοῦ μικροῦ ἑσπερινοῦ τοῦ Προφήτου Ἡλίου καί δ) Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἀντίπα, ἐπισκόπου Περγάμου, μέ μικρό καί μεγάλο ἑσπερινό, Λιτή, Καθίσματα, ὀλόκληρο ὀκταώδιο κανόνα, Αἴνους καί Δοξαστικό.

Τό ὑμνογραφικό ἔργο τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη εἶναι μικρό

σέ ποσότητα. Είναι όμως ιδιαίτερα φροντισμένο δογματικά, ποιητικά, λεκτικά. Θά ἔλεγε κανείς πώς τά ὑμνογραφήματα τοῦ Παπαδιαμάντη ἔγιναν γιά κάποια εἰδική περίσταση, ὅπως λόγου χάριν ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἀντίπα, γιά τήν ὁποία μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἀείμνηστος Οἰκονόμος τῆς Σκιάθου Γεώργιος Ρήγας ὅτι «συνετέθη ὑπ' αὐτοῦ ἕν τι νυκτί πρό εἰκοσιπενταετίας περίπου, ὅτε ἀλγῶν ὁ μακαρίτης τόν ὀδόντα, κατέφυγεν εἰς τήν βοήθειαν τοῦ ἁγίου καί ἐζήτηι παρ' αὐτοῦ θεραπείαν...».

Ἡ Ἑλληνική Βυζαντινή Χορωδία μέ διευθυντή τόν Λυκοῦργο Ἀγγελόπουλο ἠχογράφησε στά 1991 τά ὑμνογραφήματα τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη σέ δύο κασέτες, κατά τήν συμπλήρωση ὀγδόντα χρόνων ἀπό τήν ἐκδημία του.

* * *

«Ἐπακούσαις μου Δέσποινα, ἐν ἡμέρᾳ ταύτῃ τῇ πλήρει θλίψεως, ἀποστείλαις μοι βοήθειαν, καί ἐκ Βαβυλῶνος ἐξαγάγοις με.

Ξενιτεύοντα Πάναγνε, καί ξεναγωγῶ σοφοῦ με δεόμενον, ξεναγώγησον ἡ τέξασα, τόν ἐπιδημοῦντα πανταχοῦ Ἀγνή». (Ἐκ τῶν ἱκετηρίων Κανόνα εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν Γοργοεπήκοον, Ὡδή δ').

«Ὁ ἐν τῷ ὄρει ἀνατείλας Ὀλύμπῳ, ὡσεὶ ἀστήρ ἑωθινός καί τό σκότος, τῆς ἁμαρτίας διαλύσας, Διονύσιε, φρούρησον ὑπό τήν σκέπην σου, τοὺς θερμῶς σε τιμῶντας, τείχος ἀδιάρρηκτον τᾶς πρεσβείας σου ἔχων, καί τῇ ἀσπίδι σώζων τοῦ Σταυροῦ, τοὺς προσιόντας τῇ σκέπῃ σου πάντοτε».

(Κοντάκιον ἐκ τοῦ ἱκετηρίου Κανόνος εἰς τόν ὄσιον Διονύσιον τόν ἐν Ὀλύμπῳ).

«Αὔρα τόν ἐν λεπιῇ, ἰδόντα Θεοῦ δόξαν ὡς ζηλωτήν Κυρίου, θεοσέσιον Προφήτην, ὑμνοῦμεν οἱ θεόφρονες».

(Ἐκ τῶν ἱκετηρίων τοῦ μικροῦ ἔσπερινοῦ εἰς τήν ἑορτήν τοῦ προφήτου Ἡλίου).

«Ἀνίπας ὁ μάρτυς σου, διηνεκῶς παρά σοι, τελῶν καί μεθέξει, ταῖς σαῖς ἀπαύστως τρυφῶν, πρεσβεύει φιλόφρονε, πάσης ρυσθῆναι νόσου, καί ὀργῆς καί ἀνάγκης, πάντας τοὺς προσκυνοῦντας, τό ὑποπόδιόν σου, καί πόθῳ ἐκτελοῦντας αὐτοῦ, νῦν τό μνημόσυνον».

(Ἐκ τῶν ἱκετηρίων Ἁγίου Ἀντίπα).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ
Διδάσκαλος τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης

*ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ
ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ
(ΑΦΙΕΡΩΜΑ)*

Σημεών Πηγαδουλιώτη
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

αλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω». Μέ τά παραπάνω λόγια, τά παρμένα ἀπό τό Ψαλτήρι, ἀποστόμωνε ὁ ἐν ἁγίοις Πατήρ ἡμῶν Νικόλαος ὁ Πλανᾶς ὄλους ἐκείνους πού τόν ἀπό-παιρναν γιά τίς πολύωρες λειτουργίες καί τήν ἐν γένει συ-νεκῆ κι ἀκατάπαυστη λατρευτική του ζωή. Ἡ βιογράφος του σημειώνει ἐνδεικτικά: «Ἡ χαρά του κι ἡ ζωή του ἦταν νά λατρεύη τό Θεό “ἡμέρας καί νυκτός”, νά κάνη λειτουρ-γίες, ἀγρυπνίες, ἐσπερινούς, παρακλήσεις, ἁγιασμούς, εὐχέλαια, μνη-μόσυνα. Ἐξω ἀπ’ αὐτά ζωή καί εὐτυχία δέν ὑπῆρχε γιά τό γέροντα, τόν “παπού” γιά τόν παπα-Νικόλα, κατά τόν προφήτη Δαυίδ πού λέγει: “Μίαν ἡπυσάμην παρά Κυρίου, ταύτην ζητήσω, τοῦ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τάς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Τοῦ θεωρεῖν τήν τερπνότητα Κυρίου, τοῦ ἐπισκέπτεσθαι τόν ναόν τόν ἅγιον αὐτοῦ» (Ψαλμ. κς’ 4). (Ὁ παπα-Νικόλας Πλανᾶς, σελ. 16-17).

Ἡ ζωή τοῦ χριστιανοῦ δέν μπορεῖ νά εἶναι κατά Θεόν, ἄν ἀπό αὐτήν ἀπουσιάζει ἡ προσευχή. Ἄν ἡ λατρευτική ζωή παραγκωνισθεῖ καί πε-ριθωριοποιηθεῖ, τότε ἡ Ἐκκλησία μετατρέπεται, στήν πραγματικότητα, σέ ἐγκόσμιο ὄργανισμó, κάτι περίπου σάν τόν Ἐρυθρό Σταυρό. Ὁφ-θαλμοφανές παράδειγμα οἱ προτεσταντικές αἰρετικές ὁμάδες, πού ἀ-παρνήθηκαν τή λατρεία τοῦ Θεοῦ καί σταδιακά κατέληξαν στή σημερι-νή ἀξιοθρήνητή τους κατάσταση. Ἄν θελήσουμε νά ρίξουμε μιά πρό-χειρη ματιά στήν ἐκκλησιαστική ἱστορία, θά διαπιστώσουμε μέ τήν πρῶ-τη ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὑπῆρξε πάντοτε λατρεύουσα κοινότητα. Ἦδη ἀπό τήν ἐποχή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τονίζεται ἡ σημασία τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ. Ἐνδεικτική εἶναι ἡ θυσία τοῦ δικαίου Ἄβελ, τήν ὁποία ἀποδέκ-θηκε ὁ Θεός. «Καί Ἄβελ ἤνεγκε καί αὐτός ἀπό τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ καί ἀπό τῶν στεάτων αὐτῶν καί ἐπέιδεν ὁ Θεός ἐπί Ἄβελ καί ἐπί τοῖς δώροις αὐτοῦ» (Γεν. δ’ 2).

Σημειώνει ὁ προφητάναξ Δαυίδ: «οὕτως ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τόν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, τοῦ ἀποδοῦναι με τās εὐχάς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέ-ρας» (Ψαλμ. ξ’ 9). Ὁ Προφήτης δέν ἀφήνει ὥρα τῆς ἡμέρας πού νά μή δοξολογήσει τόν Κύριον. «Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε ἐπί τά κρίμα-τα τῆς δικαιοσύνης σου» (Ψαλμ. ρη’ 164). Ὅλες οἱ ὥρες τῆς ἡμέρας εἶ-ναι κατάλληλες γιά τήν ἀναφορά τοῦ ἀνθρώπου στό Θεό. «Ἐσπέρας καί πρωί καί μεσημβρίας διηγῆσομαι καί ἀπαγγελῶ καί εἰσακούσεται τῆς

φωνῆς μου» (Ψαλμ. νδ΄ 18). Ἐνῶ, ὅπως γνωρίζουμε, ὁ ὕπνος εἶναι ἀπαραίτητος γιά τή συντήρηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, βλέπουμε τόν Ψαλμωδό νά λέγει: «Μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογήσασθαι σοι ἐπί τά κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου» (Ψαλμ. ρη΄ 62). Ὅμως, ἀπό τήν ἄλλη δέν παραλείπει νά ἀπευθύνεται στό Θεό ὅταν τόν κυκλώνουν θλιβερά γεγονότα: «Πρός Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι με ἐκέκραξα καί εἰσήκουσέ μου. Κύριε ρῦσαι τήν ψυχήν ἀπό χειλέων ἀδίκων καί ἀπό γλώσσης δολίας» (Ψαλμ. ριθ΄ 1-2). Ἡ ἐλπίδα στό Θεό ἀποτελεῖ παντοτινό γεγονός γιά τόν πιστό. Γι' αὐτό τό λόγο ὁ Ψαλμωδός δέν παραλείπει νά τονίζει: «ἤλπισεν ἡ ψυχή μου ἐπί τόν Κύριον ἀπό φυλακῆς πρωίας μέχρι νυκτός, ἀπό φυλακῆς πρωίας ἐλπίσάτω Ἰσραήλ ἐπί τόν Κύριον» (Ψαλμ. ρλ΄ 6). Στό βιβλίο τοῦ Τωβίτ βλέπουμε τόν δίκαιο Τωβίτ νά μή λησμονεῖ, παρά τίς ποικίλες ἀντιξοότητες, τή λατρεία τοῦ Θεοῦ, παραβλέποντας τό γεγονός ὅτι οἱ συμπατριῶτες του τῆς φυλῆς Νεφθαλίμ εἶχαν στραφεῖ πρός τήν εἰδωλολατρία. Σημειώνει ἐνδεικτικά: «κἀγώ μόνος ἐπορευόμην πλεονάκῃς εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπί ταῖς ἑορταῖς καθώς γέγραπται παντί τῷ Ἰσραήλ ἐν προστάγματι αἰώνιῳ, τὰς ἀπαρχάς καί τὰς δεκάτας τῶν γεννημάτων καί τὰς πρωτοκουρίας ἔχων» (Τωβ. α΄ 6).

Στήν Καινή Διαθήκη σημειώνεται πώς στό Ναό τῶν Ἱεροσολύμων, κατά τήν Ὑπαπαντή τοῦ Χριστοῦ παρευρέθηκε, ἐκτός ἀπό τόν πρεσβύτερο Συμεών καί ἡ «Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουίλ... καί αὕτη ἦν χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων ἡ οὐκ ἀφίστατο ἀπό τοῦ ἱεροῦ νηστεύουσα καί δεήσασα λατρεύουσα νύκτα καί ἡμέραν» (Λουκ. β΄ 36-37).

Ἄν θελήσουμε νά ρίξουμε μιὰ πρόχειρη ματιά στή ζωή τῶν πρώτων χριστιανῶν, θά διαπιστώσουμε πώς ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦσε μόνιμο χαρακτηριστικό τους. Σημειώνει ὁ εὐαγγελιστής Λουκάς στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων: «ἦσαν δέ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καί τῇ κοινωνίᾳ καί τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ταῖς προσευχαῖς» (Πραξ. β΄ 42). Πότε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἀποστέλλει τούς ἀποστόλους Παῦλο καί Βαρνάβα στό ἔθνη; «Λειτουργούντων αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καί νηστευόντων» (Πραξ. ιγ΄ 2). Πῶς συμπεριφέρεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν Ἀλεξάνδρεια Τρωάδα; «Ἐν δέ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλᾶσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς μέλλον ἐξίναί τῃ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τόν λόγον μέχρι μεσονυκτίου» (Πραξ. κ΄ 7-8).

Οἱ πρῶτοι χριστιανοί, παρά τούς διωγμούς συναθροίζονταν στήν κοινή προσευχή καί λατρεία τοῦ Θεοῦ μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους. Ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καί μάρτυς μᾶς ἀναφέρει ὅτι οἱ χριστιανοί, κατά τά μέσα τοῦ β΄ αἰῶνος συναθροίζονταν «τῇ τοῦ ἡλίου ἡμέρᾳ» (δηλ. τήν Κυριακή) καί μᾶς περιγράφει σέ γενικές γραμμές τό λατρευτικό τους πλαίσιο. Οἱ Ἀποστολικές Διαταγές μᾶς διασώζουν πολλά λατρευτικά στοιχεῖα τῆς ἀρχέγονης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Στή Ρώμη, ὅπως γνωρίζουμε, οἱ χριστιανοί τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων κατέφευγαν στίς Κατακόμβες, ὅπου μπορούσαν νά λατρεύουν τό Θεό, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγετο. Σέ μιὰ περίπτωση, ὅταν ὁ Ἅγιος Στέφανος, Πάπας Ρώμης

τελοῦσε τή λειτουργία σέ κάποια Κατακόμβη, μετά ἀπό προδοσία, Ρωμαῖοι στρατιῶτες βρέθηκαν ἔξω ἀπό τό κῶρο λατρείας. Μόλις ἡ λειτουργία ὀλοκληρώθηκε ὄρμησαν μέσα καί τούς ἔσφαξαν ὡς τόν ἕνα. Σέ μιά ἄλλη περίπτωση, πάλι στίς Κατακόμβες, ὁ κῶρος τῆς λατρείας ἔγινε γνωστός στούς διώκτες. Αὐτή τή φορά ἔκτισαν τήν πόρτα καί τό παράθυρο ἐξαερισμοῦ κι ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι πέθαναν ἀπό ἀσφυξία.

Μετά τό πέρας τῶν διωγμῶν κτίζονται οἱ μεγάλων διαστάσεων παλαιοχριστιανικές βασιλικές γιά νά τελεῖται, ἐλεύθερα πλέον, ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Ἐναμφιβόλως μέγιστο ρόλο στή διαμόρφωση τῆς χριστιανικῆς λατρείας ἔπαιξαν οἱ μοναστικές κοινότητες, ὅπου τό εἰκοσιπετράωρο μοιραζόταν σέ τρία μέρη. Ἐπί αὐτά οἱ ὀκτώ ὥρες ἡμερησίως ἀφιερώνονταν στή λατρεία τοῦ Θεοῦ καί στήν κατ' ἰδίαν προσευχήν. Στό Βίο τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ὑπάρχει τό συγκλονιστικό ἐκεῖνο περιστατικό, πού ἀποτυπώθηκε στό ἀπολυτίκιό του: «καί ἐν τῷ μέλλειν τάς ἀγίας σου εὐχάς ἀγγέλους ἔσχες συλλειτουργοῦντας σοι ἱερώτατε». Στή Μονή τῶν Ἀκοιμήτων ὁ Ἅγιος Μάρκελλος εἶχε χωρίσει τούς μοναχοὺς σέ ὁμάδες, οὕτως ὥστε νά ὑπάρχει στό ναό ἀέννητα λατρεία τοῦ Θεοῦ. Γ' αὐτόν σημειώνεται στό Μηνολόγιον τῆς 29ης Δεκεμβρίου: «*Ἀὐπνία δούς πάντα τόν ζωῆς χρόνον Μάρκελλε κοιμήθητι μικρόν ἐν τάφῳ*».

Ἀσφαλῶς τό πρῶτο καί μέγιστο σημεῖο τῆς χριστιανικῆς λατρείας ἀποτελεῖ ἡ τέλεση τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, δηλαδή ἡ Θεία Λειτουργία. Μεγάλοι Ἅγιοι ἔγραψαν λειτουργικά κείμενα μέ πρῶτο τόν Ἅγιο Ἰάκωβο τόν Ἀδελφόθεο. Ἔχουμε κατόπιν τόν Ἅγιο Βασίλειο τόν Μέγα καί τόν ἱερό Χρυσόστομο.

Ὅλες αὐτές οἱ κοινές λατρευτικές ἐκδηλώσεις τῆς Ἐκκλησίας πῆραν τό ὄνομα Ἀκολουθίες, διότι ἡ μιά ἀκολουθεῖ τήν ἄλλη σέ διαφορετικά χρονικά διαστήματα τοῦ εἰκοσιπετράωρου. Ἄμεσα μέ τή Θεία Λειτουργία συνδέθηκαν οἱ ἀκολουθίες τοῦ Ἑσπερινοῦ καί τοῦ Ὁρθρου. Σιγά - σιγά μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου οἱ ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες πῆραν τή μορφή πού ἔχουν σήμερα. Συντέθηκαν ἀπό ἁγίους ἀνθρώπους κι ἐκφράζουν τή λατρευτική διάθεση τοῦ πιστοῦ σέ κάθε περίσταση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Κάποιος Κύριος πού ὑπηρετοῦσε στόν ἀγγλικό στρατό μετά τόν β' παγκόσμιο πόλεμο διηγόταν ὅτι τοῦ εἶχαν ἀναθέσει νά φρουρεῖ Γερμανούς αἰχμαλώτους. Μιά μέρα τό πρῶ ἀκούστηκαν νά κτυποῦν οἱ καμπάνες τῆς Φανερωμένης, μεγάλης ἐκκλησίας τῆς Λευκωσίας. Ἐνας Γερμανός τόν ρωτᾷ γιατί κτυποῦν οἱ καμπάνες καί παίρνει τήν ἀπάντηση ὅτι εἶναι γιορτή. Κούνησε ἀποδοκιμαστικά τό κεφάλι ὁ Γερμανός. - οἱ ἀνθρώποι αὐτοί χάνουν τίς καλύτερες ὥρες τῆς ἡμέρας στήν ἐκκλησία! Πού νά καταλάβει ὁ ἀμύητος τί ἀποκομίζει ὁ ἀνθρώπος ἀπό τή λατρεία τοῦ Θεοῦ! Πού νά ἀντιληφθεῖ, ὄντας τέκνο τῆς ὠφελιμιστικῆς Δύσεως, τήν ἀξία τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ καί τά ὀφέλη πού προκύπτουν στήν ψυχή.

Ἐπὶ τὸ σπίτι του κατ' ἰδίαν, ὅπως τὸ Μικρὸν καὶ τὸ Μεγάλον Ἀπόδειπνον, ἀλλὰ καὶ τὶς Ὁρεὶς κι ὄχι μόνο. Ἐκεῖνος πού θά βιαστῆ νά ἀπαντήσῃ ὅτι οἱ ἄνθρωποι στὸν κόσμον εἶναι πολυάσχολοι καὶ δὲν ἔχουν καιρὸ γιὰ τέτοια, ἄς ἀκούσῃ πῶς ἐνεργοῦσε ἕνας ἐπιφανὴς κληρικός τῶν ἡμερῶν μας, πού ζοῦσε στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας, ὁ π. Ἐπιφάνιος Θεοδώρουλος. Ὁ Γέροντας εἶχε καθημερινὰ πάρα πολὺ βεβαρημένο πρόγραμμα. Τὰ πρωινὰ βρισκόταν στὰ νοσοκομεῖα, ὅπου ἐπισκεπτόταν ἀσθενεῖς στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου ἐνῶ τὰ ἀπογεύματα δεχόταν ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων στὸ ἐξομολογητήριον. Πολλὲς φορές ἐπέστρεφε σπίτι του κατὰ τὶς ἔντεκα τῆ νύκτα κατακουρασμένος. Κι ὅμως ἐπέμενε νά διαβάσῃ τὸ Ἀπόδειπνον πρὶν νά κατακλῆθῃ. Κι ὅταν τοῦ ἔλεγαν ὅτι αὐτὸ δὲν χρειάζεται, διότι καθημερινὰ ἀναλίσκεται στὴν ὑπηρεσίᾳ τοῦ πλησίον κι ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν μπορεῖ, ἀπὸ τὴν κούραση, νά παρακολουθήσῃ τὸ νόημα τῶν προσευχῶν, τί ἀπαντοῦσε; Ἡ προσευχὴ πού γίνεται μὲ προσπάθεια καὶ καταπολέμηση τῆς κούρασης εἶναι, σάν θυσία, πρὸ εὐπρόσδεκτη στὸ Θεὸ ἀπὸ τὴν προσευχὴ τοῦ ξεκούραστου ἀνθρώπου. Δὲν τὴν παρακαλοῦν ἐγὼ, τ' ἀκούει ὅμως ὁ Θεός.

Κύριος ἐπίσκοπος, πού βρέθηκε στὸ Κίεβο στὰ 1988 στοὺς ἐορτασμοὺς τῶν χιλίων χρόνων ἀπὸ τὸ βάπτισμα τῶν Ρώσων, διηγόταν ὅτι τὸ πλῆθος παρέμεινε στὸ ὑπαίθρο, συμμετέχοντας στὴν πολὺωρη λατρευτικὴ ἐκδήλωση, ἐνῶ ἔπεφτε καταρρακτώδης βροχὴ.

ΣΥΜΕΩΝ ΠΗΓΑΔΟΥΛΙΩΤΗΣ

Πρωτοπρεσβύτερου Μικαήλ Εὐθυμίου

ΜΕΓΑΣ ΑΓΙΑΣΜΟΣ

ί είναι ὁ Ἅγιασμός, καί ποιά ἡ διαφορά τοῦ Μεγάλου ἀπό τό Μικρό; «Μέγας Ἅγιασμός», σέ ἀντιδιαστολή μέ τό «Μικρό Ἅγιασμός». Ὁ Ἅγιασμός ἀνήκει στήν κατηγορία τῶν «μυστηριοειδῶν τελετῶν». Μυστηριοειδεῖς καλοῦνται οἱ ἀκολουθίες μέσῳ τῶν ὁποίων παρέχεται ἀοράτως ἡ Θεία Χάρη μέ αἰσθητούς χειρισμούς καί σημεῖα, δέν ἔχουν συσταθεῖ ὅμως ἀπό τόν Κύριο, οὔτε εἶναι ἀναγκαῖες πρός σωτηρία, ὅπως τά μυ-

στήρια.

Στούς Πατέρες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ὁ ἀριθμός ἑπτά, πού ἀναφέρεται στά Μυστήρια, εἶναι ἄγνωστος. Θεωροῦν κάθε μορφή ἱεροπραξίας πού γίνεται ἀπό τούς κανονικούς λειτουργούς τῆς Ἐκκλησίας γιά ἁγιασμό καί σωτηρία τῶν πιστῶν, σάν Μυστήριο.

«Κάθε ἱερά πράξις καί τελετουργία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἓνα μυστήριόν τῆς, καί κάθε μυστήριόν τῆς εἶναι μεγάλο, ὅπως τό ἴδιον τό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, διότι κάθε μυστηριακή πράξις ἐν τῷ θεανθρωπίνῳ ὀργανισμῷ τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται εἰς ὀργανικήν καί ζωτικήν σχέση μέ τό κεντρικόν μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, τόν θεάνθρωπον Χριστόν» (Ἅγιος Ἰουστῖνος Πόποβιτς).

Μέγας Ἅγιασμός ὀνομάζεται ἡ ἀκολουθία πού τελεῖται στό ναό δύο φορές τό χρόνο (5 καί 6 Ἰανουαρίου) σέ ἀνάμνηση τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ στόν Ἰορδάνη. Μικρός Ἅγιασμός εἶναι ὁ συνήθως τελούμενος στούς ναούς κατά τήν 1η ἐκάστου μηνός καί σέ διάφορες ἄλλες περιπτώσεις (θεμελιώσεις οἴκων, ἐγκαίνια καταστημάτων, δημοσίων ἔργων κτλ.). Κακῶς νομίζεται ὅτι ὁ ἁγιασμός τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων εἶναι ὁ Μικρός Ἅγιασμός καί τῆς κυρίας ἡμέρας ὁ Μέγας. Κατά τίς δύο αὐτές ἡμέρες τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἅγιασμοῦ.

Τά πρωτοχριστιανικά χρόνια ὁ καθαγιασμός τοῦ ὕδατος τῶν Θεοφανείων ἦταν ὁ καθαγιασμός τοῦ ὕδατος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐντός τοῦ ὁποίου βαπτίζονταν οἱ κατηχούμενοι μετά τήν ἀντληση ἑνός μέρους του ἀπό τούς πιστούς γιά εὐλογία. Τοῦτο φανερώνει καί ἡ χρήση τοῦ ὕμνου «Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε...», πού ψάλλεται κατά τή βάπτισι, καί στή Θεία Λειτουργία τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων.

Ἡ τέλεση τοῦ Μεγάλου Ἅγιασμοῦ τήν παραμονή τῶν Θεοφανείων εἶναι συνήθεια πού ἐπικράτησε κατά τούς νεώτερους χρόνους, χάριν ἐ-

ξυπηρέτησης τῶν πιστῶν. Τό ἀπαιτοῦσε καί ἡ καλή κι εὐλογημένη συνήθεια τῶν ἱερέων μας νά ἐπισκέπτονται τίς οἰκίες τήν παραμονή τῆς ἑορτῆς καί νά ἀγιάζουν («καλαντίζουν») ἀνθρώπους καί χώρους.

Ἐπίσης ὁ καθαγιασμός τῶν ὑδάτων γίνεται διά τῆς εὐχῆς «*Μέγας εἶ Κύριε...*» καί τῆς εὐλογίας διά τῆς δεξιᾶς χειρός τοῦ λειτουργοῦ (ἀρχιερέα ἢ ἱερέα) καί πιά συγκεκριμένα διά τῆς εὐχῆς: «*Αὐτός οὖν, φιλόανθρωπε Βασιλεῦ, πάρεσο καί νῦν διά τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, καί ἀγίασον τό ὕδωρ τοῦτο...*» Ἡ κατ' ἄλλους, ὄχι ὀρθῶς, διά τῆς εὐχῆς: «*Αὐτός καί νῦν, δέσποτα, ἀγίασον τό ὕδωρ τοῦτο τῷ Πνεύματι Σου τῷ ἁγίῳ*». Ὅπως φαίνεται σέ ὅλα τά παλαιά χειρόγραφα ἡ δευτέρη φράση δέν ἦταν ἐπίκληση, ἀφοῦ ἡ ὀρθή μορφή της εἶναι «*Αὐτός καί νῦν, δέσποτα, ἀγίασας τό ὕδωρ τοῦτο... δός πᾶσι...*». Εἶναι, ἐπίσης, λάθος νά νομίζεται ὅτι ὁ καθαγιασμός γίνεται κατά τήν ὥρα τῆς ἐμβαπίσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ στό ὕδωρ τοῦ ἁγιασμοῦ καί τῆς ψαλμωδίας τοῦ ἀπολυτικίου τῶν Θεοφανείων «*Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισομένου Σου Κύριε...*». Ἡ ἐμβάπτιση τοῦ σταυροῦ στό ὕδωρ τοῦ Ἁγιασμοῦ εἶναι μεταγενέστερη καί εἰσήχθη γιά νά εἰκονιστεῖ παραστατικότερα ἡ βάπτιση τοῦ Κυρίου στόν Ἰορδάνη.

Ὅπως ξεκάθαρα ἀναφέρεται στήν ἁγιαστική εὐχή τοῦ Μεγάλου Ἁγιασμοῦ («*Ποίσον αὐτό ἀφθαρσίας πηγῆν, ἁγιασμοῦ δῶρον, ἁμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλεξιπήριον, δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίας δυνάμεσιν ἀπόρροπον, Ἀγγελικῆς ἰσχύος πεπληρωμένον, ἵνα πάντες οἱ ἀρῦόμενοι καί μεταλαμβάνοντες ἔχοιεν αὐτό πρός καθαρισμόν ψυχῶν καί σωμάτων, πρός ἰατρούσαν παθῶν, πρός ἁγιασμόν οἰκῶν, πρός πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπιτήδειον*») «*διά τῆς μεταλήψεως καί ραντισμοῦ*», πιστεύομε ὅτι «*ἀγιαζόμεθα καί καθαριζόμεθα ἀπό τῶν ἁμαρτιῶν*». Μᾶς προφυλάσσει ἀπό τίς ἐπιθέσεις τοῦ διαβόλου, θεραπεύει ἀπό ἀσθένειες καί χαρίζει ὑγείαν. Μ' αὐτόν ἀγιάζομεν τίς οἰκίες μας, ἀλλά καί κάθε κτίσμα, τά ζῶα καί τούς κήπους. Εἶναι κατάλληλο καί ὠφέλιμο γιά κάθε περίπτωση. Μέ τή χάριν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἐπενεργεῖ ἐπί τῶν ἐμψύχων καί ἀψύχων ἀκόμη μεταβάλλει καί ἀγιάζει αὐτά. Καθαρίζει καί ἀγιάζει τούς πιστούς δούλους Του, κι ὀλόκληρη τή φύση.

Σύμφωνα μέ τή λαϊκή παράδοση, μέ τόν ἁγιασμό «τῶν καλάντων» φυγαδεύονται τά πονηρά πνεύματα, οἱ «καλικάντζαροι». Καί τοῦτο διότι ὁ ἁγιασμός θεωρεῖται τό φοβερώτερο ἀλεξιπήριό τους, ἐπειδή συνδυάζει τήν καθαρική δύναμη τοῦ νεροῦ μέ τή θεία δύναμη τοῦ σταυροῦ, πού βαπτίστηκε μέσα σ' αὐτό.

Ἐπίσης ὁ Μέγας Ἁγιασμός προτείνεται ἀπό τούς πνευματικούς σέ κάποιες περιπτώσεις, ὅπου ὁ ἐξομολογούμενος ἔχει πέσει σέ κάποιο ἁμάρτημα καί δέν ἔχει εὐλογία νά κοινωνήσει. Ὁ πνευματικός του, λοιπόν, τοῦ προτείνει νά νηστεύει καί νά πιεῖ Ἁγιασμό γιά νά παρηγορηθεῖ. Ὁ Ἁγιασμός δέν ἀντικαθιστᾷ τήν Θεϊαν Κοινωνία, ἡ ὁποία εἶναι τό ὑπερτατο δῶρο τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο.

Γύρω από τό θέμα τοῦ Μεγάλου Ἁγιασμοῦ οἱ πιστοί θέτουν διάφορες ἀπορίες. Ἐρωτοῦν: «Πίνεται ὁ ἁγιασμός τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων; Μποροῦμε νά ἔχουμε τό Μεγάλο Ἁγιασμό στό σπίτι μας καί νά τόν χρῆσιμοποιοῦμε;». Πολλοί δίνουν ἀβασάνιστα μιά πρόχειρη ἀπάντηση μέ ἀποτελεσμα νά δημιουργεῖται σύγχυση.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγει γιά τό Μεγάλο Ἁγιασμό καί τή φύλαξή του: *«Κατά τήν ἑορτήν ταύτην ἅπαντες ὑδρευσάμενοι, οἷκαδε τά νάματα ἀποτίθενται καί εἰς ἐνιαυτόν ὀλόκληρον φυλάττουσιν... Καί τό σημεῖον γίνεται ἐναργές, οὐ διαφθειρομένης τῆς τῶν ὑδάτων ἐκείνων φύσεως τῷ μηκέτι τοῦ χρόνου, ἀλλ' εἰς ἐνιαυτόν ὀλόκληρον καί δύο καί τρία πολλάκις ἔτη τοῦ σήμερον ἀντληθέντος ὕδατος ἀκεραίου καί νεαροῦ μένοντος»*. Δηλαδή, μέ λίγα λόγια, ὅσος καιρός κι ἂν περάσει, παραμένει κρυστάλλινος, ὡς μόλις τώρα ἐλήφθη ἀπό τήν πηγήν.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ὑδάτων τήν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων εἶναι μιά παλιά ἱερή συνήθεια/πράξη τῆς Ἐκκλησίας μας. Εὐχές γιά τόν ἁγιασμό τοῦ νεροῦ βρισκουμε σέ ἀρχαιότερα κείμενα ὅπως οἱ Ἀποστολικές Διαταγές, Ἀποστολική Παράδοση τοῦ Ἰππόλυτου καί στό Εὐχολόγιο τοῦ Σεραπίωνα, Ἐπισκόπου Θμουέως κ.ἄ.

Τελεῖται δύο φορές, τήν παραμονή καί τήν κυριώνυμον ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, μετά τό τέλος τῆς Θ. Λειτουργίας. Καί στίς δύο περιπτώσεις τελεῖται ἡ ἴδια ἀκριβῶς ἀκολουθία. Μόνη διαφορά: ὁ πρόλογος τῆς μεγάλης καθαγιαστικῆς εὐχῆς δηλ. ἀπό τό *«Τριάς Ὑπερούσιε...»* μέχρι τό *«συνεχόμενος φόβῳ ἐν κατανύξει βοῶ σοι»*, διαβάζεται μόνο τήν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων. Ὁ Ἁγιασμός, λοιπόν, καί τῶν δύο ἡμερῶν εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἴδιος, *«Μέγας Ἁγιασμός»*.

Εἰς τό Ἅγιον Ὅρος οἱ μοναχοί κοινωνοῦν τοῦ Μεγάλου Ἁγιασμοῦ ὄχι μόνον κατά τήν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων, ἀλλά κατά τήν συνήθειά τους νά πίνουν ἁγιασμό κάθε μέρα μετά τήν Θ. Λειτουργία, πίνουν ἀπό τόν Μ. Ἁγιασμό τῆς παραμονῆς ὅλο τό ὀκταήμερο μετά τά Φῶτα, μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς ἑορτῆς. Ἐπομένως, πίνεται ὁ Ἁγιασμός αὐτός. Καί πίνεται, ὡς γνωστόν, μετά τήν Θεία Μετάληψη καί πρῖν νά πάρουμε τό ἀντίδωρο (ἢ ὀ,τιδήποτε ἄλλο). Τό κείμενο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Μ. Ἁγιασμοῦ ἀναφέρει: *«ἵνα πάντες οἱ ἀρυόμενοι καί μεταλαμβάνοντες ἔχουν ἐν αὐτό (τό ἡγιασμένο ὕδρ...) πρὸς ἰατρειάν παθῶν, πρὸς ἁγιασμόν οἰκων, πρὸς πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπιτήδειον»*, καί δὴ καί *«δαίμοσιν ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον»* (πρβλ. καί τή συναφῆ εὐχή σέ βασκανία: *«φυγάδουσιν καί ἀπέλασον πᾶσαν διαβολικὴν ἐνέργειαν, πᾶσαν σατανικὴν ἐφοδὸν καί πᾶσαν ἐπιβουλὴν... καί ὀφθαλμῶν βασκανίαν τῶν κακοποιῶν ἀνθρώπων»*).

Μέ τό Μεγάλο Ἁγιασμό ἔχουμε ἓνα ἰσχυρό θεραπευτικό μέσο -φάρμακο, διδόμενο ἐκτάκτως καί σέ ἐξαιρετικές περιπτώσεις. Μέ τό ραντισμό του ἐκδιώκονται ἀπό κάθε τόπο τά πονηρά πνεύματα· συγχωροῦν-

ται συγγνωστά καθημερινά αμαρτήματα, δηλαδή δαιμονικές φαντασίες και αίσχροι λογισμοί, εκδιώκονται ασθενείες και δίδεται ψυχική και σωματική υγεία. Και γιά νά λεχθεῖ πιό συνοπτικά: ὅλοι ὅσοι τόν δέχονται μέ πίστη παίρνουν ἁγιασμό και εὐλογία.

Γι' αὐτό μπορεῖ νά φυλάσσει στό σπίτι (μέ ἐπιμέλεια και εὐλάβεια) και νά πίνουν ἀπ' αὐτόν οἱ πιστοί σέ καιρό ἀσθένειας ἤ γιά ἀποτροπή βασκανίας και κάθε σατανικῆς ἐνέργειας. Φυσικά, καλόν εἶναι, ὅπως αὐτό γίνεται και μέ τήν εὐλογία τοῦ πνευματικοῦ τους.

Μέ τόν τρόπο αὐτό χειραγωγεῖται ὁ πιστός νά ἀποφεύγει ἄλλες «διεξόδους» (μαγεῖες, «ξόρκια», και ἄλλες μεθοδεῖες τοῦ πονηροῦ), και νά καταφεύγει στά ἔγκυρα «ἁγιάσματα» τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶναι ὁ Μέγας, ἀλλά και ὁ Μικρός Ἁγιασμός.

Πρωτοπρεσβύτερος ΜΙΧΑΗΛ ΕΥΘΥΜΙΟΥ
Θεολόγος, Νομικός

Χριστάκη Εύσταθίου
Ο ΜΙΚΡΟΣ ΑΓΙΑΣΜΟΣ

ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ πού περιέχεται στό βυζαντινό Εὐχολόγιο, εἶναι ἀπό τίς πιό συχνές πού τελοῦνται. Δέν εἶναι τυχαῖο, ἄλλωστε, τό γεγονός ὅτι περιέχεται σέ πολύ μεγάλο ἀριθμό χειρογράφων, ἔστω μέ κάποιες μικρές παραλλαγές στή μορφή της. Πρόκειται γιά τήν ἀκολουθία ἐκείνη, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας γίνεται ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί καθαγιάζεται τό νερό.

Ἡ ὀνομασία «μικρός ἁγιασμός» δόθηκε γιά νά διακρίνεται ἀπό τό «μεγάλο ἁγιασμό» τῶν Θεοφανείων, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται ἔτσι καί γιά τό μήκος του ἀλλά καί γιά τή σπουδαιότητα καί ἐπισημότητα πού τόν χαρακτηρίζουν (Φουντούλης Ἰ., 1978). Ὅπως μαρτυρεῖται ἀπό τούς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες, ἡ τελετή τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, ὅπως καί τοῦ μεγάλου, γίνεται πρὸς ἴαση νόσων, ψυχῆς καί σώματος, καί ἀποτροπή πάσης ἀντικείμενης δύναμης. Σχετική ἀναφορά περιέχεται ἤδη στίς Ἀποστολικές Διαταγές. Σημειώνεται ὅτι τελεῖται ὄχι μόνο στίς πρωτομνῖες ἀλλά καί σέ περιπτώσεις κάθε ἀσθένειας ἢ ἀνάγκης καί περίστασης (*Πηδάλιον*, σελ. 218).

Ἡ καθιέρωσή του

Ἡ καθιέρωση τῆς τελετῆς συνδέεται μέ τήν ἀντικατάσταση τῶν Ἑβραϊκῶν «νουμνιῶν» (πρβ. Ἦσ. α΄ 14). Αὐτό τεκμαίρεται ἀπό τήν ἔρμηνεία τοῦ ξε΄ κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ Βαλσαμών ἀναφέρει σχετικά: «ἡ τῆς νουμνίας ἑορτή πρό ἀμνημονεύτων ἐτῶν ἐσχόλασε, καί ἀντί ταύτης, Θεοῦ χάριτι, ἰλαστήριοι εὐχαί πρὸς Θεόν καί ἁγιασμοί ἐπ' ἐκκλησίαις παρά τοῦ πιστοῦ λαοῦ γίνονται καθ' ἐκάστην ἀρχιμνίαν, καί ὕδασι εὐλογίας, οὐκ ἀντιλογίας, χριόμεθα (παρά Ράλλη - Ποιτῆ, Σύνταγμα Ἱερῶν Κανόνων, Β΄, σ. 458). Ἄξιόλογη εἶναι καί ἡ μαρτυρία πού καταθέτει ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου, ὁ ὁποῖος συνδέει τήν τελετή μέ σταυρικές ἐπισφραγίσεις, συνοδευόμενες μέ προσευχές καί μέ ἀναφορά του σέ εὐλογημένο νερό γιά θεραπεία ἀσθενειῶν καί καθαγιασμό τόπων (Κατά αἰρέσεων, βιβλ. α΄, τ. β΄, PG 41, 425). Σημαντικές γιά τό θέμα θεωροῦνται καί οἱ μαρτυρίες τοῦ Θεοδώρητου (Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, α΄, PG 82, 1244 καί Φιλόθεος Ἱστορίας PG 82, 1376), ἀλλά καί τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρου (806-815): «παρελάβομεν παρά τῶν ἁγίων καί θεοφόρων

πατέρων ἡμῶν τό ποιεῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία καθ' ἐκάστην ἀρχὴν μηνός ἁγιασμόν, καί λειτουργίαν ἐπιτελεῖν, ἐκ τε τοῦ παλαιοῦ τὴν ὑπόθεσιν λαβόντες, τό δέ τὰς νεομηνίας καί τὰ σάββατα οὐ τηρεῖσθαι (I. B. Pitra, *Juris Eccl. Graec. Hist. et Monumenta*, II, σ. 320). Εἶναι προφανές ἀπό τῆς ἀναφορῆς καί τῆς μαρτυρίας σχετικὰ μέ τό θέμα ὅτι ἡ Ἐκκλησία δίνει νέο νόημα στήν τελετή τοῦ ἁγιασμοῦ συνάδοντα μέ τό σκοπό της γι' ἁγιασμό τοῦ ἀνθρώπου σ' ὅλο τό φάσμα τῆς καθημερινότητάς του.

Ἐντός ἀλλά καί ἐκτός τῶν ναῶν

Ἡ ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ ἐτελεῖτο ἐντός τῶν ναῶν, ἀλλά δέν περιοριζόταν μόνο σ' αὐτούς. Ἡ τέλεσή του ἐπεκτεινόταν στούς ἀγρούς, στά σπίτια, στά ἐκάστοτε μέσα συγκοινωνίας (ὅπως π.χ. τά πλοῖα). Ἡ τέλεση τῆς ἀκολουθίας του σήμερα ἐπεκτείνεται σέ πολύ μεγαλύτερο φάσμα δραστηριοτήτων ἢ περιστάσεων (γραφεῖα, καταστήματα, ὁχήματα, ἔναρξη σχολικῶν μαθημάτων ἢ ἐργασιῶν, θεμελιώσεις, ἐγκαίνια κ.λ.π.). Τελοῦνται σ' αὐτές τῆς περιπτώσεις οἱ λεγόμενες περιστατικές ἀκολουθίες ἁγιασμοῦ.

Ἐπιφοίτηση Ἁγίου Πνεύματος

Στά Εἰρηνικά, πού ἐκφωνοῦνται ἀπό τόν ἱερέα, ζητεῖται νά ἁγιαστεῖ τό νερό μέ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί νά ἀποκτήσει δύναμη καθαρική, ἰαματική, ἀποτρεπτική τῶν ἐπιβουλῶν τῶν ἐναντίων δυνάμεων, καθὼς ἐπίσης καί φωτιστική. Μέ τῆς καθαγιαστικές εὐχές τῆς ἀκολουθίας ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μέ τή μετάληψη καί τό ραντισμό τοῦ καθαγιασμένου ὕδατος ἀπομακρύνει τούς «ρύπους τῶν παθῶν» καί θεραπεύει «τὰς νόσους ψυχῶν τε καί σωμάτων».

Ἁγιασματάριον - Μικρόν Εὐχολόγιον

Ἡ συχνή τέλεση τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ ὁδήγησε στή συμπερίληψη της ὅχι μόνο σέ μεγάλες καί ὀγκώδεις συλλογές εὐχῶν καί ἀκολουθιῶν (τά γνωστά Εὐχολόγια) ἀλλά καί σέ μικρότερα ἱερατικά ἐγκόλπια, τά ὁποῖα πῆραν μάλιστα τὴν ὀνομασία «Ἁγιασματάρια» (Φουντουλῆς Ἰ., 1978). Αὐτά ἐπαυξανόμενα βαθμηδόν σέ χειρόγραφα πού περιείχαν εὐχές γιὰ κάθε περίσταση πού συνδέονταν μέ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ, ἀπέτελεσαν ἓνα εἶδος Εὐχολογίου. Μέ αὐτό τόν τρόπο καταρτίστηκε τό γνωστό «Μικρόν Εὐχολόγιον», τό ὁποῖο διατήρησε καί τὴν παλιὰ ὀνομασία, δηλαδή «Ἁγιασματάριον». Ἡ ἐξέλιξη αὐτή, ὅπως περιγράφεται πιό πάνω, δικαιολογεῖ καί τό γεγονός ὅτι σ' αὐτά τά ἱερατικά βιβλία προτάσσεται συνήθως ἡ ἀκολουθία τοῦ «μικροῦ ἁγιασμοῦ». Ἀξιοπρόσεκτο σημεῖο εἶναι ἐπίσης τό πλῆθος τῶν παραλλαγῶν καί ὁ διαφορετικός τρόπος γραφῆς τῶν τροπαρίων καί τῶν εὐχῶν πού ἀπαρ-

τίζουν τὴν ἀκολουθία. Αὐτὸ ὀφείλεται στὶς πολλές ἀντιγραφές πού παρατηρήθηκαν λόγω τῆς μεγάλης εὐχρηστίας τῆς ἀκολουθίας καὶ τῆς σύνδεσής της μὲ πολλές περιστάσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἡ ἐξέλιξη τῆς Ἀκολουθίας

Δέν εἶναι βέβαιον ἀκόμα ποιά ἀπὸ τίς δύο ἀκολουθίες, τοῦ μικροῦ ἢ τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ, εἶναι παλαιότερη. Στὴν ἐξαγωγή ὁποιωνδήποτε συμπερασμάτων θά πρέπει νά ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ, μὲ μικρές τροποποιήσεις, συμπίπτει μὲ ἐκείνη τοῦ βαπτίσματος. Ἄλλωστε στό ἀγιαζόμενο νερό κατὰ τὴ μεγάλη γιορτὴ τῶν Θεοφανείων, εἶναι γνωστὸ ὅτι βαπτίζονταν οἱ κατηχούμενοι. Ἔτσι, ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ εἶναι τόσο παλαιά ὅσο ἡ συνήθεια νά εὐλογεῖται τὸ νερό κατὰ τὸ βάπτισμα. Ὡς εὐλογία, ἐξάλλου, τοῦ νεροῦ σὲ ἀνάμνηση τῆς Βάπτισης τοῦ Κυρίου στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ κατὰ τὰ Θεοφάνεια, ἀνάγεται καὶ πάλι στὴν πρώτη χριστιανικὴ ἐποχὴ.

Ὡστόσο, ἡ συνήθεια τῆς εὐλογίας τοῦ νεροῦ καὶ γιὰ ἄλλους σκοπούς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ βάπτισμα τῶν κατηχουμένων καὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου κατὰ τὰ Θεοφάνεια, συνδέεται καὶ πάλι μὲ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὅπως σημειώνει ὁ Ἰωάννης Φουντούλης, ἤδη στό Εὐχολόγιο τοῦ Σεραπίωνα, ἐπισκόπου Θμουέως (μέσα τοῦ Δ΄ αἰώνα), ἀπαντοῦν δύο εὐχές (ἡ 5η καὶ ἡ 17η), λεγόμενες «ἐπὶ προσφερομένων ἐλαίων καὶ ὑδάτων» ἡ πρώτη, καὶ «εἰς ἔλαιον νοσοῦντων ἢ εἰς ἄρτον ἢ εἰς ὕδωρ», ἡ δεύτερη. Καὶ οἱ δύο συνιστοῦν, ὅπως ἀναφέρει ὁ Φουντούλης, ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ (5) ἢ τοῦ Θεοῦ Πατέρα (17) γιὰ νά ἀποκτήσουν τὰ νερά θεραπευτικὴ δύναμη ἐναντίον κάθε ἀσθένειας, ἀπελατικὴν παντός δαιμονίου καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν «διὰ τοὺς πίνοντας ἢ ἀλειφομένους δι' αὐτῶν». Ἡ ἀναφορά αὐτὴ γίνεται γιὰ νά τονιστεῖ ὅτι αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν χαρακτήρα διατηρεῖ ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀγιασμοῦ μέχρι σήμερα. Τὸ αἶτημα τῆς εὐλογίας τῶν ἔργων τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς σύνδεσης τῆς ἀκολουθίας μὲ τίς διαφορὲς δραστηριότητες τῆς καθημερινῆς ζωῆς προέκυψε στὴν πορεία καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει πολὺ ἀργότερα. Βλέπουμε ἐπομένως ὅτι ἡ ἀκολουθία εἰδικότερα τοῦ μικροῦ ἀγιασμοῦ γνώρισε διαφοροποιήσεις στὴν πορεία τοῦ χρόνου, χωρὶς ὥστόσο νά ἀλλάζει ὁ ἀρχικὸς χαρακτήρας, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τίς μαρτυρίες τῶν πρώτων αἰώνων. Ἀρχικά, ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀγιασμοῦ ἀποτελεῖτο ἀπὸ μία καὶ μόνη εὐχὴ, ὅπως φαίνεται στό Εὐχολόγιο τοῦ Σεραπίωνα. Σὲ κώδικες πού ἀνάγονται στὸν ΙΑ΄ αἰώνα ἐντοπίζεται συγκροτημένη ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἀγιασμοῦ, στὴν ὁποία, παρὰ τίς διαφοροποιήσεις πού παρατηροῦνται, μπορεῖ νά ἀναγνωρισθεῖ ἡ ἐν χρήσει σήμερα ἀκολουθία.

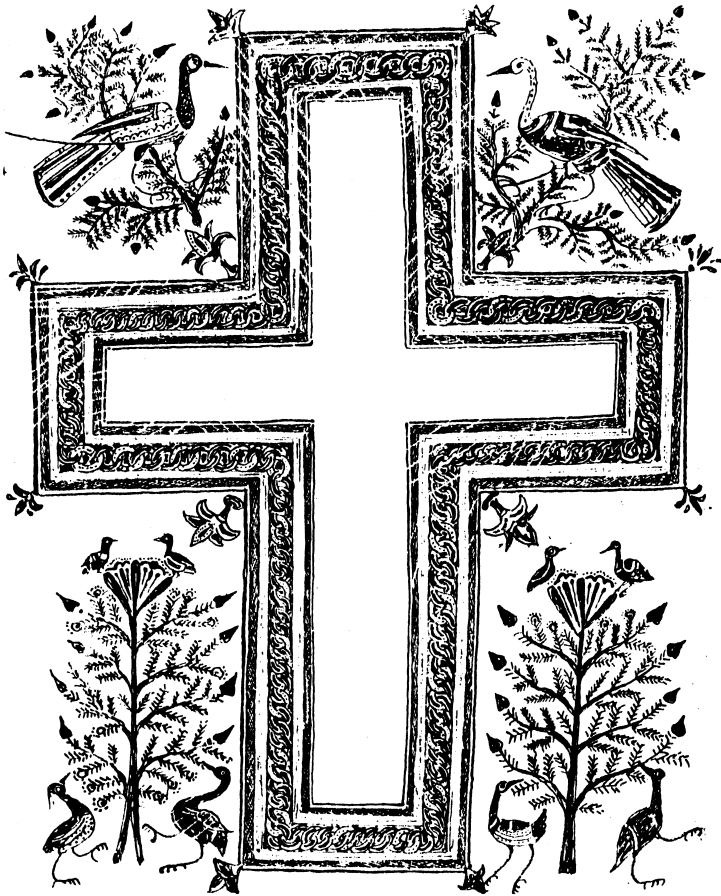
Δέν μπορεῖ νά παραγνωρισθεῖ καὶ τὸ λαϊκὸ χρῶμα πού προσδόθηκε στὴν τέλεση τοῦ ἀγιασμοῦ. Αὐτὸ συνδέεται μὲ τὴν τέλεσή του κατὰ τίς νεομηνίες, γιὰ τὴν εὐλογία τῆς ἐκάστοτε νέας χρονικῆς περιόδου καὶ

κατά τις περιστάσεις προς εὐλογία καὶ ἁγιασμό τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ αὐτὸ συνδέεται καὶ ἡ τέλεσή του πρὸς ἐκδίωξη δαιμονίων καὶ ἴαση ἀσθενῶν.

Σὰν κατακλείδα ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐπενέργεια τῆς ἁγιαστικῆς χάρις γίνεται δυνατὴ μόνο ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται μὲ σκοπὸ τὸν ἁγιασμό του γενικότερα στὴ ζωὴ καὶ τὴν ἔνωσή του μὲ τὸν Θεό (θέωση).

ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Φώτιου Σχοινᾶ

ΟΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ἱ Χαιρετισμοί ἢ ἄλλως ὁ Ἄκαθιστος Ὑμνος μαζί μέ τόν κανόνα τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου ψάλλονται ὁλόκληροι τήν ε΄ ἐβδομάδα τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς τό Σάββατο στόν ὄρθρο ἢ τήν Παρασκευή τό ἑσπέρας καί τμηματικῶς τίς τέσσερις πρώτες ἐβδομάδες τῶν Νηστειῶν τήν Παρασκευή μαζί μέ τό Μικρό Ἀπόδειπνο καί βεβαίως μαζί μέ τόν κανόνα τοῦ Ἰωσήφ.

Κατά τό Συναξάριον τοῦ Σαββάτου τῆς ε΄ ἐβδομάδας τῶν Νηστειῶν ὁ Ἄκαθιστος Ὑμνος ἐψάλη πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου, ἐπειδή ἡ Ὑπέρμαχος Στρατηγὸς τό καλοκαίρι τοῦ 626 κατεπόντισε ὑπερφυῆ δύναμι ἐπὶ τὰ πλοῖα τῶν Ἀράβων πού πολιορκοῦσαν τήν Πόλην καί ἀπάλλαξε τοὺς κατοίκους τῆς ἀπὸ τὴν ἀπειλή τῶν βαρβάρων.

Ὅπως γράφει ὁ καθηγητὴς Νικόλαος Τωμαδάκης «Ὁ Ὑμνος εἶναι ἀνώνυμου ποιητοῦ σύνθεμα, ὅπερ ἀποκλίνει τῆς συνήθους ρωμανικῆς συνθέσεως τῶν ὕμνων (ἢ ἄλλως κοντακίων λεγομένων), ὁ μόνος ἀκέραιος εἰσηγμένος εἰς ὀρθόδοξον ἀκολουθίαν ἐκ πάντων τῶν συντεθέντων ποτέ ὕμνων καί ἔχων χαρακτῆρα διηγηματικόν, θεολογικόν, καί δοξαστικόν συγχρόνως, κατάλληλος διὰ λιτὴν καί διὰ δοξολογίαν ἐπὶ διασώσει τῆς Πόλεως (καί τοῦ Γένους ἡμῶν) ἐκ συμφορῶν καί δεινῶν περιστάσεων»¹.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 οἴκους κατὰ ἀλφαβητικὴν σειράν, ἐκ τῶν ὁποίων τό πρῶτο μέρος (Α-Μ) θεωρεῖται ἱστορικό, ἐνῶ τό δεύτερο μέρος εἶναι θεολογικό - δογματικό. Τό κοντάκιο (προοίμιο) Τῆ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τά νικητήρια δέν ἔχει καμμία σχέση πρὸς τό ἱστορικό ἢ θεολογικό μέρος τοῦ Ὑμνου. Εἶναι ὕμνος λυτρωτικός καί νικητήριος πρὸς τήν Ὑπέρμαχον Στρατηγόν, ἡ ὁποία ἔχει ἀπροσμάχητον κράτος, δηλαδή ἀκατανίκητη δύναμη καί σώζει ἐκ παντοίων (= κάθε εἶδους) κινδύνων. Ὅπως ἔχει γραφεῖ «Τὴν συντελεσθεῖσαν νίκην ἢ προσωποποιουμένη Πόλις, τό Βυζάντιον, ἀναγράφει (ὄρος ἐνθουμίζων τὰς κατὰ τοὺς κλασσικούς χρόνους ἐπὶ στηλῶν ἀναγραφὰς ψηφισμάτων) οὐχὶ δι' εὐχαριστηρίου ψηφίσματος, ἀλλὰ δι' ὕμνου πρὸς τὴν Θεοτόκον, τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ ἐν συνεχείᾳ νά τὴν ἐλευθερώσῃ ἐκ παντοίων κινδύνων»².

Ὁ Ἄκαθιστος Ὑμνος ἀποτελεῖται ἀπὸ τό προοίμιο (τώρα Τῆ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ..., παλαιότερα Τό προσταχθέν μυστικῶς λαβὼν ἐν γνώσει...) καί 24 οἴκους σέ μέτρο ρυθμοτονικό. Ἀπὸ τοὺς οἴκους οἱ μὲν

περιπτοί ἀπαρίζονται ἀπό 18 στίχους ἕκαστος, οἱ δέ ἄρτιοι ἀπό ἕξ. Οἱ ἕνδεκα τελευταῖοι στίχοι τῶν περιπτῶν οἴκων ἀποτελοῦν τούς Χαιρετισμούς, οἱ ὅποιοι ἀπευθύνονται πρὸς τὴν Θεοτόκο ἀπό τόν ἀρχάγγελο Γαβριήλ (Α, Γ), ἀπό τόν Πρόδρομο ὡς ἔμβρυο (Ε), ἀπό τούς Ποιμένες (Η), ἀπό τούς Μάγους (Ι), ἀπό τούς πιστοὺς πού σώθηκαν ἀπό τὰ εἶδωλα (Κ), ἀπό τούς πιστοὺς γενικά (Ν, Ο, Ρ, Τ, Φ, Ψ). Οἱ ἄρτιοι οἴκοι ἀναφέρονται στὴν Θεοτόκο (Β, Δ, Ζ, Ω) καὶ στὸν Χριστό (Ζ, Κ, Μ, Ξ, Π, Σ, Υ, Χ). Γενικά τὸ Χαῖρε πρὸς τὴν Θεοτόκο ἀκούγεται συνολικά 144 φορές. Ὁ Ὑμνος ἔχει σχέση πρὸς τόν Εὐαγγελισμό (Α, Β, Γ, Δ), πρὸς τὴν ἐπίσκεψη τῆς ἐγκύου Παρθένου στὴν Ἐλισάβετ (Ε), τὴν ἀμφιβολίαν τοῦ μνήστορος Ἰωσήφ (Ζ), τὴν προσκύνηση τοῦ γεννηθέντος Χριστοῦ ἀπό τούς ποιμένες (Η), τὴν προσκύνηση τῶν Μάγων (Θ, Ι, Κ), τὴν ἀποδημία στὴν Αἴγυπτο (Λ), τὴν Ὑπαπαντή (Μ). Τὸ πρῶτο μέρος (Α, Μ), ὅπως εἶπαμε, ἔχει χαρακτῆρα ἱστορικό, ἐνῶ τὸ δεύτερο θεολογικό - δογματικό, στὸ ὅποιο ὁ ποιητὴς ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ, τὴν σωτηρία τῶν πιστῶν καὶ τὴν θεομητορικὴ ἀξία τῆς Παρθένου³.

Οἱ Χαιρετισμοὶ δὲν εἶναι ὕμνος ἀποκλειστικά τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλωστε στὴν ὀρθόδοξη λατρεία καὶ στὴν ὀρθόδοξη θεολογία ἡ Θεοτόκος οὐδέποτε αὐτονομεῖται καὶ θεωρεῖται ξεχωριστά ἀπό τόν Χριστό, ἀλλὰ πάντοτε θεωρεῖται σέ συνάφεια μὲ τόν Χριστό, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ φυσικὴ, ἐπὶ γῆς μητέρα. Στους Χαιρετισμούς ὁ Θεός - Χριστός καλεῖται βασιλεὺς ἅγιος, δεσπότης, Θεός ὑψηλός, κριτὴς δίκαιος, κτίστης, κύριος φιλόανθρωπος, Λόγος ἀγιώτατος, ἀπερίγραπτος, λυτρωτὴς, ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς, Σωτὴρ, Χριστός, ἐνῶ ἡ Παναγία, ἁγία, ἀπειρόγαμος, ἄχραντος, Θεοτόκος, Μήτηρ πανύμνητος, Παρθένος θεόληπτος, ἀνύμφευτος νύμφη, κουροτρόφος παρθένων, συμφορολόγος ἁγίων, φωτοδόχος λαμπάς, ἀνάκλησις Ἀδάμ, λύτρωσις Εὐας κλπ.

Κατὰ τόν Νικ. Τωμαδάκη πιθανότερος ποιητὴς τοῦ Ὑμνου εἶναι ὁ Γερμανός Α΄ Κωνσταντινουπόλεως. Οὔτε ὁ Ρωμανός, οὔτε ὁ Γεώργιος Πισίδης, οὔτε ὁ Πατριάρχης Σέργιος, οὔτε ὁ Νικομηδείας Γεώργιος, οὔτε ὁ Μέγας Φώτιος εἶναι οἱ ποιητὴς τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου. Ὁ πατριάρχης Σέργιος ἀποκλείεται νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ ὕμνου, ἐπειδὴ «οὐδεμία μαρτυρία ὑπάρχει περὶ αὐτοῦ. Ἐπὶ πλέον οὔτε ποιητὴς ὑπῆρξεν οὔτε ὀρθόδοξος, ὥστε αἱ χριστολογικαὶ καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον ἀφορῶσαι δογματικαὶ ἀπόψεις τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου νὰ τῷ εἶναι ξέναι. Ἐπὶ πλέον παράλογον εἶναι ὅτι ἠδύνατο νὰ συντάξῃ ἐπὶ τούτῳ τόν Ὑμνον διὰ νὰ ψαλῆ οὗτος κατὰ τὴν παννυχίδα τῆς 8ης Αὐγούστου 626»⁴. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἀ. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς ἀποκλείει νὰ εἶναι συντάκτης τοῦ Ὑμνου ὁ αἵρετικός (ἐπρέσβευε τόν Μονοθελητισμὸ) πατριάρχης Σέργιος. Ὁσαύτως καὶ ὁ καθηγητὴς Θεοχάρης Δετοράκης ἀρνεῖται ὅτι ὁ Σέργιος εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ὑμνου⁶. Κατὰ τόν Θ. Δετοράκη ὁ Κοσμάς ὁ Μελωδὸς συγκεντρώνει τὴν περισσώτερες πιθανότητες νὰ εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ Ὑμνου⁷.

Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος μεταφράστηκε στήν Λατινική, στήν Ἰταλική, στήν Ρωσική, στή Βουλγαρική, στή Ρουμανική καί στήν Τουρκική. «Κατά ταῦτα (γράφει ὁ Νικόλαος Τωμαδάκης) νομίζομεν ὅτι εἶναι τό περισσότερο γνωσθέν καί ἀπικηθέν ὑμνογραφικόν κείμενον»⁸. Πράγματι ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος εἶναι ἡ λαοφιλέστερη ἀκολουθία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Ὁ π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος γράφει σχετικά: «Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου εἶνε ἡ πλέον ἴσως δημοφιλῆς ἱερά Ἀκολουθία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας»⁹.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι πρό πάντων λατρεύουσα Ἐκκλησία. Κατά τόν π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ «Ὁ Χριστιανισμός εἶναι θρησκεία λειτουργική. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα λατρεύουσα κοινότητα. Ἡ λατρεία ἔρχεται πρώτη, ἀκολουθεῖ ἡ διδασκαλία καί ἡ πειθαρχία. Ὁ *lex orandi* ἔχει προνομιακή προτεραιότητα μέσα στή ζωή τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας... Ἡ Ἀνατολική Ἐκκλησία δέν εἶναι παρά πιστός κληρονόμος τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος. Πράγματι, τό μεγαλύτερο μέρος τῶν λειτουργικῶν δομῶν καί τῶν εὐσεβῶν συνηθειῶν τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς σταθεροποιήθηκαν πολύ ἔνωρίς στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας· διατηροῦνται πιστά καί παραδίδονται κληρονομικά ἀπό γενεά σέ γενεά, ἀπό ἐκεῖνα τά χρόνια»¹⁰. Ὁ Μέγας Βασίλειος δίδει τόν ἐξῆς ὀρισμό τῆς λατρείας: «Λατρεία μὲν ἔστι, ὡς λογίζομαι, ἡ συντεταγμένη, καί διηνεκής, καί ἀμετεώριστος περί τό λατρευόμενον θεραπεία»¹¹. Σημειωτέον ὅτι μόνο πρός τόν Τριαδικό Θεό προσφέρουμε λατρευτική προσκύνηση. Πρός τήν Θεοτόκο καί τούς Ἁγίους φυσικά καί πρός τίς ἐπουράνιες Ἀσώματες Δυνάμεις προσφέρουμε μόνο τιμητική προσκύνηση.

Οἱ Χαιρετισμοί ἔχουν καί μεγάλη προσευχητική ἀξία. Σέ κώδικες τοῦ Ἁγίου Ὄρους μαρτυροῦνται πολλές ἐμφανίσεις τῆς Παναγίας σέ ἁγιασμένους Γέροντες, στούς ὁποίους καί εἶπε: «Ὅστις μέ χαιρετίζει μίαν φοράν τήν ἡμέραν μέ τούς Χαιρετισμούς, τούς ὁποίους πολύ ἀγαπῶ, θά τόν προστατεύσω, θά τόν διαφυλλάτω ἀπό πᾶν κακόν, θά τόν ἐπιβλέπω καθ' ὅλην τήν ζωήν του καί ἐν ἐκείνῃ τήν ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας, θά τόν ὑπερασπισθῶ ἐνώπιον τοῦ Υἱοῦ μου».

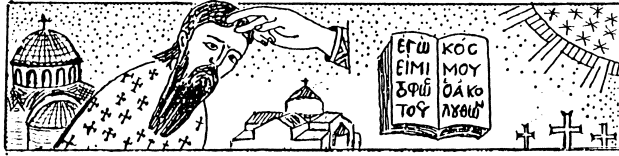
Ἐν κατακλειδί καί ἐν συνόψει καταγράφουμε αὐτά πού ἀναφέρει ὁ καθηγητής Θεοχάρης Δετοράκης γιά τόν Ἀκάθιστο Ὑμνο: «Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος εἶναι ἴσως τό λαμπρότερο δημιούργημα τῆς βυζαντινῆς ὑμνογραφίας. Γιά δεκατρεῖς καί περισσότερο αἰῶνες ὁ περιλάλητος Ὑμνος ἐξακολουθεῖ νά ψάλλεται στούς ναούς τῆς ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλά καί σέ ὀλόκληρο τόν χριστιανικό κόσμο, καί νά γεμίζει τίς καρδιές τῶν πιστῶν μέ εὐφροσύνη καί κατάνυξη. Ἐγκώμιο καί δοξολογία καί ἱκεσία μαζί στή Μπέρα τοῦ Θεοῦ, τήν ἱερότερη καί δημοφιλέστερη μορφή τοῦ χριστιανικοῦ Ἐορτολογίου, ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος ἦκεῖ μέσα στήν εὐωδιαστή ἀτμόσφαιρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνοιξιότικου δειλινοῦ ὡς νότα ψυχικῆς εὐφροσύνης καί ἀνακουφίζει τό πένθιμο καί αὐστηρό κλίμα τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς»¹².

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, *Ἡ Βυζαντινὴ ὕμνογραφία καὶ ποίησις*, ἐκδόσεις Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 154.
2. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, ἔνθ, ἀν., σελ. 156.
3. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, ἔνθ, ἀν., σελ. 154-155.
4. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, ἔνθ, ἀν., σελ. 160.
5. Βλ. Ἄ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος*, ἐν Ἀθήναις τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου 1903, ἀνατύπωση - ἐκδόσεις Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1993.
6. Θεοκάρη Δετοράκη, *Βυζαντινὴ φιλολογία. Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα*, τόμος Β΄, ἐκδόσεις Δοκιμάκης, Ἡράκλειο Κρήτης 2011, σελ. 372.
7. Θεοκάρη Δετοράκη, ἔνθ. ἀν., σελ. 373.
8. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, ἔνθ, ἀν., σελ. 168.
9. Ἐπιφανίου Ἱ. Θεοδωροπούλου, *Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος μετὰ ἐρμηνείας*, ἔκδοσις ἐνάτη, Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον «Κεχαριτωμένη Θεοτόκος», Τροιζίνα 1994, σελ. 19.
10. π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Θέματα Ὁρθοδόξου Θεολογίας*, ἔκδοσις Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήναι 1973, σελ. 159.
11. Μ. Βασιλείου, Ὅροι κατὰ πλάτος σλ΄, P.G. 31 1236B.
12. Θεοκάρη Δετοράκη, ἔνθ. ἀν., σελ. 371.

ΦΩΤΙΟΣ ΣΧΟΙΝΑΣ
Διδάκτωρ Φιλοσοφίας

Μάλαμας Βέργου - Στυλιανού

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

Η

Μεγάλη και ἡ Μικρὴ Παράκληση στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ λαοφιλεῖς ἀκολουθίες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, καταφύγιο τῶν πιστῶν σὲ κάθε δύσκολη στιγμή τῆς ζωῆς.

Ἐλάχιστη ἔρευνα ἔχει γίνεи πάνω στὶς ἱστορικές συγκυρίες πού ὀδήγησαν τόσο στὴ συγγραφή ὅσο καὶ στὴν τελικὴ μορφολογία τῶν δύο κανόνων.

Εἶναι βέβαιο πὼς ὁ Κανὼν τῆς Μεγάλης Παρακλήσεως εἶναι ποίημα τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Θεοδώρου Β΄ Δούκα τοῦ Λασκάρεως κατὰ τὸν 13ο αἰ. καὶ συγκεκριμένα στό διάστημα μεταξύ τῶν ἐτῶν 1204 - 1258 μ.Χ.. Ὁ τίτλος τοῦ δούκα δείχνει ὅτι συνέθεσε τὸν Κανόνα πρὶν τὴν ἀνοδὸ του στὸν θρόνο τῆς Νικαίας τὸν Νοέμβριου 1254.

Ὁ Θεόδωρος Δούκας Λάσκαρης πού ἦταν γιὸς τοῦ Ἰωάννη Βατάτζη καὶ τῆς Εἰρήνης Λάσκαρη ἔζησε σὲ μιὰ ἐποχὴ πολὺ κρίσιμη γιὰ τὸ Ἀνατολικὸ Ρωμαϊκὸ κράτος ἀπὸ στρατιωτικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀπόψεως. Ἦδη ἀπὸ τὸ 1204 οἱ Φράγκοι εἶχαν καταλάβει τὴν Κωνσταντινούπολη. Οἱ Βούλγαροι, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰωάννη Βατάτζη, εἶχαν ἐπεκτατικὲς βλέψεις στὶς περιοχὲς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Τὰ μικρασιατικὰ σύνορα τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας χρειάζονταν ἰδιαίτερη προσοχὴ καὶ ἐπιτήρηση. Ὁ σουλτάνος τοῦ Ἰκονίου ἀπειλοῦνταν ἀπὸ τοὺς Μογγόλους μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρχει ἀστάθεια στὴν περιοχὴ. Ἐπιπλέον, ἡ σκέψη νὰ ζητηθεῖ ἡ βοήθεια τοῦ Πάπα, μὲ κάποια θεολογικὰ ἀνταλλάγματα, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀνακατάληψη τῆς Κωνσταντινούπολης, ἦταν ἕνας ἰσχυρὸς πειρασμὸς γιὰ τὴν πίστη.

Στὴν τετραετῆ βασιλεία του ὁ Θεόδωρος, παρὰ τὸ νεαρὸ τῆς ἡλικίας του (πέθανε 36 ἐτῶν), ἔδειξε ἐξαιρετικὰ ἠγερτικὰ προσόντα. Κατάφερε νὰ συνδυάσει τὴν ἔντονη καὶ ἐπιτυχημένη πολεμικὴ δράση μὲ φιλοπρόοδη κοινωνικὴ πολιτικὴ. Στὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσης ἔδειξε μεγάλο καὶ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον. Ἰδρυσε ἀξιόλογες βιβλιοθῆκες καὶ σχολεῖα ἐνῶ ταυτόχρονα παρουσίασε ἀξιοσημεῖωτη συγγραφικὴ παραγωγὴ μὲ φιλοσοφικὲς καὶ θεολογικὲς μελέτες. Ἦταν ἀπὸ τοὺς σοφότερους ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του.

Στὸ Μεγάλο Παρακλητικὸ Κανόνα φαίνεται τὸ βάθος τῆς προσωπικότητας τοῦ Θεοδώρου, ἡ ἀληθινὴ του σοφία, ἡ ὁποία δὲν συνδέεται

μόνο μέ τήν ανάπτυξη καί ἐκλέπτυνση τῆς διάνοιας, ἀλλά καί μέ τήν ψυχολογική καί πνευματική ὀριμότητα.

Ἐναφέρεται ὅτι ὁ αὐτοκράτορας Θεόδωρος εἶχε μία πάθηση, ἡ ὁποία τοῦ προκαλοῦσε βαριά κατάθλιψη, καί ἀπό τήν ὁποία προσευχόταν νά ἀπαλλαγεῖ. Οἱ προσευχές του, λοιπόν, ἔλαβαν τή μορφή Παρακλήσεως πρὸς τήν Παναγία ὅταν γνώρισε τή βασίλισσα τῆς Ἡπείρου Ἁγία Θεοδώρα, ἡ ὁποία εὐλαβοῦνταν πολύ τήν Θεοτόκο. Ἐπ' αὐτήν ἔμαθε στίς δύσκολες στιγμές, καί ἰδίως κάθε φορά πού τόν κατέβαλλε ἡ θλίψη, νά ἀπευθύνεται πρὸς τήν Παναγία καί νά τήν παρακαλεῖ νά τοῦ καταπραῖνει τό ἄλγος καί νά τοῦ μεταδώσει τή θεία χαρά καί παρηγοριά. Στόν Παρακλητικό αὐτό Κανόνα «διεκτραγωδοῦνται τά παθήματα καί τά βάσανα μιᾶς ψυχῆς..., ὅπου εἷς βασιλεύς Ἕλληνας, διωγμένος, πολεμημένος, στενοχωρημένος, ἀπό Λατίνους καί Ἀραβας καί τούς ἰδιόκους του, διεκτραγωδεῖ πρὸς τήν Παναγίαν τούς ἰδίους πόνους του, καί τούς διωγμούς, ὅσους ὑπέφευρεν ἀπό τά στίφη τῶν βαρβάρων, τά ὁποία ὀνομάζει νέφη», σημειώνει ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Ἡ Παράκληση τοῦ Θεοδώρου Β΄ διαδόθηκε στίς ἱερέες μονές τῆς περιοχῆς, ὅπου καταρτίστηκε ὡς ἀκολουθία, καί ἀπό ἐκεῖ ἐξαπλώθηκε σέ ὅλο τό Βυζάντιο ὡς ὁ Μέγας Παρακλητικός Κανόνας.

Ὁ Θεόδωρος Β΄ ὁ Λάσκαρης ἀναγκάστηκε, λόγω τῆς ἀσθένειας πού τόν ταλαιπωροῦσε, νά παραιτηθεῖ ἀπό τόν θρόνο τῆς Νίκαιας καί νά ἀποσυρθεῖ στήν Μονή τῶν Σωσάνδρων, δυτικά τῆς Νίκαιας, ὅπου καί ἐκάρη μοναχός λίγο πρὶν τόν θάνατό του.

Ἀκόμα καί κατὰ τίς τελευταῖες ὥρες τοῦ Θεοδώρου ἡ Μεγάλη Παράκλησις τελοῦνταν καθημερινά μέ σκοπό τή θεραπεία του. Λίγο πρὶν τήν κοίμησή του ζήτησε νά ἐξομολογηθεῖ καί ἐπαναλάμβανε συνεχῶς τό «ἐγκατέλειπόν σε Χριστέ...». Δέν γνωρίζουμε τήν ἀκριβῆ ἡμέρα τῆς κοιμήσεως τοῦ Θεοδώρου, ἀλλά ἀφοῦ συνέπεσε κοντά στήν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου εἶναι εὐλόγο νά ὑποθέσουμε ὅτι οἱ μοναχοὶ τῶν Σωσάνδρων ἀφιέρωσαν αὐτή τήν ἀκολουθία στήν μνήμη τοῦ Θεοδώρου καί ἔγινε συνήθεια ἕκτοτε νά ψάλλεται ἡ ἀκολουθία κάθε Αὐγούστο εἰς μνήμην τοῦ ποιητοῦ τῆς.

Βεβαίως τό ὄνομα τῆς ἀκολουθίας δέν ἦταν ἴδιο μέ τό σημερινό τῆς Μεγάλης Παράκλησις, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε ἀκόμα Μικρὴ Παράκλησις.

Στίς 25 Ἰουλίου 1261 ὁ Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος καταλαμβάνει τήν Κωνσταντινούπολη γιά λογαριασμό τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου τερματίζοντας ἔτσι τήν λατινική κατάληψη τῶν Σταυροφόρων τοῦ 1204. Ἡ ἀναίμακτη ἀνάκτηση τῆς Πόλης χαρακτηρίστηκε ἀμέσως σάν θαυματουργή παρέμβαση τῆς Θεοτόκου.

Ὁ Αὐτοκράτορας γιά νά τιμήσει τό θαῦμα καί τήν Θεοτόκο ἀποφάσισε νά ἡγηθεῖ θρησκευτικῆς πομπῆς καί νά εἰσέλθει στήν Πόλη κατὰ τίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις τοῦ Δεκαπενταύγουστου.

Μεταξύ τῆς 25ης Ἰουλίου καί 15 Αὐγούστου πολλές εὐχαριστήριες

ἀκολουθίες γινόντουσαν στην Κωνσταντινούπολη και μεταξύ αὐτῶν ἦταν και ὁ Παρακλητικὸς Κανὼν τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως. Ἐλλὰ ἡ νέα βασιλικὴ αὐλή τοῦ Μιχαὴλ βρέθηκε μπροστὰ στοῦ ἐξῆς δίλημμα:

Οἱ δύο βασιλικὲς δυναστείες τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως και Μιχαὴλ Παλαιολόγου βρίσκονταν σὲ μεγάλο μῖσος μεταξύ τους. Ὁ Μιχαὴλ εἶχε ἤδη σφετερισθεῖ τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν νόμιμο διάδοχο και γιὸ τοῦ Θεοδώρου, Ἰωάννη. Ἦταν δύσκολο κατὰ συνέπεια νὰ δεχθεῖ ἡ βασιλικὴ αὐλή ἀκολουθίες πού θύμιζαν τὴν δυναστεία τοῦ Θεοδώρου.

Ὁ ἄγνωστος μέχρι τότε μοναχὸς Θεοσπήρικτος ἔδωσε τὴν λύση. Χρησιμοποιώντας τὸν ἤδη γνωστὸ Κανὼνα πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο τοῦ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ και ἄλλα λειτουργικὰ στοιχεῖα, ὅπως βιβλικὰ ἀναγνώσματα, Εὐαγγέλιο, ἔφτιαξε τὴν Ἀκολουθία τοῦ Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος. Ὁ Κανὼν τοῦ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ εἶχε ἤδη εἰσαχθεῖ ὡς πρῶτος κανὼν τοῦ ὄρθρου στὶς ἑορτές μεγάλων ἀγίων.

Ἔτσι ὁ Μικρὸς Παρακλητικὸς Κανὼν πῆρε ἀνάλογη μορφή και σχῆμα μέ τὸν ἤδη ὑπάρχοντα Μεγάλου Παρακλητικὸ Κανὼνα.

Ὁ τελευταῖος παρέμεινε σὲ χρῆση μόνο κατὰ τὴν νηστεία τοῦ Δεκαπενταύγουστο, ἀφοῦ ἦταν τόσο στενά συνδεδεμένος μέ τὴν μνήμη τοῦ Θεοδώρου, ἐνῶ βαθμιαία ἄρχισε νὰ ἐναλλάσσεται μέ τὸν Μικρὸ, ὁ ὁποῖος διαδόθηκε εὐρέως και χρησιμοποιούνταν πλέον καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ χρόνου.

Εἶναι φυσικὸ νὰ ὑποθέσουμε πὼς ἀρκετὰ χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μιχαὴλ καθιερώθηκε ἡ ἀναλλαγὴ τῶν δύο Παρακλησεων κατὰ τὸ Δεκαπενταύγουστο σάν ἐναρμόνιση τῶν δύο παραδόσεων Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Μεγάλος Παρακλητικὸς Κανὼν, ἐνῶ διαζώνει ὅλη τὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴ θέση τῆς Θεοτόκου, ταυτόχρονα, ὅπως γράφουν οἱ ἐρευνητὲς Νικόλαος Τωμαδάκης και Ἰωάννης Φουντουλής, ἔχει περισσότερο προσωπικὸ χαρακτῆρα και «ἀναφέρεται εἰδικὰ στὰ παθήματα και στὶς δυσμενεῖς περιστάσεις τῆς ζωῆς τοῦ πολυπαθοῦς αὐτοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἔπασχε ἀπὸ ἀνίατο ψυχικὸ νόσημα».

Ἡ ποίηση τοῦ Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνος εἶναι ἔκφραση πόνου και κραυγὴ ἀγωνίας πρὸς τὴν Παναγία, πού αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ἀποτελοῦν ἔνδειξη μεγάλου ποιητῆ, ὅπως π.χ. «ἐπίβλεψον ἐν εὐμενεῖα πανύμνητε Θεοτόκε, ἐπὶ τὴν ἐμὴν χαλεπὴν τοῦ σώματος κάκωσιν και ἴασαι τῆς ψυχῆς μου τὸ ἄλγος», ἢ «ἵνα τί μέ ἀπόσω ἀπὸ τοῦ προσώπου σου τὸ φῶς τὸ ἄδυτον και ἐκάλυψέ με τὸ ἀλλότριον σκότος τὸν δαίμονα», ἢ «ἀλλ' ἐπίστρεψόν με και πρὸς τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν σου τὰς ὁδοὺς μου κατεύθυνον, δέομαι» και ἄλλα πολλά.

Παρά τὴν ἔκφραση τοῦ πόνου, τῆς θλίψης, τῆς ἀσθένειας, τῶν πειρασμῶν και τῶν βασάνων, δέν κυριεύεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἀπόγνωση και ἀπελπισία, ἀλλὰ μέ πίστη ἐκλιπαρεῖ τὴν εὐσπλαχνία και τὴν πρεσβεῖα

τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὥστε μέ θάρρος καί αἰσιοδοξία νά συνεχίσει τόν πνευματικό ἀγῶνα. Ὁ θρῆνος τοῦ πιστοῦ εἶναι αἴτηση τοῦ θεοῦ ἐλέους καί τῆς βοήθειας τῆς Θεοτόκου γιά τή νικηφόρα ἀντιμετώπιση τῶν πειρασμῶν μέ ἐλπίδα καί ἐγκαρτέρηση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

† Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, *Λογική Λατρεία, Ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.*

Πρωτοπρ. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, *Ὁ Μέγας Παρακλητικός Κανών. ἕνας αὐτοκράτορας ἱκέτης τῆς Θεοτόκου* στό <http://www.pentapostagma.gr/2013/09/megas-paraklitikos-kanwnas-sthn-uperagia-theotoko.htm#ixzz42KrEaNLq>

Πρωτοπρ. Δημητρίου Ἀθανασίου, *Πῶς καθιερώθηκαν σέ λειτουργική χρήση ὁ Μικρός καί ὁ Μέγας Παρακλητικός Κανόνας,* στό <https://fdathanasiou.wordpress.com/.../>

ΜΑΛΑΜΑ ΒΕΡΓΟΥ - ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Χρυστάλλας Στυλιανού

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

χουν γραφτεί διάφορες ακολουθίες για να τιμήσουν την Παναγία. Οί ακολουθίες όμως που είναι αρκετά διαδεδομένες, γνωστές και λαοφιλείς είναι ο Μικρός και ο Μεγάλος Παρακλητικός Κανόνας.

Θά ἦταν ἐπιβεβλημένο νά ἀρχίσουμε αὐτή τή μελέτη κάνοντας μία ἀναφορά σέ δύο ὅρους: πρῶτα στόν ὅρο Παράκληση καί ἀκολουθῶς στόν ὅρο Κανόνας.

Στήν ἐκκλησιαστική γλῶσσα ὁ ὅρος «Παράκλησις» ἦταν σέ χρήση πρὶν γραφοῦν οἱ Παρακλήσεις. Ἦταν τό εἰδικό γεῦμα πού πρόσφεραν σέ συγγενεῖς καί φίλους γιά σημαντικά γεγονότα, ὅπως ἡ βάπτισμα, ἡ γέννηση καί ὁ θάνατος. Ὅταν αὐτά τά γεγονότα ἐπεφταν σέ περίοδο νηστείας, ἡ νηστεία διακοπτόταν καί προσφερόταν εἰδικό γεῦμα, τό ὁποῖο ὀνομαζόταν Παράκλησις (παρηγοριά).

Στίς ἀκολουθίες τοῦ Μικροῦ καί Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνα ὁ ὅρος Παράκλησις χρησιμοποιεῖται μέ τήν ἔννοια τῆς βοήθειας πού ζητοῦν οἱ πιστοί ἀπό τή Θεοτόκο γιά ἀντιμέτωπιση δυσκολιῶν, θλίψεων καί πειρασμῶν.

Ἦ Κανόνας εἶναι ἓνα ὑμνολογικό ποιητικό εἶδος πού ἀποτελεῖται ἀπό ἔννεα ᾠδές. Οἱ ἀκολουθίες αὐτές καλοῦνται Κανόνες γιατί περιέχουν ἓνα Κανόνα σάν βασικό δομικό τους στοιχεῖο.

Ἦ διάκριση σέ Μικρό καί Μεγάλο Κανόνα δέν ὀφείλεται στήν ἔκταση τῶν ἀκολουθιῶν, γιατί ἔχουν ἴσο ἀριθμό τροπαρίων, 32 συνολικά ὁ καθένας, 4 σέ κάθε ᾠδή. Ὅμως τά τροπάρια καί οἱ εἰρμοί τοῦ Μεγάλου Κανόνα εἶναι ἐκτενέστερα.

Ἦ Μικρός Παρακλητικός Κανόνας, πού εἶναι ὁ πιό παλιός, ἀποδίδεται ἀπό κάποιους στό μοναχό Θεοστήρικτο, πού ἔζησε τόν ἔνατο αἰῶνα, ἐνῶ κάποιοι ἄλλοι πιστεύουν ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Μητροπολίτη Νίκαιας Θεοφάνη τοῦ Ὁμολογητῆ (Γραπτοῦ) πού ἔζησε τόν ἴδιο αἰῶνα. Τά δύο αὐτά πρόσωπα πιθανόν νά συμπίπτουν, γιατί ὁ Θεοφάνης εἶναι ὁ μετέπειτα μοναχός Θεοστήρικτος.

Νεότερες ἔρευνες συγκλίνουν στήν ἄποψη ὅτι ποιητής τοῦ Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνα εἶναι ὁ ἅγιος Θεοστήρικτος ὁ Ὁμολογητής. Αὐτός, χρησιμοποιώντας τόν ἤδη γνωστό Κανόνα πρὸς τή Θεοτόκο, τοῦ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ καί ἄλλα λειτουργικά στοιχεῖα ἐφτιαξε τήν

Ἐκκολληθῆναι τοῦ Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνα.

ἘΟ Μέγας Παρακλητικὸς Κανὼνας γράφηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Θεόδωρο Λάσκαρη, ὁ ὁποῖος ἔπασχε ἀπὸ ἐπιληψία καὶ ἔμεινε στὸ Θρόνο γιὰ τριάμισι χρόνια μόνον καὶ μετὰ ἀποσύρθηκε σὲ μοναστήρι.

Στὶς 25 Ἰουλίου 1261 ὁ Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ λογαριασμό τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Νίκαιας Μιχαὴλ Η΄ τερματίζοντας τὴ Λατινικὴ κατάληψη. Ἡ ἀνάκτηση τῆς Κωνσταντινούπολης χαρακτηρίστηκε ὡς θαυματουργικὴ ἐπέμβαση τῆς Θεοτόκου. Γιὰ νὰ τὴν τιμήσει ἀποφάσισε νὰ συμμετέχει στὶς ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις πού γίνονταν τὸ Δεκαπενταύγουστο. Μεταξὺ τῶν ἀκολουθιῶν ἦταν καὶ ἡ Μεγάλῃ Παράκληση. Οἱ δύο οἰκογένειες τοῦ Θεόδωρου Λάσκαρη καὶ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου εἶχαν μεγάλο μῖσος. Ἡ Βασιλικὴ Αὐλὴ δὲν ἤθελε μιὰ ἀκολουθία πού θύμιζε τὸ Λάσκαρη. Ἡ λύση βρέθηκε μὲ τὴ χρῆση τοῦ παλαιότερου Κανόνα πρὸς τὴ Θεοτόκο τοῦ μοναχοῦ Θεοστήρικτου.

Δὲν εἶναι γνωστὸ πότε καθιερώθηκε ἡ ἐναλλακτικὴ χρῆση τῶν δύο Παρακλησεων κατὰ τὸ Δεκαπενταύγουστο.

Ποιὸ ὅμως εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνα; Γιὰ ποιους λόγους παρακαλοῦμε τὴ Θεοτόκο; Γιὰ νὰ δώσουμε ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα πρέπει νὰ ἀναλύσουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ τροπάρια τοῦ Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνα.

«Πολλοῖς συνεχομένους πειρασμοῖς πρὸς σέ καταφεύγω, σωτηρίαν ἐπιζητῶν...». Οἱ πειρασμοὶ πού συναντοῦν οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολλοὶ καὶ συνεχεῖς καὶ ὀδηγοῦν τὸν πιστὸ στὴ διάπραξη τοῦ κακοῦ, στὴν ἐκδικητικότητα, τὴν ἐχθρότητα, στὴν περιφρόνηση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἄρα στὴν ἁμαρτία. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ τροπάριο φαίνεται ὅτι οἱ πιστοὶ παρακαλοῦν τὴν Παναγία νὰ τοὺς ἀπαλλάξει ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς πειρασμούς πού τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸ Θεό.

«Παθῶν μέ ταραττοῦσι προσβολαί...». Τὰ πάθη ὅπως τῆς κατάκρισης, τοῦ θυμοῦ, τῆς φιλαυτίας, τῆς φιλαργυρίας ὑποδουλώνουν τὸν πιστὸ καὶ κάνει τὴν ἐσωτερικὴ του ἐλευθερία. Μὲ αὐτὸ τὸ τροπάριο ζητᾶ ὁ πιστὸς ἀπὸ τὴν Θεοτόκο νὰ τὸν ἐνισχύσει σ' αὐτὸ τὸν καθημερινό, δύσκολο, ἐπίπονο καὶ ἐπίμονο ἀγῶνα του.

Στὴν καθημερινὴ πορεία τοῦ πιστοῦ ἐλλοχεοῦν πολλοὶ κίνδυνοι πού μπορεῖ νὰ ὀφείλονται σὲ ἀτυχήματα, ἐπαγγελματικὲς, οἰκογενειακὲς, οἰκονομικὲς δυσκολίες ἢ φυσικὲς καταστροφές. Ἡ Παναγία εἶναι αὐτὴ πού θά τὸν προστατέψει, καὶ αὐτὴ ἡ πίστη φαίνεται ἀπὸ τὸ τροπάριο πού ἀκολουθεῖ: *«Διάσωσον, ἀπὸ κινδύνων τοὺς δούλους Σου Θεοτόκε...»*. Σὲ ἕνα ἄλλο σημεῖο εὐχεται ὁ πιστὸς νὰ γίνῃ ἡ Θεοτόκος *«πύργος ἀσφαλείας»* καὶ *«τεῖχος ἀπροσμάχητον»*.

«Τὰς ἀσθενείας μου, τῆς ψυχῆς ἰατροῦεις καὶ σαρκὸς τὰς ὀδύνας Παρθένε...». Οἱ ἀσθένειες τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς προκαλοῦν πόνο

στόν ἄνθρωπο. Ἡ Θεοτόκος εἶναι τό στήριγμα καί ἡ συμπαραστάτις τῶν πιστῶν στίς δύσκολες στιγμές τοῦ πόνου, γιατί καί ἡ ἴδια ὑπόφερε μέ τήν Σταύρωση τοῦ Γιοῦ Της. Ἐφοῦ πόνεσε καί ἡ ἴδια, μπορεί νά προσφέρει στόν πιστό κουράγιο καί δύναμη νά ἀντιμετωπίσει πνευματικά τήν ἀσθένειά του καί νά μὴν ὀδηγηθεῖ στήν ἀπελπισία καί τή θλίψη.

«Ταῖς τῆς Θεοτόκου, πρεσβείαις, ἐλεῆμον, ἐξάλειψον τά πλήθη, τῶν ἐμῶν ἐγκλημάτων». Βέβαια δέν πρέπει νά λησμονοῦμε τή μεσιτεία τῆς Παναγίας πρὸς τό Χριστό, γιά νά ἐξαλείψει τό πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν πού διαπράττουν οἱ χριστιανοί.

Ἡ Μικρὸς Παρακλητικὸς Κανόνας δέν ἔχει μόνο τό στοιχεῖο τῆς ἱκεσίας, ἀλλὰ σέ κάποια σημεία τονίζεται καί τό θέμα τῆς εὐχαριστίας. Σ' ἓνα τροπάριο ἀναφέρεται: *«ἀπολαύοντες Πάναγε τῶν Σῶν δωρημάτων εὐχαριστήριον...»*. Οἱ πιστοὶ ἐκφράζουν τήν εὐγνωμοσύνη τους γιά ὅλες τίς δωρεές πού τούς χαρίζει. Ἐπίσης εἶναι καθῆκον τῶν πιστῶν γιά ὅλα αὐτά πού τούς προσφέρει νά τήν τιμούν καί γι' αὐτό ψάλλουν. *«Ἄξιον ἐστὶ ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν σέ τήν Θεοτόκον...»*.

Ἐν κατακλείδι, ὁ Μικρὸς Παρακλητικὸς Κανόνας καλεῖ τόν πιστό νά ἐπιζητεῖ τή μεσιτεία τῆς Θεοτόκου, νά τήν ἔχει ὡς φάρο στήν ζωή του πού νά φωτίζει κάθε του βῆμα καί νά τόν ὀδηγεῖ στήν σωτηρία τῆς ψυχῆς του. Ἐπίσης πρέπει νά ἔχει ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στή Θεοτόκο. *«Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς σέ ἀνατίθηναι, Μῆτερ τοῦ Θεοῦ, φύλαξόν με ὑπὸ τὴν σκέπην Σου»*.

ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ
Θεολόγος, Ἐκπαιδευτικός

Ἄνδρέα Κυριακοῦ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ

αθεία στή μνήμη μου ἔχουν χαραχθεῖ οἱ πάντερπνοι καί πάνυ γλυκύτατοι ἦχοι τῶν καμπάνων πού σήμαιναν γιά τόν Ἑσπερινό, στό μοναστήρι τῆς Ὀπινα στή Ρωσσία. Μικρές, μέτριες, μεγάλες καμπάνες, ὀξύφωνες, γλυκόλαλες ἀλλά καί μπάσες, ἀνέπεμπαν ὅλες μαζί μιά θεσπέσια κι οὐράνια μελωδία, καθῶς καλοῦσαν τούς μοναχοὺς στήν πρώτη ἀκολουθία τοῦ νυχθημέρου.

Ἀποτελεῖ ὁ Ἑσπερινός μιά ἀπό τίς γνωστότερες, ἀλλά καί ἐν ταυτῷ κατασκευτικώτερες ἀκολουθίες. Θά ἀποπειραθοῦμε νά ἐρευνήσουμε τό θέμα διαχρονικά ἀλλά καί ἐννοιολογικά.

Ἄν μεταφερθοῦμε στήν ἐποχή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, στό Ναό τοῦ Σολομῶντος τό ἑσπέρας προσφέρονταν θυσίες μαζί μέ ψαλμωδίες (Δ΄ Βασ. ις΄ 15, Ἰουδίθ θ΄ 1). Στίς συναγωγές τῶν Ἰουδαίων κατά τό ἑσπέρας γινόταν κοινή προσευχή καί ἀντί θυσίας διαβάζονταν Ψαλμοί καί Προφητείες πού μιλοῦσαν γιά τήν ἔλευση τοῦ Μεσσία.

Ἀναφορικά μέ τήν ἐποχή τῆς Καινῆς Διαθήκης, οἱ πρῶτοι Χριστιανοί εἶχαν ἐσπερινές ἀκολουθίες καί κατά τίς συναρθροίσεις αὐτές οἱ Ἀπόστολοι μιλοῦσαν γιά τό Χριστό. Κατά τίς συναρθροίσεις τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ἐκτός ἀπό τήν ἀνάγνωση τῶν Ψαλμῶν καί τῶν Προφητειῶν, ἀναπεμποῦσαν καί ἐκτενῆς δέσεις, ὅπως βλέπουμε στό τέλος τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Κλήμεντος Ρώμης.

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου καθιερώθηκε ὁ Ἑσπερινός σάν «τακτική ὥρα προσευχῆς». Στό Ἡ΄ βιβλίο τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν βρίσκουμε τήν πρώτη τελετουργική διάταξη περί Ἑσπερινοῦ. «Ἑσπέρα δέ εὐχαριστοῦντες ὅτι ὑμῖν ἀνάπαυσιν ἔδωκε τῶν μεθμερινῶν κόπων τήν νύκτα». Ἡ διάταξη τοῦ Ἑσπερινοῦ θεωρεῖται ἔργο τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου. Τοιοῦτοτρόπως μετά τόν ἐπιλύχνιον ψαλμόν (ρμ΄) ὁ διάκονος εὐχεται γιά τούς κατηκουμένους καί φωτιζομένους καί γιά τούς ἐν μετανοία. Ὅταν οἱ πῖο πάνω ἀναχωρήσουν ἀπό τό ναό ὁ διάκονος εὐχεται ὑπέρ τῶν πιστῶν κι ἀκολουθεῖ εὐχή τοῦ ἐπισκόπου.

Ἀπό τόν 7΄ αἰῶνα ἔχουμε τόν Ἑσπερινό ὅπως τόν γνωρίζουμε σήμερα. Πρέπει νά τονιστεῖ ὅτι ὁ Ἑσπερινός ἀποτελεῖ τήν πρώτη ἀκολουθία τῆς ἡμέρας (μέ βάση τόν ἐβραϊκό τρόπο μετρήσεως τοῦ ἡμερήσιου κύκλου πού ἀκολουθεῖ ἡ Ἐκκλησία) ἀλλά καί τήν τελευταία προσευχή τῆς ἀπερχόμενης ἡμέρας.

Μιά πρώτη παρατήρηση για την ακολουθία αυτή είναι ότι όταν τελείται Ἐσπερινά ψάλλονται δύο Ἐσπερινοί, ὁ Μικρός Ἐσπερινός, πού εἶναι σύντομη ακολουθία χωρίς Εἴσοδο, πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐσπερινά, δηλαδή τὸ ἀπόγευμα κι ὁ Μέγας Ἐσπερινός κατά τὴ νύκτα. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ χρόνο τέλεσής του πρόκειται γιὰ ἔσπερινη ἀκολουθία, δηλαδή τελείται κανονικά τὴν ὥρα πού δύνει ὁ ἥλιος καὶ πέφτει τὸ βράδυ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἀποκαλεῖται καὶ ἀκολουθία τοῦ Λυχνικοῦ, διότι κατά τὴν ὥρα αὐτὴ ἀναβαν τὰ λυχνάρια. Ὅμως αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει τὴν Ἐκκλησία νὰ τελεῖ σὲ μεγάλες ἑορτές κι Ἐσπερινό πρωινό, ἐνσωματωμένο μάλιστα στὴ Θεία Λειτουργία. Τοιοῦτοτρόπως ἔχουμε Ἐσπερινό μέ Θεία Λειτουργία τὴν παραμονή τῶν Χριστουγέννων, τὴν παραμονή τῶν Θεοφανείων, ἀλλὰ καὶ τὸ Μέγα Σάββατο. Στὶς περιπτώσεις αὐτές προηγεῖται ὁ Ἐσπερινός, πού ἀρχίζει μέ τὴν ἐκφώνηση «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία...» κι ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου καὶ μετὰ συνεχίζεται ἡ Θεία Λειτουργία. Πρωινό Ἐσπερινό ἔχουμε καὶ τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ χωρίς νὰ ἀκολουθεῖ Θεία Λειτουργία, ἐνῶ τὴν Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς ὁ Ἐσπερινός τελείται ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς Θείας Λειτουργίας. Ὁ Ἐσπερινός τῆς ἀγάπης, δηλαδή αὐτός πού τελείται ἀνήμερα τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως τελεῖται μόνος του συνήθως λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι. Τέλος πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι κατὰ τὴ Μ. Τεσσαρακοστή τὶς καθημερινές τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία τῶν Προηγουμένων Δώρων πού εἶναι Ἐσπερινός μαζί μέ Θεία Μετάληψη. Αὐτὴ τελεῖται εἴτε τὸ πρωῖ εἴτε τὸ βράδυ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ τελετουργικὸ μέρος ὁ Ἐσπερινός, πού ἀρχεται μέ τὸ «Εὐλογητός ὁ Θεός...» ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἔχει σάν ἀφετηρία τὸν Ψαλμὸ ργ' (103ο), πού ἀποκαλεῖται Προοιμιακός. Ὁ Ψαλμός αὐτός, πού ἐξυμνεῖ τὸ Δημιουργὸ καὶ μᾶς θυμίζει τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἀναγινώσκεται στὶς καθημερινές ἀκολουθίες ἐνῶ κατὰ τὶς Ἐσπερινὰ ψάλλεται ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅπου λέγει: «ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρυσότιτος...» μέχρι τὸ τέλος. Κεντρικὸς στίχος τοῦ Προοιμιακοῦ εἶναι: «Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. Ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας». Σημειωτέον ὅτι ὁ Προοιμιακός δὲν ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν Διακαινήσιμον ἑβδομάδα καὶ κατὰ τὴν Ἀπόδοση τοῦ Πάσχα.

Ἀκολουθεῖ ἡ πρώτη αἴτηση καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὴ ἀρχίζει ἡ στιχολογία τοῦ Ψαλτηρίου μέ πρῶτο τὸν Ψαλμὸ ρμ' (140ο), πού ἀρχίζει μέ τὴ φράση «Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σε...». Ἐπεται ἡ στιχολογία τῶν Ψαλμῶν ρμα', ρκθ', ριστ'. Στούς τελευταίους 10 ἢ 8 ἢ 6 στίχους ψάλλονται στιχηρά, δηλαδή ὕμνοι πού ἀκολουθοῦν τὸ ψαλμικὸ στίχο κι ἀναφέρονται, εἴτε στὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, εἴτε σὲ ἄλλη Δεσποτικὴ ἢ Θεομητορικὴ ἑορτὴ, εἴτε στὴν ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ὅπως διαλαμβάνεται στὴν Παρακλητικὴ, εἴτε στὸν ἑορταζόμενο Ἅγιο τῆς ἡμέρας ἀπὸ τὸ ἀνάλογο Μηναιῖο. Ἄλλα βιβλία πού χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸ εἶναι τὸ Τριώδιο, ὅπως καὶ τὸ Πεντηκοστάριο.

Στό τέλος τῶν στικηρῶν τό τυπικό διαλαμβάνει «Δόξα καί νῦν...» καί γίνεται ἡ Εἴσοδος, πού εἶναι ἄνευ Εὐαγγελίου, ἐκτός ἂν βρισκόμαστε στήν Διακαινίσιμο ἐβδομάδα ἢ σέ Προπνιασμένη. Δέν ὑπάρχει Εἴσοδος ἂν ἔχουμε πένθιμη ἡμέρα λ.χ. Ψυχοσάββατο. Κατά τή διάρκεια τῆς Εἴσοδος ἀναγινώσκεται ὁ ἀρχαῖος ὕμνος «Φῶς ἰλαρόν...». Ἐκολουθεῖ τό προκείμενο τῆς ἡμέρας, πού ἀποτελεῖται ἀπό ψαλμικούς στίχους. Ἔπονται τά ἀναγνώσματα, πού εἶναι συνήθως τρία. Αὐτά εἶναι ὡς ἐπί τό πλεῖστον παλαιοδιαθηκικά καί κατά κύριον λόγον ἀπό τά βιβλία τῶν Παροιμιῶν, τῆς Σοφίας Σολομῶντος καί τοῦ προφήτου Ἡσαΐα. Ὅμως δέν λείπουν κι ἀναγνώσματα ἀπό τήν Γένεση, τήν Ἔξοδο, τό Δευτερονόμιο, τόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τόν Ἰώβ, τόν Ἰεζεκιήλ, τό Δανιήλ, τό Μιχαῖα, τό Ζαχαρία, τόν Ἰωνᾶ, τόν Ἰωήλ, τό Σοφονία, τά βιβλία τῶν Βασιλειῶν, τή Σοφία Σειράχ κ.ἄ. Ἀπό τήν ἄλλη ἔχουμε καινοδιαθηκικά ἀναγνώσματα, ἂν τελοῦμε μνήμη Ἀποστόλου λ.χ. τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ὅποτε τά ἀναγνώσματα εἶναι ἀπό τήν Α΄ Ἐπιστολή Πέτρου, ἢ ἀκόμη καί ἀπό τό Εὐαγγέλιο (ὅπως στόν Ἑσπερινό τῆς ἀγάπης).

Ἐκολουθεῖ αἰτησις ἀπό τόν ἱερέα καί στή συνέχεια ἀναγινώσκεται ἡ κατανυκτική προσευχή: «Καταξίωσον Κύριε...». Ἐάν ὑπάρχει Δεσποτική ἢ Θεομητορική ἑορτή ἢ μνήμη Ἁγίου ἢ ἄλλη μεγάλη ἑορτή ψάλλεται ἡ Λιτή καί γίνεται ἡ περιφορά τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου περίξ τοῦ ναοῦ, ἀφοῦ οἱ πιστοί ἐξέλθουν ἀπό τή δυτική θύρα. Ὅταν περατωθεῖ ἡ περιφορά, οἱ πιστοί περνοῦν κάτω ἀπό τήν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου ἐπικαλούμενοι τήν προστασία του καί γίνεται παράκλησις ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου κι ἀκολουθοῦν τά ἀπόστοιχα. Ἐάν δέν ὑπάρχει Λιτή οἱ ψάλλτες ψάλλουν ἀμέσως τά ἀπόστοιχα. Ὅταν περατωθοῦν τά ἀπόστοιχα ὁ ἱερέας ἀπαγγέλλει τήν προσευχή τοῦ Συμεῶν τοῦ Θεοδόχου: «*Νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλον σου Δέσποτα...*» πού ἀκολουθεῖται ἀπό τό Τρισάγιον. Ἡ ὄλη ἀκολουθία περαίνεται μέ τό Ἀπολυτίκιον τῆς Ἑορτῆς ἢ τοῦ Ἁγίου τῆς ἡμέρας καί τό ἀντίστοιχο Θεοτοκίον. Ἐάν ὑπάρχει εὐλογία ἄρτων τό «Καί νῦν» ψάλλεται ἀπό τόν ἱερέα κι ἀκολουθεῖ ἡ εὐλογία τῶν ἄρτων καί τό ψαλμικό «*Πλούσιοι ἐπώχενσαν καί ἐπέινασαν*». Κατά τή Μ. Τεσσαρακοστή κατά τίς Κυριακές ψάλλεται ὁ Κατανυκτικός Ἑσπερινός, ὅποτε ἡ ὄλη ἀκολουθία μετά τό Τρισάγιον τροποποιεῖται. Ὅπως σ' ὄλες τίς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες ὁ Ἑσπερινός ὀλοκληρώνεται μέ τήν Ἀπόλυσιν.

Ἐάν θελήσουμε νά προβοῦμε σέ μερικά σχόλια ἀναφορικά μέ τό περιεχόμενο τοῦ Ἑσπερινοῦ, κάνουμε ἀρχή μέ τόν Προοιμιακό Ψαλμό (ργ'). Στό Ψαλμό αὐτό διακρίνουμε μιά υπέροχη δοξολογία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι, ὄχι μόνο ὁ Δημιουργός, ἀλλά καί ὁ Προνοητής τῶν ἀπάντων. Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος σημειώνει ἐνδεικτικά στήν Ἑρμηνεία τῶν Ψαλμῶν: «Ἰλιγγιάσας γοῦν ὁ Προφήτης ἐπί τῇ εὐταξίᾳ πάντων παρά τοῦ σοφοῦ δημιουργοῦ, ἀνεβόησε λαμπρᾶ τῇ φωνῇ καί εἶπεν: “Ὡς ἐμεγαλύνθη τά ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας”. Οὐδέν, φησίν, ἄσοφον, οὐδέν παρέλκον, οὐδέν ἐλλιπές τῶν σοφῶν σου κτι-

σμάτων».

Ἐκ τῆν ἄλλη, ἂν σταθοῦμε γιά λίγο στό Ψαλμό ρμ´ (140), αὐτός ἀρχίζει μέ τήν φράση: «*Κύριε ἐκέκραξα πρός σέ εἰσάκουσόν μου, προσχές τῆ φωνῆ τῆς δεήσεώς μου...*». Ὁ πιστός ἀπευθύνεται πρός τόν Θεό κραυγάζοντας καί φωνάζοντας. «*Κραυγήν καί φωνήν*, λέγει ὁ Ἅγιος Νεόφυτος, *τήν ὀλοκάρδιον ἱκεσίαν δηλοῖ*». Δηλαδή μέ ὄλο του τό εἶναι ὁ ἄνθρωπος προβάλλει τά αἰτήματά του στό Θεό. Αὐτός πού ψάλλει, ἀλλά κι ὅλα κι ὅλοι οἱ παρόντες στήν Ἀκολουθία δέν πρέπει νά μένουν προσκολλημένοι στό μέλος, ἀλλά μέσω αὐτοῦ νά ὀδηγοῦνται σέ κατάνυξη, αισθανόμενοι ὅτι τήν ὥρα ἐκεῖνη βρίσκονται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, στόν ὁποῖο ἐναποθέτουν τά προβλήματα καί τίς ἔγνοιες τους. Τό ἐρώτημα πού τίθεται ἐν προκειμένῳ εἶναι ὄχι πόσο ὡραία ἦταν ἡ φωνή τοῦ ψάλτη, κι οἱ λαρυγγισμοί του, πόσο δηλαδή μᾶς ἔτερψε τ´ αὐτιά, ἀλλά πόσο ὡραία ἦταν αὐτά τά θεϊκά λόγια πού ἀκούσαμε ἀπό αὐτόν. Τό τελευταῖο μαρτυρεῖ πόσο μᾶς ἄγγιξε καρδιακά. Ἐναμφιβόλως χρήσιμοι καί καλοί εἶναι κι οἱ ὀκτώ Ἦχοι, ἀλλά τό ζητούμενο εἶναι ν´ ἀνοίξει ἡ καρδιά μας μέ τά ἀκούσματα αὐτά. Ζητᾶμε νά κατευθυνθεῖ ἡ προσευχή μας «*ὡς θυμίαμα ἐνώπιον*» τοῦ Θεοῦ. «*Προσέταξε Θεός τῷ Μωυσεῖ*, σημειώνει ὁ Ἐγκλειστος Ἅγιος, *μετά τό ἀρτιῶσαι τήν σκηνήν τοῦ Μαρτυρίου, σκευάσαι καί θυμιάματα σύνθετα, μυρεψικά, ξένα καί θαυμαστά, ἃ θυμιώμενα τήν σκηνήν καί τά σκεύη τά ἅγια, ἦσαν εὐπρόσδεκτα τῷ Θεῷ. Οὕτω φησίν, ὡς τό θυμίαμα ἐκεῖνο, κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου “καθάρᾳ ἐνώπιόν σου”*».

Ἐνας ὕμνος πού χαρακτηρίζει τήν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ, ἀποτελώντας ἀναπόσπαστο κομμάτι της, εἶναι ἡ λεγομένη ἐπιλύχνιος εὐχαριστία, τό «*Φῶς ἱλαρόν*». Ὁ ὕμνος αὐτός εἶναι ἀρχαιότατος καί, ὅπως σημειώνει ὁ Ἅγιος Βασίλειος ὁ Μέγας στό ἔργο του Περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ἔργον Ἀθηνογένους μάρτυρος. Ὁ Ἅγιος αὐτός γιορτάζει στίς 16 Ἰουλίου καί ἐτελειώθη ἐν πυρί. Ὁ ὕμνος αὐτός ἄλλοτε ἀναγινώσκειται ἀπό τόν προεστῶτα ἢ τόν ἀναγνώστη κι ἄλλοτε ψάλλεται. Ἀπευθύνεται στόν Χριστό, πού ἀποκαλεῖται «*Φῶς ἱλαρόν ἁγίας δόξης ἀθανάτου Πατρός...*». Αὐτό ἀποτελεῖ δεδομένο πού ἀντλεῖται ἀπό τήν παύλειο θεολογία, πού λέγει ἐν προκειμένῳ: «*ὅς (ὁ Χριστός) ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης (τοῦ Πατρός) καί χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ*» (Ἐβρ. α´ 3). Ὅπως διακυτῆται ὁ ἴδιος ὁ Κύριος «*Ἐγώ εἰμί τό φῶς τοῦ κόσμου*» (Ἰωάν. ν´ 12). Ἡ ὥρα πού ἔχει δύσει ὁ ἥλιος, πού ἔχουν ἀνάψει τούς λύχνους, θεωρεῖται κατάλληλη γιά τήν δοξολογία τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Ὅμως ὁ Χριστός, τόν ὁποῖο δοξάζει ὁ κόσμος, ἀξίζει νά ὑμνεῖται «*ἐν πᾶσι καιροῖς*», «*φωναῖς αἰσίαις*», δηλαδή μέ φωνές, ὕμνους κατάλληλους, πού νά ἀρμόζουν σ´ αὐτόν, ὡς Σωτήρα τοῦ κόσμου.

Βασιλείου Χαράλαμπους
ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΠΟΔΕΙΠΝΟΝ

Ὁ Μέγα Ἀπόδειπνο ἀναγιγνώσκεται κατά τή Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή, μέχρι καί τή Μεγάλῃ Τρίτῃ. Πρίν τόν 14ο αἰῶνα ὑπῆρχε μόνο τό Μέγα Ἀπόδειπνο. Μετά τόν 14ο αἰῶνα ἔγινε τό Μικρό Ἀπόδειπνο, λόγω τῆς μεγάλης διάρκειας τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου. Τό Μικρό Ἀπόδειπνο ἀποτελεῖ σύντμηση τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου. Ἡ ἀνάγνωση Μεγάλου Ἀποδείπνου γίνεται ἀπό Δευτέρα μέχρι Πέμπτη κατά τή Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή. Κάθε Τετάρτη ἐσπέρας στό τέλος τῆς Προηγιασμένης Θείας Λειτουργίας ἀναγιγνώσκεται τό Μικρό Ἀπόδειπνο. Κατά τίς Παρασκευές μαζί μέ τούς Χαιρετισμούς στήν Ὑπεραγία Θεοτόκου ἀναγιγνώσκεται τό Μικρό Ἀπόδειπνο. Τό Μέγα Ἀπόδειπνο στά Μοναστήρια ἀναγιγνώσκεται στόν κυρίως Ναό, ἐνῶ τό Μικρό Ἀπόδειπνο ἀναγιγνώσκεται στόν νάρθηκα τοῦ Καθολικοῦ τῶν Μοναστηριῶν.

Σέ ὀρισμένα παλαιά χειρόγραφα ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου ἀναγράφεται ὡς «Ἀκολουθία τῶν προθυπνίων». Τό Μέγα Ἀπόδειπνο διασῶζει τήν ἀρχαία μορφή τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἀποδείπνου. Τό Μέγα Ἀπόδειπνο ἐτελεῖτο ἐν εἶδει «Μικρᾶς Ἀγρυπνίας». Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου διαβάζοταν «ἐν τοῖς κελλίοις», γι' αὐτό τό Ἀπόδειπνο (Μέγα Ἀπόδειπνο καί Μικρό Ἀπόδειπνο), δέν ἔχει Μεγάλῃ Συναπτή «εἰρηνικά», οὔτε ἐκτενῆ ἢ «πληρωτικά» (ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἱ. Φουντούλης στό σύγγραμμά του «Λειτουργική Α'»).

Σύμφωνα μέ τήν τάξη τῆς Ἐκκλησίας, κατά τήν πρώτη ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ἀπό τῆς Δευτέρας τῆς Καθαρᾶς, ὁ ἱερέας ἀναγιγνώσκει τό Ἱερό Εὐαγγέλιο τῆς ἡμέρας (τῆς Παννουχίδος) ἀπό τήν Ὠραία Πύλην.

Ἡ τυπική διάταξη τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου ἀρχίζει μέ τό «Εὐλογητός», τό «Βασιλεῦ οὐράνιε», τό Τρισάγιον καί τό «Δεῦτε προσκυνήσωμεν». Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγνωση τῶν Ψαλμῶν (4ου, 6ου, 12ου, 24ου, 30ου καί 90ου). Θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι κατά τήν πρώτη ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν, πρίν τούς προαναφερθέντες ψαλμούς, ἀναγιγνώσκεται ὁ 69ος Ψαλμός «Ὁ Θεός εἰς τήν βοήθειαν μου πρόσχες». Στό Μέγα Ἀπόδειπνο παρατηροῦμε ὅτι ἀναγιγνώσκονται πολύ περισσότεροι Ψαλμοί.

Ὁ Ἰωάννης Μ. Φουντούλης, στό σύγγραμμά του «Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικάς ἀπορίας» γιά τό θέμα τοῦτο, θεωρεῖ λειτουργικῶς ἄτοπο τήν ἐπανάληψη τοῦ 69ου κατά τήν πρώτη ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν, σύμ-

φωνα μέ τό Τυπικόν τοῦ Κώδικος Σινᾶ 1094, τά νεότερα χειρόγραφα τυπικά καί τήν Ἑγιορείτικη τάξη τῶν ἡμερῶν μας.

Ἡ κατακλείδα τοῦ 4ου Ψαλμοῦ ἀναφέρει «Ἐκ τῆς καρποῦ σίτου, οἴνου καί ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν», «ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τό αὐτό κοιμηθῆσομαι, καί ὑπνώσω». Ὁ στίχος «Ἐκ τῆς καρποῦ οἴνου καί ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν» ἔχει συμπεριληφθεῖ στήν προσευχή μετά τήν Τράπεζα δικαιολογώντας τήν ὀνομασία Ἐκδοῦ. Ὁ στίχος «Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τό αὐτό κοιμηθῆσομαι, καί ὑπνώσω», δικαιολογεῖ τήν παλαιότερη ὀνομασία ὡς προσευχῆς πρὶν τόν ὕπνο, ὡς «Ἐκ τῆς καρποῦ σίτου καί οἴνου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν». Ἐπίσης ὁ στίχος ἀπό τόν 6ο Ψαλμό ἀναφέρει «Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τήν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τήν στρωμνήν μου βρέξω», καθὼς καί ὁ στίχος ἀπό τόν 90ο Ψαλμό ἀναφέρει «Οὐ φοβηθήσῃ ἀπό φόβου νυκτερινοῦ, ἀπό βέλους πετομένου ἡμέρας».

Στήν Εὐχή τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πού ἀναγιγνώσκει ὁ ἱερέας ἀναφέρει, «Πρόσδεξι θυσίαν ἑσπερινήν, τὰς τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐπάρσεις. Καταξίωσον δέ ἡμᾶς καί τό νυκτερινόν στάδιον ἀμέμπτως διελθεῖν, ἀπειράστους κακῶν, καί λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπό πάσης ταραχῆς καί δειλίας, τῆς ἐκ τοῦ διαβόλου ἡμῖν προσγινομένης», δικαιολογώντας τήν παλαιότερη ὀνομασία ὡς «Ἐκδοῦ τῶν καρποῦ σίτου καί οἴνου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν».

Ἀπό τά τροπάρια πού ἀναγιγνώσκονται μετά τά ψαλλόμενα στό «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», «Τήν ἡμέραν διελθῶν εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, τήν ἑσπέραν αἰτοῦμαι σὺν τῇ νυκτί ἀναμάρτητον, παράσχου μοι Σωτήρ καί σῶσον με» κλπ., παρατηροῦμε ἕνα διαδοχικό αἷτημα γιά τήν ἑσπέρα καί τό νυκτερινό στάδιο. «Τήν ἑσπέραν αἰτοῦμαι σὺν τῇ νυκτί ἀναμάρτητον», «τήν ἑσπέραν αἰτοῦμαι σὺν τῇ νυκτί ἀσκανδάλιστον» καί «τήν ἑσπέραν αἰτοῦμαι σὺν τῇ νυκτί ἀνεπίβουλον», παρακαλοῦμε τόν Κύριο.

Κατά τό Μέγα Ἐκδοῦ ἀναγιγνώσκειται ἡ εὐχή του Ὁσίου Ἐφραίμ: «Κύριε καί Δέσποτα τῆς ζωῆς μου, πνεῦμα ἀργίας, περιεργίας, φιλαρχίας καί ἀργολογίας μή μοί δῶς. Πνεῦμα δέ σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ὑπομονῆς καί ἀγάπης χάρισά μοι τῷ σῶ δούλῳ. Naί, Κύριε Βασιλεῦ, δώρησά μοι τοῦ ὄραν τά ἐμά παιίσματα καί μή κατακρίνειν τόν ἀδελφόν μου, ὅτι εὐλογητός εἶ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν». Ἡ εὐχή τοῦ Ὁσίου Ἐφραίμ, ἀποτελεῖ τήν περίληψη τῆς ἀκρίβειας τοῦ ἥθους τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Ἐκεῖνο πού «καρκτηρίζει» τό Μέγα Ἐκδοῦ γιά τόν Ὁρθόδοξο λαό εἶναι οἱ ψαλλόμενοι στίχοι «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» καί τό «Κύριε τῶν δυνάμεων». Γιά τοὺς ψαλλόμενους στίχους «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός γνῶτε ἔθνη καί ἠπάσθε ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» καί «Κύριε τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν γενοῦ, ἄλλον γάρ ἐκτός Σου βοηθόν ἐν θλίψεσιν οὐκ ἔχομεν, Κύριε τῶν δυνάμεων ἐλέησον ἡμᾶς», ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος «μετανοίας μέτρον», τοὺς καλεῖ καί ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος «τῆς κατανύξεως μύρον». Δέν εἶναι τυχαῖο πού ὁ ἀπλός

᾽Ορθόδοξος λαός μας τὴν ᾽Ακολουθία τοῦ Μεγάλου ᾽Αποδείπνου, «Τῶν δυνάμεων» τὴν καλεῖ, ἐκ τοῦ στίχου «Κύριε τῶν δυνάμεων».

Οἱ στίχοι πού ἀναγιγνώσκονται ὅταν ψάλλομε τὸν στίχο «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός γνῶτε ἔθνη καὶ ἠπτάσθε ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» προέρχονται ἀπὸ τὸν Ἑσαΐα. Ὁ ψαλλόμενος στίχος «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός γνῶτε ἔθνη καὶ ἠπτάσθε ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», προέρχεται ἀπὸ τὸ «γνῶτε ἔθνη καὶ ἠπτάσθε» (Ἑσ. ν' 9) καὶ τὸ «ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (Ἑσ. ν' 10).

Ὁ στίχος «ἐπακούσατε ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Ἑσ. ν' 9), ὁ στίχος «ἰσχυρότερες ἠπτάσθε» (Ἑσ. ν' 9), ὁ στίχος «ἐάν γάρ πάλιν ἰσχύσητε, καὶ πάλιν ἠπτηθήσεσθε» (Ἑσ. ν' 9), ὁ στίχος «καὶ ἦν ἂν βουλήν βουλευσθε, διασκεδάσει Κύριος» (Ἑσ. ν' 9), ὁ στίχος «καὶ λόγον, ὃν ἐάν λαλήσητε, οὐ μὴ ἐμμείνη ἐν ὑμῖν», ἀπὸ τὸν στίχο «καὶ λόγον, ὃν ἂν εἶπτε, οὐ μὴ ἐμμείνη ἐν ὑμῖν» (Ἑσ. ν' 10), ὁ στίχος «τόν δέ φόβον ὑμῶν οὐ μὴ φοβηθῶμεν, οὐδ' οὐ μὴ ταραθῶμεν» ἀπὸ τὸν στίχο «τόν δέ φόβον αὐτοῦ οὐ μὴ φοβηθῆτε, οὐδ' οὐ μὴ ταραθῆτε» (Ἑσ. ν' 12), ὁ στίχος «Κύριον δέ τὸν Θεόν ἡμῶν, αὐτὸν ἀγιάσωμεν, καὶ αὐτός ἔσται ἡμῖν φόβος» ἀπὸ τὸν στίχο «Κύριον αὐτὸν ἀγιάσατε, καὶ αὐτός ἔσται σου φόβος» (Ἑσ. ν' 13), ὁ στίχος «καὶ ἐάν ἐπ' αὐτῷ πεποιθώς ᾧ ἔσται μοι εἰς ἀγίασμόν» ἀπὸ τὸν στίχο «καὶ ἐάν ἐπ' αὐτῷ πεποιθώς ἦς, ἔσται σοι εἰς ἀγίασμα» (Ἑσ. ν' 14), ὁ στίχος «καὶ πεποιθώς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ καὶ σωθήσομαι δι' αὐτοῦ» ἀπὸ τὸν στίχο «καὶ πεποιθώς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ» (Ἑσ. ν' 17), ὁ στίχος «Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός» (Ἑσ. ν' 18), ὁ στίχος «Ὁ λαός ὁ πορευόμενος ἐν σκότει, ἴδε φῶς μέγα» (Ἑσ. θ' 2), ὁ στίχος «Οἱ κατοικοῦντες ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς λάμψει ἐφ' ἡμᾶς» (Ἑσ. θ' 2), ὁ στίχος «ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱός, καὶ ἐδόθη ἡμῖν» (Ἑσ. θ' 6), ὁ στίχος «οὐ ἦ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ» (Ἑσ. θ' 6), ὁ στίχος «καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον» (Ἑσ. θ' 6), ὁ στίχος «καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Μεγάλης Βουλῆς Ἄγγελος» (Ἑσ. θ' 6), ὁ στίχος «Θαυμαστός σύμβουλος» (Ἑσ. θ' 6), ὁ στίχος «Θεός ἰσχυρός, Ἐξουσιαστής, Ἄρχων εἰρήνης» (Ἑσ. θ' 6) καὶ ὁ στίχος «Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» (Ἑσ. θ' 6). Δίδεται τοιοῦτοτρόπως καὶ ἀπάντηση σέ ὄσους ἀναφέρονται σέ ἑλλιπῆ χρήση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ποικιλοτρόπως ἔχουν παρεισφρήσει παλαιοδιαθηκικά χωρία, εἴτε στὴν Ἑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας, εἴτε στίς Ἱερατικές εὐχές.

Στὸ τέλος τοῦ Μεγάλου ᾽Αποδείπνου, ὅπως καὶ στὸ Μικρὸ ᾽Απόδειπνο ὁ ἀΨάλτης ἐμμελῶς ἀναγιγνώσκει τὴν Εὐχὴ στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο (τοῦ μοναχοῦ Παύλου τῆς Μονῆς Εὐεργετίδος), τὸ «Ἄσπιλε, ἀμόλυντε, ἄφθορε, ἄχραντε, ἀγνή Παρθένε, Θεόνυμφε Δέσποινα...» καὶ ὁ β΄ ψάλτης ἀναγιγνώσκει τὴν Εὐχὴ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν (τοῦ μοναχοῦ Ἀντιόχου τοῦ Πανδέκτου), τὸ «Καὶ δός ἡμῖν Δέσποτα, πρὸς ὕπνο ἀπιούσιν, ἀνάπαυσιν σώματος καὶ ψυχῆς...».

Πρὶν τὸ «Δι' εὐχῶν», κατὰ τὴν Δευτέρα, τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρα-

σκευή, ψάλλομε τό «Πάντων προστατεύεις, Ἄγαθή» καί κατά τήν Τρίτη καί τήν Πέμπτη, ψάλλομε τό «Σφαγήν σου τήν ἄδικον Χριστέ».

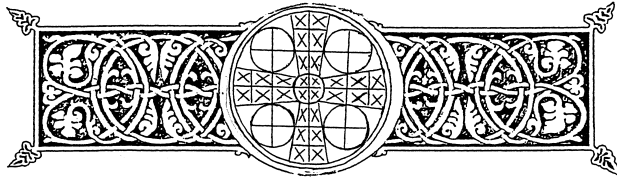
Σύμφωνα μέ τήν τάξη τῆς Ἐκκλησίας, «Οἱ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Μοναστηρίοις καί Ἱσυχαστηρίοις λαβόντες συγχώρησιν ἀπό τοῦ Προεστῶτος, ἀπέρχονται ἐν τοῖς κελλίοις ἔνθα λέγουσι τήν Εὐχὴν: «Τοῖς μισοῦσι καί ἀδικοῦσιν ἡμᾶς συγχώρησον, Κύριε...».

Ὅταν κάποτε στόν Ἅγιο Παῖσιο ἀνέφερε κάποιος ὅτι «ἔχει μέσα του φοβία», ὁ Ἅγιος γέροντας, μέ βάση τό Ἄπόδειπνο ἀπάντησε ὡς ἐξῆς: «Ἡ φοβία πού ἔχεις εἶναι μιά εὐλογία ἀπό τόν Θεό, εἶναι οἰκονομία Θεοῦ, γιά νά καταφεύγεις πάντα σ' Ἐκεῖνον διά τῆς προσευχῆς. Θά σέ βοηθήσει νά πιαθεῖς ἀπό τόν Θεό. Βλέπεις τό μικρό παιδί, ἂν δέν τό φοβερίσουν, δέν μποροῦν νά τό συμμαζέψουν. Νά ἀγωνίζεσαι φιλότιμα καί μέ ἐλπίδα στόν Θεό καί τότε δέν θά φοβᾶσαι τίποτε. «Τόν δέ φόβον ἡμῶν οὐ μή φοβηθῶμεν οὐδ' οὐ μή ταραθῶμεν, ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», δέν ψάλλομε στό Μεγάλο Ἄπόδειπνο;»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Θεολόγος

Δημήτριου Χ. Καππαῖ
ΜΙΚΡΟΝ ΑΠΟΔΕΙΠΝΟΝ

ιά από τις γνωστές ψυχοφελείς ακολουθίες της Ἐκκλησίας μας εἶναι καί τό Ἐπόδειπνο. Ὁ ὅρος Ἐπόδειπνο εἶναι σύνθετος καί προέρχεται ἀπό τίς λέξεις «ἀπό» καί «δειπνον». Ἐπό τήν ὀνομασία τῆς Ἀκολουθίας φαίνεται καί ὁ χρόνος τέλεσής της, πού καθορίζεται συνήθως μετά ἀπό τό δείπνο καί πρὶν ἀπό τή νυκτερινή κατάκλιση¹. Πρέπει νά τονίσουμε ὅμως ὅτι ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐποδείπνου δέν συνδέεται ὑποχρεωτικά μέ τό δείπνο ἀλλά μέ τό χρόνο τέλεσής της, γι' αὐτό καί σέ ὀρισμένα χειρόγραφα ὀνομάζεται ὡς «προθύπνια» ἀκολουθία².

Ἡ ἀκολουθία αὐτή ἀποτελεῖται ἀπό γνωστούς³ ψυχοφελείς ψαλμούς, τροπάρια καί ἄλλες δεήσεις μέ τίς ὁποῖες ὁ πιστός εὐχαριστεῖ καί δοξολογεῖ τόν Ὑψιστο γιά τά ἀγαθά πού τοῦ πρόσφερε. Παράλληλα ὁ πιστός παρακαλεῖ τό Θεό νά τοῦ δώσει ἀνάπαυση σώματος καί ψυχῆς κατά τό ἐπερχόμενο βράδυ.

Ἡ ἀρχή τῆς ἀκολουθίας ἐντοπίζεται στά πρωτοχριστιανικά χρόνια καί στήν εὐλαβῆ συνήθεια τῶν μοναχῶν νά προσεύχονται κατ' ἰδίαν «ἐν τοῖς κελλίοις»⁴ στήν ἀρχή τῆς νύκτας, χρησιμοποιώντας βασικά τόν 90ο ψαλμό. Ἡ ἐπίσημη ὅμως καθιέρωση καί συναριθμησή του μεταξύ τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ καθημερινοῦ προσευχητικοῦ προγράμματος τῆς Ἐκκλησίας μέ καθορισμένη καί σταθερή τυπική διάταξη ἔλαβε χώρα στό μοναχικό περιβάλλον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου στήν ἔρημο τοῦ Πόντου στά μέσα τοῦ 4ου αἰώνα⁵.

Στή Δύση τό Ἐπόδειπνο καθιερώθηκε ἐπίσημα ὡς μοναχική ἀκολουθία τόν 6ο αἰώνα ἀπό τόν Κανόνα τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου ὁ ὁποῖος χρησιμοποίησε καί τή σημερινή λατινική ὀνομασία τῆς ἀκολουθίας (Completorium, Tempus Completorii)⁶.

Μέ τήν ἀκολουθία αὐτή ὀλοκληρώνεται ὁ κύκλος τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ νυχθημέρου. Ὁ Ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός τήν τοποθετεῖ τελευταία στή σειρά τῶν ἀκολουθιῶν ἀποδεχόμενος τό ἑλληνορωμαϊκό ἡμερονύκτιο: «...λοιπός ἐστί καί τελευταῖος ὁ ἀπόδειπνος ὕμνος»⁷.

Πρέπει νά ἀναφέρουμε στό σημεῖο αὐτό ὅτι, ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐποδείπνου, λόγῳ τῆς μεγάλης πνευματικῆς ὠφέλειας πού παρείχε στους μοναχοῦς, ἐπεκτάθηκε στό περιεχόμενό της μέ ἀποτέλεσμα νά ἀποκτήσει μέ τήν πάροδο τῶν χρόνων ἀξιοσημεῖωτο μῆκος. Ἔτσι, ὅταν αὐτή ξέφυγε ἀπό τά ὅρια τῶν μονῶν καί εἰσῆλθε στίς ἐνορίες, ἡ μεγάλη χρο-

νική διάρκεια αποτέλεσε πρόβλημα για την καθημερινή τέλεσή της.

Για τό λόγο αὐτό δημιουργήθηκε κατά τό 14ο καί 15ο αἰώνα ἀναγκαστικά μιά ἐπιτομή της, ἡ ὁποία ὀνομάστηκε «Μικρόν Ἐπόδειπνον» γιά νά ξεχωρίζει ἀπό τήν ἀρχική ἀκολουθία, ἡ ὁποία θά ὀνομαζόταν πλέον «Μέγα Ἐπόδειπνον»⁸.

Τό Μικρό Ἐπόδειπνο ὡς νεότερο καί μικρό σέ ἔκταση ἐπικράτησε στίς ἐνορίες, ἐνῶ τό Μέγα περιορίστηκε ὡς ἀκολουθία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Αὐτό εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τό Μικρό Ἐπόδειπνο νά παραμείνει καί νά καθιερωθεῖ ὡς καθημερινή ἀκολουθία γιά χρήση ἀπό ὄλους τούς πιστούς καί τό Μέγα νά παραμείνει σέ χρήση κατά τή Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἀλλά καί σέ ἄλλες ἡμέρες πού ἔχουν καθοριστεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία μας. Τέλος μπορούμε νά ἀναφέρουμε ὅτι στά μοναστήρια τό Μικρό Ἐπόδειπνο ἀναγιγνώσκεται στόν νάρθηκα ἐνῶ τό Μέγα ἀναγιγνώσκεται στό ναό κάθε Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη καί Πέμπτη τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Στίς ἐνορίες τά Ἐπόδειπνα ἀναγιγνώσκονται πάντοτε στόν ναό, ἀλλά καί καί οἶκον, ἀπό ὄλους τούς πιστούς κληρικούς, μοναχούς καί φιλακόλουθους λαϊκούς, ὅποτε οἱ συνθήκες τό ἐπιτρέπουν, δεδομένου ὅτι ὁ ρόλος τοῦ ἱερέα εἶναι περιορισμένος.

Τέλος μπορούμε νά τονίσουμε τρία βασικά ψυχοφελῆ στοιχεῖα πού περιέχει ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐποδείπνου. Πρῶτον, στό τέλος τῆς ἡμέρας καί μετά τό δεῖπνο καί πρό τῆς κατάκλισης, ὁ πιστός αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά εὐχαριστήσῃ τόν Θεό γιά ὅλες τίς δωρεές του τήν ἡμέρα πού πέρασε, γιά τίς εὐκαιρίες πού εἶχε καί τίς ὅποιες ἐπιτυχίες του. Δεύτερο, δίνεται ἡ εὐκαιρία στόν πιστό νά ἐκφράσει συναισθήματα μετανοίας γιά ὅσα ἁμαρτωλά ἔχουν ἐπιτελεστεῖ κατά τή διάρκεια τῆς ἡμέρας, ζητώντας ἀπό τόν Κύριο τό ἔλεός του, ὅπως αὐτό ἐκφράζεται μέσα ἀπό τόν 50ο ψαλμό τῆς μετανοίας. Τρίτο, ζητοῦμε ἀπό τό Θεό νά μᾶς βοηθήσῃ ὥστε ὁ ὕπνος πού ἀκολουθεῖ νά εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπό κάθε δαιμονική ἐνέργεια, μέ τήν εὐχή τοῦ Ἀντιόχου Μοναχοῦ τοῦ Πανδέκτου «καί δός ἡμῖν, Δέσποτα...». Ταυτόχρονα μέσα ἀπό τό Ἐπόδειπνο ὁ πιστός ζητᾷ ἀπό τή Θεοτόκο τή βοήθεια καί μεσιτεία της στόν Κύριο μέ τή θαυμάσια σέ κάλλος προσευχή «Ἐσπίλε ἀμόλυντε, ἄφθορε ἄχραντε...», τοῦ μοναχοῦ Παύλου τῆς μονῆς Εὐεργετίδος, πού γράφτηκε τόν 11ο αἰώνα.

Μέ τήν ἀκολουθία αὐτή, ὁ πιστός ὀλοκληρώνει τήν ἡμέρας του καί ἀναμένει τήν ἐπόμενη γιά νά συνεχίσει μέ τή βοήθεια καί τή χάρη τοῦ Θεοῦ τόν πνευματικό του ἀγώνα γιά τή σωτηρία τῆς ψυχῆς του.

Τό διάγραμμα τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μικροῦ Ἐποδείπνου τό ὁποῖο βρίσκεται σέ καθημερινή χρήση ἀπό τούς πιστούς εἶναι τό ἑξῆς:

«Εὐλογητός ὁ Θεός ἡμῶν...», «Βασιλεῦ Οὐράνιε, Παράκλητε...», Τρισάγιο – «Δεῦτε προσκυνήσωμεν...» (τρεις), ὁ 50ος Ψαλμός «Ἐλέησον μέ ὁ Θεός...», ὁ 69ος Ψαλμός «Ὁ Θεός, εἰς τήν βοήθειάν μου πρόσχεσ...», ὁ 142ος Ψαλμός «Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου...»,

καί συνεχίζει μέ τή Μικρά Δοξολογία «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ...». Ἐκολουθεῖ τό Σύμβολο τῆς Πίστεως «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεῶ...», τό «Ἄξιον ἔστι...», καί τό Τρισάγιο. Συνεχίζει μέ τό τροπάριον τοῦ κατά τήν ἡμέραν Ἁγίου ἡ «Ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν...», «Τῶν ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ Μαρτύρων σου...», «Μετά τῶν Ἁγίων...», «Τῇ πρεσβείᾳ, Κύριε...», «Κύριε ἐλέησον» (μ' - 40 φορές). Ἐκολουθεῖ ἡ εὐχή «Ὁ ἐν παντί καιρῶ...», τό «Κύριε ἐλέησον (ιβ' - 12 φορές), ἡ εὐχή εἰς τήν Ἑπεραγίαν Θεοτόκον, «Ἄσπιλε, ἀμόλυντε, ἄφθορε...», ἡ εὐχή εἰς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν «Καί δος ἡμῖν, Δέσποτα...», τό Θεοτοκίον «Ἐπερένδοξε, ἀειπάρθενε...», τό τριαδικόν «Ἡ ἐλπίς μου ὁ Πατήρ...», τό ἕτερον Θεοτοκίον «Τήν πᾶσαν ἐλπίδα μου...», τό κάθισμα «Ἐπί σοι χαίρει, κεχαριτωμένη...», τήν πρός τόν ἄγγελον φύλακα εὐχή «Ἄγιε ἄγγελε...», τό Θεοτοκίον «Θεοτόκε Παρθένε...», «Τήν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου...», «Τήν ταχεῖαν σου σκέπην...» καί ἐπισφραγίζεται ἡ ἀκολουθία μέ τό «Δί' εὐχῶν...».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Τό Ἀπόδειπνο κατά τήν μοναστική τάξη ψάλλεται μετά τό δεῖπνο καί πρό τῆς πρός ὕπνον κατακλίσεως ὡς ἡ τελευταία ἀπό τίς τακτικές ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου, ὡς εὐχαριστία «ὑπέρ τῆς νυκτός διά τήν ἀπό τῶν κόπων ἀνάπαυσιν καί διά τήν ὑπόμνησιν τοῦ θανάτου...», καί ὡς ἀπαρχή τῆς νυκτός... ἵνα ταύτην ἀνεπηρέαστως διέλθωμεν» (Συμῶν Θεσσαλονίκης, *Περί τῆς θείας προσευχῆς*, κεφ. στ', PG 155 B-C).

2. Βλ. Ἰωάννη Φουντούλη, *Λογική Λατρεία, Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθήνα 1984, σ. 199.

3. Τό Ἀπόδειπνο διαμορφώνεται μεταγενέστερα, ἀποκτᾷ τήν μορφή πλήρους ἀκολουθίας καί τά θέματά του εἶναι σέ μεγάλο βαθμό παρόμοια τοῦ Ἑσπερινοῦ. Βλ. Συμῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος* PG 155, 593 B.

4. Βλ. Ἰωάννη Φουντούλη, *Λειτουργική Α' - Εἰσαγωγή στή Θεία Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 155.

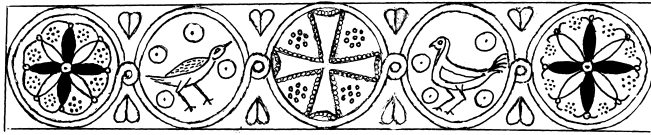
5. Βλ. Μεγάλου Βασιλείου «Ὅροι κατά πλάτος», PG 31, 1016 B. Βλ. καί Μητροπολίτου Κίτρους Κατερίνης καί Πλαταμῶνος Γεωργίου Χρυσσοστόμου, καί Παντελῆ Λέκκου, «Οἱ ἀκολουθίες τοῦ Ἀποδείπνου καί τοῦ Μεσονυκτικοῦ», σ. 3.

6. Περισσ. βλ. π. Κωνσταντίνου Καραϊσαρίδη, «Ἀπόδειπνο», *Μεγάλη Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμος 3ος, Ἀθήνα, σ. 130.

7. Βλ. Μάρκου Εὐγενικοῦ, *Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας*, PG 160, 1185 D.

8. Τό Μεγάλο Ἀπόδειπνο τελεῖται ἀπό τή Δευτέρα ὡς τήν Πέμπτη τῶν ἐβδομάδων τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐνῶ τήν Παρασκευή τελεῖται τό Μικρό Ἀπόδειπνο στό τέλος τοῦ ὁποῦ ἐπισυνάπτεται ὁ Κανόνας τῆς Θεοτόκου καί οἱ Χαριετισμοί τῆς. Κατά τό ὑπόλοιπο λειτουργικό ἔτος τελεῖται τό Μικρό Ἀπόδειπνο.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΚΑΠΠΑΗΣ
Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας

Χριστόδουλου Βασιλείαδη
ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΚΟΝ

ὁ μεσονυκτικό εἶναι μιά ἀπό τίς τακτικές ἀκολουθίες τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Εἶναι ἀκολουθία τῆς ἐγρηγόρσεως, ἀφοῦ ὁ Κύριος στήν παραβολή τῶν δέκα παρθένων τονίζει ὅτι ὁ νυμφίος ἔρχεται «μέσης νυκτός»¹. Πῆρε τό ὄνομά της ἀπό τόν χρόνο κατά τόν ὁποῖο τελεῖται, δηλαδή τό μεσονύκτιο. Τό Μεσονυκτικό ὡς ὁρολογία καί περιεχόμενο βασίζεται κατά πᾶσα πιθανότητα στούς λόγους τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος τονίζει ὅτι θά ἔλθῃ κατά τήν δεύτερη παρουσία Του αἰφνίδια καί γι' αὐτό πρέπει νά βρισκόμαστε σέ ἐγρηγόρησιν². Στό καθ' ἡμέραν Μεσονυκτικό ὑπάρχουν δύο τροπάρια, τά ὁποῖα μᾶς παραπέμπουν νοηματικά καί λεκτικά στήν παραβολή τῶν δέκα παρθένων.

«Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός· καί μακάριος ὁ δοῦλος, ὃν εὐρήσει γρηγοροῦντα· ἀνάξιος δέ πάλιν ὃν εὐρήσει ῥαθυμοῦντα. Βλέπε οὖν ψυχή μου, μή τῷ ὕπνῳ κατενεχθῆς, ἵνα μή τῷ θανάτῳ παραδοθῆς, καί τῆς βασιλείας ἐξῶ κλεισθῆς· ἀλλά ἀνάνησον κράζουσα· Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος εἶ ὁ Θεός· διά τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς».

«Τήν ἡμέραν ἐκείνην τήν φοβεράν, ἐννοοῦσα ψυχή μου γρηγόρησον, ἀνάπτουσα λαμπάδα σου, ἐν ἐλαίῳ φαιδρύνουσα· οὐ γάρ οἶδας πότε, πρὸς σέ ἐπελεύσεται, ἡ φωνή ἡ λέγουσα· Ἴδου, ὁ Νυμφίος· ἀλλ' ἀγρύπνως καρτέρησον, ἵνα ὑπαντήσῃ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἐν ἐλαίῳ πίονι, καί δῶῃ σοι, τόν νυμφῶνα τόν θεῖον, τῆς δόξης αὐτοῦ».

Ἡ κατά τήν ὥρα τοῦ μεσονυκτίου προσευχή εἶναι πολύ παλαιά³. Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται ὅτι κατά τό μεσονύκτιο ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας ἔψαλλαν ὕμνους στόν Θεό· τούς ἄκουαν δέ οἱ φυλακισμένοι⁴. Ὁ Μάρκος Εὐγενικός ἐπίσκοπος Ἐφέσου, ἀναφέρει γιά τό Μεσονυκτικό ὅτι «ἀρχή πάντων τῶν εἰς Θεόν ὕμνων καί προσευχῶν, ὁ τοῦ μεσονυκτίου καιρός. Ἐν αὐτῷ γάρ τοῦ ὕπνου ἐξεγειρόμενοι, τήν τε ἐκ τοῦ σκότους τῆς πλάνης πρὸς τήν κατά Χριστόν ἐλευθέραν καί φωτεινήν ζωὴν ὑποδηλοῦμεν μετὰθεσιν...»⁵.

Ἐπὶ τῶν τεσσέρις τύποι Μεσονυκτικοῦ, τῶν καθημερινῶν, τοῦ Σαββάτου, τῆς Κυριακῆς καί τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Τήν ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ δέν τήν διαβάζουμε τήν Πέμπτη τοῦ Μεγάλου Κανόνα, τό Σάββατο τοῦ Ἀκαθίστου, τήν Μεγάλην Παρασκευή, τό Μεγάλο Σάββατο καί ὅταν τελεῖται ἀγρυπνία. Κατά τήν Δια-

καινήσιμο Ἐβδομάδα καθώς καί στήν Ἀπόδοση τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, σαράντα μέρες μετά τό Πάσχα, ἀναγινώσκουμε εἰδική πασχάλιο ἀκολουθία. Ἡ ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ ἀναγινώσκεται στό Νάρθηκα καί ἀποτελεῖται ἀπό δύο μέρη, τό πρῶτο φτάνει μέχρι τήν εὐχή τοῦ Μεγάλου Βασιλείου «Σέ εὐλογοῦμεν ὕψιστε...» (Καθ' ἡμέραν Μεσονυκτικό), ἡ μέχρι τήν εὐχή τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου «Μεγαλύνων μεγαλύνω Σε, Κύριε...» (Μεσονυκτικό τοῦ Σαββάτου).

Ἡ τελετουργία τοῦ καθ' ἡμέρα Μεσονυκτικοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Α' μέρος: «Εὐλογητός ὁ Θεός...», «Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε...», Τρισάγιο, ν' ψαλμός, ιζ' κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου (ριή' ψαλμός, Ἔμωμος), σύμβολο τῆς πίστεως, τρισάγιο, μεσονυκτικά τροπάρια. «Ἰδοῦ ὁ Νυμφίος ἔρχεται...», «Τήν ἡμέραν ἐκείνην τήν φοβεράν...», «Σέ τό ἀπόρθητον τεῖχος...», «Κύριε ἐλέησον» μ', ἡ εὐχή «Ὁ ἐν παντί καιρῷ...», «Κύριε ἐλέησον» γ', «Δόξα... καί νῦν...», ὁ εἰρμός «Τήν τιμιώτεραν...», πρὸς εὐλογία ἐπίκληση «Ἐν ὀνόματι Κυρίου...», «Ὁ Θεός οἰκτειρήσαι ἡμᾶς...», ἡ εὐχή τοῦ ἁγίου Μαρδαρίου «Δέσποτα, Θεέ...», «Δεῦτε προσκυνήσωμεν...».

Β' μέρος: ρκ' ψαλμός «Ἦρα τούς ὀφθαλμούς μου εἰς τά ὄρη...» καί ρλγ' ψαλμός «Ἰδοῦ δὴ εὐλογεῖτε τόν Κύριον...», «Δόξα... καί νῦν...», Ἄλληλούια, τρισάγιο, τροπάρια γιά τούς κεκοιμημένους «Μνήσθητι, Κύριε...», «Ὁ βάθει σοφίας...», Δόξα «Μετά τῶν ἁγίων...», καί νῦν, «Μακαρίζομέν σε», «Κύριε, ἐλέησον», ιβ', εὐχή «Μνήσθητι Κύριε...», οἱ μικρές εὐχές «Ἐπερένδοξε...», «Ἡ ἐλπίς μου ὁ Πατήρ...», «Τήν πᾶσαν ἐλπίδα μου...», μικρή ἀπόλυση, κοινή εὐχή καί δέση «Εὐξώμεθα ὑπέρ εἰρήνης τοῦ κόσμου...», «Δί' εὐχῶν...».

Στό Μεσονυκτικό τοῦ Σαββάτου ἀντί νά ἀναγνωσθῇ ὁ «ἄμωμος» (ιζ' κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου), ἀναγινώσκεται τό θ' κάθισμα τοῦ ψαλτηρίου (ψαλμοί ξδ' - ξθ'). Ἐπίσης μετά τό δεύτερο τρισάγιο, ἀντί τῶν μεσονυκτικῶν τροπαρίων ψάλλονται ἡ ἀναγινώσκονται οἱ τριαδικοί ὕμνοι τοῦ β' ἤχου. Ἀκόμη μετά τήν εὐχή τοῦ ἁγίου Μαρδαρίου λέγεται πάντοτε μόνο ἡ εὐχή τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου «Μεγαλύνων μεγαλύνω σε, Κύριε...». Τό δεύτερο μέρος τοῦ Μεσονυκτικοῦ τοῦ Σαββάτου εἶναι ἀκριβῶς τό ἴδιο μέ ἐκεῖνο τῶν καθημερινῶν.

Στό Μεσονυκτικό τῆς Κυριακῆς μετά τόν ν' ψαλμό λέγεται ὁ τριαδικός Κανόνας τοῦ κάθε ἤχου, τόν ὁποῖο βρίσκουμε στήν Ὀκτώηχο. Μετά τόν Κανόνα ψάλλονται τά Τριαδικά τροπάρια «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς, τήν ὑπέρθρον...», «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς, τοῦ δοξάζειν Σε...», «Ἐκ νεκρῶν ἰδοῦσα...», τρισάγιο, ὑπακοή τοῦ ἤχου, «Κύριε ἐλέησον» μ', «Δόξα... Καί νῦν...», «Τήν τιμιώτεραν...», ἀπόλυση.

Κατά τήν Διακαινήσιμο Ἐβδομάδα καθώς καί στήν Ἀπόδοση τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἀντί Μεσονυκτικοῦ (Ἔρωρ καί Ἀποδείπνου) ἀναγινώσκεται τρεῖς φορές ἡ πιό κάτω μικρή ἀκολουθία:

«Χριστός ἀνέστη...» γ', «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...» γ', «Προλαβούσαι τόν ὄρθρον...», «Εἰ καί ἐν τάφῳ...», «Ἐν τάφῳ σωματικῶς...», «Δόξα... Ὡς ζωηφόρος...», «Καί νῦν... Τό τοῦ Ὑψίστου...», «Κύριε ἐλέησον», μ', «Δόξα... Καί νῦν...», «Τήν τιμιωτέραν...», «Δί' εὐχῶν...».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. *Ματθ.* κε' 6.

2. Βλ. *Ματθ.* κδ' 36, 44, κε' 13. *Μάρκ.* ιγ' 32. *Λουκ.* ιβ' 35-40, κα' 34.

3. Ὁ Ὀριγένης γράφει: «ἀλλ' οὐδέ τόν τῆς νυκτός καιρόν χωρίς ταύτης τῆς εὐχῆς καθηκόντως διανύσομεν, τοῦ μέν Δαβίδ λέγοντος μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαι Σοι ἐπί τά κρίματα τῆς δικαιοσύνης Σου, τοῦ δέ Παύλου, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων εἴρηται, “κατά τό μεσονύκτιον” ἅμα Σίλα ἐν Φιλίπποις προσευχομένου καί ὑμνοῦντος τόν Θεόν, ὥστε ἐπακροᾶσθαι “αὐτῶν” καί τούς δεσμίους». Ὀριγένης, *Περί εὐχῆς*, ΒΕΠΕΣ, Ι' 252.

4. «Κατά δέ τό μεσονύκτιον Παῦλος καί Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τόν Θεόν ἐπικροῶντο δέ αὐτῶν οἱ δέσμοιοι». *Πράξ.* ιστ' 25.

5. Μάρκου Εὐγενικοῦ, μητρ. Ἐφέσου, *Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας*, ΡG 160, 1164.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας

Μουσικολόγος

εἶναι τύπος τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης εἶναι μία δέηση γιά τήν εὐλογία τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, κατά τή διάρκεια τῆς ἐπερχόμενης ἡμέρας.

Ἐνάλογα μέ τήν ἡμέρα, ὁ Ὅρθρος ἐμπλουτίζεται μέ ψαλμούς πού ὕμνοῦν πρόσωπα ἢ γεγονότα ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καί τῶν Ἁγίων.

Ἐπάρχουν τρεῖς τύποι Ὅρθρου: α) Τῆς Κυριακῆς, β) Τῶν Δεσποτικῶν, Θεομητορικῶν καί ἑορταζομένων Ἁγίων ἑορτῶν, γ) Τῶν καθημερινῶν.

Μέρη τοῦ Ὅρθρου

Τά μέρη τοῦ Ὅρθρου εἶναι δώδεκα:

1. ΕΞΑΨΑΛΜΟΣ

Κατανυκτικός, ἀνάγνωσμα ἕξι ψαλμῶν ἀπό τούς 150 τοῦ Ψαλτηρίου, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων ἀποδίδονται στόν Δαβίδ πού ἀποτελεῖ ταυτόχρονα ὕμνο, δέηση καί προφητεία:

Ὁ 3ος ψαλμός εἰκονίζει τή σταθερή ἐλπίδα πρὸς τό Θεό, ὁ 37ος εἶναι ἕνας κλαυθμός γιά τό βάρος τῶν ἁμαρτιῶν μας, ὁ 62ος ἀποτελεῖ μία παρηγορητική πρωινή προσευχή ὁ 87ος δέηση μιᾶς τσακισμένης ψυχῆς, ὁ 102ος προσευχή εὐγνωμοσύνης γιά τίς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ καί ὁ 142ος θερμή παράκληση βοήθειας.

Κατά τή διάρκεια τῆς ἀνάγνωσης τοῦ Ἐξαψάλμου στεκόμαστε ὄλοι ὄρθιοι μέ προσοχή καί δέος, ἀφοῦ οἱ Πατέρες μιλοῦν γιά τόν χρόνο τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου. Παράλληλα ὁ ἱερέας ἀναπέμπει μυστικά παρόμοιες εὐχές ἐνώπιον τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ.

2. ΑΠΟΛΥΤΙΚΙΑ

Σύντομα τροπάρια πού περιγράφουν σέ συντομία τήν ὑπόθεση τῆς ἑορτῆς. Λέγονται ἀπολυτικά διότι ψέλνονται πρὶν τήν Ἀπόλυση τοῦ Ἑσπερινοῦ, μετά τή φράση τοῦ πρεσβύτερου Συμεῶν πού ἐπαναλαμβάνει ὁ ἱερέας: «*Νῦν ἀπολύεις τόν δοῦλόν σου Δέσποτα...*». Συνήθως εἶναι τρία: Τοῦ ἤχου τῆς ἡμέρας (ἀναφερόμενο στήν Ἀνάσταση), τοῦ Ἁγίου πού ἐκείνη τήν ἡμέρα γιορτάζει καί τό Θεοτοκίο.

3. ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ

Σύντομα τροπάρια μέ κέντρο τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου στόν ἤχο τῆς ἡμέρας. Ὀνομάζονται καθίσματα ἐπειδή οἱ πιστοί ἐκάθοντο γιά νά κατανοήσουν πῶς ἄνετα τά βαθιά νοήματα πού περιέχουν. Σέ περιπτώσεις μεγάλων ἀναγνωσμάτων ἀπό τό Ψαλτήριο τά καθίσματα ἀποτελοῦσαν κάποια ἀνάπαυλα.

4. ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΑ

Ψάλλονται πάντα σέ ἦχο πλάγιο τοῦ Α΄. Ἐκφράζουν τήν κατάπληξη τῶν Ἁγγέλων, τῶν Μυροφόρων καί τῶν Ἀποστόλων γιά τό θαῦμα τῆς Ἀνάστασης καταλήγοντας σέ ὕμνολογία τῆς Ἁγίας Τριάδος καί τό ἐνθουσιῶδες « Ἀλληλουΐα».

5. ΑΝΑΒΑΘΜΟΙ

Σύντομοι ψαλμοί στόν ἦχο τῆς ἡμέρας, πού διηγοῦνται τά μεγαλεῖα τῆς δημιουργίας, ἐνῶ μοιάζουν μέ σκαλοπάτια πού ἀνεβάζουν τή ψυχή πρὸς τόν οὐράνιο Δημιουργό. Εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπό τούς Ψαλμούς τῶν Ἀναβαθμῶν (119-133) ἀπό τούς ὁποίους ἔχουν πάρει πολλές ἐκφράσεις.

6. ΕΩΘΙΝΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ

Διαβάζεται ἀπό τόν ἱερέα ἀπό τά δεξιά τῆς Ἁγίας Τράπεζας (σύμβολο τοῦ Παναγίου Τάφου) ἐνῶ ὁ ἱερέας (πού συμβολίζει τόν Ἁγγελο) ἀναγγέλλει τό χαρμόσυνο γεγονός τῆς Ἀναστάσεως «*καθήμενος ἐν τοῖς δεξιῶς*». Ὑπάρχουν ἔνδεκα Ἐωθινά Εὐαγγέλια.

Μετά τήν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ἱερέας τό μεταφέρει στό μέσο τοῦ ναοῦ, πρὸς ἀσπασμό ἀπό τούς πιστούς, ἐνῶ ψάλλεται καταनुκτικός ὁ 50ος ψαλμός τῆς μετανοίας, συνθήως σέ ἦχο Δεύτερο, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε ἀπεγγελεθεῖ τό « Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι».

Κατά τή διάρκεια τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὁ 50ος Ψαλμός ψάλλεται σέ ἦχο πλάγιο τοῦ Τέταρτου. Ἀκολουθοῦν στόν ἴδιο ἦχο τά δύο καταनुκτικά τροπάρια «Τῆς μετανοίας ἄνοιξον...» καί «Τῆς σωτηρίας εὐθυνον...» καί κατόπιν σέ ἦχο πλάγιο τοῦ Δευτέρου «Τά πλήθη τῶν πεπραγμένων μοι δεινῶν...». Ἡ ἐναλλαγή τῶν ἦχων προκαλεῖ ποικίλα συναισθήματα καί μᾶς εἰσάγει στό διαφορετικό κλίμα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ἐάν εἶναι καθημερινή, Δεσποτική, ἡ Θεομητορική γιορτή, τό Ἐωθινό Εὐαγγέλιο ἐκφωνεῖται ἀπό τήν Ὠραία Πύλη, ἀναφέρεται στό νόημα τῆς ἑορτῆς, διαβάζεται ὁ 50ος ψαλμός καί ἀκολουθῶς ψέλνονται εἰδικά τροπάρια ἀνάλογα μέ τήν ἑορτή. Στήν περίπτωση αὐτή, δέν γίνεται προσκύνηση τοῦ Εὐαγγελίου.

7. ΚΑΝΟΝΑΣ

Ψάλλεται στόν ἦχο τῆς ἡμέρας καί περιέχει τροπάρια Ἀναστάσιμα, Σταυρώσιμα καί τῆς Θεοτόκου. Ἄν ἑορτάζεται Ἅγιος ὑπάρχει καί κανόνας τοῦ Ἁγίου. Μεσολαμβάνουν τά Μεσῶδια καθίσματα καί ἀνάγνωση τοῦ Ἀναστάσιμου κοντακίου καί τοῦ οἴκου κατὰ τόν ἦχο τῆς ἡμέρας. Αὐτά ἀναφέρονται στήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου καί στήν μεγάλη εὐεργεσία πού εἶχε γιά τό ἀνθρώπινο γένος, προσφέροντας μας ἕνα ἄρωμα καρᾶς καί ἐλπίδας. Καταλήγομε στό Συναξάριο, ὅπου ἐξαγγέλλεται τό

έορτολόγιο τῆς ἡμέρας.

8. ΚΑΤΑΒΑΣΙΕΣ

Λέγονται καταβασίες διότι παλαιότερα οἱ χοροί κατέβαιναν ἀπό τὰ στασίδια καί ἔψελναν στό κέντρο τοῦ ναοῦ ἀτενίζοντας τήν Ὑραία Πύλην.

Ψάλλονται μέ μεγαλοπρέπεια συνήθως τά πρῶτα τροπάρια (εἰρμοί) τοῦ Ἁκαθίστου Ὑμνου «Ἄνοιξω τό στόμα μου...». Κατά τήν περίοδο τῶν Χριστουγέννων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Ὑπαπαντῆς κλπ. ψάλλονται εἰδικές Καταβασίες.

Δανερίζονται φράσεις καί νοήματα ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη καί συγκεκριμένα ἀπό τή σωτηρία τῶν Ἑβραίων ἀπό τόν Φαραώ, τή σωτηρία τῶν Τριῶν Παίδων ἀπό τήν Κάμινο κ.ἄ.

9. Θ΄ ΩΔΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Μέ τήν Θ΄ Ὠδή καί τόν εἰρμό της, τελειώνουν οἱ καταβασίες. Λέγεται ἡ «Τιμιωτέρα» πού ἀπευθύνεται πρὸς τήν Παναγία μέ στίχους ἀπό τό κατά Λουκάν Εὐαγγέλιον (ἐπίσκεψη τῆς Θεοτόκου στήν Ἑλισάβετ), ἐνῶ ὁ ἱερέας θυματίζει τήν Ἁγία Τράπεζα, τίς εἰκόνες καί τούς πιστούς.

10. ΕΞΑΠΟΣΤΕΙΛΑΡΙΑ

Εἶναι ἔντεκα, ὅσα καί τά Ἑωθινά Εὐαγγέλια, τήν διήγηση τῶν ὁποίων ἀποδίδουν μέ τρόπο περιληπτικό καί συνοπτικό. Πῆραν τό ὄνομά τους ἀπό τό ψαλμικό «ὁ ἐξαποστέλλων τό φῶς καί πορεύεται», πού εἶναι φράση σχετική μέ τόν Ὅρθρο.

11. Αἴνοι

«Πᾶσα πνοή αἰνεσάτω τόν Κύριον...» - Κάθε τι πού ἀναπνέει, ὅλοι μας δηλαδή καί σέ κάθε χρονική στιγμή ἄς δοξολογοῦμε τόν Κύριο. Ψάλλονται μεγαλοπρεπῶς, στόν ἦχο τῆς ἡμέρας ἢ τῶν στιχηρῶν τῆς ἑορτῆς. Τίς ἀναστάσιμες ἡμέρες περιγράφουν λεπτομέρειες ἀπό τά Πάθη καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας. Σέ περίπτωση ἑορτῆς οἱ Αἴνοι ἀναφέρονται σ' αὐτήν.

Οἱ Αἴνοι καταλήγουν στό δοξαστικό, πού εἶναι ἕνα ἀργό τροπάριο σέ ὕφος στιχηρικό. Μέ μαεστρία καί τέχνη πολλή, περιγράφεται τίς Κυριακές τό νόημα τοῦ Ἑωθινοῦ Εὐαγγελίου, ἐνῶ σέ περιπτώσεις ἑορτῶν ἀποδίδεται τό νόημά των. Ἐάν συμπέσει μεγάλη ἑορτή τήν Κυριακή, τό Ἑωθινό ἀντικαθίσταται μέ ἐκεῖνο τῆς ἑορτῆς.

12. ΔΟΞΟΛΟΓΙΑ

Σύμφωνα μέ τό Τυπικό τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἡ δοξολογία ψάλλεται στόν ἦχο τοῦ Δοξαστικοῦ ἢ στόν ἦχο τῆς ἑβδομάδος. Ἀποτελεῖ τήν πανηγυρική κατάληξη τοῦ Ὅρθρου. Συμπίπτει

χρονικά μέ την άνατολή του ήλιου στά μοναστήρια καί γίνεται συνήθως φωταψία γιά νά τονίσουμε καί αισθητά τήν εἴσοδό μας στήν Βασιλεία του Θεοῦ (Θεία Λειτουργία πού θά ἀκολουθήσει). Οἱ χριστιανοί πλημυρισμένοι μέ τή χαρά καί τήν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως προσέρχονται μέ κατάνυξη στό Μυστικό Δεῖπνο τῆς Ζωῆς.

Βασική σημείωση

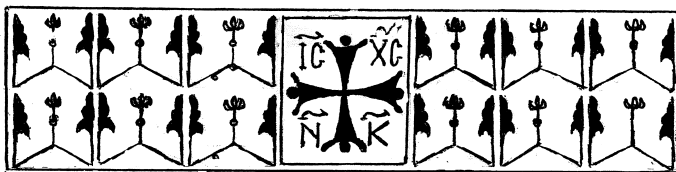
Κατά τή διάρκεια του Ὁρθρου εἶναι καλό νά καταβάλλεται προσπάθεια τῆς δημιουργίας καταλλήλου κατασκευτικῆ περιβάλλοντος στόν ἱερό μας ναό. Στίς ἱερές μονές, πολύ φυσιολογικά ἐπιτυγχάνεται ἕνα τέτοιο κλίμα κατανύξεως, καί αὐτό ὀφείλεται κυρίως σέ τρεῖς λόγους:

- A) Τήν τάξη καί ἡσυχία πού ἐπικρατεῖ,
- B) Στό ἱλαρό φῶς τῶν καντηλιῶν,
- Γ) Στίς ὁμορφες κατασκευτικές βυζαντινές ψαλμωδίες.

Εἶναι καιρός ἕνα τέτοιο κλίμα νά ἐπικρατήσῃ καί στους ναούς τῶν ἐνοριῶν. Οἱ ἐφημέριοι ἔχουν καθῆκον νά εὐαισθητοποιήσουν τούς πιστούς, διδάσκοντάς τους τά νοήματα του Ὁρθρου καί τῶν ἄλλων ἀκολουθιῶν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ κατ' ἐξοχήν κῶρος τῆς θείας λατρείας. Ἡ ὁμαδική προσευχή εἶναι δυνατή ὅταν γίνεται μέ εὐσχημο τρόπο. Ἡ ἡσυχία, ἡ τάξη, ἡ εὐλάβεια βοηθοῦν «ψυχῇ τε καί σώματι» νά ἀνεβοῦμε στόν οὐρανό.

Οἱ ἐφημέριοι θά μπορούσαν νά βοηθήσουν ἀκόμη καί μέ τόν κατάλληλο φωτισμό. Στόν Ὁρθρο ἐπιβάλλεται νά ἔχουμε χαμηλωμένα τά φῶτα, νά διακρίνεται τό φῶς τῶν καντηλιῶν πού φωτίζουν ἀμυδρά τίς εἰκόνες. Ἐνα φωτιστικό πρὸς τόν Παντοκράτορα στόν τρούλο τῆς ἐκκλησίας ἢ στήν Σταύρωση πάνω ἀπό τό εἰκονοστάσι θά ἦταν ἀρκετό γιά νά διαχέεται τό ἀπαλό του φῶς στόν ὑπόλοιπο κῶρο. Στήν Δοξολογία ἀσφαλῶς μπορούμε νά ἔχουμε περισσότερα φῶτα, ἀφοῦ εἶναι αισθητά σημεῖα πού μας εἰσάγουν στή χαρά τῆς πρόγευσης τῆς οὐράνιας βασιλείας.

Τό κυριότερο βέβαια εἶναι ὁ τρόπος ἐκφώνησης τῶν δεήσεων, τῶν ψαλμωδιῶν καί τῶν ἀναγνωσμάτων του Ὁρθρου. Σάν πρωινή καί κατασκευτική ἀκολουθία, ἀπαιτεῖ ἥρεμο καί ἱκετευτικό ὕφος, σέ χαμηλούς τόνους χωρίς σκληρότητες καί ὑπερβολές. Ἀπολυτικά, Καθίσματα καί Ἀναβαθμοί ἀκολουθοῦν ἥρεμο ὕφος καί ἀφηγηματικό. Οἱ κανόνες, ὅπου λέγονται, καλό εἶναι νά εἶναι σύντομοι καί ἐκφραστικοί. Οἱ Καταβασίες καί ἡ Θ' (ἐνάτη ὠδή) ψέλνονται μέ μεγαλοπρέπεια ἀλλά σέ χαμηλούς τόνους. Ἀπό τά Ἐξαποστειλάρια καί τούς Αἴνους μπορούμε νά ποῦμε, ὅτι εἰσερχόμαστε σέ κανονικό ὕφος καί στόμφο, ἐνῶ ἡ ψαλμωδία κορυφώνεται στό Δοξαστικό καί τή Δοξολογία.

Πρωτοπρεσβύτερου Ἀγγελοῦ Ἀγγελακόπουλου

ΟΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΩΡΩΝ

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ζεῖ τό μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας πρῶτον μακροχρονικά δηλ. μέσα σέ κάθε λειτουργικό ἔτος, καί δεύτερον μικροχρονικά, δηλ. μέσα σέ κάθε ἑβδομάδα καί κάθε μέρα. Ὡς μακροχρονικός ἑορτασμός ἐννοεῖται ἡ ἐπιτέλεση ὅλων τῶν κινητῶν καί ἀκινήτων Δεσποτικῶν καί Θεομητορικῶν ἑορτῶν καί ἑορτῶν ἁγίων μέσα σέ ἕνα ἔτος. Ὡς μικροχρονικός ἑορτασμός ἐννοεῖται ὁ ἑβδομαδιαῖος κύκλος καί οἱ ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου. Ὁ κύκλος τοῦ νυχθημέρου συνδέει τούς κύριους σταθμούς τοῦ 24ώρου μέ τούς βασικούς σταθμούς τοῦ ἔργου τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ὁ Ἑσπερινός, πού τελεῖται τό ἀπόγευμα καί μέ τόν ὁποῖο ἀρχίζει ἡ ἡμερονύκτιος ἀκολουθία, συνδέεται μέ τή δημιουργία τοῦ κόσμου. Τό Ἀπόδειπνο, πού τελεῖται τό βράδυ, συνδέεται μέ τήν ὑπόμνηση τοῦ θανάτου. Τό Μεσονυκτικό, πού τελεῖται τή βαθεῖα νύκτα, ἀναφέρεται στήν Ἀνάσταση καί τήν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου. Ὁ Ὅρθρος, πού τελεῖται τό πρωῖ, ἀναφέρεται στήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καί τήν κατάργηση τοῦ σκότους στόν κόσμο. Ἡ ὀρθρινή πρώτη Ὑρα συνδέεται μέ τήν φανέρωση τοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ ἀληθινοῦ Φωτός, πού φωτίζει τόν ἄνθρωπο. Ἡ πρωϊνή τρίτη Ὑρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ μεσημεριανή ἕκτη Ὑρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀπογευματινὴ ἑνάτη Ὑρα ἡ ὥρα τοῦ θανάτου Του. Ὅλες αὐτές οἱ ἀκολουθίες κορυφώνονται καί ἀνακεφαλαιώνονται μέ τήν κορωνίδα τῶν ἱερῶν Μυστηρίων, πού εἶναι ἡ ἀναίμακτος μυσταγωγία, ἡ Θεία Λειτουργία¹.

Ἡ ἀκολουθία τῶν Μεγάλων καί Βασιλικῶν Ὑρῶν εἶναι ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Παρασκευῆς. Κατ' ἐπέκτασιν καί μίμησιν τῶν Μεγάλων καί Βασιλικῶν Ὑρῶν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Παρασκευῆς, οἱ παραμονές τῶν Χριστουγέννων καί τῶν Θεοφανείων ἀπέκτησαν κι αὐτές δική τους ἀκολουθία τῶν Μεγάλων καί Βασιλικῶν Ὑρῶν. Ἐγινε προσπάθεια καί ἡ ἑορτῆ τῆς Πεντηκοστῆς ν' ἀποκτήσει δική της ἀκολουθία τῶν Μεγάλων καί Βασιλικῶν Ὑρῶν, χωρίς ὅμως νά εὐδοκίμησει.

Στή σημερινή λειτουργική πράξη, οἱ Μεγάλες καί Βασιλικές Ὑρες τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Παρασκευῆς τελοῦνται ἡ μία συναπτῶς τῆς ἄλλης, δηλ. ἐπισυνάπτονται, καί ἀκολουθοῦν τήν διάταξη, πού ὑπάρχει

στό λειτουργικό βιβλίο του κατασκευαστικῶν Τριωδίου².

Οἱ ἀκολουθίες τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων ἀκολουθοῦν τὴν ἴδια ἀκριβῶς διάταξη μὲ αὐτὴ τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς, μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι ἡ ἐπιλογή ψαλμῶν, ὑμνολογίας καὶ βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων γίνεται μὲ βάση τὴν σχετικὴ ἑορτή. Ἀποτελοῦν, θὰ λέγαμε, προϊὸν μιμνήσεως τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς. Αὐτὸ φαίνεται, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν πανομοιότυπη διάταξη τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἰδιόμελα τροπάρια τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς ἀποτελέσαν πρότυπα γιὰ τὴν σύνθεση τῶν ἀντιστοιχῶν ἰδιόμελων τροπαρίων τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων.

Στὴ σημερινὴ λειτουργικὴ πράξη, οἱ Μεγάλες καὶ Βασιλικές Ὁρες τῶν Χριστουγέννων τελοῦνται ἢ μία συναπτῶς τῆς ἄλλης τὸ πρωῖ τῆς 24ης Δεκεμβρίου, ἀφοῦ προηγηθεῖ τὸ Μεσονυκτικὸ καὶ ὁ Ὁρθρος. Μετὰ τὴν τέλεση τῶν Ὁρῶν ἀκολουθεῖ ὁ Ἑσπερινὸς τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, σύμφωνα μὲ τὴν διάταξη τοῦ Μηναίου τοῦ Δεκεμβρίου³.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ μὲ τίς Μεγάλες καὶ Βασιλικές Ὁρες τῶν Θεοφανείων, οἱ ὁποῖες τελοῦνται κι αὐτές ἢ μία συναπτῶς τῆς ἄλλης τὸ πρωῖ τῆς 5ης Ἰανουαρίου, ἀφοῦ προηγηθεῖ τὸ Μεσονυκτικὸ καὶ ὁ Ὁρθρος. Μετὰ τὴν τέλεση τῶν Ὁρῶν ἀκολουθεῖ ὁ Ἑσπερινὸς τῶν Θεοφανείων, ἡ Θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ ὁ Μέγας Ἁγιασμός, σύμφωνα μὲ τὴν διάταξη τοῦ Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου⁴.

Οἱ Μεγάλες καὶ Βασιλικές Ὁρες τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων ἐκφράζουν λειτουργικά τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε»⁵, ὅπως καὶ οἱ καθημερινές Ὁρες. Εἶναι μία λειτουργικὴ σπουδὴ στό νόημα κάθε μιᾶς ἑορτῆς, μέσα ἀπὸ τὴν ἐπιλογή τῶν ψαλμῶν, τῶν ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης καὶ τῶν ἰδιόμελων τροπαρίων. Ἡ λειτουργικὴ αὐτὴ σπουδὴ δίδει τὴν ἀφορμὴ καὶ τὴν εὐκαιρία ἐμβαθύνσεως τῶν πιστῶν πάνω στὰ ἑορταζόμενα σημαντικὰ γεγονότα τῆς Θείας Οἰκονομίας, τῆς Σταυρώσεως, τῆς Γεννήσεως καὶ τῆς Βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐπιλογή τῶν συγκεκριμένων ψαλμῶν καὶ παλαιοδιαθηκικῶν ἀναγνωσμάτων, σχετικῶν μὲ τὴν κάθε ἑορτή, ὑπογραμμίζει ὅτι ὁ Χριστὸς στὸν Σταυρὸ, ὁ Χριστὸς στὴν φάτινη καὶ ὁ Χριστὸς στὸν Ἰορδάνη εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, γιὰ τὸν Ὅποιο προεφήτευσαν οἱ προφῆτες, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ἡ πραγμάτωση τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία, καὶ ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνσαρκώθηκε, βαπτίσθηκε καὶ σταυρώθηκε γιὰ τὴ δικὴ μας σωτηρία, ὅπως ἀναφέρουν καὶ τὰ ἰδιόμελα τροπάρια. Τὸ βασικὸ, λοιπόν, θεολογικὸ κίνητρο στὶς ἀκολουθίες αὐτές εἶναι ἡ

βίωση τῆς Γεννήσεως, τῆς Βαπτίσεως καί τῆς Σταυρώσεως ὡς γεγονότων, τά ὅποια ἔγιναν μὲν ἐφ' ἅπαξ, ὄχι ὅμως σάν μιὰ ἀνάμνηση κάποιου γεγονότος στό βάθος τῆς ἱστορίας. Συμμετέχουμε σάν ἡ Γέννηση, ἡ Βάπτισμα, ἡ Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ νά γίνεται σήμερα γιά μᾶς, ἐξ οὗ καί τά «σήμερον» στήν ὑμνολογία μας, ὄχι ὡς ἐπαναλαμβανόμενο γεγονός, ἀλλά ὡς συμμετοχή μας στή σωτηριολογική σημασία αὐτῶν τῶν ἐφ' ἅπαξ γεγονότων. Στήν ὑμνολογία καί συγκεκριμένα σιά ἰδιόμελα τροπάρια δίδεται ἔμφαση στήν ἄκρα συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ὅποιος ἔγινε ἄνθρωπος καί σταυρώθηκε γιά μᾶς, γιά τή δική μας σωτηρία. Ἡ σπουδή αὐτῶν τῶν σωτηριωδῶν γεγονότων τῆς ἄκρας συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου μᾶς ὀδηγεῖ στό νά προσφέρουμε συνειδητά λογική λατρεία στόν Τρισυπόστατο Θεό, ὡς εὐχαριστία γιά τήν ἀμετρική ἀγάπη Του καί τό μέγα ἔλεός Του καί ὡς τήν ἐλαχίστη δυνατή ἀνταπόκρισή μας στήν ἀφατη κένωση τοῦ Χριστοῦ, ὅπως φαίνεται ἀπό τήν ὑμνολογία τῶν ἡμερῶν. Τέλος, ἡ συνεπαγομένη ἀληθινή καί εἰλικρινής λατρεία τοῦ Τρισυγαίου Θεοῦ, ὀλοκληρώνεται καί γίνεται πραγματική, μόνο ὅταν ἐπιφέρει τήν προσωπική ἐν Χριστῷ μεταμόρφωση καί ἀλλοίωση τῶν πιστῶν⁶.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΤΖΑΡΙΔΗΣ, *Χρόνος καί ἄνθρωπος*, ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσ/κν, 1992, σσ. 126-152.

2. *Τριώδιον Κατανυκτικόν*, ἔκδ. «Φῶς» Χ.Ε.Ε.Ν., Ἰθάκη 2010, σσ. 503-518.

3. *Μηναιῶν Δεκεμβρίου*, ἔκδ. «Φῶς», Ἰθάκη, σσ. 358-375.

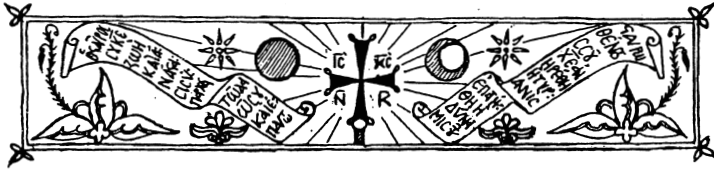
4. *Μηναιῶν Ἰανουαρίου*, ἔκδ. «Φῶς», Ἰθάκη, σσ. 96-114.

5. Α' Θεσ. ε' 17.

6. π. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ, Ἐπίκουρος Καθηγητής Λειτουργικῆς, «Οἱ Ἀκολουθίες τῶν Μεγάλων Ὁρῶν», ἐν *Ἐκκλησία* (ἐπίσημον δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) ἔτος 92, τεύχος 9, Ὀκτώβριος 2015, Ἰθάκη, σσ. 686-701. http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/worship/akolouthies_m_oron.pdf

Πρωτοπρεσβύτερος ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Πρωτοπρεσβύτερου Σπυρίδωνος Παπαδόπουλου
Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ Α΄ ΩΡΑΣ

πως είναι γνωστό, μέσα στις εκκλησιαστικές Ἀκολουθίες τοῦ ἡμερονυκτίου περιλαμβάνονται καί αἱ Ὁρες πού εἶναι οἱ Α΄, Γ΄, ΣΤ΄ καί Θ΄.

Εἶναι οὐσιαστικά ἐνδιάμεσοι σταθμοί προσευχῆς κατά τή διάρκεια τῆς ἡμέρας καί ψάλλονται κυρίως στά Μοναστήρια, ἐνίοτε δέ καί σέ ἐνοριακούς ναούς ἢ καί κατ' ἴδιαν ἀπό πιστοῦς στά σπίτια τους.

Περιλαμβάνονται σέ λειτουργικό βιβλίο πού ἐξ' αἰτίας τους ὀνομάζεται Ὁρολόγιον (τό ὁποῖο περιέχει καί πολλές ἄλλες ἐκκλησιαστικές Ἀκολουθίες).

Στό κείμενο αὐτό θά ἀσχοληθοῦμε μέ τήν Α΄ Ὁρα. Καί ἀρχήν νά ἐξηγήσουμε ὅτι πρώτη ὥρα σύμφωνα μέ τόν παλαιό τρόπο ἀρίθμησης, ἦταν μία ὥρα μετά τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου δηλαδή μέσο ὄρο μέ τά σημερινά δεδομένα ἡ ὥρα 7 π.μ. κατά συνέπεια τό περιεχόμενό της εἶναι σχετικό μέ τήν πρωϊνή της θέση.

Ὁ μακαριστός λειτουργιολόγος Ἰωάννης Φουντούλης ἀναφέρει σχετικά: «Ἡ Α΄ Ὁρα ἔχει ὡς θέμα τήν ἔλευσι τοῦ φωτός, τήν ἀρχή τῆς ἡμέρας. Εἶναι δηλαδή δοξολογία καί εὐχαριστία πρὸς τόν Θεό πού μᾶς ἀξίωσε νά ἰδοῦμε καί πάλι τό αἰσθητό φῶς, ἀλλά καί δέησης γιά τήν κατεῦδοσι τῶν ἔργων τῶν χειρῶν μας καί τήν καθοδήγησι τῶν διαβημάτων μας. Τό αἰσθητό φῶς εἶναι εἰκὼν καί τύπος τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι τό φῶς τό ἀληθινόν πού φωτίζει κάθε ἄνθρωπον ἐρχόμενον στόν κόσμο. Πρὸ παντός αὐτόν τόν φωτισμό τοῦ θείου προσώπου Του ζητοῦμε νά λάμψη στίς καρδιές μας, γιά νά γίνωμε “υἱοὶ φωτός καί ἡμέρας” καί νά διακρίνωμε τήν ὀρθή ὁδό, στήν ὁποία πρέπει νά βαδίζωμε».

Ἡ Ἀκολουθία τῆς Α΄ Ὁρας (ὅπως καί τῶν ὑπολοίπων) ἔχει τό ἐξῆς βασικό διάγραμμα: Τρεῖς ψαλμούς (ἀπό τό βιβλίο τῶν Ψαλμῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης), ἓνα τροπάριο μέ Θεοτοκίό, τό «προκείμενο» τῆς Ὁρας, τρισάγιο, τροπάρια καί μία εὐχή.

Οἱ τρεῖς ψαλμοὶ εἶναι οἱ 5ος, 89ος καί 100ος. Κάποιοι στίχοι τους εἶναι χαρακτηριστικοί: «*Τό πρωῒ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου, τό πρωῒ παραστήσομαί σοι καί ἐπόψει με*» (5, 4) (Κύριε, τό πρωῒ θά ἀκούσεις τήν ἱκετευτική φωνή μου, τό πρωῒ θά παρουσιασθῶ σέ Σένα καί θά ρίψεις τό εὐμενές βλέμμα Σου σέ μένα). «*Καί ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς, καί τά ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον ἐφ' ἡμᾶς, καί*

τό ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον» (89, 17) (Ἦς εἶναι πάνω μας ἡ δόξα τῆς χάριτος καί τῆς καλωσύνης Σου Κύριε, Θεέ μας· καί τά ἔργα μας εὐδόωσέ τα γιά νά ἀποβαίνουν σέ ὠφέλειά μας· καί τό ἔργο τῶν χειρῶν μας κατευόδωσέ το καί δῶσε ἐπιτυχία σ' αὐτό). «Ἐλεος καί κρίσιν ἄσσομαί σοι, Κύριε» (100, 1) (Τήν εὐσπλαχνίαν Σου καί τήν δικαιοσύνην Σου θά ὑμνήσω ἐνώπιόν Σου, Κύριε).

Ἐκολουθεῖ τό τροπάριο τῆς Α΄ Ὑμῶν πού εἶναι βασισμένο στόν 5ο ψαλμό: «Τό πρῶτό εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου, ὁ βασιλεύς μου καί ὁ Θεός μου».

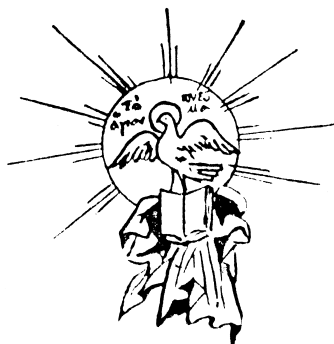
Στή συνέχεια ψάλλεται τό «προκείμενο» «Τά διαβήματά μου κατεύθυνον κατά τό λόγιόν σου...» πού εἶναι στίχοι ἀπό τόν 118ο ψαλμό, τόν γνωστό Ἑψωμο. Χαρακτηριστικόν εἶναι ὁ τελευταῖος στίχος πού ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές: «Πληρωθήτω τό στόμα μου αἰνέσεώς σου, Κύριε, ὅπως ὑμνήσω τήν δόξαν σου, ὅλην τήν ἡμέραν τήν μεγαλοπρέπειάν σου». Εἶναι κί αὐτό ἐκφαστικό τοῦ περιεχομένου τῆς Α΄ Ὑμῶν.

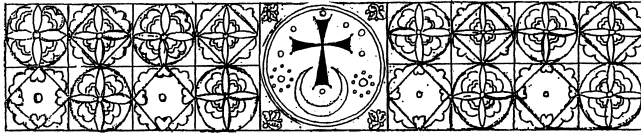
Μετά τό Τρισάγιο ἀναγινώσκεται ἡ γνωστή εὐχή «Ὁ ἐν παντί καιρῷ καί πάσῃ ὥρᾳ...» πού ἀπευθύνεται στόν Χριστό, τόν Θεό τῆς Ἀγάπης (πολυέλεος, πολυεύσπλαχνος) ζητώντας Του νά δεχθεῖ τίς προσευχές μας.

Ἡ Α΄ Ὑμῶν ὀλοκληρώνεται μέ τήν ὡραία εὐχή: «Χριστέ, τό φῶς τό ἀληθινόν, τό φωτίζον καί ἀγιάζον πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον, σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τό φῶς τοῦ προσώπου σου, ἵνα ἐν αὐτῷ ὀψόμεθα φῶς τό ἀπρόσιτον· καί κατεύθυνον τά διαβήματα ἡμῶν, πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου· πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου Μητρός καί πάντων σου τῶν Ἁγίων. Ἀμήν».

Κατά τή Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή προστίθεται καί ἡ σημαντική εὐχή τοῦ Ἁγ. Ἐφραίμ «Κύριε καί Δέσποτα τῆς ζωῆς μου...».

Πρωτοπρεσβύτερος ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀντώνιου Μ. Στυλιανάκη

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ: ΩΡΑ ΤΡΙΤΗ

Ἀκολουθία τῶν Ὁρῶν πρέπει νά τελεῖται στίς ἀντίστοιχες Ὑρες πού ὀρίζει τό τυπικό τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ βασικές Ὑρες τοῦ ρωμαϊκοῦ καθημερινοῦ εἰκοσιπενταράρου εἶναι ἡ Πρώτη πού ἀντιστοιχεῖ μέ τή δική μας 6 π.μ., ἡ Τρίτη πού ἀντιστοιχεῖ μέ τή δική μας 9 π.μ., ἡ Ἑκτη πού ἀντιστοιχεῖ μέ τή δική μας Δωδεκάτη μεσημβρινή καί ἡ Ἐννάτη πού ἀντιστοιχεῖ μέ τή δική μας 3 μ.μ. Τίς Ὑρες τίς κληρονομήσαμε ἀπό τό ἐβραϊκό ὥρολόγιο. Σήμερα ἡ Ἀκολουθία τῶν Ὁρῶν τελεῖται κυρίως στά Μοναστήρια.

Στούς ἐνοριακοὺς ναοὺς οἱ Ὑρες διαβάζονται συνήθως σέ μερικές μόνον ἡμέρες ὅπως: α') Κατά τή διάρκεια τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς μαζί μέ τή Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων. Ἡ ἐννάτη Ὑρα εἶναι πάντα συνδεδεμένη μέ τόν Ἑσπερινό καί προηγεῖται τοῦ Ἑσπερινοῦ. Εἶναι, ἴσως, ἡ πιό γνωστή σέ μᾶς, γιατί τήν παρακολουθοῦμε στούς ναοὺς μας. β') Κατά τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων καί τῶν Θεοφανείων, καθώς καί τή Μεγάλη Παρασκευή. Κατά τίς μέρες αὐτές οἱ Ὑρες πού διαβάζονται λέγονται καί Μεγάλες Ὑρες, γιατί εἶναι πιό ἐκτενεῖς ἀπό τίς ἄλλες πού τελοῦνται τίς ἄλλες μέρες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Τό τυπικό μέρος ὄλων τῶν Ὁρῶν ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἀρχίζουν μέ τό «Δεῦτε προσκυνήσωμεν καί προσπέσωμεν τῷ Βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ» καί ἀμέσως διαβάζονται τρεῖς Ψαλμοί. Ψάλλουμε, ὕστερα, τό Ἀπολυτίκιο τοῦ Ἁγίου ἢ τῆς Γιορτῆς, τόν Τρισάγιο, τό Κοντάκιο τοῦ Ἁγίου ἢ τῆς Γιορτῆς ἢ τῆς Ἑβδομάδας καί τήν ὠραία Εὐχή «Ὁ ἐν παντί καιρῷ καί πάσῃ ὥρα...» καί κλείνει μέ τήν Εἰδική Εὐχή πού ὑπάρχει γιά τήν κάθε Ὑρα». (Βλ. Μακαρίου Χρ. Παπαχριστοφόρου, Λειτουργικά Θέματα, Ἱ. Μητρ. Μόρφου, Εὐρύκου).

Τό τυπικό μέρος τῆς Τρίτης Ὑρας εἶναι τό ἴδιο. Οἱ Ψαλμοί πού ψάλλονται ἐδῶ εἶναι ὁ ις' (16ος), ὁ κδ' (24ος) καί ὁ ν' (50ος).

Ἡ Ὑρα αὐτή ἔχει νά μᾶς δώσει κάτι τό ξεχωριστό. Κατά τήν Ὑρα αὐτή (9 τό πρῶι) ἔγινε ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στούς Μαθητές τοῦ Χριστοῦ γινόμενους Ἀπόστολους. Γι' αὐτό καί τό τροπάριο τῆς Ὑρας αὐτῆς εἶναι ἀφιερωμένο στό γεγονός αὐτό: «Κύριε, ὁ τό Πανάγιόν Σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς Ἀποστόλοις Σου καταπέμφας, τοῦτο, Ἀγαθέ, μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐγκαίνισον ἡμῖν τοῖς

δεομένοις Σου» (δηλ.) Κύριε, Σύ ὁ ὁποῖος ἔστειλες τό Ἅγιο Σου Πνεῦμα κατά τήν τρίτη ὥρα στούς Ἀποστόλους Σου, αὐτό (τό Πνεῦμα), Ἄγαθέ, μή ἀφαιρέσεις ἀπό μᾶς, ἀλλά κάμε νά εἰσέλθει στά βάθη τῆς ψυχῆς ὅλων μας, πού θερμά σέ παρακαλοῦμε.

Καί ἡ Ὁρα αὐτή τελειώνει μέ τή δική της χαρακτηριστική Εὐχή, γραμμένη ἀπό τόν ἅγιο Μαρδάριο: «Δέσποτε Θεέ, Πάτερ Παντοκράτορ, Κύριε, Υἱέ Μονογενές, Ἰησοῦ Χριστέ καί Ἅγιον Πνεῦμα, μία θεότης, μία δύναμις, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν. Καί οἷς ἐπίστασαι κρίμασι σῶσόν με τόν ἀνάξιον δοῦλον σου· ὅτι εὐλογητός εἶ εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν».

Ἡ εὐχή αὐτή εἶναι παρακλητική πρὸς τήν Παναγία Τριάδα, γιά νά φανεῖ εὐσπλαχνική στούς ἁμαρτωλοῦς» (Βλ. Μ. Χρ. Παπαχριστοφόρου, ὅπως πῶ πάνω).

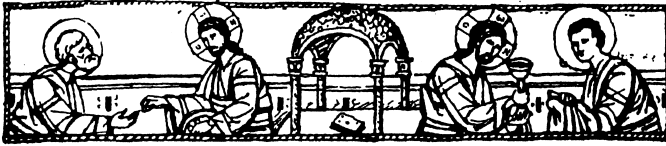
Στό ἱερόν Εὐαγγέλιον γίνεται λόγος καί γιά δεκάτην καί ἐνδεκάτην καί δωδεκάτην ὥραν (Ματθ. κ' 3, Ἰω. α' 40). Οἱ ὥρες αὐτές εἶναι ὑποδιαιρέσεις τῶν τεσσάρων βασικῶν κατά τό ρωμαϊκό καί ἐβραϊκό ὥρολόγιο. Τά μήκη τῶν Ὁρῶν ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τά μήκη τῶν ἡμερῶν (ἀνατολή - δύση ἡλίου). (Βλ. Γ. Κωνσταντίνου, Λεξικόν τῶν Ἁγίων Γραφῶν, Ἐκδόσεις Γρηγόρη).

Νά γνωρίσουμε τό περιεχόμενο τῶν Ὁρῶν καί νά ἀγαπήσουμε αὐτές. Εἶναι λαμπρότατες Ἀκολουθίες τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας πού βοηθοῦν τούς πιστούς στή χαρισματική τους ὁδοπορία μέ τέρμα τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία (Ἡ Καινή Διαθήκη σέ ἐρμηνευτική ἀπόδοση ἀπό τόν Παναγιώτη Τρεμπέλα).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Μ. ΣΤΥΛΙΑΝΑΚΗΣ

Ἱεροκῆρυξ

Δημήτριου Π. Ρίζου

ΤΡΙΘΕΚΤΗ

τὴν σειρά τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν περιλαμβάνεται ἡ Τριθέκτη ὥρα. Στὶς πηγές ἀναφέρεται ὡς τριτέκτη ἢ τριτοέκτη. Σήμερα βρίσκεται σέ ἀχρησία, καὶ παραμένει γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἄγνωστη, ἀφοῦ δέν τελεῖται. Οἱ ἀναγνώστες καὶ οἱ ἱερεῖς ὅμως, καὶ ὅσοι ξεφυλλίζουν τὸ βιβλίον τοῦ καταναυκτικοῦ Τριψύδιου, συναντοῦν στὴν τέλεση τῆς ΣΤ΄ Ὑρας τὴν φράσι: Εἰς τὴν Τριθέκτην. Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ παράθεσις παλαιοδιαθηκικοῦ ἀναγνώσματος. Καὶ στὸ ἰσχύον, αὐτὸ πού χρησιμοποιεῖται σήμερα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας, Τριψύδιον ἐξαντλεῖται, κατανεμημένο στὶς καθημερινές τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, σχεδόν ὅλο τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσαΐου. Οἱ περισσότεροι τὴν προσπερνοῦν ἀδιάφοροι, λίγοι προβληματίζονται καὶ ἐκφράζουν τὸ ἐρώτημα: Τί εἶναι ἡ Τριθέκτη;

Ἡ Τριθέκτη εἶναι μία ἱερὴ ἀκολουθία πού ἀντικαθιστοῦσε τὴν Θεῖα Λειτουργία, κατὰ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες τῆς νηστείας πού δέν ἐπιτρεπόταν ἡ τέλεσις πλήρους Θεῖας Λειτουργίας. Καὶ τέτοιες ἡμέρες εἶναι ἡ Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς ἐβδομάδος τῆς Τυροφάγου καὶ οἱ πρῶτες ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Μάλιστα δέ ὡς πρὸς τὴν διάρθρωσὴ τῆς ἀκολουθεῖ τὴν σειρά τῆς Θεῖας Λειτουργίας μέχρι τὴν μεγάλην εἴσοδο. Ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος παραθέτει τὶς περισσότερες πληροφορίες πού ἔχομε γιὰ τὴν Τριθέκτη, σημειώνει: «Ἡ Τριθέκτη ἀποζῶσει τὸν τύπον τῆς καθολικῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἄχρι καὶ τῆς μεγάλης εἰσόδου». Πραγματικὰ δέ μία προσεκτικὴ προσέγγισις τῆς ἀκολουθίας ἀποκαλύπτει τὰ κοινὰ στοιχεῖα τῶν δύο ἀκολουθιῶν. Αὐτὴ ἡ ἀκολουθία ἔπρεπε νά βρεθεῖ γιὰ νά μὴν ὑπάρχουν ἡμέρες χωρὶς Λειτουργία. Τὸ αἰτιολογικὸ εἶναι αὐτό: Ἐπινοήθηκε ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες «διὰ τὸ μὴ τελείαν λειτουργίαν ἐν τῇ ἁγίᾳ γίνεσθαι Τεσσαρακοστῆ».

Ὁ χρόνος τελέσεως τῆς ἀκολουθίας τῆς Τριθέκτης ἦταν μεταξὺ τῆς Τρίτης καὶ Ἑκτῆς Ὑρας. Καὶ πιθανότατα ἡ ὀνομασία ὀφείλεται ἀκριβῶς ἐδῶ, στὸν χρόνο τελέσεως. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ χρόνος συμπίπτει μὲ τὸν χρόνο τοῦ σταυρικοῦ πάθους τοῦ Κυρίου. Ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ σύμπτωση δικαιώνει τὴν ἀκολουθία, ἡ ὁποία γινόταν ἀκριβῶς στὴν ἀνάμνησις τοῦ σωτηρίου γεγονότος. Αὐτὸ φαίνεται ξεκάθαρα ἀπὸ τὴν ἐπιλογή τῶν Ψαλμῶν καὶ τοῦ σχετικοῦ τελεουργικοῦ. Οἱ Ψαλμοὶ εἶναι μεσσιανικοί, καὶ οἱ λειτουργοί, διάκονος καὶ ἱερέας, φέρουν πορφυρὴ στολή. Μὲ ἀπλά λόγια ἔχομε ἓνα ἐξεικόνισμα, γιὰ νά μὴ πῶ ἀναπαράστασις, τοῦ

γεγονότος κατά τό ὁποῖο ὁ Κύριος φορτωμένος μέ τόν σταυρό σύρεται πρὸς τόν τόπο τῆς θυσίας. Πάλι ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης εἶναι ἐκεῖνος πού δίνει τὴν ὀνομασία «ἐλκυσμὸς εἰς τὸν σταυρόν». Αὐτὸν τὸν ἐλκυσμὸ βλέπομε στὴν Τριθέκτη.

Ἡ ἔναρξις εἶναι ὅμοια μέ τὴν Θεία Λειτουργία. Ἀρχίζει μέ τό: «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...».

Καί ἀκολουθοῦν τὰ γνωστά Εἰρηνικά, μέ τὰ ἀντίστοιχα «Κύριε ἐλέησον».

Ὁ λειτουργὸς διαβάζει τὴν εὐχή τοῦ Α΄ ἀντιφώνου. Καί ὁ χορὸς, οἱ ψάλτες, ἀντιφωνοῦν τὸν 24ο Ψαλμό, μέ ἐφύμνιο τό γνωστὸ μας: «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς». Ἐπιλέγονται δεκαεξὶ στίχοι, τόσες φορές λέγεται τό ἐφύμνιο, οἱ ὁποῖοι κατακλείονται μέ τὴν μικρὴ δοξολογία. Δηλαδή τό: «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι. Καί νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν». Καί ἐπαναλαμβάνεται τό ἐφύμνιο. Ἀντιφωνία εἶναι ὁ τρόπος ψαλμωδίας κατὰ τὸν ὁποῖο λέγεται κάποιος στίχος, καὶ ἀκολουθεῖ ἓνα ἐφύμνιο (γιά τὰ κοσμικὰ δεδομένα, ρεφραίν).

Ὁ λειτουργὸς διαβάζει τὴν εὐχή τοῦ Β΄ ἀντιφώνου. Καί ὁ χορὸς ἀντιφωνικὰ ψάλλει τὸν 26ο Ψαλμό, σέ δεκατέσσερις στίχους, μέ ἐφύμνιο το: (Προσέξτε) «Σῶσον ἡμᾶς, Υἱέ Θεοῦ, ψάλλοντάς σοι Ἁλληλούϊα». Καί ἐπαναλαμβάνεται γιά δέκατη πέμπτη φορά μετὰ τὴν μικρὴ δοξολογία.

Ἀκολουθεῖ τό Γ΄ ἀντίφωνο. Πάλι ὁ λειτουργὸς λέγει τὴν εὐχή καὶ ὁ ψάλτης τὸν ἑκατοστό Ψαλμό σέ ὀκτώ στίχους κατακλειόμενος μέ τὴν μικρὴ δοξολογία καὶ τὴν ἐπανάληψη τοῦ ἐφυμνίου: «Ἁλληλούϊα, Ἁλληλούϊα». Ὅταν ὁ ψάλτης φτάνει στὸν ὄγδοο στίχο, τότε γίνεται ἡ εἰσοδος στὸν σολέα τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ἱερέως χωρὶς φῶτα καὶ θυμιατό, ἀλλὰ μέ πορφυρὰ ἄμφια. Οἱ ὑπόλοιποι στίχοι ἔχουν τὴν θέση τοῦ εἰσοδικοῦ. Ψαλλομένων δέ αὐτῶν εἰσέρχονται οἱ λειτουργοὶ εἰς τό ἱερό.

Στό σημεῖο αὐτὸ ἔχομε τὴν γνωστὴ φράσι τοῦ ἰσχύοντος Τριψόδιου: Εἰς τὴν Τριθέκτην, τὴν ὁποία συναντᾶμε στὴν Στ΄ Ὠρα.

Μετὰ τό: «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν», ὁ ψάλτης ψάλλει τό τροπάριο τῆς προφητείας καὶ τό ἐπαναλαμβάνει μετὰ τὴν μικρὴ δοξολογία. Αὐτὸ τό τροπάριο ἐπέχει τὴν θέση τοῦ Τρισαγίου. Σήμερα λέγεται μόνο ἡ φράσις: «Ψαλμὸς (τάδε)». Εἶναι μαρτυρημένο ὅτι ὅταν ἐτελεῖτο ἡ ἀκολουθία τῆς Τριθέκτης ὁ Ψαλμὸς στὴν θέση τοῦ ἐψάλλετο ὀλόκληρος, τόσο πρὶν ἀπὸ τὴν προφητεία ὅσο καὶ ὁ ἀναφερόμενος ἀριθμητικὰ Ψαλμὸς μετὰ τὴν προφητεία. Καὶ ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη ἡ ἀνάγνωσις, σέ τύπο ἀποστόλου καὶ εὐαγγελίου, τῆς προφητείας. Σημειώνομε ὅτι στό ἰσχύον Τριψόδιο κατὰ τὴν μεγάλη Τεσσαρακοστή διαβάζεται ὁλος ὁ Ἡσαΐας, καὶ κατὰ τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα μέρος ἀπὸ τὸν προφήτη Ἰεζεκιήλ.

Ἐκολουθεῖ ἡ Μεγάλη Ἐκτενής, τό «Εἶπωμεν...» μέ τά τριπλά: «Κύριε ἐλέησον». Μέ τήν συμπλήρωση τῆς Ἐκτενοῦς Δεήσεως θά ἀκουσθοῦν τά Κατηκούμενα. Δεήσεις ὑπέρ τῶν Κατηκουμένων, ὑπέρ τῶν πρὸς τό φῶτισμα εὐτρεπιζομένων καί δεήσεις ὑπέρ τῶν πιστῶν.

Μετά λέγονται τά Πληρωτικά, κατακλειόμενα μέ τήν εὐχή τῆς ἀπολύσεως.

Γιά νά δοθεῖ ἡ εὐλογία: «Εἰρήνη πᾶσι», καί νά ἀκουσθεῖ ἡ εὐχή τῆς κεφαλοκλισίας.

Τέλος γίνεται ἡ ἀπόλυσις ἀπό τόν διάκονο μέ τήν μή συνήθη σήμερα ἐκφώνησι: «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν».

Ἐμπεριστατωμένη καί λεπτομερής παρουσίασις τῆς ἱεῤῥας ἀκολουθίας τῆς Τριθέκτης ἔχει γίνει ἀπό τόν μακαριστό καθηγητή Ἰωάννη Φουντούλη, καί ἄλλους βεβαίως, σέ μία προσπάθεια λειτουργικῆς ἀναγεννήσεως, καί βιώσεως τοῦ λειτουργικοῦ πλοῦτου τῆς Ἐκκλησίας μας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΡΙΖΟΣ

Διδάκτωρ Θεολογίας, Φιλόλογος

Κωνσταντίνου Κυριακίδη

ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΕΙΡΓΑΣΩ ΕΝ ΜΕΣΩΙ ΤΗΣ ΓΗΣ...

Ἡ Ἀκολουθία τῆς Ἑκτῆς Ὁρας

Ἰ χριστιανοί, ὅπως καί οἱ ἰουδαῖοι καί οἱ ἐθνικοί, συνήθιζαν νά προσεύχονται σέ συγκεκριμένες ὥρες τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Καί αὐτή ἡ ἰδιωτική προσευκή, πού ἦταν ἀρχικά αὐτοσχέδια, μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου πῆρε τήν μορφή ἀκολουθιῶν, δηλαδή προσευχῶν μέ καθορισμένο περιεχόμενο καί ὥρα, πού τελοῦνταν πλέον στούς ναούς, ἀπό ὀλόκληρη τήν χριστιανική κοινότητα. Ἔτσι σχηματίστηκε μιὰ σειρά ἀπό ἀκολουθίες πού ὀνομάστηκε «ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου».

Στά ἀρχικά στάδια διαμορφώθηκαν δύο εἴδη ἀκολουθιῶν, δύο διαφορετικά τυπικά, τό ἀσματικό ἢ ἐνοριακό καί τό Ἱεροσολυμιτικό ἢ μοναχικό τυπικό, τό ὁποῖο καί ἐπικράτησε, ἄν καί στίς ἐνορίες τελεῖται συντετημημένο, προερχόμενο ἀπό τήν Μονή τοῦ Ἁγίου Σάββα στά Ἱεροσόλυμα.

Οἱ ἀκολουθίες τοῦ νυχθημέρου εἶναι ὁ ἔσπερινός, τό ἀπόδειπνο, τό μεσονυκτικό, ὁ ὄρθρος καί οἱ τέσσερις ὥρες, ἡ Α΄, Γ΄, Στ΄ καί Θ΄. Οἱ ἀκολουθίες τῶν Ὁρῶν ἀποτελοῦνταν ἀπό τρεῖς ψαλμούς ἢ κάθε μιὰ, τροπάρια, Τρισάγιο καί μία εὐχή. Στά μοναστήρια κατὰ κανόνα ἡ Α΄ Ὁρα ἐπισυνάπτεται στόν Ὁρθρο, ἡ Γ΄ καί ἡ Στ΄ ὥρα διαβάζονται ἀργότερα μαζί μέ παράκληση τῆς Παναγίας καί ἡ Θ΄ ὥρα πρὶν τόν ἔσπερινό. Σέ ἄλλες μονές ἀμέσως μετά τόν ὄρθρο διαβάζουν τίς Α΄, Γ΄ καί Στ΄ καί πρὸ τοῦ ἔσπερινοῦ τήν Θ΄. Στίς ἐνορίες οἱ Ὁρες διαβάζονται συνήθως μόνο κατὰ τήν Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Ὅσο ἀφορᾷ τήν ἀντιστοιχία μέ τίς δικές μας ὥρες, ἡ Α΄ ὥρα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τίς 6 π.μ., ἡ Γ΄ πρὸς τίς 9 π.μ. ἡ Στ΄ πρὸς τίς 12 μ.μ. καί ἡ Θ΄ πρὸς τίς 3 μ.μ.

Ἡ πρώτη Ὁρα μᾶς ὑπενθυμίζει τήν παράδοση τοῦ Κυρίου μας, μετά τήν σύλληψίν του, τήν πρωΐαν εἰς τόν Πιλάτον. Ἡ ἀκολουθία περιέχει καί δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου διά νά μᾶς ὑπενθυμίζει καί τόν «Ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης», διό καί τό ἄμνημο τῆς πρώτης Ὁρα εἶναι: «Χριστέ τό φῶς τό ἀληθινόν τό φωτίζον καί ἀγιάζον...». Ἡ τρίτη Ὁρα μᾶς ὑπενθυμίζει τήν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι΄ αὐτό καί τό ἄμνημο τῆς τρίτης Ὁρας εἶναι: «Κύριε ὁ τό πανάγιόν σου πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τοῖς Ἀποστόλοις σου καταπέμψας τοῦτο, ἀγαθέ, μή ἀντανέλης ἀφ΄ ἡμῶν ἀλλ΄ ἐγκαίνισον ἡμῖν τοῖς δεομένοις σου».

Ἡ ἕκτη Ὁρα μᾶς ὑπενθυμίζει τήν ὥρα τῆς σταυρώσεως καί τοῦ σκό-

τους τό ὁποῖον κάλυψε τήν κτίση καί' αὐτήν, διά τοῦτο καί τό ἄμνημο τῆς ἕκτης ὥρας εἶναι: «Ὁ ἐν ἕκτη ἡμέρα τε καί ὥρα τῷ Σταυρῷ προσηλώσας τήν ἐν τῷ Παραδείσῳ τολμηθεῖσαν τῷ Ἄδამ ἁμαρτίαν, καί τῶν παισισμάτων ἡμῶν τό χειρόγραφον διάρρηξον Χριστέ ὁ Θεός καί σῶσον ἡμᾶς». Ἡ ἐνάτη Ὑρα μᾶς ὑπενθυμίζει τήν ὥρα τοῦ ἐπί τοῦ Σταυροῦ θανάτου τοῦ Κυρίου μας. Διό καί τό ἄμνημο τῆς ἐνάτης Ὑρας εἶναι: «Ὁ ἐν τῇ ἐνάτῃ ὥρα δι' ἡμᾶς σαρκί τοῦ θανάτου γευσάμενος, νέκρωσον τῆς σαρκός ἡμῶν τό φρόνημα, Χριστέ ὁ Θεός, καί σῶσον ἡμᾶς».

Ὅλες οἱ Ὑρες ἔχουν τό ἴδιο διάγραμμα, ἀλλά διαφέρουν ὡς πρός τό περιεχόμενο. Τό κοινό διάγραμμα τους εἶναι τό ἀκόλουθο:

Δεῦτε προσκυνήσωμεν... τρίς

Τρεῖς ψαλμοί

Δόξα Πατρί..., ἀπολυτίκιο

Καί νῦν..., θεοτοκίο

Προκείμενο

Τρισάγιο - Παναγία Τριάς - Πάτερ ἡμῶν

Κοντάκιο

Κύριε ἐλέησον, μ' φορές

Ὁ ἐν παντί καιρῷ

Κύριε ἐλέησον, τρίς

Τήν τιμιωτέραν

Ὁ Θεός οἰκτειρήσαι ἡμᾶς...

Ἡ εὐχή τῆς Ὑρας

Ὅπως ἦδη ἀναφέραμε, ἡ Στ' Ὑρα ἔχει ὡς θέμα τό μέσο τῆς ἡμέρας καί τή Σταύρωση τοῦ Κυρίου, πού ἐγίνε ὅταν ἦταν «ὥρα ὡσεὶ ἕκτη». Ὁ τρόπος τῆς ψαλμωδίας ἀρχικά δέν ἦταν ὅπως σήμερα ἡ ἀνάγνωση, ἀλλά οἱ ψαλμοί ψάλλονταν καί' ἀντιφωνία στόν ἦχο τοῦ τροπαρίου καί ἐπομένως ἡ χρονική διάρκεια ἦταν πολύ μεγαλύτερη ἀπό ὅ,τι σήμερα. Ἐπίσης, ἀξίζει νά ἀναφέρουμε ὅτι οἱ Ὑρες σήμερα ὑπάρχουν σέ δύο βασικές παραλλαγές. Τήν ἐκτός Μεγάλης Σαρακοστής, ὅπου στά προβλεπόμενα σημεῖα παρεμβάλλονται τό ἀπολυτίκιο καί τό κοντάκιο τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας, καί τήν ἀρχαιότερη μορφή, ὑπό τήν ὁποία τελοῦνται σήμερα οἱ Ὑρες μόνο κατά τήν Μεγάλη Σαρακοστή. Σέ αὐτή τήν μορφή, ἀντί τῶν ἀπολυτικίων ἔχομε τά ἄμνημα πού μνημονεύσαμε πίο πάνω, καί τά ὁποῖα εἶναι ἀρχαϊκά τροπάρια πού ψάλλονται καί' αὐτές. Ἐπίσης, μόνο στήν ἕκτη Ὑρα, κατά τήν Μεγάλη Σαρακοστή, διαβάζομε τό τροπάριο τῆς Προφητείας ἀπό τό Τριώδιο, τό προκείμενο, καί τό ἀνάγνωσμα τοῦ Ἡσαΐα καί τό Προκείμενο.

Στό τέλος διαβάζεται ἡ εὐχή τῆς Ὑρας, «Θεέ καί Κύριε τῶν δυνάμεων,...» ἡ ὁποία δέν λέγεται ἀπό τόν ἱερέα ἀλλά ἀπό τόν προεστῶτα στά

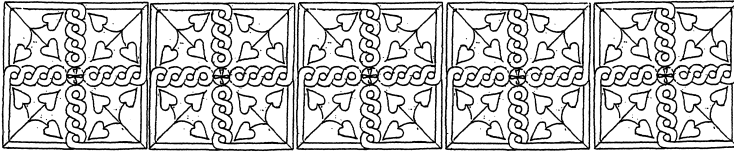
μοναστήρια καί τόν ἀναγνώστη στίς ἐνορίες.

Πέραν ἀπό τά πιά πάνω, ἀξίζει, πιστεύω, νά δώσουμε καί τήν θέση τοῦ Ἁγίου Συμεών, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης γιά τήν Στ΄ Ὁρα. Σύμφωνα λοιπόν μέ τόν Ἅγιο Συμεών, ἡ αἰτία πού γίνεται ἡ Ἑκτη Ὁρα στόν ὀρισμένο της καιρό εἶναι ἡ ἐξῆς: Ὁμοίως δέ καί κατά τήν ἕκτη ὥρα ὑμνολογοῦμε τή δόξα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ ὁποία δημιούργησε τό πᾶν, καί διότι πέρασε καί ἄλλο ἓνα τέταρτο τῆς ἡμέρας, τοῦ κόσμου πού ἀποτελεῖται ἀπό τέσσερα στοιχεῖα, μέσα στό διάστημα τῶν τριῶν ὥρῶν, καί εἶναι τό μεσαῖο αὐτῆς τῆς ἡμέρας. Κατ' αὐτήν δέ τήν ἕκτη ὥρα, σταυρώθηκε γιά χάρη μας ὁ Χριστός, πού ἔγινε ἄνθρωπος γιά ἐμᾶς. Ἡ δέ εὐχαριστία τῆς ἕκτης ὥρας γίνεται καί γιά τή μέση τῆς ἡμέρας καί ἐπειδή κατ' αὐτήν σταυρώθηκε ὁ Κύριος, καί ἔγινε σκοτάδι σ' ὅλη τή γῆ, ἐπειδή ἔπασχε κατά σάρκα ὁ Σωτήρας γιά χάρη μας. (Ἁγίου Συμεών, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, «Ἡ Προσευχή τοῦ Ἰησοῦ» Ἐκδ. Ἐπέκτασι).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Θεολόγος

Δημήτριου Π. Ρίζου

Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΣΤ΄ ΩΡΑΣ

τήν σειρά τῶν προσευχῶν - ἀκολουθιῶν τοῦ νυχθημέρου γιά τήν Ἐκκλησία μας ἡ ΣΤ΄ Ὑρα εἶναι ἕκτη, καί μεταξὺ τῶν Ὑρῶν εἶναι τρίτη.

Ἡ Α΄ Ὑρα, ὡς συμπαλλομένη μέ τήν ἀκολουθία τοῦ Ὑρθρου, γίνεται νωρίς τό πρωί. Ἡ Γ΄ Ὑρα, σύμφωνα μέ τήν λεγομένη βυζαντινή ὥρα, ἀντιστοιχεῖ στίς 9 τό πρωί. Καί ἡ ΣΤ΄ Ὑρα, πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, γίνεται τήν δωδεκάτη μεσημβρινή.

ΤΥΠΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΣΤ΄ ΩΡΑΣ

Ὑς ἱερή ἀκολουθία πού τελεῖται στόν ναό, εἶναι σύντομη, καί ὅταν γίνεται αὐτοτελῶς χωρίς ἄλλες ἀκολουθίες, τότε ἄρχεται μέ τόν ἱερέα λειτουργό νά ἐκφωνῇ τό: «Εὐλογητός ὁ Θεός...». Ἀκολουθεῖ ἡ προοιμιακή προσευχή. Διπλαδῆ τό: «Δόξα σοι, ὁ Θεός ἡμῶν, δόξα Σοι», «Βασιλεῦ οὐράνιε...», τρισάγιο, «Κύριε, ἐλέησον» ἰβ΄, Δόξα καί νῦν, καί τό: «Δεῦτε προσκυνήσωμεν...». Αὐτή ἡ προοιμιακή προσευχή προτάσσεται σέ ὅλες τίς Ὑρες καί στίς περισσότερες ἀκολουθίες.

Τελούμενη μαζί μέ τίς ἄλλες Ὑρες, ὅπως κατά τήν Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἄρχεται ἀμέσως μέ τό «Δεῦτε προσκυνήσωμεν...», παραλειπόμενης τῆς προοιμιακῆς προσευχῆς. Καί ἐπισυνάπτονται οἱ τρεῖς Ψαλμοί, ὁ 53ος, ὁ 54ος καί ὁ 90ος.

Τό τρίψαλμο εἶναι γνώρισμα τῆς ἀκολουθίας τῶν Ὑρῶν. Ὅμως ἀπό τούς τρεῖς ψαλμούς σέ κάθε Ὑρα ἕνας θεωρεῖται ὁ κύριος ψαλμός, ὁ ὁποῖος καί σχετίζεται νοηματικά μέ τό τιμῶμενο καί ἀναφερόμενο ἀπό τήν Ὑρα γεγονός. Καί μάλιστα ὁ ψαλμός αὐτός παραμένει σταθερά καί στίς λεγόμενες μεγάλες Ὑρες, οἱ ὁποῖες τελοῦνται τήν μεγάλη Παρασκευή, τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων καί τήν παραμονή τῶν Θεοφανείων. Τέτοιος γιά τήν Στ΄ Ὑρα εἶναι ὁ ψαλμός 7΄ (90).

Ἡ ΣΤ΄ Ὑρα στούς ἐνοριακούς ναούς δέν τελεῖται, παρά μόνον κατά τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Τότε ἀκούγεται (τρῖς) καί τό χαρακτηριστικό τροπάριο τῆς Ὑρας, πού λέγει: «Ὁ ἐν ἕκτη ἡμέρα τε καί ὥρα...», καί χρησιμοποιεῖται ἀντὶ ἀπολυτικίου, εἶναι τό ἀπολυτικό τῆς Ὑρας αὐτῆς. Εἶπαμε ὅτι αὐτό λέγεται μόνον κατά τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἄν τελεσθῇ ἡ ΣΤ΄ Ὑρα σέ ἄλλη περίοδο

τότε στή θέση αὐτοῦ τοῦ ὕμνου λέγεται τό ἀπολυτίκιο τῆς ἡμέρας ἢ τῆς ἑορτῆς.

Στήν συνέχεια, καί εἰδικά γιά τήν ΣΤ΄ Ὦρα, κατά τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ψάλλεται τό τροπάριο τῆς Προφητείας, διαφορετικό γιά κάθε ἡμέρα, καί ἀναγινώσκεται ἡ Προφητεία, πού εἶναι κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παρμένο ἀπό τόν προφήτη Ἡσαΐα. Σημειώτεον ὅτι μέσα στήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὁλοκληρώνεται ἡ ἀνάγνωσις ὅλου τοῦ προφητικοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου, κατανεμημένου σέ περικοπές γιά ὅλες τίς ἡμέρες πού τελεῖται ἡ ΣΤ΄ Ὦρα. Στό βιβλίον τοῦ Τριωδίου σημειώνεται: *ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΙΘΕΚΤΗΝ*, καί ἀκολουθεῖ ἡ Προφητεία. Γιά τό τί εἶναι ἡ Τριθέκτη ἴσως πρέπει νά δοθῇ κῶρος γιά ἓνα ἰδιαίτερο σημείωμα.

Ἀκολουθῶς παρεμβάλλονται οἱ στίχοι 8-9 ἀπό τόν 78ο ψαλμό, γιά νά ἀκολουθήσῃ τό Τρισάγιο μέ τό κοντάκιο τῆς ἡμέρας ἢ τῆς ἑορτῆς.

Μετά ἡ τάξις ἀπαιτεῖ τό «Κύριε, ἐλέησον», σαράντα φορές, πρὶν ἀπό τήν προσευχή: «Ὁ ἐν παντί καιρῷ...». Αὐτήν τήν προσευχή τήν ἐπισφραγίζει ὁ ἱερεὺς μέ τήν ἀρχιερατική εὐχή: «Ὁ Θεός οἰκτειρήσαι ἡμᾶς καί εὐλογήσαι ἡμᾶς, ἐπιφάναι τό πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καί ἐλεήσει ἡμᾶς», πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά οἱ πρῶτοι στίχοι τοῦ 66ου ψαλμοῦ τοῦ Δαβίδ. (Ὁ τονισμός μέ τήν χρῆσι τῆς ὀξεῖας δηλώνει τήν εὐκτική καί ὄχι τό ἀπαρέμφατο. Εὐχόμεσθε λοιπόν ὁ Θεός καί λέμε μακάρι νά μᾶς ἐλεήσει, φωτίσῃ, κτλ.).

Τελειώνει ἡ ἀκολουθία μέ τήν εὐχή τῆς ΣΤ΄ Ὦρας. Καί οἱ τέσσερις Ὦρες ἔχουν στό τέλος μία εὐχή. Γιά τήν ΣΤ΄ ἡ εὐχή εἶναι: «Θεέ καί Κύριε τῶν δυνάμεων...» Καί ἀμέσως μετά ἐπισυνάπτεται ἡ Θ΄ Ὦρα.

Ἄν ὅμως εἴμαστε ἐκτός Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀκολουθοῦν τά λεγόμενα Τυπικά, μετά ἀπό τά ὁποῖα γίνεται ἡ Ἀπόλυσις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Σχετίζεται καί μᾶς θυμίζει ἡ Ὦρα αὐτή τήν σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου μας. Ἡ Σταύρωσις ἐγίνε στίς ἑννέα τό πρωῖ. Τό μεσημέρι, στίς δώδεκα, ἐγίνε τό σκότος μέχρι τίς τρεῖς, τότε πού ὁ Κύριος παρέδωσε τό πνεῦμα του. Γράφει ὁ εὐαγγελιστής Μάρκος γιά τόν χρόνο τῆς σταυρώσεως: «Ἦν δέ ὥρα τρίτη καί ἐσταύρωσαν αὐτόν». Καί: «Γενομένης δέ ὥρας ἑκτῆς σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τήν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης». Κατά τόν ἴδιον τρόπο, καί σχεδόν μέ τά ἴδια λόγια σημειώνουν τόν χρόνο τῆς Σταυρώσεως οἱ ἄλλοι δύο συνοπτικοί Λουκᾶς καί Ματθαῖος. Ἐπομένως ἡ ἑκτη ὥρα, (μέ τό δικό μας ὠρολόγιο δωδεκάτη μεσημβρινή), βρίσκεται στό κέντρο τῆς ὅλης σταυρικής διαδικασίας.

Ὁ κύριος ψαλμός τῆς ΣΤ΄ Ὦρας εἶναι ὁ ἐνενηκοστός. Θαυμάσιος εἶναι ὁ ψαλμός αὐτός, τόν ὁποῖο συναντᾶμε ἀκόμα στήν ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου καί στήν, κατά τό μοναστηριακό τυπικό, ἀκο-

λουθία τῶν μνημοσύνων. Χαρακτηρίζεται ὡς «᾽Ωραιότατος, διακρινόμενος διὰ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν, τὴν ζωηρότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ τὴν διαύγειαν τῆς γλώσσης», καὶ ὡς, «ζωντανόν καὶ ποιητικόν ὑπόμνημα τοῦ λογίου *Εἰ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν*». Ἡ πιθανότερη σύνδεσις μέ τὴν ΣΤ' ᾽Ωρα εἶναι ἡ ἀναφορά τοῦ στίχου 6: «ἀπό συμπώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ», διότι πρέπει νά ψάλλεται τὴν μεσημβρία, δηλαδή τὴν ὥρα τῆς Σταυρώσεως.

Τὸ ἀπολυτίκιο τῆς ᾽Ωρας μέ συντομία δίδει εὔστοχα τὸ νόημα καὶ τὴν οὐσία τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου. Τὸ παραθέτω ὀλόκληρο: «Ὁ ἐν ἕκτη ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ τῷ Σταυρῷ προσηλώσας, τὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ τολμηθεῖσαν τῷ Ἀδὰμ ἁμαρτίαν, καὶ τῶν παισμάτων ἡμῶν τὸ χειρόγραφον διάρρηξον, Χριστέ ὁ Θεός, καὶ σῶσον ἡμᾶς». Ὁ ὕμνογράφος κάνει τὴν διαπίστωση ὅτι τὴν ἕκτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος καὶ τὴν ἕκτη ὥρα τῆς ἡμέρας πάνω στὸν Σταυρὸ ὁ Κύριος κάρφωσε τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀδὰμ τὸ ὁποῖο διέπραξε στὸν Παράδεισο. Συγχρόνως ὅμως παρακαλεῖ τὸν Χριστὸ νά σχίσῃ τὸ χειρόγραφο τῶν δικῶν μας παισμάτων καὶ νά μᾶς σώσῃ. Φαίνεται ξεκάθαρα ὅτι εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τροπᾶριο τῆς ΣΤ' ᾽Ωρας.

Στὸ Τριώδιο κυριαρχοῦν τὰ παλαιοδιαθηκικά ἀναγνώσματα. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀκούγεται τὰ Σαββατοκύριακα. Στὴν ἀκολουθία τῆς ΣΤ' ᾽Ωρας ἐκτός ἀπὸ τὴν χρῆσι τοῦ Ψαλτηρίου προστίθεται τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσαΐου. Εἶναι ὁ προφήτης πού προφώνησε καταλεπτῶς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου. Μάλιστα μέ τόση ἀκρίβεια ὡσάν νά κατέγραφε γεγονότα παρελθόντα. Δίκαια ὀνομάσθηκε πέμπτος εὐαγγελιστής. Ἔτσι μέ τὴν ἀνάγνωσι τῶν κειμένων αὐτῶν στὴν ἀκολουθία τῆς ΣΤ' ᾽Ωρας προσεγγίζομε τὸ Πάθος καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Προφητείας.

Οἱ δύο στίχοι 8 καὶ 9 τοῦ 78ου Ψαλμοῦ δίνονται ὡς τροπᾶριο, τό: «Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε, ὅτι ἐπώχευσάμεν σφόδρα, βοήθησον ἡμῖν, ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ρῦσαι ἡμᾶς καὶ ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου». Μέ αὐτὸ τὸ τροπᾶριο ζητᾶμε ἐπείγουσα παρέμβασι τοῦ Κυρίου, γιὰ νά μᾶς βγάλῃ ἀπὸ τὴν ἄθλια κατάστασι στὴν ὁποία περιπέσαμε. Στὸ νόημά του, καὶ ἐφ' ὅσον ζητᾶμε νά συγχωρήσει τίς ἁμαρτίες μας, διακρίνεται ἡ ὁμολογία τῆς ἐνοχῆς μας καὶ ἡ μετάνοια γιὰ τὴν ἁμαρτία.

Ἡ προσευχὴ πού ἀκολουθεῖ ἔχει στὴν οὐσία τὸ ἴδιο νόημα μέ τὸ προηγούμενο τροπᾶριο. Πρόκειται γιὰ τὴν προσευχή: «Ὁ ἐν παντί καιρῷ...». Εἶναι μία ἄρτια καθ' ὅλα προσευχή, ἡ ὁποία περιέχεται στίς ἀκολουθίες τοῦ Μεσονυκτικοῦ, τῶν τεσσάρων ᾽Ωρῶν καὶ τοῦ Ἀποδείπνου. Προσευχόμενοι οἱ πιστοὶ μπορούμε νά τὴν λέμε καὶ νά τὴν ἐπαναλαμβάνομε ὅσες φορές θέλουμε καὶ μπορούμε, ἀκόμα καὶ ἐκτός συγκεκριμένων ἀκολουθιῶν.

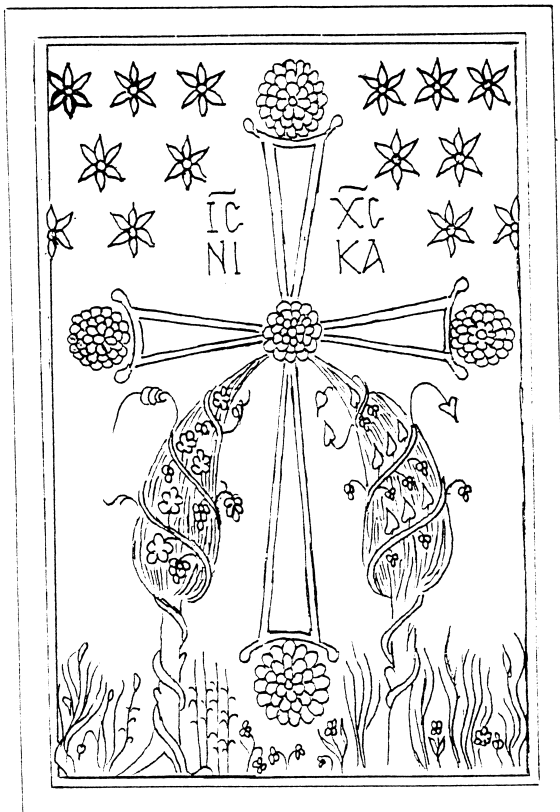
Μέ τὰ παραπάνω, ὅπως φαίνεται, ἐμεῖς ζητᾶμε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καὶ

μέ λόγια τοῦ Ψαλτηρίου ὁ λειτουργὸς τοῦ Ἵψίστου εὐχεται τὴν πραγματοποίησι.

Τέλος ἡ κατανυκτικὴ εὐχὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, πού κατακλείει τὴν ΣΤ΄ Ὡρα, συνοψίζει κατὰ τρόπο ἀριστοτεχνικό, ὅλο τὸ περιεχόμενο τῶν ψαλμῶν καὶ τροπαρίων τῆς, εἶναι ἓνα ἄρτιο, πλήρες διάγραμμα τῆς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΡΙΖΟΣ

Θεολόγος, Διδάκτωρ Θεολογίας
Φιλολόγος

Βασίλειου Τραντουκκά

ΕΝΑΤΗ, Η ΩΡΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Υπέρτατη κι άξεπέραστη απόδειξη τῆς αγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο ἀποτελεῖ ὁ σταυρικός θάνατος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἑνὸς τῆς Τριάδος. Αὐτὴ ἡ πράξη τῆς ἄνευ ὀρίων αγάπης τοῦ Χριστοῦ, δέν θά μπορούσε νά περάσει ἀπαρατήρητη ἀπὸ τὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Γιά τὸ λόγο αὐτὸ ἡ ἀκολουθία τῆς Θ' Ὑρας εἶναι ἀπὸ τίς πλέον κατανυκτικές ἀκολουθίες ἰδίως κατὰ τὴ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή. Καί δικαιολογημένα διότι ὁ Χριστός «ἐγένετο ὑπὸ κρῖνος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» ὅπως τονίζει ὁ Ἀπόστολος τῶν ἔθνῶν.

Ἡ Θ' Ὑρα μᾶς βοηθαίει νά προσεγγίσουμε τὸ μυστήριον τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τὸ ἔχει ξεκαθαρίσει ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ὅπως τονίζουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες «ἐπάθεν ὁ Λόγος ἀπαθῶς ἐν σαρκί». Αὐτὸς ὁ δογματικὸς ὅρος ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὴν Θ' Ὑρα: «Ὁ ἐν τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ σαρκί τοῦ θανάτου γευσάμενος...». Αὐτὸ διαλύει σάν ἱστό ἀράχνης τίς φλυαρίες τῶν θεοπασχιστῶν πού δίδασκαν πεπληνημένα: «Ἅγιος ἀθάνατος ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς». Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἕνας σύντομος ὕμνος τῆς Διακαινησίμου Ἑβδομάδος ξεκαθαρίζει, μέ τὸν πῶ σαφῆ τρόπο τὸ μυστήριον τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ: «Ἐν τάφῳ σωματικῶς, ἐν ἄδου δὲ μετὰ ψυχῆς ὡς Θεός, ἐν παραδείσῳ δὲ μετὰ ληστοῦ καί ἐν θρόνῳ ὑπῆρχες Χριστέ μετὰ Πατρός καί Πνεύματος, πάντα πληρῶν ὁ ἀπερίγραπτος».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τυπικὴ διάταξη ἡ Θ' Ὑρα ἔχει σάν ἀφετηρία τὸ Τρισάγιον, καί ἔπονται τρεῖς Ψαλμοί, ὁ 84ος, ὁ 85ος καί ὁ 86ος. Κατὰ τὴ Μ. Τεσσαρακοστή ὅμως, ἀναγινώσκεται ἕνα Κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου, ἀναλόγως τῆς ἡμέρας (τὴ Δευτέρα τὸ θ', τὴν Τρίτη τὸ ις', τὴν Τετάρτη τὸ ε' καί τὴν Πέμπτη τὸ ιβ'). Αὐτὸ δέν ἰσχύει γιὰ τὴν Ε' ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ὁπότε διαβάζονται ἄλλα Κάθισματα τοῦ Ψαλτηρίου (τὴ Δευτέρα τὸ θ', τὴν Τρίτη τὸ ιθ' (ιν'), τὴν Τετάρτη τὸ ς' καί τὴν Πέμπτη τὸ ια'). Τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα δέν στικολογεῖται Κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου. Ἄν ἡ μέρα εἶναι Δεσποτικὴ ἢ Θεομητορικὴ ἑορτὴ ἢ μνήμη ἑορτάζοντος Ἁγίου φάλλουμε τὸ Ἀπολυτίκιον τῆς ληγούσης ἡμέρας καί στό «Καὶ νῦν» λέγομεν: «Ὁ δι' ἡμᾶς γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου καί σταύρωσιν ὑπομείνας Ἁγαθέ...», ἐνῶ σέ ἡμέρα Νηστείας τὸ πῶ κάτω: «Ὁ ἐν τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ δι' ἡμᾶς σαρκί τοῦ θανάτου γευσάμενος νέκρωσον τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὸ φρόνημα Χριστέ ὁ Θεός καί σῶσον ἡμᾶς», μαζί μέ

ψαλμικούς στίχους.

Μετά τό: «Μή δὴ παραδώσῃς ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τό ὄνομά σου τό ἅγιον» ἀκολουθεῖ Τρισάγιον καί τό Κοντάκιον τῆς ληγούσης ἡμέρας. Κατά τό Σάββατο ὅμως, ἄν στόν Ὅρθρο ψάλλουμε «Θεός Κύριος...» διαβάζουμε τό Κοντάκιο τῆς ληγούσης ἡμέρας. Ἐάν ὅμως πρόκειται γιά ἡμέρα Νηστείας τότε διαβάζουμε τό «Ἐς ἀπαρχάς τῆς φύσεως...».

Σέ περίπτωση Δεσποτικῆς ἢ Θεομητορικῆς ἑορτῆς διαβάζουμε τό Κοντάκιο τῆς Ἑορτῆς. Ἐάν δέν ὑπάρχει ἑορτή λεγόμε τό «βλέπων ὁ ληστής τόν ἀρχηγόν τῆς ζωῆς ἐπί σταυροῦ κρεμμάμενον... “Δόξα. Ἐν μέσῳ δύο ληστῶν ζυγός δικαιοσύνης εὐρέθη ὁ σταυρός σου». Καί νῦν. «Τόν ἀμόν καί ποιμένα καί σωτήρα τοῦ κόσμου ἐν τῷ σταυρῷ θεωροῦσα ἡ Τεκούσα...».

Τά πρῶτα δύο συγκλονιστικά κείμενα μᾶς ἀποτυπώνουν τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ καί μᾶς φέρνουν στό νοῦ τά λόγια τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου: «Βλέπω τρεῖς σταυρούς, ὁ ἕνας μέ τό σταυρό σώζει, ὁ ἄλλος μέ τό σταυρό σώζεται καί τρίτος μέ τό σταυρό καταδικάζεται». Σχολιάζει ὁ Φώτης Κόντογλου τήν περίπτωση τοῦ καλοῦ ληστῆ ὡς ἐξῆς: «Ὁ Ἰούδας ἦταν ἀνάμεσα στούς μαθητάδες καί ὁ ληστής ἀνάμεσα στούς φοιητάδες. Κι ὅμως σέ μιά στιγμή ἀλλάξανε τόπο».

Τό «Κύριε ἐλέησον» τεσσαρακοντάκις πού ἀκολουθεῖ μᾶς ἀναγκάζει νά φέρουμε στό νοῦ τήν περίπτωση τῆς χήρας στήν παραβολή τοῦ ἄδικου κριτῆ, πού ἀναφέρει ὁ Κύριος στό Εὐαγγέλιο (Λουκ. ιη´ 3).

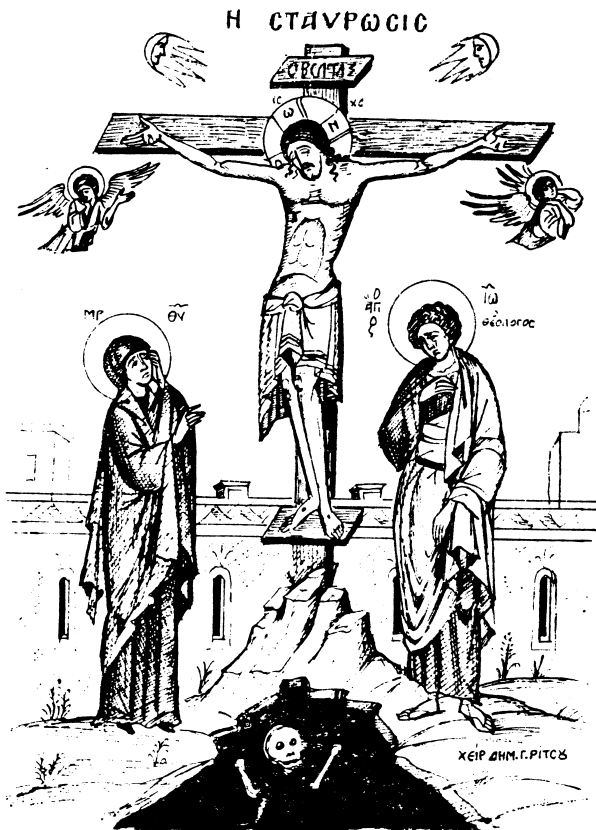
Τί νά πεῖ κανεῖς γιά τήν ἀσύγκριτη σέ θεολογικά νοήματα προσευχή πρὸς τόν Χριστό τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, πού ἀρχίζει μέ τά πιά κάτω λόγια: «Ὁ ἐν παντί καιρῷ καί πάσῃ ὥρᾳ ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς προσκυνούμενος καί δοξαζόμενος Χριστός ὁ Θεός...». Πρόκειται γιά κείμενο ἀξεπέραστου πνευματικοῦ κάλλους, πού ἀκούγεται πλειστάκις στίς ἀκολουθίες τῆς Α´, Γ´, ΣΤ´ καί Θ´ Ὑμῶν, ἀλλά καί στίς Μεγάλες Ὑμῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, τῶν Χριστουγέννων καί τῶν Θεοφανείων, ὅπως καί στό Μικρό καί τό Μέγα Ἀπόδειπνο ἀλλά καί τό Μεσονυκτικό. Ἐάν δέν βρισκόμαστε στή Μ. Τεσσαρακοστή, ἡ Θ´ Ὑμῶν ὀλοκληρώνεται μέ τό ἀπολυτίκιο. Κατά τή Μ. Τεσσαρακοστή, ὅμως, ἀμέσως μετά τό «Κύριε ἐλέησον» (μ´) ἀρχίζουμε νά ψάλλουμε τοὺς Μακαρισμούς. Μετά ἀπό κάθε στίχο συμπληρώνουμε: «Μνήσθητι ἡμῶν Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Πρόκειται γιά τήν ἐπανάληψη τῆς παρακλήσεως τοῦ καλοῦ ληστῆ πρὸς τόν Χριστό κατά τή σταύρωση. Τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ δέν ἐπαναλαμβάνουμε τά ἴδια: «Τόν ληστήν αὐθημερόν, τοῦ παραδείσου ἠξιώσας Κύριε, καμέ τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ φώτισον καί σῶσον με». Κατά τό Μέγα Σάββατο τό πρῶι στή Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου ψάλλουμε ἐπίσης, ἀντί τοῦ «Εἶδωμεν τό φῶς τό ἀληθινόν...», «Μνήσθητι εὐσπλαχνε καί ἡμῶν, καθῶς ἐμνημόνευσας τοῦ ληστοῦ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».

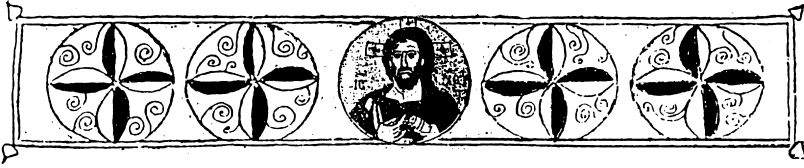
Ἐκολουθεῖ ὁ ἀγγελικός ὕμνος ὡς ἐξῆς: «Χορός ὁ ἐπουράνιος ὕμνεῖ

σέ καί λέγει: ἝΑγιος, ἝΑγιος, ἝΑγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ τῆς δόξης σου...» κι ἔπειτα τό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ἡ Κυριακή Προσευχή εἶναι τό ἐπόμενο σημεῖο, πού ἀκολουθεῖται ἀπό τό Κοντάκιο τῆς Μεταμορφώσεως «Ἐπί τοῦ ὄρους μετεμορφώθης καί ὡς ἐχώρουν οἱ μαθηταί σου τήν δόξαν σου Χριστέ ὁ Θεός ἐθεάσαντο...», διότι χρονικά ἡ Μεταμόρφωση ἔγινε λίγο πρῖν ἀπό τό Πάθος τοῦ Χριστοῦ. Στή συνέχεια διαβάζεται τό Κοντάκιο τῆς ἡμέρας καί τό Κοντάκιο τῆς Θεοτόκου «Προστασία τῶν Χριστιανῶν ἀκαταίσχυντε».

Ἡ Θ΄ Ὑρα ὡς ἐπί τό πλεῖστον προηγεῖται τοῦ Ἑσπερινοῦ στίς ἐνορίες. Κατά τή Μεγάλη Τεσσαρακοστή προηγεῖται τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων Δώρων.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΡΑΝΤΟΥΚΚΑΣ

Βασιλείου Χαράλαμπος

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

σημασία τῶν Ἁγίων εἰκόνων στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πολύ μεγάλη, γιά τοῦτο δικαίως ψάλλομε: « Ὑπέρτιμον κόσμῳ, ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τῶν σεπτῶν ἀπειλήφε, καί ἁγίων Εἰκόνων, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καί τῆς Θεομήτορος καί Ἁγίων πάντων, φαιδροτάτην ἀναστήλωσιν» καί «Εὐσεβοφρόνως Εἰκόνας σεπτάς, προσκυνοῦντες οἱ Ὁρθόδοξοι».

Εἶναι ὄντως μεγάλοι ἡ συμβολή τῶν Ἁγίων εἰκόνων, στή λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί τήν ἐν γένει ἐκκλησιαστική ζωή. «Οἱ μέν λογογράφοι λόγῳ κοσμοῦσιν, οἱ δέ ἁγιογράφοι τοῖς πίναξιν ἐγκαράπτουσιν», λέγει ὁ Ἅγιος Βασίλειος. Οἱ ἁγιογράφοι ὄντως θεολογοῦν διά τῶν Ἁγίων Εἰκόνων πού ἁγιογραφοῦν. Στή Ὁδή θ' τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας ψάλλομε: « Ἱερογραφίαις Εἰκόνων, κεκοσμημένην καθορῶντες, πάλιν τήν σεπτήν Ἐκκλησίαν, μετ' εὐλαβείας πάντες προσδράμωμεν καί τῷ Χριστῷ βοήσωμεν· Σέ μεγαλύνωμεν Τρισάγιε».

Τό Πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας μας γράφει, ἀναφερόμενο σέ αὐτό πού ἡ Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδος λέγει: «... ἐκεῖνο ὅπου ἡ Γραφή καί τό Εὐαγγέλιον φανερώνει διά τῶν ρημάτων, τοῦτο ὁ ζωγράφος παριστάνει διά τῶν εἰκόνων». Δικαίως ὁ Ἀρχιμανδρίτης Βασίλειος Γοντικάκης χαρακτηρίζει τήν εἰκόνα «ὁδηγό τῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου».

«Καί γάρ ὁ λογογράφος ἔγραψε τό βιβλίον καί τί ἔγραψεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ; Πᾶσαν τήν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ καί παρέδωκεν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁμοίως καί ὁ ζωγράφος ποιεῖ. Ἐ ζωγράφισεν ἐν τῷ πίνακι τῆς Ἐκκλησίας τήν εὐπρέπειαν ἀπό τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἕως τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, καί πᾶσαν τήν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ καί τās μαρτυρίας τῶν Ἁγίων, καί παρέδωκεν καί αὐτός τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὡς μᾶλλον ἀμφοτέρω μίαν ἐξήγησιν ἀπεγράψαντο, καί διδάσκουσιν ἡμᾶς», λέγει ὁ Ἅγιος. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἅγιος Βασίλειος λέγει ὅτι «ἅ γάρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας δι' ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφικῆ σιωπῶσα διά μμήσεως δείκνυσι». « Ἡ εἰκόνα εἶναι ζωγραφισμένος ὁ εὐαγγελικός λόγος», λέγει ὁ Λεωνίντι Οὐσπένσκυ. Τό λεγόμενο ὅτι ὁ ἁγιογράφος «θεολογῶν ζωγραφίζει καί ὁ ζωγραφίζων θεολογεῖ», ἀρμόζει ἐπακριβῶς.

Ἡ Ὁρθόδοξη Εἰκόνα συμβάλλει στήν κατανοητική ἀτμόσφαιρα τῶν

ἐκκλησιαστικῶν Ἀκολουθιῶν. Ἀντιλαμβανόμεστε ὅμως παράλληλα καί τί στεροῦνται οἱ Παπικοί πού δέν ἀγιογραφοῦν μέ βάση τήν Ὁρθόδοξη Παράδοση. Ὁ συναισθηματισμός τῶν Παπικῶν ἔνεκα τοῦ ὀλισθήματος τῆς ἐκκοσμίκευσης, μετά τήν ἀποκοπή αὐτῶν ἀπό τή Μία, Ἁγία Ἐκκλησία, ἔχει παρεισφρήσει καί στή ζωγραφική πού χρησιμοποιοῦν στούς ναούς των. Αὐτό ἔχει σάν συνέπεια νά μή δημιουργοῦν τό κατασκευτικό περιβάλλον πού δημιουργεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Εἰκονογραφία.

«Ἡ λειτουργική Εἰκὼν ἔχει θεολογικήν ἔννοϊαν» λέγει ὁ Φώτης Κόντογλου. «Πρός τό πρωτότυπον φέρει, φησί Βασίλειος, τιμή ἢ τῆς εἰκόνος», ψάλλομε στήν Ἀκολουθία τῆς Ἑορτῆς τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Εἶναι ἄξιο ἀναφορᾶς αὐτό πού γράφει ὁ καθηγητής Ἀνέστης Κεσελόπουλος στό σύγγραμμά του «Ἡ Λειτουργική Παράδοση στόν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη», γιά τίς περιγραφές τῶν εἰκόνων στόν Παπαδιαμάντη: «Τελικά ἀποβαίνουν ἀποτυπώσεις τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας, ὅπου ἡ εἰκόνα κατανοήθηκε πάντα σέ σχέση μέ τή Χριστολογική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καί θεωρήθηκε ὡς μέσο ἀναγωγῆς καί ὄχι ὡς αὐτόνομο ἀντικείμενο. Πρόκειται ἀκριβῶς γιά τή διδασκαλία πού παγιώθηκε ἰδιαίτερα στήν περίοδο τῆς Εἰκονομαχίας καί ἦρθε σέ ἀντίθεση μέ τή σχολαστική – ἠθικοδιδασκτική ἀντίληψη γιά τήν εἰκόνα πού ἐπικράτησε στή Δύση». Ἀντιλαμβανόμεστε μέ αὐτά, πιστεύω, ὅτι τό μέγεθος τῆς προσφορᾶς τῆς εἰκονογραφίας πρὸς τήν Ἐκκλησία εἶναι τεράστιο, καθώς καί τή θεολογική ἐκτροπή τῆς λεγόμενης Δυτικῆς ζωγραφικῆς.

Ἄν παρατηρήσει κανεῖς, γιά παράδειγμα, τίς νωπογραφίες τῆς λεγόμενης Δυτικῆς ζωγραφικῆς, ἀντιλαμβάνεται τήν ἐκτροπή ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Θεολογία τῆς Εἰκόνας. Ἡ νατουραλιστική ἀρχιτεκτονική ἀπεικόνιση τοῦ χώρου, ἡ νατουραλιστική ἀπεικόνιση τῶν κινήσεων, καθώς καί τῶν ἐκφράσεων τῶν μορφῶν, κάνουν τελικά τόν θεατῆ νά ὀμιλήσει γιά θρησκευτική τέχνη καί ὄχι γιά Ἁγιογραφία.

Ἕνα σοβαρό πρόβλημα τῆς νατουραλιστικῆς ἀπεικόνισης εἶναι καί ἡ ζωγραφική παρουσίαση τῶν γυμνῶν μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Αὐτό καί οἱ ἴδιοι οἱ Παπικοί τό ἀντιλήφθηκαν, γι' αὐτό ἡ Παπική Σύνοδος τοῦ Τριδέντου πού πραγματοποιήθηκε τό ἔτος 1564, εἶχε ἀποφασίσει τήν κάλυψη τῶν γυμνῶν μερῶν, στή νωπογραφία τῆς Δευτέρας Παρουσίας, πού βρίσκεται στήν Cappella Sistina καί πού εἶχε ἀνατεθεῖ στόν Μιχαήλ Ἄγγελο, ἀπό τόν Πάπα Κλήμη Ζ'. Ἡ κάλυψη τῶν μερῶν τῆς Δευτέρας Παρουσίας εἶχε ἀνατεθεῖ στόν μαθητή τοῦ Μιχαήλ Ἄγγελου, Ντανιέλε ντά Βολτέρρα.

Ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης λέγει: «Παντός εἰκονιζομένου οὐχ ἡ φύσις ἀλλ' ἡ ὑπόστασις εἰκονίζεται» καταδεικνύοντας τοιοῦτοτρόπως τό πνεῦμα τοῦ κάλλους τῆς ὀρθόδοξης εἰκόνας. Ἡ μόνη «ἐπιτρεπτή» γυμνότητα γιά τήν Ἐκκλησία μας, εἶναι ἡ γυμνότητα ἀπό «κατηφείας καί

σκότους αίρέσεως».

«Δέν ἔχει καμμίαν ὁμοιότητα μέ τās ζωγραφίας ὅπου παριστάνουν μέ ὑλικόν τρόπον κάποια πρόσωπα, ἀκόμα καί ἹΑγίους, ὅπως γίνεται εἰς τήν θρησκευτικήν τέχνην τῆς Δύσεως. Εἰς τήν λειτουργικήν εἰκόνα τὰ ἅγια πρόσωπα εἰκονίζονται ἐν ἀφθαρσίᾳ», ἀναφέρει σχετικά ὁ Φώτης Κόντογλου.

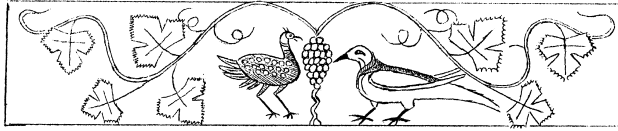
ἉΟ Ρ΄ Κανόν τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μεταξύ ἄλλων λέγει: «... οὐδαμῶς ἀπό τοῦ νῦν οἰωδῆποτε τρόπῳ προστάσσομεν ἐγχαράττεσθαι, εἰ δέ τις τοῦτο πράττειν ἐπιχειρήσει, ἀφοριζέσθω».

Οἱ ἐκτροπές τῆς θρησκευτικῆς τέχνης τῶν Παπικῶν, γίνονται ἀντιληπτές καί ἀπό Παπικούς ὅπως προαναφέρθηκε. Οἱ Παπικοί μετά τήν ἀποκοπή τους ἀπό τή Μία ἹΑγία ἹΕκκλησία, στράφηκαν στήν ἐξωτερική διακόσμηση τῶν ναῶν τους μέ ἀγάλματα. ἹΑκολουθῶς, μετά τήν ἐκτροπή τους αὐτή, προχώρησαν καί στήν ἐσωτερική διακόσμηση τῶν ναῶν τους μέ ἀγάλματα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ἀποτελεῖ τό ἄγαλμα τοῦ ἹΑπόλλωνα, τό γνωστό L' Apollo del Bel Vedere, πού ὁ Μιχαήλ ἹΑγγελος ἀντέγραψε, γιά νά ἀπεικονίσει τόν Χριστό Κριτή στήν Cappella Sistina. ἹΙδιαίτέρως κατά τήν περίοδο τοῦ Μεσαίωνα καί μετά, ἡ εἰκαστική αὐτή ἐκτροπή ἀπό τήν ἹΟρθόδοξη εἰκονολογία, εἶχε ἐξαπλωθεῖ σέ ὅλη τή βατικάνειο ἐπικράτεια. Οἱ λεγόμενοι «δυτικοί» ζωγράφοι, προσπάθησαν νά προσδώσουν τό καλλιτεχνικόν κάλλος στή ζωγραφική τους. Βλέποντας μία «δυτική» νωπογραφία, ἀπλά θαυμάσεις τό μεγαλεῖο τῆς ἄριστης καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, ἀλλά δέν προκαλεῖ κατάνυξη ὅπως ἡ ἹΟρθόδοξη Εἰκόνα.

ἉΟ Πάπας ἹΙωάννης Παῦλος Β΄ στήν ἐγκύκλιό του πρὸς τούς Παπικούς «ἐπισκόπους», ἐξ ἀφορμῆς τῶν 12 αἰῶνων ἀπό τή σύγκληση τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, περί «ἀνανεωμένου ἐνδιαφέροντος γιά τή Θεολογία καί τήν πνευματικότητα τῶν εἰκόνων τῆς ἹΑνατολῆς», παραδέχθηκε ἐμμέσως πλὴν σαφῶς τήν πνευματική πτωχείαν μετά τήν ἀποκοπήν των ἀπό τή Μία ἹΑγία ἹΕκκλησία καί εἰς τό θέμα τῶν εἰκόνων, μέ τήν παραγνώριση τῆς θεολογικῆς ἀξίας των. ἉΑναφορά του γιά τήν «ἐκ νέου ἀνακάλυψη τῆς Χριστιανικῆς εἰκόνας» καταδεικνύει τί στερήθηκαν καί στεροῦνται οἱ Παπικοί καί εἰς τό θέμα τοῦτο, καθῶς καί τό μεγαλεῖο τῆς ἹΟρθόδοξης Βυζαντινῆς Εἰκόνας.

ἉΕπιλογικά ἄς ἀναφέρομε αὐτό πού γράφει ὁ Φώτης Κόντογλου εἰς τό βιβλίον του «ἹἘκφρασις»: «Ἁπάντιμος τέχνη τῆς Εἰκονογραφίας τῆς ἹΑνατολικῆς ἹΟρθόδοξου ἹΕκκλησίας, εἶναι μία ἱερά τέχνη καί λειτουργική, ὅπως εἶναι ὅλαι αἱ ἐκκλησιαστικάί τέχναι, πού ἔχουν σκοπόν πνευματικόν». ἉὩς ἐκ τούτου ἡ συμβολή τῆς ἹΟρθόδοξης εἰκονογραφίας στήν κατανοητική ἀτμόσφαιρα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἹΑκολουθιῶν εἶναι πολὺ μεγάλη.

Παναγιώτη Τελεβάντου
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ
ΣΤΟΝ ΑΠΟΗΧΟ ΤΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ

Πάπας ήρθε και έφυγε και επιβεβαιώθηκαν ήδη όλα για τα όποια είχαμε εκφράσεις φόβο. Έγινε μεγάλος ντόρος στα παγκόσμια ΜΜΕ που αύξησε κατακόρυφα την αίγλη του Πάπα και ενίσχυσε τό προφίλ του ως θρησκευτικού ήγέτη που γνιοιάζεται τούς αδύνατους και τούς δυστυχημένους, δέν υπήρξε κανένα θετικό πρακτικό αποτέλεσμα για τούς πρόσφυγες, οί Πατριάρχης Βαρθολομαίος και Άρχιεπίσκοπος Ίερώνυμος φάνηκαν κομπάρσοι στη σκηνοθεσία τής επίσκεψης, αναγνώρισαν εκκλησιαστικότητα στόν Πάπα και τό Βατικανό, συμπροσευχήθηκαν μαζί του και υπέγραψαν μία Διακήρυξη - ευχολόγιο που δέν έχει και ούτε θά μπορούσε ποτέ νά έχει όποιοδήποτε θετικό αποτέλεσμα.

Ρωτούμε, λοιπόν, τόν Πατριάρχη Βαρθολομαίο και τόν Άρχιεπίσκοπο Ίερώνυμο. Παναγιότατε και Μακαριότατε! Γιατί απευθύνατε τήν πρόσκληση στόν αίρεσιάρχη τής Ρώμης; Για νά του αύξήσετε τήν προσωπική αίγλη; Για νά μειωθείτε μπροστά του; Για νά συμπροσευχηθείτε μαζί του; Για νά του αναγνωρίσετε εκκλησιαστικότητα; Για νά υπογράψετε μαζί του Διακήρυξη χωρίς πρακτικό αποτέλεσμα; Για νά φανεϊ από σήμερα κιόλας ότι τίποτε δέν θά αλλάξει στη ζωή τών προσφύγων; Οί μόνοι κερδισμένοι από τήν παπική επίσκεψη είναι ό Πάπας Φραγκίσκος και ό λαϊκός Οικουμενισμός.

* * *

ΣΧΟΛΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΘ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΠΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ

Χαιρετίζουμε μέ μεγάλο ένθουσιασμό τήν εξάαιρετη Άνακοίνωση τής Πανελλήνιας Ένωσης Θεολόγων (ΠΕΘ) για τήν Παπική επίσκεψη στη Λέσβο. Πρόκειται για πολύ έμπεριστατωμένο κείμενο μέ ισχυρή επιχειρηματολογία που αποτελεί τήν πρώτη παρέμβαση τής ΠΕΘ σε θέματα οικουμενισμού.

Ή ΠΕΘ αποκαλύπτει τό άπατηλό της πρόφασης που προβλήθηκε για τήν παπική επίσκεψη ή όποία αναλώθηκε σε επικοινωνισμούς χωρίς νά βοηθήσει τό παράπαν τό προσφυγικό.

Ή άνακοίνωση στη συνέχεια έξηγηϊ ότι ό Παπισμός είναι αίρεση. Χαιρόμαστε επειδή άποκαλεϊ τό Βατικανό Παπισμό και όχι Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία και άπαριθμεί συνοπτικά τīs αίρέσεις που εκφράζει ό Παπισμός.

Στή συνέχεια ἡ Ἐνακοίνωση τῆς ΠΕΘ ἀναφέρεται στά κακά πού κατά καιρούς τό Βατικανό προξένησε στόν Ἑλληνισμό καί τήν Ὁρθοδοξία καί γι' αὐτό διαμφισβητεῖ τήν εἰλικρίνεια τῶν προθέσεων τοῦ Πάπα νά βοηθήσει τό προσφυγικό μέ τήν ἐπίσκεψή του στή Λέσβο.

Ἐκπομπή κάνει μιά θαυμάσια εἰσήγηση. Ἄν ὁ Πάπας θέλει νά βοηθήσει γιά τό προσφυγικό ἄς πορευθεῖ στά κέντρα ἀποφάσεων ὅπου ἐξυφαίνονται καί μπαίνουν σέ ἐφαρμογή τά σχέδια πού προξενοῦν τήν ἔξοδο τῶν προσφύγων ἀπό τήν πατρίδα τους.

Τέλος ὑπενθυμίζει τόν Πάπα ὅτι δέν εἶναι μόνο οἱ πρόσφυγες πού ὑποφέρουν ἀλλά τό σύνολο τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πού μαστίζεται ἀπό φοβερή οἰκονομική κρίση πού θά ἔπρεπε νά τύχει τῆς προσοχῆς τοῦ ποντίφηκα.

Ἐκφράζουμε τήν πιά μεγάλη μας χαρά γιά τήν Ἐνακοίνωση τῆς ΠΕΘ καί ἐλπίζουμε διακαῶς ὅτι ἀποτελεῖ ἀπαρχή τῆς παρέμβασης τῆς Ἐνωσης τῶν Θεολόγων γιά ὅλα τά σοβαρά θέματα τῆς πίστεως ὅπως εἶναι ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος, οἱ διάλογοι τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τούς αἰρετικούς κτλ.

* * *

ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΙΡΕΤΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΤΡΩΣΕΙΣ

Δρόσος Ἐερμών» εἶναι πραγματικά ἡ ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου γιά τίς ἐκτρώσεις τώρα πού ἡ Κυπριακή Βουλή εἰτοιμάζεται νά νομιμοποιήσει τό ἔγκλημα.

Ἡ ἐγκύκλιος εἶναι σαφῆς μέ Γραφική καί Πατερική κατοχύρωση καί ἐκφράζει χωρίς συμβιβασμούς τήν ἀλήθεια τῆς πίστεως μας γιά τό συγγενικό ἔγκλημα τῶν ἐκτρώσεων.

Τό πιά συγκινητικό! Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ὅχι μόνον κατηχεῖ ὀρθόδοξα τό ποιμνίό της, ὅχι μόνον ἀπαντᾷ εὐστοχα στίς αἰτιάσεις τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐκτρώσεως, ἀλλά καί διαβεβαιώνει ὅτι εἶναι ἕτοιμη νά βοηθήσει κάθε γυναίκα πού θεωρεῖ τήν ἐγκυμοσύνη της ἀνεπιθύμητη. Στόχος νά κρατήσει τό παιδί της καί ἡ Ἐκκλησία δηλώνει πρόθυμη νά ἀναλάβει τά περαιτέρω γιά νά σωθεῖ τό παιδί καί νά ἀνατραφεῖ κατά Θεόν.

Πολύ συγκινητική ἡ στάση τῶν ἀρχιερέων τῆς Κύπρου πού στό συγκεκριμένο θέμα θεολόγησαν ἐναρμόνιο μέλος θεολογίας πού λίαν εὐφρανεν τούς Ὁρθοδόξους καί κατήσχυεν τούς ὀπαδούς τῆς δολοφονίας τῶν ἐμβρύων.

Αὐτό πού ἀπομένει εἶναι νά δοῦμε ποιά στάση θά τηρήσει ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου γιά τά θέματα πού ἀφοροῦν τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο.

Καμία δικαιολογία δέν μπορεῖ νά εὐσταθήσει γιά νά μή δοθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ὀρθόδοξη ὁμολογία γιά τίς σχέσεις τῆς Ὁρθο-

δοξίας μέ τόν χριστιανικό κόσμο. Ἐπολύτως ἐπιβεβλημένη εἶναι ἡ ἀνάγκη νά καταδικαστοῦν οἱ κακοδοξίες τῆς βαπτισματικῆς θεολογίας καί τῆς διηρημένης Ἐκκλησίας πού ἔχουν ἐμφιλοχωρήσει στό συγκεκριμένο κείμενο τῆς Προσυνοδικῆς Διάσκεψης.

Ἐπάρχει ἤδη ἡ θαυμάσια σχετική ἐπιστολή τοῦ Πανιερότατου Μητροπολίτη Λεμεσοῦ, ὅπως ὑπάρχουν καί δεκάδες ἐργασίες ἐπισκόπων, καθηγητῶν πανεπιστημίων, ἄλλων κληρικῶν καί μοναχῶν πού ἀναλύουν τό θέμα διεξοδικά. Ἐρα ὑπάρχει ἤδη τό ὀπλοστάσιο μέ τό ὅποιο πρέπει νά καθαιρεθοῦν τά ὀχυρώματα τῶν πλανῶν καί αὐτό ἀκριβῶς προσευχόμεστε καί προσδοκοῦμε νά πράξουν οἱ ἅγιοι συνοδικοί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

* * *

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΚΑΙ Η ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Διαβάσαμε στή «Ρομφαία» τό ἀκόλουθο ρεπορτάζ τοῦ κ. Αἰμίλιου Πολυγένη:

«Ἡ Εὐρωπαϊκή Ἐπιτροπή κατά τοῦ Ρατσισμού καί τῆς Μισαλλοδοξίας, σέ ἔκθεσή της, κατηγορήσε τόν Πατριάρχη Γεωργίας κ. Ἡλία Β΄ ὅτι μιλάει τήν «γλώσσα τοῦ μίσους».

Ἐφορμή ὑπῆρξαν οἱ δηλώσεις τοῦ Προκαθημένου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας, ὁ ὁποῖος καταδίκασε τήν ὁμοφυλοφιλία, λέγοντας ὅτι εἶναι ἀσθένεια καί ἁμαρτία.

Τήν ἀπόφαση αὐτή σχολίασε ὁ Μητροπολίτης Μπορτζόμι καί Μπακουριανῆς κ. Σεραφεῖμ, μιλώντας στόν ἐκκλησιαστικό ἰστότοπο Pravoslavie.ru.

«Ἐμεῖνα ἔκκληκτος ἀπό τήν ἐπίθεση αὐτή κατά τοῦ Πατριάρχη Ἡλία. Τό γεγονός ὅτι ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι ἁμαρτία εἶναι γραμμένο στήν Ἁγία Γραφή καί ἡ Ἐκκλησία πρέπει νά καλέσει ὅσους πάσχουν ἀπό αὐτή τήν ἁμαρτία νά ἀπέχουν» ἀνέφερε μεταξύ ἄλλων ὁ κ. Σεραφεῖμ.

Σέ ἄλλο σημεῖο ὁ Σεβασμιώτατος ἀνέφερε ὅτι «ὁ Πατριάρχης δέν καταδίκασε κανένα, ἀλλά ἐνημέρωσε γιά κάτι πού κάνει ἡ ἴδια ἡ Ἁγία Γραφή».

«Ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι ἀντίθετη μέ τίς ἀξίες τοῦ πολύπαθου λαοῦ μας. Ἡ Ἐκκλησία καί ὁ κάθε ἱερέας εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἀγαπᾶνε τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλά νά τοὺς παροτρύνουν νά μὴν ἁμαρτάνουν» πρόσθεσε ὁ Μητροπολίτης Μπορτζόμι καί Μπακουριανῆς.

Τέλος ὁ Σεβασμιώτατος καταδίκασε τήν ἔκθεση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς κατά τοῦ Ρατσισμού, λέγοντας πῶς «ἡ δική μου ἄποψη εἶναι ὅτι ἡ ἀπόφαση αὐτή δέν ἦταν σωστή... ἀλλά καί ἄδικη».

Ὁ Σεβ. Μπορτζόμι ἔχει ἀπόλυτα δίκαιο. Καθῆκον τῶν κληρικῶν – πολλῶ μᾶλλον τῶν Πατριαρχῶν – εἶναι νά διδάσκουν τό Εὐαγγέλιο κω-

ρίς νά ενδιαφέρονται τί ἐγκρίνει καί τί δέν ἐγκρίνει ἡ «πολιτική ὀρθότητα». Καί τό Εὐαγγέλιο εἶναι σαφέστατο ὅτι οἱ ὄχι μόνες σαρκικές σχέσεις πού ἐγκρίνει εἶναι οἱ σχέσεις ἄντρα καί γυναίκας πού εὐλογοῦνται μέ τό μυστήριο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γάμου. Ὅτιδήποτε ἄλλο, ὅπως πορνεία, μοικεῖα, ὁμοφυλοφιλία, κτηνοβασία, κτλ. εἶναι αὐστηρά ἀπαγορευμένες πράξεις καί σοβαρά ἁμαρτήματα.

Καθῆκον, λοιπόν, τοῦ Μακαριότατου Πατριάρχου Γεωργίας εἶναι νά κατῆκει τό ποιμνίό του γιά τά ἁμαρτήματα αὐτά χωρίς νά λαμβάνει ὑπόψη τίς παραμέτρους τῆς «πολιτικῆς ὀρθότητας» καί τῆς ἐκκοσμικεύσεως.

Οἱ πιστοί προσβλέπουν πρὸς τόν Μακαριότατο Πατριάρχη Γεωργίας κ. Ἡλία ὡς ἓνα παραδοσιακό ἱεράρχη ὁ ὁποῖος τηρεῖ ἄψογη στάση καί σέ θέματα εὐαγγελικῆς ἠθικῆς καί σέ θέματα οἰκουμενισμοῦ καί εἰς ὅσα ἀφοροῦν τὴν Πανορθόδοξη Σύνοδο.

* * *

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ὁ Πάπας Φραγκίσκος καί ὁ Πατριάρχης Κύριλλος συναντήθηκαν στό ἀεροδρόμιο τῆς Ἀβάνας γιά τρεῖς ὥρες καί στό τέλος τῆς συνάντησης ὑπέγραψαν κοινή δήλωση πού περιλαμβάνει, σύμφωνα μέ τόν «Vatican Insider», 30 ἄρθρα.

Ἡ διακήρυξη παράγει μηδενικό ἀποτέλεσμα. Δέν εἶναι παρά ἓνα σχοινοτενές εὐχολόγιο πού μιλά γιά εἰρηνική συνύπαρξη, ἀνεξιθρησκεία κτλ. πλὴν ὅμως οἱ δύο θρησκευτικοὶ ἡγέτες δέν ἔχουν κανένα τρόπο νά βοηθήσουν στὴν ἐπιβολή τους.

Οἱ ἀναφορές γιά τίς ἐκτρώσεις, γιά τὴν εὐθανασία, γιά τὴν ἀπελευθέρωση τῶν δύο ἀπαχθέντων Σύρων ἐπισκόπων, γιά τὴν παραδοσιακὴ οἰκογένεια, γιά τίς χριστιανικὲς ρίζες τῆς Εὐρώπης καί γιά τὴν Οὐνία, ἄν καί κινοῦνται στά ὀρθὰ πλαίσια, δέν λέγουν παρά τά αὐτονόητα χωρίς κανένα πρακτικὸ ἀποτέλεσμα.

Στόν τομέα τοῦ Οἰκουμενισμοῦ λέχθηκαν πολὺ λίγα. Ἡ ἀναφορά στὴν κοινὴ παράδοση τῆς Α΄ χιλιετίας μεταξὺ Παπικῶν καί Ὁρθοδόξων οὐδόλως ἀναιρεῖ τίς διαφορὲς πού ἀναπτύχθηκαν τῆ Β΄ χιλιετία. Γι' αὐτό τό ζήτημα πού εἶναι καί τό ζητούμενο δέν γίνεται καμία ἀναφορά. Ἀντίθετα τονίζεται ἡ ἀνάγκη γιά Διαθρησκευτικούς διαλόγους καί κοινὲς ποιμαντικὲς παραστάσεις Παπικῶν καί Ὁρθοδόξων ἀλλὰ καί ἄλλων θρησκευτικῶν ὁμάδων γιά τὴν προώθηση τῶν χριστιανικῶν ἀξιών.

Ἡ συνάντηση τῶν δύο ἡγετῶν «ᾧδινεν ὄρος καί ἔτεκεν μῦν». Εὐχολογία καί λαϊκὸς οἰκουμενισμὸς εἶναι ὁ καρπὸς τῆς καί ὀδηγεῖ μόνον σέ αὔξηση τοῦ κύρους τοῦ Ρώσου Πατριάρχου.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κυκλοφορήθηκε από τις εκδόσεις ΕΠΕΚΤΑΣΗ και στή σειρά Νομοκανονική Βιβλιοθήκη Νο. 32 η νέα επιστημονική μελέτη του Ἀρχιμ. Κυρίλλου Κωστοπούλου, Ἱεροκέρυκος Ι. Μ. Πατρῶν, Δρος Θεολογίας, με τίτλο: *Ἡ πολυμορφία τοῦ φόνου στους ἱερούς κανόνες.*

ρόκεται γιά πολυεδρικό ἔνδιαφέροντος ἐγχειρίδιο Κανονικοῦ Δικαίου, τό ὁποῖο φιλοδοξεῖ νά καλύψει ὅλο τό φάσμα, τό χαρακτηρισζόμενο μέ τόν γενικό ὄρο «φόνος». Συγκεκριμένα ἐξετάζεται ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ «οὐ φονεύσεις» καί γίνεται ἀναφορά στήν ἀφαίρεση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὡς ποινικό - κανονικό ἀδίκημα. Εἰδικότερα ἀναλύεται τό ἀδίκημα τοῦ φόνου, τόσο τοῦ ἐκούσιου ὅσο καί τοῦ ἀκούσιου, σέ ὅλες τίς μορφές του.

Στό Α΄ Κεφάλαιο ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἐκούσιος φόνος, ἔχοντας ὡς ἀναγνωριστικά στοιχεῖα τήν προπαρασκευή, τήν προαίρεση καί τήν πρόθεση ἀφαίρεσης ζωῆς, καταδικάζεται τόσο ἀπό τήν Ἁγία Γραφή ὅσο καί ἀπό τήν Ἱερά Παράδοση. Πρός ἐπίρρωση τῶν παραπάνω παρουσιάζεται μία πλειάδα ἱερῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι ἀναλύουν σέ βάθος τήν πρόθεση τοῦ δράστου, ἀλλά καί τήν ποικιλία τῶν ὀργάνων καί τοῦ τρόπου ἐπιτέλεσης τοῦ ἐκούσιου φόνου καί ἀναφέρονται τά κατ' ἀναλογίαν σέ κάθε περίπτωση ἐπιβαλόμενα ἐκκλησιαστικά ἐπιτίμια.

Τό Β΄ Κεφάλαιο διαπραγματεύεται εἰδικές περιπτώσεις ἐκούσιου φόνου. Μέ ἐμπεριστατωμένη ἐπιχειρηματολογία ἀποδεικνύεται ὅτι στους ἐκούσιους φόνους ἐντάσσεται ἡ αὐτοχειρία ὡς ἡ δι' ἰδίας χειρός κατάλυση τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς καί ὡς ὑψίστη ὕβρις κατά τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ καί παρουσιάζεται, μέ ἔρεισμα τήν Ἱερά Παράδοση, γιά πούους λόγους ὁ αὐτόχειρας στερεῖται ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Ξεχωριστοῦ ἐνδιαφέροντος ἀποτελεῖ καί ἡ κατάταξη στους ἔμμεσους ἐκούσιους φόνους τοῦ ἐκούσιου αὐτοακρωτηριασμοῦ, ὡς ἄλλου τρόπου αὐτοχειρίας. Ἐκόμη καταγράφεται καί ἡ περίπτωση τῆς εὐθανασίας, ἡ ὁποία καταδικάζεται ὡς ἐκούσιος φόνος, ἀφοῦ συνιστᾷ ὑποβοηθούμενη αὐτοκτονία, δηλαδή συνδυασμό φόνου καί αὐτοκτονίας. Ἐπιπλέον, γίνεται ἀναφορά στήν θανατική ποινή, ἡ ὁποία ἀπό κανονικῆς πλευρᾶς θεωρεῖται ἀπαράδεκτη καί καταδικάζεται ὡς εἶδος ἐκούσιου φόνου.

Στό Γ΄ Κεφάλαιο ἀναλύεται τό δύσκολο θέμα τοῦ ἀκούσιου φόνου, ὡς ἀφαίρεση ἀνθρώπινης ζωῆς ἐκ τύχης ἢ ἐξ ὀλιγωρίας, μέ χαρακτηριστικά τήν ἔλλειψη προθέσεως ἢ προαρέσεως καί ἐνδεχόμενου δόλου. Καί ἐδῶ, μέ τήν παρουσίαση πολλῶν Ἁγιογραφικῶν καί Πατερικῶν πηγῶν, ἀλλά κυρίως ἱερῶν κανόνων, καταδεικνύεται ἡ ποικιλία κατὰ περίπτωση ἀντιμετώπιση τοῦ ἀκούσιου φόνου ἀπό τό Κανονικό Δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας.

Τό Δ΄ Κεφάλαιο ἀσχολεῖται μέ τό εὐαίσθητο θέμα τῆς ἀμβλωσης καί παρουσιάζει μέ ἀποδεικτική πειθῶ ὅτι ἡ διά παντός μέσου φθορά τοῦ ἐμβρύου, ὡς ὀλοκληρωμένης ψυχοσωματικῆς ὄντοτητας, συνιστᾷ φόνο καί μάλιστα ἐκούσιο. Στό ἴδιο πλαίσιο ἐντάσσεται καί ἡ βρεφοκτονία μέ τήν μορφή τῆς ἀδιαφορίας γιά τῆ ζωή τοῦ βρέφους καί τῆς ἀμέλειας γιά τήν διαφύλαξη τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀρτιγέννητου ἐκ μέρους τῆς μητέρας.

Τέλος, στό Ε΄ Κεφάλαιο καταδεικνύεται ὅτι ἡ ἀγάπη «φονεύει» τόν φόνο, μέ τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση ὁ ἄνθρωπος νά ἐξέλθει ἀπό τόν ἀσφυκτικό ἐγκλωβισμό του στήν τέλεια ὑποκειμενικότητα καί τόν ἐγωκεντρισμό του καί νά εἰσέλθει στόν χώρο τῆς ἀγαπητικῆς κοινωνίας.

* Στό παρόν τεῦχος δημοσιεύουμε ὅλα τά βιβλία πού μᾶς στάλτησαν μεταξύ 1.1.2016 καί 30.4.2016.

αχύρου από τόν σίτο. Ἐφοδία του ἡ γνωστή του ἐπάρκεια κι εὐσυνειδησία, ἀλλὰ καί τὰ πολλὰ βέλη, πού διαθέτει ἡ πάντοτε πλήρης φαρέτρα του. Ἐνδεικτικό τοῦ ἐπιπέδου τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ βιβλιογραφία πού παρατίθεται στό τέλος του. Μέ ξεκάθαρα, ἀπλά ἐπιχειρήματα ὁ καλός π. Ἰωάννης ὑποβοηθεῖ τόν ἀναγνώστη νά διακρίνει τά βασικά ἀπό τά ἀσίμαντα κι ἐπουσιώδη τῆς ὅλης ὑπόθεσως. Ἀφαιρεῖ, μέ τή γνωστή του μεθοδικότητα, τίς ποικίλες ἀνασφάλειες καί φοβίες πού μπορεῖ νά φέρεי μαζί του ὁ ἀναγνώστης καί τόν ὑποβοηθεῖ νά ἀντιμετωπίσει σωστά τήν ὅλην ὑπόθεσιν.

Ἐὸ συγγραφέας, μελετώντας μέ προσοχή κι ἐπιστημοσύνη τά ἱερά κείμενα (τίς Ἐπιστολές τοῦ Ἀπ. Παύλου, τήν Ἀποκάλυψη κ.ἄ.) μᾶς σκιαγραφεῖ τό πρόσωπο τοῦ Ἀντιχρίστου, τό ὁποῖο διαχωρίζει ἀπό τούς προδρόμους του, οἱ ὁποῖοι παρουσιάστηκαν στήν ἱστορία. Οἱ τελευταῖοι ἦσαν μικροί ἀντίχριστοι, πού εἶχαν ὀρισμένα χαρακτηριστικά του, μέχρις ἑνός σημείου. «Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἀπό ὅλα τά πονηρά σπέρματα τοῦ ἀνθρώπινου γένους ὁ Ἀντίχριστος θά εἶναι ὁ κατ' ἐξοκίην φέρων καί φερόμενος πρὸς τὴν ἀπόλειαν» γράφει ἐνδεικτικά στό κεφάλαιο πού ἐπιγράφεται *Χαρακτηριστικά τοῦ Ἀντιχρίστου*. Πρὸς ἐκεῖνους πού μεμψιμοιροῦν ρωτώντας πῶς θά τραφοῦν τήν ἐποχή τοῦ Ἀντιχρίστου, ὁ π. Ἰωάννης δίνει τήν ἐξῆς ἀπάντησιν: «Σ' ὅλη τήν διάρκεια τῶν αἰῶνων ὁ Κύριος τροφοδοτοῦσε, ὅσο ὑπῆρχε ἀνάγκη, τούς πιστοὺς Του καί τούς περιέθαλπε. Θά ἀναφέρουμε στήν ἀγάπη σας μερικά τέτοια περιστατικά, θέλοντας νά τονίσουμε ὅτι κατὰ τόν καιρό τοῦ Ἀντιχρίστου ὁ Θεὸς θά τρέφει τούς Χριστιανούς θαυματουργικά, μᾶς καί δέν θά μποροῦν νά πουλοῦν καί νά ἀγοράζουν καί θά διατηρεῖται ἡ ὑγεία τους». Ὅποιος κάνει τόν κόπο νά διεξέλθει τό παρόν πόνημα τοῦ ἀκατάβλητου ἀπὸ τόν κόπο π. Ἰωάννου, πού δέν σταματᾶ νά μᾶς ἐνισχύει πνευματικά στους πονηροὺς καιροὺς μας, θά διαπιστώσει ὅτι δέν σπατάλησε τό χρόνο του. Τουναντίον ἡ ὠφέλεια πού θά ἀποκομίσει δέν θά εἶναι ἡ τυχοῦσα. Θά πρέπει νά τόν εὐχαριστήσουμε γι' αὐτό.

* * *

Φώτη Κ. Παπαφώτη, *Ἡ Ἀκανθοῦ τοῦ Χρυσσοῦτρου*, Ἡ καθημερινή ζωή καί οἱ ἄνθρωποι. Ἐνα νοσταλγικό ταξίδι στήν Ἀκανθοῦ τοῦ χθές. Λάρνακα 2016, σσ. 337.

Νοσταλγὸς ἀφτυασίδωτος κι ἀπροσχημάτιστος, ἀπίοτος ἀπὸ τό πέρασμα τοῦ πανδαμάτορος ἀναδεικνύεται μέ ἀπό τίς σελίδες τοῦ μετὰ χείρας βιβλίου ὁ συγγραφέας, μακαριστὸς Φώτης Κ. Παπαφώτης. Οἱ δεσμοὶ του μέ τή γενέθλια γῆ εἶναι τόσο ἰσχυροὶ καί ἔχουν τόσο βαθιές ρίζες, πού ἀφιερώνει τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του στήν προσπάθεια νά συλλεξεῖ ὅ,τι εἶναι δυνατό νά περισυλλεγεῖ μετὰ τήν προσφυγοποίηση τῶν Ἀκανθιωτῶν στὰ 1974. Καιτὸ ζεῖ στήν ἀλοδαπή, στό Λουδίνιο, ἀναλίσκεται καθημερινῶς στή συλλογή καί καταγραφή ὅτιδήποτε θυμίζει τήν ἀγαπημένη γῆ, πού ἀπὸ τὰ κράσπεδα τοῦ Πενταδάκτυλου ἀνερίζει τήν πολὺβουη θάλασσα τῆς βορεινῆς Κύπρου.

Κατὰ πρῶτον ἡ προσπάθεια του ἀποβλέπει στήν καταγραφή κι ἀνάδειξη τῶν σεβασμάτων τῆς Κοινότητος. Ἔτσι τό κεφάλαιο 1 τοῦ βιβλίου ἐπιγράφεται: «Θρησκευτική ζωή καί παράδοση. Ἐκκλησίες, γιορτές, ἔθιμα, παραδόσεις». Ἐκπλήττεται ὁ ἀναγνώστης μαθαίνοντας ὅτι ἡ εὐλάβεια τῶν Ἀκανθιωτῶν ἀνέγειρε ἀνά τούς αἰῶνας 23 ξωκκλήσια, κι ἄλλα ἐρειπωμένα, πού στολίζουν τούς ἀγρούς, τὰ βουνά καί τίς λαγκαδιές τῆς περιοχῆς. Ἐν' ἀπ' αὐτά εἶναι ἀφιερωμένο τὸν Ἅγιο Μίκαλλο (7 Αὐγούστου), πού ἀσκήτησε σέ μιά σπηλιά τῆς περιοχῆς. Καύκημα στήν Κοινότητος ὑπῆρξε ἡ ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος (τοῦ Χρυσσοῦτρου) πού κτίστηκε μεταξύ τοῦ 1916-1935. Ἡ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰῶνος, πού εἶχε ἐξαφανισθεῖ μετὰ τήν καταστροφή τοῦ '74 ἐντοπίστηκε στὰ 2007 στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μάμαντος τῆς κατεχόμενης Μόρφου (δημοσιεύθηκε στό ἐξώφυλλο τοῦ Περιοδικοῦ «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία» στὰ 2012 στό τ. 97).

Ἐὸ Φώτης Κ. Παπαφώτης περιγράφει μέ πολύ μεράκι ὅλες τίς πτυχές τῆς καθημερινότητος τῆς Ἀκανθοῦς μέ κύριο ἐφοδίο τίς παιδικές του ἀναμνήσεις, ἀλλὰ καί τὰ βιώματα, ὅπως καί τίς διηγήσεις τῶν συγχωριανῶν του, πού συνέλεξε σάν φιλόπονη μέλισσα. Συστηματικὸς καί μεθοδικὸς δέν ἀφήνει πυχὴ τῆς ἀνθρώπινος ζωῆς πού νά μὴν τὴν ἐρευνήσει μέ ἐπιμονὴ κι ἐπιστημοσύνη. Παρελαύνουν ἐνώπιόν μας μέσ' ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ πονήματός του πληροφορίες γιὰ τήν ἀγροτική ζωή, τήν κλωρίδα καί πανίδα τῆς Ἀκανθοῦς, ἀλλὰ καί τίς διατροφικὲς συνή-

θεις τῶν κατοίκων. Ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ κεφάλαιο πού ἐπιγράφεται «Ἐν-θρωποι καὶ ἱστορίες», ὅπου ξεδιπλώνονται μικρές εὐανάγνωστες ἱστορίες πού ἀποκαλύπτουν πτυχές τῆς καθημερινότητος, εὐτράπεζες καμιά φορά κι ὄχι μόνο. Ὁ συγγραφέας δίνει τέλος στὸ λόγο μέ καταγραφή αἰνιγμάτων καὶ γνωμικῶν πού κυκλοφοροῦσαν στὸ χωριό.

Τὸ βάρος τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου ἀνάλαβε νά σηκώσει ἡ σύζυγός του Ἑλλη Φ. Παπαφώτη. Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι τὸ βιβλίο κοσμεῖται μέ οὐκ ὀλίγες ἀσπρόμαυρες φωτογραφίες, ἐνῶ τὸ ἐξώφυλλο στολίζει ἐγχρωπὴ φωτογραφία μέ τὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως. Ἐν ὀλίγοις ὁ μακαριστὸς Φώτης Κ. Παπαφώτης κατάφερε νά περικλείσει στὶς σελίδες τοῦ ὑπὸ κρί-σιν βιβλίου τὴ νοσταλγία τοῦ ξεριζωμένου καὶ ξενιτεμένου γιὰ τὴν πατρώα γῆ ἀλλὰ, παράλλη-λα καὶ τὸν ἄσβεστο κι ἀσίγαστο πόθο τῆς ἐπιστροφῆς.

* * *

Ἄρχιμ. Ἰωὴλ Νικολάου, *Φῶς, ἀλήθεια καὶ ζωὴ* (ἄρθρα καὶ ὁμιλίες), ἔκδοσις Ἱ. Ν. Ἁγίου Νεκταρίου, Πρέβεζα 2016, σσ. 115.

Ἐπάρχουν βιβλία, πού ὅταν τὰ φυλλομετρᾷς ἀναρωτιέσαι βάσιμα ἂν ἔπρεπε νά κοποῦν τόσα δέντρα στὴ Φινλανδία ἢ ἂν ἔπρεπε νά πάει χαμένο τόσα λίτρα μελάνι... Αὐτὸ δὲν συμβαίνει, οὔτε κατὰ διάνοιαν, μέ τὸ παρόν βιβλίο. Σύντομος, σαφὴς καὶ περιεκτικὸς, ὅπως μᾶς ἔχει συνηθίσει, ὁ λόγος τοῦ συμπατριώτη μας π. Ἰωὴλ. Ὅμως, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐνῶ δὲν τὸν κατατρώ-χει ἡ ἀμετροπέπια ἢ ὁ πλατειασμός, τὰ κείμενά του δὲν ἀπευθύνονται ἀποκλειστικά σέ ἄτομα περιορισμένης μορφώσεως ἀλλὰ ἀναμφιβόλως ἀγκαλιάζουν ὅλο τὸ κοινωνικὸ φάσμα, ὄντας προσιτὰ καὶ ἐνδιαφέροντα σέ ὅλους ὅσοι στοχεύουν στὴν σωτηρία τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Στὶς σελίδες τοῦ μετὰ χείρας πονήματος βλέπουμε νά παρελαύνουν διάφορα κείμενα, ὅπως Βίοι Ἁγίων, παλαιῶν ἀλλὰ καὶ σημερινῶν, καὶ νά θίγονται θέματα πού ἄπτονται τῆς χορείας τῶν ἀρετῶν. Δὲν λείπουν ὅμως κι ἄλλα θέματα ὅπως ἀναφορές σέ προσκυνήματα. Τὸ βιβλίο προλογίζει μέ θερμὸ πρόλογο ὁ ἐπικώριος ἐπίσκοπος Μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέ-ζης κ. Χρυσόστομος.

Ἰδιαίτερη χάρη προσδίδει στὸ βιβλίο τὸ γεγονός ὅτι τὰ μνύματα τοῦ συγγραφέα δίδονται μέ τρόπο εὐθύ, σαφῆ, περιεκτικὸ καὶ ξεκάθαρο, μέ ἀμεσότητα πού ἐκπλήττει, χωρὶς τὴν παραμικρή του προσπάθεια νά καταπλήξει τὸν ἀναγνώστη. Γράφει σεμνὰ, ἀπλά καὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας. Δεῖγμα γραφῆς τοῦ καλοῦ κληρικῶ τὸ μικρὸ κείμενο πού παραθέτω, γιὰτὶ μέ ἐντυπωσίασε μέ τὴν πρώην. «Ἐνας περηνιπῆς περνοῦσε μιά Κυριακὴ ἀπὸ μιά περιοχὴ ἀνθρακωρυχείων καὶ εἶδε τοὺς γύρω κάμπος γεμάτους μουλάρια. Ρώτησε τότε ἕνα μικρὸ παιδί πῶς βρέθηκαν ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα. Καὶ τὸ παιδί ἀπάντησε: —Τὰ ζῶα αὐτὰ δουλεύουν κάτω στὶς στοές ὅλη τὴν ἐβδομάδα καὶ τὰ ἀνεβάζουν κάθε Κυριακὴ ἔξω στὸ φῶς τοῦ ἥλιου γιὰ νά μὴν τυφλωθοῦν... Καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νά ἀφήνει τὰ πνευματικά του μάτια νά τυφλωθοῦν. Ὑστερα ἀπὸ τὴ βιοπάλη ὅλης τῆς ἐβδομάδος πρέπει νά ἀφιερώνει τὴν Κυριακὴ στὸ Θεὸ καὶ στὴ λατρεία τοῦ ὀνόματός του. Πρέπει ὄχι ἀφήνει τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου νά τὸν φωτίζει».

Ὅπωςδήποτε δὲν πρέπει νά παρελειφθεῖ ἡ ἀναφορά στὸ γεγονός ὅτι ὅλα τὰ ἔσοδα στο-χεύουν στὴν ἀποπεράτωση τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου, στὸν ὁποῖο ὁ συγγραφέας εἶναι ἐφημέριος. Ἀκόμα ἕνας λόγος γιὰ νά τὸ συστήσουμε ἐνθέρμως στοὺς φίλους ἀναγνώστες.

* * *

Ἄνδρεια Ν. Παπαβασιλείου, *Κριτικὴ ἀποτίμηση τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μέ τοὺς Ἀντι-καλκηδόνιους*, Λευκωσία 2015, σσ. 112.

Δὲν χωρεῖ καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἀξιόλογο αὐτὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἄ. Παπαβασιλείου δὲν μπορεῖ νά παραμερισθεῖ ἀπ' αὐτοὺς πού ἀσχολοῦνται μέ τὸ θέμα τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων κι ὄχι μόνο. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὁ συγγραφέας γνωρίζει τὰ πράγματα ἀπὸ πρῶτο χέρι καὶ ἔτσι μπο-ρεῖ νά δια φωτίσει καὶ τοὺς ἄλλους, αὐτοὺς πού δὲν ἔχουν τὴν εὐχέρεια τῆς πρόσβασης σ' αὐ-τούς. Σπουδαία εἶναι, ἐν πρώτοις, ἡ ἐπισημάνσή του ὅτι «τὸ σκηνικὸ τοῦ Διαλόγου τούτου εἶναι ἀκόμη θολό, γιὰτὶ δὲν εἶναι γνωστὰ στὸ εὐρὺ κοινὸ ὅσα λέχθηκαν καὶ γενικὰ ὅσα συνέβησαν

στις επίσημες Συνελεύσεις...». Και σήμερα, όταν προχωρήμα προς την Πανορθόδοξη Σύνοδο, μόλις στις αρχές του χρόνου, δημοσιεύθηκαν με πολλή καθυστέρηση, για λόγους ευνόητους, τα αποφασισθέντα. Η διαδοχική έναλλαγή των μελών των Επιτροπών όπως και η έλλειψη ενημέρωσης καταγράφονται από το συγγραφέα στα αρνητικά του πιά πάνω Διαλόγου. Ένα άλλο γεγονός, που εκπλήττει τον αναγνώστη, είναι το ότι όρισμένα μέλη, διαφοροποίησαν τις θέσεις τους, όπως ο μ. μητροπολίτης Έλβετίας Δαμασκηνός Παπανδρέου, εκπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου και Συμπρόεδρος της Επιτροπής.

Με πολλή θλίψη ο κ. Παπαβασιλείου αναφέρει ότι αναγκάστηκε να υπογράψει τις δύο «Κοινές δηλώσεις» διότι «τόν παρέσυραν στα ασφυκτικά χρονικά πλαίσια και η παρουσία διακεκριμένων ακαδημαϊκών θεολόγων». Όμως τελικά παραδέχεται, και είναι προς τιμήν του, ότι πρόκειται περί λάθους, λέγοντας: «Γιατί να παραμείνουμε προσκολλημένοι σ' ένα κείμενο, όταν έχουμε πεισθεί ότι δεν είναι όρθο και δεν μας εκφράζει»; Καλή η μεταμέλεια, καλύτερα όμως θα ήταν να μην υπέγραφε καθόλου τα απαράδεκτα αυτά κείμενα, που ανατράπηκαν από την αντίσταση που πρόβαλε το Άγιον Όρος πρωτοστατούντος του μακαριστού αρχιμανδρίτου Γεωργίου Γρηγοριάτου.

Η διαπίστωση του συγγραφέα ότι η σωστή βάση του Διαλόγου «δεν είναι άλλη από την αναγνώριση της εν Χαλκηδόνι Δ' Οικουμενικής Συνόδου και... της Ε', Στ' και της Ζ' καθώς και των αποφάσεων αυτών» είναι και όρθη και ένδεδειγμένη από τα πράγματα. Παρουσιάζονται στο υπό κρίση βιβλίο κι οί από το 1963 κι έντεϋθεν Άνεπίσημες Συναντήσεις, όπου ο συγγραφέας βλέπει αρνητικά σημεΐα, με κυριότερο τό γεγονός ότι τά κείμενα του χριστολογικού δόγματος «μπορούσαν να έρμηνευθούν και μΐ όρθόδοξα». Τό αίτινγμα λύνεται όταν μαθαίνουμε ότι πίσω άπ' αυτές βρισκόταν τό κακόφημο «Π.Σ.Ε.» και δί ό καλβινιστής Λούκας Βίσερ. Στά θέματα πίστεως τά άμφίσημα κείμενα είναι χωρίς δεύτερη σκέψη, εκ του πονηρού. Λυπάται κανείς ειλικρινά όταν πληροφορείται ότι υπήρξε τόση ένδοτικότητα εκ μέρους των Όρθοδόξων στό θέμα του όνόματος των Μονοφυσικών. Οί Μονοφυσίτες θεωρούσαν τόν περιεκτικό όρο «Άντιχαλκηδόνιοι» κόκκινο πανί. Τοιουτοτρόπως οί ήμέτεροι, για να τούς «καλοπάσουν», υποχωρούσαν συνεχώς και φτάσαμε στή γελοΐότητα της όνομασίας των αίρετικών Μονοφυσικών σάν «Oriental Orthodox Church»!!! Συμφωνούμε άπόλυτα με τή διαπίστωση του κ. Παπαβασιλείου ότι ό όρος Άντιχαλκηδόνιοι είναι ό μόνος άρμόζων γι' αυτούς. Τόσο πολύ τούς «άνοιξε ή όρεξη» από τις εκπτώσεις των ήμετέρων σέ θέματα πίστεως, πού ό «πατριάρχης» των Κοπτών Σενούντα, με θράσος περισσό, ζήτησε στα 1979 στό Σαμπεζύ να άπαλειφθεί ή έν Χαλκηδόνι Δ' Οικουμενική Σύνοδος!!!

Κλείνοντας δεν μπορούμε παρά να συμφωνήσουμε με τόν συγγραφέα ότι ή έκφραση «μία φύσις του Λόγου σεσαρκωμένη» δεν θά έπρεπε επ' ούδενι να άποτελέσει τή βάση του Διαλόγου και να περιληφθεί στή «Β' Κοινή Δήλωση» του 1990. Ένα τελευταίο γεγονός θά θέλαμε να έπισημάσουμε: άν θέλουμε να μιλάμε για Διάλογο με τούς Μονοφυσίτες πάνω σέ σωστή βάση, δεν έχουμε παρά να ανατρέξουμε στό Διάλογο πού έκανε ό μακαριστός αρχιμανδρίτης Γεώργιος Γρηγοριάτης με τόν Κόπτη «έπίσκοπο» Μπισού.

* * *

Πέτρου Μπότσι, *Ό ποταμός του Θεού*, Έμπειρίες και διηγήσεις από τή ζωή των Όσίων Γερόντων της Όππια, Άθήνα 2016, σσ. 231.

Σέ κερδίζει με τίν πρώτη τό καινούργιο βιβλίο του παραγωγικού και δόκιμου συγγραφέα Πέτρου Μπότσι. Κι έξηγοΰμαι. Σέ έλκύει τό έξώφυλλο, όπου παρουσιάζεται ό ποταμός Ζίζντρα, στα νερά του όποΐου καθρεφτίζονται οί χρυσοί και μπλέ τροΰλλοι της περιώνυμης ρωσικής μονής της Όππια. Μεταφέρεσαι άκαριαία και αύθωρεΐ στό χώρο των άσκητικών παλαισμάτων των Όσίων Γερόντων. Ό ποταμός του Θεού, του όποΐου τό όνομα είναι παρμένο από τούς Ψαλμούς (Ψαλμ. ξδ' 9), έχετε άντιληφθεί ήδη ποιός είναι. Τόν μνημονεύσαμε πιά πάνω. Τό μοναστήρι της Όππια στα 1988 αναγεννήθηκε από τά έρείπια πού άφησε στό πέραςμά της ή άθεΐστική λαΐλαπα των μποσεβίκων. Η Όππια, καρπός της φιλοκαλικής αναγέννησης πού είχε έμπνευστή τόν Άγιορείτη Γέροντα Παΐσιο Βελιτοκόφσκυ (πού με άφειτηρία τή μονή Νεάμτς της Μολδαβίας έφτασε στή Ρωσσία) έγινε όνομαστί για τούς στόαρες της. Από τά πέρατα

της ρωσικής γης πλήθος χριστιανῶν κατέφευγαν ἐκεῖ γιὰ ἐξομολόγηση καὶ πνευματικὴ καθοδήγηση.

Ἄρκετες σελίδες τοῦ βιβλίου ἀφιερώνονται στὴ βιογραφία τοῦ Σέργιου Νείλου, πού κατέγραψε τὶς ἀνωτέρω διηγήσεις στὸ βιβλίο του «*Στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ τοῦ Θεοῦ*», ἀλλὰ καὶ σ' ἓνα ἄλλο του βιβλίο ὑπὸ τὸν τίτλο «*Ἀγιότητα ὑπὸ τὸ μόδιον*». Ὁ Σέργιος Νείλος ἔζησε κατ' ἀρχάς μακρὰν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀξιώθηκε νὰ συναντήσει τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κροστάνδης, νὰ θεραπευθεῖ θαυματουργικά καὶ νὰ μεταστραφεῖ. Ἐζησε γιὰ 4 χρόνια στὴν Ὀπινα καὶ γνώρισε ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὀρισμένους στάρεις, ὅπως τὸ Βαρσανούφιο, τὸν Ἀντώνιο, τὸν Ἰωσήφ, τὸν Ἀνατόλιο, τὸ Νεκτάριο, τὸ Μωυσῆ, τὸ Λεωνίδα τὸν Ἀμβρόσιο κ.ο.κ. ἐνῶ γιὰ ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν ἄκουσε διηγήσεις τῶν συγχρόνων του μοναχῶν.

Μετροφυλλῶντας τὸ παρόν ὁ ἀναγνώστης τροφοδοτεῖται μὲ τὶς ψυχοφελεῖς διηγήσεις τῶν στάρεις, ἀλλὰ καὶ πολλές μικρὲς εὐανάνγνωστες ἱστορίες μὲ μοναχοὺς, ἀλλὰ καὶ λαϊκοὺς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πού μᾶς κάνουν νὰ νοιώθουμε τὴν πνοή τοῦ Παρακλήτου, πού δροσιζόντας τὶς ψυχὲς τους, παρήγαγε εὐκλεεῖς καρπούς στὴν ἀπέραντη χώρα τοῦ Βορρά. Συγκινητικὴ ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ πεντάχρονου Κόλια (Νικόλα) πού ἔβλεπε ἀγγέλους καὶ προγνώρισε τὴν κοίμησή του ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1905, ἐνῶ αὐτὴ συνέβηκε στὶς 29 Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

Ὁ ἀναγνώστης μένει ἐνεὸς ἀπὸ τὰ ἀσκητικὰ παλαίσματα τῶν στάρεις, τὰ θαύματά τους, τὸ προορατικὸ τους χάρισμα καὶ τοὺς μύριους τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους πολεμοῦσαν καὶ κατεδάφιζαν τὰ ὀχυρώματα τοῦ ἐχθροῦ. Ὅλ' αὐτὰ συνέβαιναν στὴν φοβερὰ ταραγμένη περίοδο τῶν τριῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ὅταν ἡ ἀθείιστικὴ καταιγίδα, πού ἄκουσε στὸ ὄνομα μπολσεβίκοι, εἶχε φτάσει στὸ ἀπόγειό της, σφάζοντας ἀνηλεῶς, φυλακίζοντας, ἐξορίζοντας καὶ ἰσοπεδώνοντας τὰ σεβάσματα τῶν ὀρθοδόξων. Μαθαίνουμε ἐπίσης ὅτι αὐτὸς πού ξετρύπωσε ἀπὸ τὴν ἀφάνεια τὸν περίφημο διάλογο τοῦ Νικολάι Μοτοβίλωφ μὲ τὸν Ἅγιο Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸ Σέργιο Νείλο. Δόξα τῷ Θεῷ, ἡ Ὀπινα ἀνθεὶ ξανά σήμερα. Εὐχνηθεῖτε οἱ Ὅσοι στάρεις νὰ φωτίσουν τοὺς ταγούς τῆς ἐν Ρωσσίᾳ Ἐκκλησίας ὥστε νὰ πορευτοῦν στὴν Πανορθόδοξη Σύνοδο «ἐπόμενοι τοῖς Ἁγίοις Πατράσι». Μιά τελευταία παρατήρηση γιὰ τὸ βιβλίο: Κάντε ὅτι ἔκανε κι αὐτὸς πού χαράσσει τὶς γραμμὲς αὐτές. Μὴν τ' ἀφήσετε ἀπὸ τὰ χέρια σας ἂν δὲν φτάσετε στὴν τελευταία του σελίδα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

